

ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

27 Μαΐου 2016

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή του Προέδρου	2
2. Υποχρεωτική Εκπαίδευση	18
3. Το τρίπτυχο των Μεταρρυθμίσεων: Από το Λύκειο στο Πανεπιστήμιο.....	21
4. Ειδική Αγωγή.....	38
5. Η Εκπαίδευση των εκπαιδευτικών.....	42
6. Το Ενιαίο Πλαίσιο Έρευνας και Εκπαίδευσης.....	55
7. Τα Οικονομικά της Εκπαίδευσης.....	71
8. Η Ψηφιακή Στροφή στην Εκπαίδευση.....	75
9. Οπτικοακουστική Εκπαίδευση.....	79
10. Αναβάθμιση της Ξενογλώσσης Εκπαίδευσης.....	86
11. Κρίση και ψυχολογικές διαστάσεις.....	90
12. Προτάσεις πολιτών στον ηλεκτρονικό κόμβο του Διαλόγου.....	119
13. Tabula gratulatoria.....	129

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

Οι μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση βρίσκονται στην τομή δύο νοητών αξόνων. Ο πρώτος άξονας αφορά τις μεγάλες αλλαγές της εποχής, που περιγράφονται ευσύνοπτα με τον όρους κοινωνία της γνώσης και ψηφιακή εποχή. Πρόκειται για μεταβολή της τάξης εκείνων που καθόρισαν την ιστορία του ανθρώπινου γένους, όπως ήταν η νεολιθική επανάσταση που επινόησε τη γεωργία και η βιομηχανική επανάσταση που δημιούργησε τον σύγχρονο πολιτισμό. Θα πρέπει να έχουμε συνείδηση ότι σε μεταβολές παρόμοιου μεγέθους αναφερόμαστε σήμερα, και απέναντι σ' αυτόν τον ορίζοντα χρειάζεται να αντιπαραβληθούν όσα πρέπει να επιχειρήσουμε, με το αναμενόμενο δέος της σύγκρισης. Ο δεύτερος άξονας αφορά την χώρα στη συγκεκριμένη στιγμή. Πρόκειται για μια χώρα καθημαγμένη, οικονομικά, πολιτικά και ιδεολογικά, η οποία προσπαθεί να βγει από μια μεγάλη κρίση, του μεγέθους εκείνων της πολεμικής δεκαετίας του 1912-1922, ή του 1940-1949. Και μια χώρα μετά από μια κρίση παρόμοιου πολεμικού μεγέθους, χρειάζεται επανεπίνοηση, επανασχεδιασμό, επανεκκίνηση, έμπνευση νέου ρόλου και νέων στόχων.

Σχετίζεται η κρίση με την Παιδεία; Στον βραχύ χρόνο, η παιδεία, μαζί με την υγεία υπήρξαν τα μεγάλα θύματα της κρίσης. Στον ευρύτερο χρόνο όμως, και αν θεωρηθεί η κρίση ως ένας ιστορικός σπασμός της βίαιης και αναγκαστικής προσαρμογής μιας κοινωνίας στις μείζονες ιστορικές μεταβολές – πολιτικές, οικονομικές, ισχύος – που την περιβάλλουν, τότε η εκπαίδευση, και ευρύτερα η παιδεία δεν βρίσκεται εκτός του φαύλου κύκλου των αιτιών και των αποτελεσμάτων. Οι νέες τεχνοεπιστημονικές αλλαγές, η απελευθέρωση των κεφαλαίων και η παγκοσμιοποίηση, με τις πολλαπλές αλυσιδωτές τους συνέπειες, διέλυσαν την μεταπολεμική κοινωνική σύμβαση που εγκαθίδρυσε το κράτος πρόνοιας, αλλά και τον παλιό κόσμο των δυαδικών αντιθέσεων και ταξινομήσεων. Στον κόσμο εκείνο η εκπαίδευση ήταν διαχωρισμένη από την κοινωνία, αφορούσε ορισμένες ηλικιακές βαθμίδες, η νεότητα ήταν μια διακριτή κατηγορία, κάθε τι είχε τη θέση του, και υπήρχε μια θέση για τον καθένα. Σήμερα όλα αυτά έχουν αλλάξει και αλλάζουν αναπάντεχα, καθώς συνεχώς νέα προβλήματα και κρίσεις, ανατρέπουν την επιδίωξη ισορροπιών και κανονικότητων.

Επομένως, το έργο μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης μπορεί να περιγραφεί ως η χάραξη μιας καμπύλης ανάμεσα σε αυτούς τους δυο άξονες. Να πλησιάσει τον πρώτο άξονα, σημαίνει να δημιουργήσει εκείνες τις συνθήκες που θα επιτρέψουν στην εκπαίδευση να «ατενίζει» τον ορίζοντα των αλλαγών και να λειτουργεί ως διαρκής προετοιμασία και ετοιμότητα για αυτές, αλλά και να δημιουργήσει τους όρους ανθεκτικότητας απέναντι σε απροσδόκητες εξελίξεις και κινδύνους. Η εκπαίδευση, το πνεύμα της και οι βαθιές νοοτροπίες που τη διέπουν έως τώρα αναπτύχθηκαν σε μια προηγούμενη εποχή, ήταν προσαρμοσμένες περισσότερο στις ανάγκες του κράτους παρά της εκπαιδευτικής κοινότητας, ήταν μέσα στο σχολείο δασκαλοκεντρικές, προσαρμοσμένες στις ανάγκες των εκπαιδευτών παρά των εκπαιδευομένων, υπαγορεύτηκαν από τη λογική του διαχωρισμού της εκπαίδευσης από την κοινωνία,

από τη λογική του εργοστασίου που βγάξει πανομοιότυπα προϊόντα, μετρήσιμα μόνο σε μία κλίμακα – την αριθμητική. Αναμενόμενο ότι το υπαρκτό ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δύσκολα αντιλαμβάνεται αυτές τις μεγάλες αλλαγές, την κοινωνία στο νέο περιβάλλον, τα παιδιά και τους νέους στην προοπτική των δεκαετιών που έρχονται. Αλλά το ζήτημα στον άξονα αυτόν δεν είναι να περιγράψουμε τις μεταρρυθμίσεις που χρειάζονται. Η σύγχρονη εκπαίδευση δεν χρειάζεται ένα κράτος που «επιβάλλει» μεταρρυθμίσεις. Εκείνο που χρειάζεται είναι να γίνουν εκείνες οι **τομές που θα καταλύσουν τις παλιές εμποδωμένες συνήθειες**, θα κλονίσουν τα αυτονόητα και τα ταμπού, ώστε να δημιουργηθεί ένα πνεύμα ανοικτότητας και αυτομεταρρυθμίσεων. Για να επιβιώσει θεσμικά η εκπαίδευση χρειάζεται να γίνει η ίδια ενεργό υποκείμενο του εαυτού της και της εξέλιξής της και όχι παθητικός αποδέκτης άνωθεν αλλαγών. Να βρει μια νέα σχέση με την κοινωνία, πέραν εκείνης που διέρχεται από το κράτος. Υπάρχουν δυο προβλήματα εδώ, που χρειάζονται ιδιαίτερης προσοχής. Το ένα είναι να μην γλιστρήσει η εκπαίδευση από την πλήρη ρύθμιση στην πλήρη ασυδοσία, την έλλειψη κανόνων, την ιδιοποίηση της από ισχυρές ομάδες και επί μέρους συμφέροντα. Το άλλο είναι το ενδεχόμενο η εκπαίδευση να τονίσει και να αυξήσει την κοινωνική ανισότητα, αντί να την μειώσει. Αυτός είναι μεγάλος και υπαρκτός κίνδυνος, γιατί **όταν στις κοινωνικές ανισότητες προστεθούν οι πολιτισμικές διαφορές που προέρχονται από τη διαφορετική πρόσβαση στα μορφωτικά αγαθά, επαπειλείται βαθύτατος και ανίατος διχασμός του έθνους**.

Την τελευταία δεκαετία, αναπτύχθηκε ένας ισχυρός θόρυβος γύρω από λέξεις που προβλήθηκαν ως πανάκεια για τα προβλήματα της εκπαίδευσης. «Αριστεία», «αξιολόγηση», «ιδιωτικοποίηση», «ανταγωνιστικότητα». Ο Διάλογος έθεσε το ερώτημα: Αριστεία ως προς τι; Τι μας ενδιαφέρει περισσότερο, εκείνος που έχει τερματίσει πρώτος, ή να τερματίσουν οι περισσότεροι, και σε όσο το δυνατό καλύτερους χρόνους; Αξιολόγηση, βεβαίως. Αλλά ως προς ποιους στόχους; Η αξιολόγηση, όταν επισείεται ως τιμωρία, μπορεί να λειτουργήσει ως αποτίμηση και αναστοχασμός των προγραμμάτων, των θεσμών, της διδακτικής επιτέλεσης; Μιλήσαμε για αξιολόγηση αδιαφορώντας για τις αξίες, και κυρίως τις αξίες αλληλεγγύης, που πρέπει να καλλιεργεί η εκπαίδευση, και για ιδιωτικοποίηση ως αποποίηση των συλλογικών ευθυνών για την παιδεία.

Μείωση των ανισοτήτων δεν σημαίνει ισοπέδωση, αλλά ενδυνάμωση του αδύναμου. Από εδώ προκύπτει η υπεράσπιση του δημόσιου χαρακτήρα της εκπαίδευσης. Δημόσια εκπαίδευση δεν σημαίνει κρατική εκπαίδευση – γιατί και το κράτος χωρίς έλεγχο μια μορφή ιδιοποίησης των κοινών αγαθών είναι. Δημόσια εκπαίδευση σημαίνει δημοκρατική εκπαίδευση, εκπαίδευση στη δημοκρατία και διεύρυνση της πρόσβασης και της συμμετοχής στο κοινό αγαθό της μόρφωσης. Δεν νοείται δημοκρατική χώρα χωρίς την δυνατότητα πρόσβασης στη μόρφωση, ανεξαρτήτως φύλου, κοινωνικής τάξης, θρησκείας και γλώσσας, φυσικής διάπλασης. Μια χώρα με το μικρό σχετικά μέγεθος της Ελλάδας, αλλά και την ιστορία της, δεν μπορεί να μην διαθέτει μια ισχυρή δημόσια και δημοκρατική εκπαίδευση. Αυτά τα στοιχεία είναι συνυφασμένα με την ιδιαίτερη ιστορική φυσιογνωμία της χώρας.

Για να ετοιμαστεί όμως ένα εκπαιδευτικό σύστημα να επιτελέσει το ρόλο του ρυμουλκού μιας κοινωνίας από την κρίση προς τους μεγάλους ορίζοντες των ιστορικών αλλαγών, χρειάζεται να εκκαθαρίσει το έδαφος στο οποίο θα βαδίσει, και να απαλλαγεί από τα χρόνια βαρίδια που εμποδίζουν τον βηματισμό του. Αυτό σημαίνει προσέγγιση στον δεύτερο νοητό άξονα, εκείνον των προβλημάτων της χώρας και των προβλημάτων της εκπαίδευσης. Θα πρέπει να ομολογήσουμε με ειλικρίνεια ότι στην παρούσα φάση, κοντύτερα προς αυτόν κινήθηκε η καμπύλη των προτάσεων που προέκυψαν από τις συζητήσεις του Διαλόγου. Πράγματι στην εκπαίδευση μας, μεγάλης έκτασης περικοπές συνεχίζουν να τραυματίζουν τη λειτουργία της, η οποία επηρεάστηκε επίσης από την ανεργία, τις περικοπές στα εισοδήματα και στο κράτος πρόνοιας που έπληξαν τις οικογένειες και τα παιδιά τους. Αλλά στην εκπαίδευση βάρυναν και χρόνια προβλήματα τα οποία μετατράπηκαν πλέον σε αγκυλώσεις. Η εκπαίδευση κρατήθηκε από όλες τις κυβερνήσεις σε κατάσταση χρόνιας **ανηλικιότητας και εξάρτησης**, τόσο ως προς τους οικονομικούς πόρους όσο και ως προς την καθοδήγηση από ένα συγκεντρωτικό μηχανισμό. Τα προβλήματα που προκαλεί αυτή η εξάρτηση επιχειρούνταν κάθε φορά να θεραπευτούν με νέους λεπτομερέστερους κανονισμούς που πάλι εκπορεύονταν άνωθεν, διαϊωνίζοντας τον ίδιο ακριβώς φαύλο κύκλο συγκεντρωτισμού και ελέγχου. Επομένως η κεντρική μας στόχευση, όπως διατυπώθηκε και στην ενδιάμεση έκθεση, είναι η ενδυνάμωση και η ενηλικίωση της εκπαίδευσης σε όλα τα πεδία και σε όλους τους συμμετέχοντες. Αυτονομία, ανάληψη της ευθύνης και λογοδοσία θα πρέπει να συγκροτούν το πνεύμα ενηλικίωσης και ενδυνάμωσης που θα πρέπει να διαπερνά τις μεταρρυθμίσεις από το σχολείο έως το πανεπιστήμιο, από τα προγράμματα σπουδών έως τη διακυβέρνηση της εκπαίδευσης. Πρόκειται για προαπαιτούμενα ώστε να μπορέσει το εκπαιδευτικό μας σύστημα να προετοιμαστεί για να ανοιχτεί στα νέα αχαρτογράφητα πελάγη των μεγάλων αλλαγών και ανατροπών της εποχής μας.

Οι ιδέες και οι προτάσεις που συνάγονται εδώ προήλθαν από πολλές επί μέρους συζητήσεις σε διαφορετικά πεδία. Πρώτον υπήρξαν οι επιτροπές του Διαλόγου. Περισσότερες από 120 προσωπικότητες, και από τις τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης αλλά και από ερευνητικά κέντρα και επιχειρήσεις. Δεύτερο υπήρξαν κύκλοι συζητήσεων όπως αυτοί που διεξήχθησαν σε πόλεις όπως η Δράμα, η Καβάλα, η Αλεξανδρούπολη, το Ηράκλειο, η Δραπετσώνα, και οι εβδομαδιαίες συναντήσεις με δασκάλους και δασκάλες της Αθήνας. Τρίτο, υπήρξαν οι συμβολές στον κόμβο του ΥΠΕΠΘ, οι οποίες έως τώρα ξεπέρασαν τις 500, και συνεχίζονται. Τέλος από τη στιγμή που άνοιξε ο Διάλογος για τις σχολικές μεταρρυθμίσεις, υπήρξαν πάρα πολλές παρεμβάσεις και συζητήσεις στις σχολικές, εκπαιδευτικές και επιστημονικές εκδηλώσεις, καθώς επίσης στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο.

Τι προκύπτει από τις συμβολές αυτές; Στην εισαγωγή αυτή θα περιοριστούμε στα ζητήματα που αφορούν μείζονες τομές.

1Α. ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Τι σημαίνει αυτονομία του σχολείου; Το ζήτημα έχει δυο πλευρές, τη μια θεσμική, την άλλη της εκπαιδευτικής λειτουργίας, οι οποίες αυτονόητα συνδέονται.

Ας δούμε όπως τι δεν είναι αυτονομία του σχολείου, επειδή όντως υπάρχει αρκετός φόβος και έχει καλλιεργηθεί καχυποψία. Η αυτονομία είναι ένας όρος που καλύπτει μια ευρεία κλίμακα εννοιών. Στην Ελλάδα, κατά τον 19^ο αιώνα τα σχολεία ήταν χρηματοδοτούμενα από τους τοπικούς δήμους και κοινότητες, με αποτέλεσμα την δυσλειτουργία τους, πράγμα που ανάγκασε το κεντρικό κράτος στις αρχές του 20^{ου} αιώνα να αναλάβει πλήρως την λειτουργία και τα έξοδά τους. Έκτοτε η σχολική εκπαίδευση, βαθμιαία, έγινε ολοένα και περισσότερο συγκεντρωτική, με κορύφωση την μετεμφυλιακή εποχή. Η κριτική προς τον υπερβολικό συγκεντρωτισμό του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος ασκήθηκε και στο κείμενο του ΟΟΣΑ για την ελληνική εκπαίδευση (2011) όπου χρησιμοποιείται ο όρος *devolution*, δηλαδή *μεταβίβαση εξουσιών*). Στην έννοια της αυτονομίας μπορούν να χωρέσουν πολλές εκδοχές: Σχολεία που έχουν οικονομική αυτονομία, μισθοδοτούν και επιλέγουν το προσωπικό, συνδυάζουν χρηματοδοτικές πηγές από κράτος, τοπική αυτοδιοίκηση, και γονείς. Σχολεία που χρηματοδοτούνται από τις τοπικές αρχές (δήμους), σχολεία που συν-χρηματοδοτούνται από το κράτος και τις τοπικές αρχές. Πού βρισκόμαστε εμείς σήμερα; Η τοπική αυτοδιοίκηση (περιφερειακή και καλλικρατική) δεν έχει ούτε τους πόρους ούτε τη θεσμική συγκρότηση για να αναλάβει εκτεταμένες και πολυδάπανες λειτουργίες όπως η εκπαιδευτική. Σήμερα πράγματι ένα μέρος των εξόδων του σχολείου (συντήρηση κτηρίων, θέρμανση, καθαριότητα και μεταφορά μαθητών) καλύπτεται μέσω των δήμων (Σχολικές Επιτροπές), αλλά με πόρους που προέρχονται από το κεντρικό κράτος. Επομένως παρόμοιο ζήτημα δεν τίθεται, και δεν προβλέπεται για το προβλέψιμο μέλλον. Τι μένει; η παιδαγωγική αυτονομία του σχολείου, αλλά και η σύσφιξη των σχέσεων με την τοπική κοινωνία. Η αυτονομία του σχολείου συνδέεται με την ανοικτότητα του σχολείου στην κοινωνία.

Τι σημαίνει παιδαγωγική αυτονομία του σχολείου; Στις επιτροπές του Διαλόγου, αλλά και στις συζητήσεις με εκπαιδευτικούς έγινε εκτεταμένη συζήτηση. Ποια είναι η βασική ιδέα; Αντί ενός ασφυκτικού αναλυτικού προγράμματος το οποίο ορίζει με κάθε λεπτομέρεια το τι θα διδαχθεί και για πόσο χρόνο (λ.χ. πόσος χρόνος για κάθε άθλο του Ηρακλή!), προτείνεται ανοιχτό πρόγραμμα σπουδών, με απλά και σαφώς διατυπωμένους στόχους ανά τάξη. Αντί εγκυκλίων που εκπορεύονται κεντρικά για κάθε πρωτοβουλία που θα αναλάβει το σχολείο, η ευθύνη της λειτουργίας του σχολείου θα ανατίθεται στο σύλλογο των διδασκόντων, ο οποίος σε συνεργασία με το διευθυντή/ντρια θα συνεδριάζει σε θεσμοθετημένο χρόνο σε ολομέλεια ή σε μικρότερες ομάδες εργασίας με στόχο να να διευθύνει, να διευθετεί και να προγραμματίζει τη λειτουργία του σχολείου στηριζόμενος στις βασικές εκπαιδευτικές πολιτικές που σχεδιάζονται από το Υπουργείο Παιδείας. Η αυτονομία του σχολείου πρέπει να περάσει μέσα από την ενδυνάμωση των συλλογικών λειτουργιών της κοινότητας των διδασκόντων.

Ερώτημα: Είναι έτοιμο το σχολείο να υποδεχτεί τις λειτουργίες αυτές; Ποιες είναι οι προϋποθέσεις; Η αυτονομία του σχολείου χρειάζεται προετοιμασία και στήριξη. Α)

Χρειάζεται να δημιουργηθούν κέντρα στήριξης του εκπαιδευτικού έργου –σε επίπεδο Διευθύνσεων Εκπαίδευσης με το συντονισμό και τη συνεργασία τους κεντρικά σε επίπεδο περιφέρειας. Τα κέντρα στήριξης του εκπαιδευτικού έργου θα πρέπει να συνενώνουν τις διάφορες διάσπαρτες υπάρχουσες υπηρεσίες υποστήριξης ,καθοδήγησης , συμβουλευτικής , τους σχολικούς συμβούλους ,τους υπευθύνους σχολικών δραστηριοτήτων ,περιβαλλοντικής εκπαίδευσης ,αγωγής υγείας ,πολιτιστικών θεμάτων , και άλλους καθώς επίσης να συμπεριλάβουν ψυχολόγους ,κοινωνικούς λειτουργούς, ειδικούς παιδαγωγούς οι οποίοι θα μπορούν να σχεδιάζουν από κοινού μεταξύ τους και με το προσωπικό των σχολείων υποστηρικτικές ενέργειες . Β) Οι διευθυντές των σχολείων χρειάζονται σοβαρή προετοιμασία – και εδώ μπορούν να ενταχθούν οι προτάσεις για μετεκπαιδευτικά προγράμματα από την Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης. Γ) Σε κάθε σχολείο θα πρέπει να δρομολογηθούν διεργασίες σύνταξης εσωτερικού κανονισμού, ο οποίος για να έχει δεσμευτικότητα, θα πρέπει κατά ένα μέρος να είναι και καρπός της συνεργασίας με τους μαθητές. Δ) Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σχετικά με το συμμετοχικό σχεδιασμό ,τη δυναμική της ομάδας , την επίλυση συγκρούσεων και προβλημάτων προκειμένου να υπάρξουν προϋποθέσεις για το σχεδιασμό από το σύλλογο διδασκόντων εκπαιδευτικής στρατηγικής που θα περιλαμβάνει τη δημιουργία ετήσιου προγραμματισμού, συντονισμού ,υλοποίησης και εσωτερικής λογοδοσίας για το σχολείο. Ε) Αναζήτηση της κλίμακας της αυτονομίας. Το σχολικό δίκτυο χρειάζεται ανασυγκρότηση ώστε να δημιουργηθούν βιώσιμες σχολικές μονάδες στις οποίες και ο σύλλογος των διδασκόντων μπορεί να λειτουργήσει. ΣΤ) Κάθε χρόνο το σχολείο πρέπει να θέτει στόχους, με αφετηρία τις ιδιαίτερες συνθήκες που λειτουργεί και τα αποτελέσματα στα οποία θέλει να φτάσει, αυτή θα πρέπει να είναι και η βάση της αξιολόγησης της δράσης του. Όλα αυτά θα πρέπει να είναι μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας ώστε τόσο οι διδάσκοντες, όσο και οι μαθητές να αποκτήσουν αίσθηση κοινότητας και ενεργού υποκειμένου, μέσα στα πλαίσια βέβαια της **εθνικής στοχοθεσίας για την εκπαίδευση**. Η κυβέρνηση, όπως έχει στόχους στα οικονομικά ζητήματα, θα πρέπει επίσης να αποκτήσει στόχους και standards στην εκπαίδευση.

1B. ΑΝΟΙΧΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Στόχος της αυτονομίας και της τοπικής πλαισίωσης του σχολείου είναι να μην το αντιλαμβανόμαστε ως απολήξεις σε τοπικό επίπεδο των νεύρων ενός κεντρικού μηχανισμού, αλλά ως κόμβους της τοπικής δικτύωσης. Οι σύγχρονες τοπικές κοινωνίες δεν είναι πλέον το φτωχό περιβάλλον στο οποίο λειτουργούσαν τα σχολεία της μεταπολεμικής εποχής. Και στους δήμους, αλλά και στην κοινωνία των πολιτών υπάρχουν σήμερα πολιτισμικοί πόροι που μπορούν να εμπλουτίσουν το σχολείο και να το μετατρέψουν σε κέντρο πολιτισμού. Μια σταθμισμένη επίσης εμπλοκή των γονέων σε δραστηριότητες, μπορούν να εμπλουτίσουν το σχολείο με προγράμματα και δραστηριότητες οι οποίες θα λειτουργήσουν ενισχυτικά προς τη μάθηση και τη μόρφωση των παιδιών. Το σχολείο δεν μπορεί να συνεχίσει να λειτουργεί στεγανά, ενώ η στάθμη του πολιτισμού και της ευρύτερης παιδείας ανεβαίνει γύρω του. Πρέπει να εμπνεύσει την κοινωνία να συμπαρασταθεί και να προσφέρει στο σχολείο.

Υπάρχουν κίνδυνοι από ένα παρόμοιο άνοιγμα του σχολείου στον εκτός σχολείο χώρο; Αναμφίβολα ναι. Οι κίνδυνοι αυτοί όμως δεν αντιμετωπίζονται με το να κλείσουμε τις πόρτες, αλλά με τη διαφάνεια, το σεβασμό των κανόνων και των κανονισμών, την καταγραφή, τον απολογισμό, την συμβουλευτική από τα κέντρα στήριξης του σχολείου. Η ελευθερία και η αυτονομία έχει ασφαλώς τους κινδύνους της, αλλά ενδυναμώνει τα υποκείμενα και κυρίως τα κάνει περισσότερο υπεύθυνα.

1Γ. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ: ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΥΕΛΙΚΤΗ ΖΩΝΗ

Το πρόγραμμα σπουδών οφείλει να μετατοπίσει την προσοχή από τη διδασκαλία και το περιεχόμενο των σπουδών (δηλ. το τί πρέπει να διδάξουμε) στη διαδικασία και τα αποτελέσματα της μάθησης. Να δημιουργήσει δηλαδή ένα περιβάλλον για την εκπαιδευτική διαδικασία στο οποίο οι μαθητές να νιώθουν αρκετή ασφάλεια για να μετέχουν ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία. Στόχος είναι οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές να μπορούν να επιλέγουν βάσει των ενδιαφερόντων τους τα θέματα με τα οποία θα ασχοληθούν και μέσω των οποίων θα προσεγγίσουν τους μαθησιακούς στόχους τους. Εκείνο το οποίο τονίστηκε από όλους όσους πήραν μέρος στο Διάλογο, ήταν η σημασία της διαθεματικότητας, της ευέλικτης ζώνης, και της ερευνητικής μάθησης (project).

Στις συναντήσεις με δασκάλους και δασκάλες το γενικό αίτημα ήταν να αποκτήσει κεντρική σημασία η **ευέλικτη ζώνη** στο σχολείο. Όλοι και όλες τόνισαν με έμφαση τη σημασία της για το ενδιαφέρον των παιδιών και την υποκίνηση σε αυτά του φιλέρενου πνεύματος. Στην ευέλικτη ζώνη τα αντικείμενα πραγμάτευσης συνδέονται με την εμπειρία των παιδιών: αφομοιώνουν καλύτερα ό,τι μαθαίνουν και ξεδιπλώνουν τις ικανότητές τους. Μαθητές που δεν συμμετέχουν συνήθως ενεργά, που θεωρούνται «κακοί» μαθητές, παίρνουν τον λόγο και αναπτύσσουν πρωτοβουλίες, εκπλήσσοντας συχνά τους εκπαιδευτικούς, με αποτέλεσμα την ενδυνάμωσή τους και τη σταδιακή ενεργοποίησή τους και στο υπόλοιπο πρόγραμμα. Τα παιδιά δεν μαθαίνουν μόνο να χειρίζονται τη γνώση τους, και να συνεργάζονται, αλλά αναπτύσσονται ψυχοκοινωνικά. Η μέθοδος αυτή επιδρά επίσης στους δασκάλους με την ανάπτυξη της συναδελφικότητας και της συνεργατικότητας. Μαθητές και εκπαιδευτικοί μπορούν να συναποφασίζουν και να μαθαίνουν στην πράξη τη λειτουργία του δημοκρατικού σχολείου και της συντονισμένης πρόσβασης στη γνώση. Οι διαφορετικές προσεγγίσεις, οι ετερότητες, το πολιτισμικό κεφάλαιο του καθενός φέρουν τον εμπλουτισμό της κοινότητας.

Η Ευέλικτη ζώνη αναδεικνύει το τοπικό περιβάλλον ως βασικό χώρο μάθησης και δράσης. Το τοπικό περιβάλλον, φυσικό και δομημένο, καθώς και η μορφή και η ιστορία της τοπικής κοινωνίας αναβαθμίζονται σε σημαντικά αντικείμενα μελέτης και μια πλούσια πηγή βιωμάτων που μπορούν να λειτουργούν ως αφορμή για προβληματισμό

και οργάνωση της δράσης των μαθητών. Πρόκειται για μια μορφή εκπαίδευσης που προσδίδει κύρος στη βιωματική μάθηση, ενισχύει τη μαθητική αυτοπεποίθηση, την ερευνητική διάθεση, τη δημιουργικότητα και την κριτική σκέψη. Ωστόσο, η ευέλικτη ζώνη, παρά το γεγονός ότι προβλεπόταν στο Νέο Σχολείο, εντούτοις **ακυρώθηκε-υποβαθμίστηκε από μια σειρά λόγους.**

1. Οι οδηγίες που φτάνουν στο σχολείο. Μια καλή ιδέα φορτώνεται με λεπτομέρειες και κανονισμούς καθώς περνάει από το ένα επίπεδο στο άλλο, και στο τέλος φτάνει στο σχολείο αγνώριστη, σχολαστική και ελάχιστα διαφορετική από τις υπόλοιπες πρακτικές. Η τυποποίηση, η έλλειψη στοχευμένης επιμόρφωσης και η επιβολή υποχρεωτικών θεμάτων στην ευέλικτη ζώνη των τεσσάρων πρώτων τάξεων, οδήγησε σταδιακά στη συρρίκνωση της καινοτομίας αυτής της διδακτικής μεθόδου.
2. Ακυρώθηκε από την πληθώρα της ύλης με την οποία είναι φορτωμένο το σχολείο. Η πληθώρα της ύλης δημιουργεί ένα καταιγισμό γνώσης, απόγνωση στους μαθητές, πανικό στους γονείς, οι οποίοι απαιτούν από το δάσκαλο να προσαρμόζεται ανταγωνιστικά σε περισσότερη ύλη, περισσότερες φωτοτυπίες κλπ.
3. Η ευέλικτη ζώνη συνθλίβεται στο πρόγραμμα και συνήθως αποτελεί μια ζώνη για να μεταφερθούν εκεί και να ολοκληρωθούν άλλα μαθήματα. Στο σημερινό σχολείο λειτουργούν ανταγωνιστικά εκπαιδευτικά μοντέλα.
4. Οι δάσκαλοι δεν μπορούν να προετοιμαστούν για το τι θα διδάξουν στην τάξη, αν δεν γνωρίζουν εγκαίρως, τουλάχιστο από το τέλος της προηγούμενης χρονιάς, ποια τάξη θα διδάξουν. Συνήθως το μαθαίνουν την ίδια μέρα που ανοίγει το σχολείο.
5. Στην 5^η και 6^η τάξη το δημοτικό γυμνασιοποιείται υπό το βάρος των εξετάσεων και η ευέλικτη ζώνη ακυρώνεται, και η ακύρωση σε αυτές τις δύο τάξεις συνεχίζεται στις ρυθμίσεις του ενιαίου ολοήμερου σχολείου.

Τι πρέπει να γίνει; Η ευέλικτη ζώνη αποτέλεσε στις συζητήσεις με τους εκπαιδευτικούς, από τη Μακεδονία έως την Αθήνα και την Κρήτη βασικό αίτημα το οποίο **δεν μπορεί να συρρικνωθεί στην πρόταση για «ευέλικτη εβδομάδα»**. Βασικό αίτημα των εκπαιδευτικών είναι, αντί ενός αναλυτικού προγράμματος του οποίου ελέγχεται με σχολαστικότητα η τήρηση, να διατυπώνονται οι στόχοι του σχολείου, σε κάθε μαθησιακό αντικείμενο. Με βάση αυτούς τους στόχους να σχεδιάζεται η διδασκαλία, με τη βοήθεια του σχολικού εγχειριδίου και το σχεδιασμό project, ανάλογα με τη σύνθεση και τα ενδιαφέροντα της κάθε μαθητικής ομάδας και το πλαίσιο της εκπαίδευσης ως προς τη συγκεκριμένη βαθμίδα. Το βασικό αίτημα που προβλήθηκε είναι: Μείωση και αναδιάρθρωση της ύλης, αλλαγή της λογικής με την οποία παρουσιάζεται. Εδώ, ενδεχομένως να υπάρξουν αντιδράσεις των ειδικοτήτων. Δεν πρέπει να γίνουν υποχωρήσεις. Κατάργηση των βαθμών και αντικατάσταση τους από περιγραφές του προφίλ του μαθητή. Ανάγκη διαρκούς επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Η επιμόρφωση να δημιουργεί μαθησιακές κοινότητες των εκπαιδευτικών, όπου συζητούν τα προβλήματα της τάξης.

Μια από τις κεντρικές παρεμβάσεις, όπως υποστηρίχθηκαν από εκπαιδευτικούς και γονείς, είναι η **καθιέρωση ενός προγράμματος ενημερωτικών συναντήσεων για παιδαγωγικά θέματα, πρόγραμμα σεμιναρίων για τους γονείς**. Έχει παρατηρηθεί ότι οι γονείς σκέπτονται το σύγχρονο σχολείο με όρους της περασμένης δικής τους εμπειρίας, πράγμα που μεγαλώνει το χάσμα ανάμεσα στην παιδαγωγική του σχολείου και στην παιδαγωγική που εφαρμόζουν οι γονείς στο σπίτι. Εξάλλου, ενώ στις φτωχές γειτονιές και περιοχές οι γονείς δεν έχουν χρόνο για τα παιδιά τους, το αντίθετο συμβαίνει συνήθως με τους γονείς που ανήκουν στα εύπορα στρώματα: δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον αλλά αυτό έχει συχνά ως πρότυπο το εξετασιοκεντρικό σχολείο και την πληθώρα της ύλης. Συχνά οι καινούργιες μέθοδοι της παιδαγωγικής προκαλούν την απογοήτευση των γονέων που είναι προσανατολισμένοι στην ποσότητα της γνώσης και στη βαθμολογία. Όλοι αυτοί οι λόγοι επιβάλλουν μια προγραμματική επανεξέταση της σχέσης γονέων - δασκάλων-σχολείου ως προς τους στόχους, τα μέσα και τους τρόπους παρέμβασης. Για να αλλάξει το σχολείο, θεωρήθηκε κομβικό σε όλες τις συζητήσεις, ότι πρέπει να κερδηθεί η εμπιστοσύνη και να υποστηριχτεί συστηματικά η συνεργασία γονέων σχολείου.

Επομένως, το αίτημα είναι: **σχολείο ανοιχτό στην κοινότητα, με τη συμμετοχή της κοινότητας**. Ανοιχτό προς τα μέσα, με τη δυνατότητα συνεργασιών στο χώρο του σχολείου, ανοιχτό προς τα έξω, με αύξηση της δυνατότητας εκπαιδευτικών επισκέψεων (μουσειά, χώροι πολιτισμικής αναφοράς, γειτονιά κλπ). Ωστόσο αυτονομία σημαίνει και προστασία της αυτονομίας του παιδαγωγικού έργου του δασκάλου, υπεράσπιση της αξιοπρέπειάς του, μέσα στις δύσκολες οικονομικές συνθήκες της εποχής. Επίσης, η μαθησιακή διαδικασία επηρεάζεται από το χώρο όπου συμβαίνει. Σε όσα σχολεία υπήρχε η εμπειρία της σχολικής βιβλιοθήκης τονίστηκε ότι εκεί θα πρέπει να βρίσκεται το κέντρο του σχολείου. Οι σύγχρονες βιβλιοθήκες θα πρέπει να είναι ταυτόχρονα συνδεδεμένες με τις δημόσιες και δημοτικές βιβλιοθήκες, αλλά και με τις διαδικτυακές βιβλιοθήκες. Υπάρχει οικονομική δυσκολία να ανοίξουν οι κλειστές βιβλιοθήκες και να ανοίξουν καινούργιες. Χρειάζεται όμως να γίνει, κι εδώ το σχολείο πρέπει να επικαλεστεί τη συνδρομή των τοπικών αρχών και τους πόρους της τοπικής κοινότητας. Η κυψέλη του σχολείου πρέπει να είναι η βιβλιοθήκη του. Ένας ευχάριστος χώρος συνάντησης, όχι αποθήκη βιβλίων. Όμιλοι φιλιαναγνωσίας μαθητών αλλά και γονέων που μπορούν να αναλάβουν ρόλους στη λειτουργία της σχολικής βιβλιοθήκης. Οι βιβλιοθήκες πρέπει να γίνουν απτός στόχος των σχολικών κοινοτήτων.

2. Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η **δεύτερη** μεγάλη τομή που θα πρέπει να επιχειρηθεί είναι εκείνη που αφορά τη μετάβαση από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Εδώ υπάρχει ένα μείζον πρόβλημα: **οι εξετάσεις**. Πώς, αν όχι καταστροφικό, θα μπορούσε να

χαρακτηριστεί αυτό το σύστημα, όταν οι οκτώ στους δέκα φοιτητές δεν σπουδάζουν αυτό που επιδιώκουν; Φαινόμενα όπως οι χαμηλές αποδόσεις, η αδιαφορία ως προς το περιεχόμενο των σπουδών ή η τυπική διεκπεραίωσή τους, η καθυστέρηση στην ολοκλήρωση των σπουδών και η εγκατάλειψή τους - που διογκώνει το πρόβλημα των «αιωνίων φοιτητών», για όλα αυτά στο μέγιστο βαθμό, ευθύνεται το γεγονός ότι οι φοιτητές δεν σπουδάζουν αυτό που τους ταιριάζει και οι ίδιοι επιθυμούν να σπουδάσουν, αλλά αυτό που τους επιτάσσει ένα ανώνυμο σύστημα, μια γραφειοκρατία χωρίς πρόσωπο. Το κόστος λειτουργίας του συστήματος είναι δυσανάλογα μεγάλο και βαραίνει συνολικά και στη σταδιοδρομία των νέων, και στην εκπαίδευση και στην κοινωνία. Δημιουργείται κάθε χρόνο ένα ντόμινο με τη μορφή χιονοστιβάδας από τους αποτυχόντες των τμημάτων υψηλής βαθμολογίας, καταρακυλά στα τμήματα χαμηλότερης βαθμολογίας, διώχνοντας από εκεί όσους τα είχαν προτιμήσει. Το σύστημα δηλαδή, συναθροίζει το μέγιστο αριθμό των φοιτητών (περίπου τα τρία τέταρτα) στην κατηγορία των αποτυχημένων, οι οποίοι στέλνονται να σπουδάσουν εκεί που δεν θέλουν, εκτοπίζοντας άλλους που θέλουν, συνωθώντας τους εκτοπισμένους στη στρατιά των αποτυχημένων η οποία διατρέχει το σύστημα εξετάσεων. Οι κοινωνικές και ψυχολογικές συνέπειες για τα παιδιά και τις οικογένειές τους είναι βαρύτερες. Δημιουργεί στους νέους αισθήματα ήττας, ταπείνωσης, και πικρίας. Απογοητευμένους και θυμωμένους πολίτες.

Η επιτροπή επεξεργάστηκε ένα τρίπτυχο μεταρρυθμίσεων οι οποίες αν πραγματοποιηθούν, αλλάζουν την καρδιά του συστήματος. Ποιες είναι αυτές; (Εδώ θα επιχειρηθεί μια σκιαγράφηση. Το κείμενο της επιτροπής δημοσιεύεται στη συνέχεια):

A. Η αλλαγή του Λυκείου.

B. Η αλλαγή των εξετάσεων

Γ. Η κινητικότητα των φοιτητών μέσα στο Πανεπιστήμιο και η ευελιξία των πτυχίων.

2Α. ΤΟ ΛΥΚΕΙΟ

Είναι γενική η διαπίστωση ότι το Λύκειο σήμερα δε λειτουργεί. Η κεντρική ιδέα του προτεινόμενου συστήματος είναι ένα νέο και ισχυρό διετές Λύκειο, αξιόπιστο απολυτήριο, αποσύνδεση από τις εισαγωγικές εξετάσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Για να αποκτήσει ο μαθητής το Εθνικό Απολυτήριο θα πρέπει να ανταποκριθεί θετικά σε όλα τα μαθήματα που έχει παρακολουθήσει κατά τις δύο τελευταίες τάξεις, με δυνατότητες επιλογών και με ιδιαίτερη βαρύτητα στην ερευνητική εργασία.

Η πρόταση προφανώς περιλαμβάνει την αναδιοργάνωση της Μέσης Εκπαίδευσης. Η προτεινόμενη αλλαγή θα επηρεάσει συνολικά τη διάρθρωση του γυμνασίου. Στο τετραετές γυμνάσιο θα γίνει δυνατό να απλωθεί η εγκύκλια εκπαίδευση, η εισαγωγή στην επιστημονική σκέψη και στις ανθρωπιστικές επιστήμες, και τα παιδιά να αποκτούν ένα γεροδεμένο σώμα των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των αξιών που πρέπει να χαρακτηρίζουν τον σύγχρονο πολίτη, ανεξαρτήτως των κατευθύνσεων που θα ακολουθήσει στην υπόλοιπη σταδιοδρομία του. Το Πρόγραμμα του Λυκείου θα

περιλαμβάνει λίγες ομάδες μαθημάτων από τις οποίες ο μαθητής θα επιλέγει, ώστε να έχει μια σφαιρική προσέγγιση στη γνώση, με δυνατότητα επιλογής α) επιπέδου και β) ενός δεύτερου μαθήματος αναλόγως της κατεύθυνσης που επιδιώκει. Όλα τα μαθήματα θα προσφέρονται σε δύο επίπεδα: το βασικό και το υψηλό.

Απαιτείται βέβαια η διοικητική ανασυγκρότηση των σχολικών μονάδων, προς την κατεύθυνση της δημιουργίας τετραταξίων Γυμνασίων (κατά 25% μεγαλύτερα), και τη δημιουργία λιγότερων αλλά πολυπληθέστερων Λυκείων, μερικά από τα οποία θα προέλθουν από συγχωνεύσεις, όπου θα καταστεί δυνατόν να δημιουργηθούν τάξεις με επιλογές μαθημάτων. Οι εξετάσεις για το Απολυτήριο θα διενεργούνται ενδοσχολικά - αλλά με εγγυήσεις εγκυρότητας και μηχανισμούς εξασφάλισης του αδιάβλητου. Ο σχεδιασμός του προγράμματος θα γίνεται, τόσο με βάση τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις δεξιότητες των παιδιών, όσο και συνεκτιμώντας την πορεία που επιθυμούν να ακολουθήσουν μετά το λύκειο και τις σπουδές που θέλουν να κάνουν. Με τον τρόπο αυτό, το Λύκειο θα αποκτήσει υπόσταση και θα αναβαθμιστεί η λειτουργία του, οι μαθητές θα επιλέγουν συνεκτιμώντας τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντά τους, και τέλος η ελαχιστοποίηση των γνωστικών αντικειμένων μας γλυτώνει από τη δύσκολη διαχείριση των δεκάδων ειδικοτήτων (άλλωστε δεν είναι δυνατόν να συνεχίσουμε να έχουμε σχολείο με 150 ειδικότητες). Ως προς την παραπαιδεία, το καινούργιο Λύκειο δεν θα την καταργήσει, αλλά θα την μειώσει δραστικά. Τέλος είναι ένα σύστημα ανοικτό σε αλλαγές: Στο βαθμό που θα αποδειχθεί η χρησιμότητά του, τα πανεπιστήμια θα μπορούν να συνεργαστούν στον σχεδιασμό των δεξιοτήτων που θα χρειάζονται από τους επίδοξους φοιτητές τους.

2B. ΟΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Μετά από επισταμένη μελέτη των πρωτογενών στατιστικών στοιχείων σειράς ετών, η ειδική επιτροπή κατέληξε σε μια πρόταση που βασίζεται στην αρχή ότι οι νέοι, εφόσον έχουν ολοκληρώσει το Λύκειο, έχουν το δικαίωμα να πραγματοποιήσουν τις σπουδές που επιθυμούν. Επομένως τον καινούργιο τρόπο εισαγωγής τον ενδιαφέρει τι θέλουν να σπουδάσουν τα παιδιά. Δίνει πρωταρχική αξία σ' αυτό, θεωρώντας ότι αν αγαπήσουν τις σπουδές και το τμήμα τους, και η απόδοσή τους θα βελτιωθεί, και πιο γρήγορα θα τις περατώσουν. Η αρχή δηλαδή του συστήματος είναι απλή και δημοκρατική. Εισάγει έναν συντελεστή βαρύτητας ο οποίος γίνεται αποφασιστικότερος όσο περισσότερο ώριμοι και αποφασισμένοι είναι οι νέοι να σπουδάσουν αυτό που επιθυμούν. Η εφαρμογή του συγκεκριμένου συντελεστή κατάταξης των υποψηφίων, επί του γενικού βαθμού πρόσβασης, ή άλλων κριτηρίων επίδοσης, εξασφαλίζει σε ΑΕΙ και ΤΕΙ φοιτητές με γενική αλλά και ειδική επάρκεια. Από τη στιγμή που έχει ολοκληρωθεί το Νέο Λύκειο, ο συντελεστής βαρύτητας μπορεί να εφαρμοστεί επί του Εθνικού Απολυτηρίου και έτσι να περάσουν οι πανελλήνιες εξετάσεις στην ιστορία. **Ωστόσο η υιοθέτηση του συντελεστή μπορεί να γίνει από τις επόμενες εισαγωγικές εξετάσεις.** Η πρόταση αυτή ανατρέπει το κυριότερο ελάττωμα που εμφανίζει το ελληνικό εξεταστικό σύστημα, επιτρέπει την όσο το δυνατό

μεγαλύτερη σύμπτωση ανάμεσα στο τι θέλει να σπουδάσει κανείς και στο τι τελικά σπουδάζει. Μειώνει τη σημασία της βαθμοθηρίας, και επομένως το χρόνο και την ένταση προετοιμασίας για τα μαθήματα. Επιτρέπει τέλος την ομαλότερη κατανομή των σπουδαστών στα τμήματα των ΤΕΙ και των Πανεπιστημίων.

B3. ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ ΚΑΙ ΕΥΕΛΙΞΙΑ ΤΩΝ ΠΤΥΧΙΩΝ

Το τρίπτυχο αυτών των μεταρρυθμίσεων θα πρέπει να συμπληρωθεί με τη δυνατότητα οι φοιτητές να μπορούν να αλλάζουν τμήμα και κατεύθυνση σπουδών, μεταφέροντας τις πιστωτικές τους μονάδες, και ακόμη να έχουν τη δυνατότητα να συνδυάζουν στο πτυχίο τους πρωτεύουσα ειδίκευση από ένα τμήμα και δευτερεύουσα από άλλο. Με την έννοια αυτή η εισαγωγή σε ένα τμήμα στο Πανεπιστήμιο δεν θα αποκτά οριστικό χαρακτήρα και οι φοιτητές θα έχουν τη δυνατότητα να αναπροσανατολίζονται αναλόγως της εξέλιξης των ενδιαφερόντων τους και της ωριμότητάς τους. Τα πτυχία θα πρέπει να αποκτήσουν ευελιξία και να διαφοροποιούνται ώστε να προσαρμόζονται στις εξελίξεις της επιστήμης και τα πανεπιστημιακά τμήματα θα μπορούν να προσφέρουν περισσότερα του ενός, και σε συνεργασία με άλλα τμήματα, ειδικά προγράμματα σπουδών. Μέσα στα πλαίσια της επιστημονικής δεοντολογίας ο φοιτητής θα αποκτήσει ελευθερία στον τρόπο με τον οποίο θα συγκροτήσει τις μαθήσεις του στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και το πτυχίο του.

Οι αλλαγές αυτές θα έχουν ως αποτέλεσμα την ενδυνάμωση των νέων, ως μαθητών, ως υποψηφίων για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και ως φοιτητών. Θα τους παράσχουν ελευθερία, αλλά επίσης και θα τους καταστήσουν πιο υπεύθυνους. Αλλά ταυτόχρονα θα έχουν επίδραση και στα ίδια τα τριτοβάθμια ιδρύματα. Το παρόν σύστημα εξασφαλίζει φοιτητές ακόμη και στα τμήματα τα οποία κανείς δεν τα ζητά, ούτε σκέπτεται να σπουδάσει σε αυτά. Με το προτεινόμενο σύστημα τα ελάχιστα ζητούμενα τμήματα θα αναγκαστούν να επιλέξουν να γίνουν πιο ελκυστικά, καθώς και στρατηγικές επιβίωσης.

Γ. Η ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η μεταρρύθμιση των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης δεν μπορεί παρά να είναι έργο των ίδιων των ιδρυμάτων και της ενίσχυσης της αυτονομίας τους. Αλλά υπάρχουν δυο προϋποθέσεις γι' αυτό: **Πρώτο** η οικονομική αυτονομία. Και η τριτοβάθμια εκπαίδευση κρατιέται σε κατάσταση ανηλικιότητας μέσω του τρόπου χρηματοδότησής της. Και όχι μόνο: η εξάρτηση των τριτοβάθμιων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων από το κράτος τα εμπλέκει σε δεσμούς πελατείας. Πίεσεις των τοπικών βουλευτών για να αποκτήσει η περιοχή τους ένα τριτοβάθμιο ίδρυμα, παρά οποιοδήποτε προγραμματισμό και μελέτη, όπως και παρεμβάσεις του κεντρικού κράτους στον προγραμματισμό τμημάτων και θέσεων στα πανεπιστήμια δεν είναι ούτε άγνωστα, ούτε ασυνήθιστα φαινόμενα και έχουν συντείνει σε μια διασπορά τμημάτων, πολλών από τα οποία η επιβίωση εξασφαλίζεται από τον τρόπο αναγκαστικής κατανομής

φοιτητών μέσω του υπάρχοντος εξεταστικού συστήματος. Η ειδική επιτροπή οικονομικών επεξεργάστηκε μια πρόταση, η οποία συμπεριλήφθηκε και στην ενδιάμεση έκθεση (και εδώ στη συνέχεια). Το **δεύτερο** μεγάλο ζήτημα είναι το μέγεθος των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων. Μπορούν να επιβιώσουν; Μήπως η συγκρότηση μεγάλων περιφερειακών πόλων, οι οποίοι θα ομοσπονδοποιούν ΑΕΙ, ΤΕΙ και Ερευνητικά Ιδρύματα, αναλαμβάνοντας ευρύτερες εκπαιδευτικές λειτουργίες στην περιοχή ευθύνης τους, θα μπορέσει να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητά τους και να τους προσδώσει διεθνή επιφάνεια; Οι συζητήσεις προς αυτή την κατεύθυνση μένουν να γίνουν. Ωστόσο η επιτροπή για την τριτοβάθμια εκπαίδευση επεξεργάστηκε και κατέθεσε μια πρόταση για τον Ενιαίο χώρο, έρευνας και διδασκαλίας, η οποία παρατίθεται στη συνέχεια, σε μορφή περισσότερο επεξεργασμένη από ότι στην ενδιάμεση έκθεση.

Δ. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟΝ ΟΡΙΖΟΝΤΑ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΑΛΛΑΓΩΝ

Δ1. ΨΗΦΙΑΚΗ ΣΤΡΟΦΗ

Ένα από τα ζητήματα που δύσκολα θα διαφωνήσει κανείς ως προς τις μεγάλες αλλαγές, είναι η στροφή της εκπαίδευσης στην ψηφιακή εποχή. Η στροφή αυτή, για να είναι άξια του ονόματός της, πρέπει να μην περιοριστεί απλώς στη χρήση νέων μέσων και στην πρόσθεση ενός μαθήματος πληροφορικής, αλλά να περάσει συνολικά από την εκπαίδευση, γιατί πράγματι αλλάζει και ανασηματοδοτεί όλα τα συστατικά της. Πού βρισκόμαστε στην Ελλάδα; Όχι στο σημείο μηδέν. Πράγματι έχουν ξοδευτεί πάρα πολλά χρήματα –κυρίως προερχόμενα από την ΕΕ – για επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην ψηφιακή εκπαίδευση, για τη δημιουργία σχολικών εργαστηρίων, αποθετηρίων και εργαλείων. Μπαίνοντας ο επισκέπτης στον νοητό χώρο της ψηφιακής εκπαίδευσης δεν θα δει ένα δωμάτιο άδειο. Θα δει ένα δωμάτιο γεμάτο από σπασμένα ή ατελή παιχνίδια. Αποθετήρια και ηλεκτρονικοί κόμβοι κατώτεροι των προσδοκιών και των επενδύσεων, προγράμματα που τέλειωσαν και δεν συνεχίστηκαν, άλλα που διακόπηκαν χωρίς να ολοκληρωθούν, σωροί από παλιούς υπολογιστές και ψηφιακά εργαλεία αναποτελεσματικά πλέον. Ποιος έχει την ευθύνη; Εκ πρώτης όψεως ο αποσπασματικός χαρακτήρας των προγραμμάτων και το γεγονός ότι μετά την διακοπή της ευρωπαϊκής χρηματοδότησής τους, αυτή δεν συνεχίστηκε μέσα στις γνωστές συνθήκες από το ελληνικό κράτος. Υπάρχει όμως ένα γενικότερο πρόβλημα **διακυβέρνησης**, παρακολούθησης, στοχοθεσίας και αξιολόγησης. Αν δεν αντιμετωπιστεί κατά προτεραιότητα, η μετάβαση της εκπαίδευσης στην ψηφιακή επιτροπή θα συνεχίσει να χωλαίνει. Παράλληλα πρέπει να καταστρωθεί ένα ρεαλιστικό σχέδιο, όχι όμως χαμηλών προσδοκιών, αλλά ένα τολμηρά ρεαλιστικό σχέδιο ως προς τους στόχους. Στην κατεύθυνση αυτή και μέσα από το διάλογο, όπως διεξήχθη σε όλη του τη διάρκεια και με την εμπλοκή τόσο των εμπειρογνομόνων αλλά και αυτών που συμμετείχαν μέσω δημόσιων παρεμβάσεων, σχολίων, προτάσεων κλπ, επιβεβαιώνονται οι ανωτέρω διαπιστώσεις και ενισχύεται η ανάγκη για άμεσες ενέργειες που θα βελτιώσουν την παρούσα κατάσταση και θα οδηγήσουν μέσο –

μακροπρόθεσμα στην υλοποίηση των απαιτούμενων αλλαγών και τη σχεδίαση περαιτέρω ενεργειών, ώστε η ψηφιακή εκπαίδευση να συντελέσει στη συνολική αναδιάρθρωση της δημόσιας εκπαίδευσης

Προτείνονται top down ενέργειες, άμεσης υλοποίησης, όπως η **οριστικοποίηση της στρατηγικής κατεύθυνσης** (για την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού περιεχομένου, την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, την επέκταση της υπάρχουσας υποδομής και τη διασφάλιση της χρήσης και συντήρησής της, το προτεινόμενο μοντέλο διδακτικής και μαθησιακής διδασκαλίας, την υιοθέτηση της αποκέντρωσης, της αυτενέργειας και άλλων χαρακτηριστικών ως κυρίαρχα για την ανάπτυξη των σχολικών μονάδων σε τοπικό χαρακτήρα) και της **πολιτικής δέσμευσης** που μεταφράζεται σε νομοθετικές ή/και κανονιστικού χαρακτήρα ρυθμίσεις και σε πόρους (τακτική χρηματοδότηση, Δημόσιες Επενδύσεις, ΕΣΠΑ). **Κανονιστικό πλαίσιο** που θα καθορίζει με σαφήνεια τους ρόλους, στο πλαίσιο υλοποίησης της στρατηγικής, καθώς και τις υποχρεώσεις των θεσμικά εμπλεκόμενων φορέων σε ολόκληρη την έκταση και τον χρόνο της παρέμβασης. Εξασφάλιση **ισχυρής ηγεσίας** (και ισχυρής **ηγετικής ομάδας** που θα συντονίζει) και διασφάλιση της διακυβέρνησης της συνολικής παρέμβασης με όρους μεγάλου έργου **αποστολής** (mission oriented), και κατά συνέπεια σχέδιο με στόχους, προτεραιότητες ρόλους, ευθύνες, σύστημα παρακολούθησης με βάση συμφωνημένους δείκτες αποτελέσματος (ποιοτικούς και ποσοτικούς) και επιβολή διορθωτικών κινήσεων όπου απαιτείται.

Θα πρέπει να προσανατολιστούμε σε πρακτικές και έξυπνες, out of the box, προτάσεις: Π.χ. οι σημερινές τεχνολογικές λύσεις στην περιοχή των μικρών φορητών υπολογιστικών συσκευών, μπορούν να προσφέρουν σημαντική υποστήριξη της καθημερινής εκπαιδευτικής διαδικασίας καθώς και στην ανάπτυξη των κλίσεων και ψηφιακών ικανοτήτων κάθε μαθητή. Μία **σύγχρονη κινητή συσκευή** - ταμπλέτα χαμηλού κόστους, μπορεί σήμερα να λειτουργήσει ως εργαλείο μάθησης και δημιουργικής ψυχαγωγίας, με παιδαγωγική διάσταση και να αξιοποιηθεί και σε σχολικές δραστηριότητες, αλλά και δραστηριότητες που ένα παιδί επιθυμεί να συμμετέχει στην καθημερινή «εκτός τάξης» ζωή του. Πολλά από τα παιδιά διαθέτουν ήδη αυτές τις ταμπλέτες, και επομένως μπορούν να προμηθευτούν από το σχολικό δίκτυο το κατάλληλο πρόγραμμα. Για όσα δεν διαθέτουν μπορεί να υπάρξει άμεση πρόνοια χωρίς μεγάλο κόστος.

Δ2. ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Τις τελευταίες δεκαετίες, η ραγδαία εξάπλωση της οπτικοακουστικής πληροφορίας και επικοινωνίας (τηλεόραση, διαδίκτυο, "έξυπνες" συσκευές, βιντεοπαιχνίδια κλπ.) έχει εισάγει το πολύ-τροπικό μήνυμα (κείμενο – εικόνα – ήχος) σε όλες τις πλευρές της καθημερινής ζωής. Όλα δείχνουν ότι πρόκειται για μια γεωμετρικά αυξανόμενη τάση. Η πραγματική αυτή συνθήκη είναι πλούσια σε δυνατότητες και υποσχέσεις. Προκειμένου όμως κανείς να τις αξιοποιήσει, χρειάζεται να γνωρίζει τη χρήση της

οπτικοακουστικής γλώσσας. Χωρίς αυτήν τη γνώση, κινδυνεύει να μετατραπεί σε παθητικό δέκτη-καταναλωτή οπτικοακουστικών μηνυμάτων. Ο διαχωρισμός σε εκείνους που ξέρουν να χειρίζονται την οπτικοακουστική επικοινωνία και σε εκείνους που δεν ξέρουν έχει ταξική διάσταση και σταδιακά γίνεται μια από τις ισχυρότερες μορφές κοινωνικού αποκλεισμού. Εάν στοχεύουμε σε μια κοινωνία ενσυνείδητων και ενεργών πολιτών, δημοκρατική και κοινωνικά δίκαιη, πρέπει να επιδιώξουμε η οπτικοακουστική παιδεία να γίνει κτήμα του καθενός· δεν πρέπει να αποτελεί ταξικό προνόμιο. Ο καλύτερος τρόπος για να επιτευχθεί αυτό είναι μέσω της εισαγωγής της οπτικοακουστικής εκπαίδευσης στο σχολείο. Πρόκειται για κοινωνική αναγκαιότητα και ζήτημα πολιτικό. Για το λόγο αυτό δώσαμε εξ αρχής ιδιαίτερη έμφαση στον οπτικοακουστικό εγγραμματισμό. Δεν πρόκειται ούτε για εισαγωγή νέου μαθήματος, ούτε για αλλαγή προγράμματος σπουδών. Πρέπει να λειτουργήσει κυρίως ως τρόπος προσέγγισης, διδασκαλίας και εκμάθησης των άλλων μαθημάτων, **κατά τρόπο δομικό, και όχι απλώς ως εικονογράφηση**. Τα όποια εξειδικευμένα μαθήματα εντάσσονται στην ευρύτερη αυτή λογική. **Η τέχνη του κινηματογράφου** είναι για την οπτικοακουστική γλώσσα, ό,τι είναι η λογοτεχνία για μια γραπτή λεκτική γλώσσα.

Δ3. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Δεν γίνεται να αντικρύσει το σχολείο τον ορίζοντα των μεγάλων αλλαγών χωρίς την εκπαίδευση και τη διαρκή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Έως τώρα, το τοπίο απόκτησης της διδακτικής και **παιδαγωγικής επάρκειας** των εκπαιδευτικών ειδικοτήτων στην α/βάθμια και στη β/άθμια είναι άναρχο και αναποτελεσματικό. Οι φοιτητές κατά κανόνα εκπαιδεύονται για να έχουν διδακτική επάρκεια σε ένα γνωστικό αντικείμενο και σπανιότερα σε ένα διεπιστημονικό πεδίο, το οποίο ως εκπαιδευτικοί θα κληθούν να υπηρετήσουν. Τέλος, στις επιμέρους σχολές δεν αναπτύσσεται εκ των πραγμάτων η κουλτούρα της εκπαίδευσης στο σχολείο.

Για να υπάρξει μια συνεκτική αντιμετώπιση της αρχικής εκπαίδευσης, πιστοποίησης, ένταξης στο επάγγελμα και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών η πολιτεία οφείλει να θεσμοθετήσει ένα δυναμικό πλαίσιο προσόντων των εκπαιδευτικών το οποίο μπορεί να λειτουργήσει ως ρυθμιστικό εργαλείο μιας συνεκτικής εκπαιδευτικής και επιμορφωτικής πολιτικής.

Για να απογειωθεί η εκπαίδευση, η Επιτροπή συνιστά τη δημιουργία Σχολών Εκπαίδευσης που θα εστιάζουν στην προετοιμασία με **μεταπτυχιακά προγράμματα** όσων επιθυμούν να εργαστούν στην εκπαίδευση. Αυτός ο σχεδιασμός μπορεί να αποτελέσει την αρχή, προκειμένου να μπει τάξη το πλήθος των (συχνά αναξιόπιστων) μεταπτυχιακών προγραμμάτων που έχουν αναπτυχθεί άναρχα και πληθωριστικά τα τελευταία χρόνια.

Βραχυπρόθεσμα, και αξιοποιώντας το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο η επιτροπή κατέληξε στις παρακάτω προτάσεις: **Διετής υποχρεωτική εισαγωγική επιμόρφωση** όσων πρωτο-διορίζονται στην εκπαίδευση μετά τις εξετάσεις του ΑΣΕΠ. Οι εκπαιδευτικοί που θα επιλεγούν αναλαμβάνουν, ως δόκιμοι, εκπαιδευτικό έργο στα

σχολεία και παράλληλα θα παρακολουθούν το πρόγραμμα επιμόρφωσης. Στο τέλος της διετούς επιμόρφωσης, με βάση τις προβλεπόμενες δοκιμασίες θα παρέχεται πιστοποίηση, η οποία θα επιτρέπει στον/στην εκπαιδευτικό να αναλάβει ως μόνιμος διδακτικό και παιδαγωγικό έργο. Προτείνεται το παραπάνω επιμορφωτικό πρόγραμμα με παραλλαγές να εφαρμοστεί σε όσους διοριστούν την **ερχόμενη χρονιά**, δεδομένου ότι αυτοί οι εκπαιδευτικοί θα διαθέτουν εμπειρία της σχολικής τάξης.

Ως προς την επιμόρφωση, θα πρέπει να είναι διαρκής. Βασική αρχή που είναι *sine qua non* συνθήκη για την επιτυχία της επιμόρφωσης είναι η αμφίδρομη επικοινωνία βάσης και κορυφής. Η αποτυχία των μέχρι σήμερα επιμορφωτικών προγραμμάτων οφείλεται στον σχεδιασμό τους από πάνω ερήμην της γνώμης των επιμορφούμενων. Προτείνονται δύο μορφές επιμόρφωσης: η μια θα βασιστεί στη δημιουργία Κοινοτήτων Μάθησης και Πρακτικής και θα ακολουθηθεί μια μικτή μεθοδολογία εξ αποστάσεως (σύγχρονη και ασύγχρονη) και η δεύτερη θα εκτυλίσσεται στο επίπεδο της σχολικής μονάδας ή μιας ομάδας σχολικών μονάδων. Η ενδοσχολική επιμόρφωση συναρτάται με τις ιδιαίτερες ανάγκες, το σχέδιο δράσης και τους εκπαιδευτικούς στόχους της σχολικής μονάδας, αλλά και τις ευρύτερες κεντρικές στοχεύσεις της εκπαίδευσης. Το ζητούμενο σε αυτού του είδους την επιμόρφωση είναι η συμμετοχή του συλλόγου των διδασκόντων, της διοίκησης και της κοινότητας των γονέων για το μετασχηματισμό της σχολικής μονάδας σε «οργανισμό που μαθαίνει».

Δ4. ΕΘΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

Η δυναμική στοχοθεσία της νέας εκπαίδευσης θα πρέπει να αποτυπωθεί σε ένα καλοσχεδιασμένο πλαίσιο, το οποίο θα περιγράφει το τι εκπαίδευση θέλουμε, τον τύπο του πολίτη που επιδιώκουμε να διαμορφώσουμε· να προσδιορίσουμε τι προσδοκούμε να γνωρίζει και να μπορεί να κάνει ο μαθητής σε κάθε βαθμίδα της εκπαίδευσης, τον τύπο των λειτουργιών στον οποίο προσδοκούμε να ανταποκριθούν οι δάσκαλοι, οι καθηγητές και τα διευθυντικά στελέχη της εκπαίδευσης. Το πλαίσιο αυτό θα γίνει δυνατό να αποτιμηθεί το έργο των εκπαιδευτικών, γι αυτό και τα ζητήματα αξιολόγησης θα αντιμετωπιστούν στο πλαίσιο αυτό. Η υιοθέτηση, επίσης, ενός παρόμοιου πλαισίου, θα παρέχει τη δυνατότητα διαφοροποίησης του εκπαιδευτικού έργου ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών, της τοπικής κοινωνίας, κτλ., ενώ θα δίνει τη δυνατότητα εφαρμογής τεχνικών διαφοροποιημένης διδασκαλίας και μάθησης. Εδώ θα αποτυπωθεί η απελευθέρωση από το ασφυκτικό αναλυτικό πρόγραμμα και η δυνατότητα πρωτοβουλίας, διαφοροποίησης και προσαρμογής στις ιδιαίτερες συνθήκες. Η έννοια της παιδαγωγικής αυτονομίας θα αποκτήσει νόημα μόνο μέσα στο πλαίσιο αυτό. Κατά τη διάρκεια του Διαλόγου, στο έργο των επιτροπών, στις δημόσιες συζητήσεις όπως επίσης και στις προτάσεις των πολιτών διατυπώθηκαν σε γενικές γραμμές οι τάσεις για μια σύγχρονη και δημοκρατική εκπαίδευση. Στο Εθνικό Πλαίσιο Σπουδών θα πρέπει να αποτυπωθούν με τη μέγιστη λιτότητα, σαφήνεια και βερμπαλισμούς που επιχωριάζουν στο λόγο των εκπαιδευτικών σχεδιασμών.

Εφαρμογή, εφαρμογή, εφαρμογή!

Συνοπτικά: η αλλαγή του χαρακτήρα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το τρίπτυχο των μεταρρυθμίσεων με το διετές λύκειο, η αλλαγή της εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και η κινητικότητα στο Πανεπιστήμιο, η αλλαγή του οικονομικού μοντέλου της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης προς την ενίσχυση της αυτονομίας και της ευθύνης, μαζί με την αναβαθμισμένη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, η εισαγωγή της οπτικοακουστικής εκπαίδευσης και η γενίκευση της ψηφιακής στροφής στην εκπαίδευση θα αλλάξουν το τοπίο. Η εκπαίδευση θα μπει η ίδια σε μια τροχιά αλλαγών που θα της επιτρέψει όχι μόνο να συμβαδίσει με τις σύγχρονες εξελίξεις, αλλά να γίνει προωθητική δύναμη για αυτές.

Απουσιάζουν βέβαια κρίσιμοι τομείς που χρειάζονται ακόμη διερεύνηση: Η επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση, οι ανθρωπιστικές σπουδές και το περιεχόμενο των μαθημάτων, ο χώρος και η αισθητική του σχολείου, και τόσες άλλες. Επικεντρωθήκαμε σε όσα θεωρήσαμε κρίσιμες τομές.

Γιατί συχνά στην εκπαίδευση οι καλές προθέσεις εξαντλούνται σε θαυμάσια λόγια και σε ευχετικές προτάσεις. Άλλωστε οι μεγάλες ιδέες στην εκπαίδευση ποτέ δεν έλειψαν και ένας κάποιος βερμπαλισμός, ομολογουμένως, δεν λείπει από τα κείμενα για την εκπαίδευση. Εκείνο που χρειάζεται όμως, για να μην αποτελέσει ο Διάλογος αυτός άλλο ένα κεφάλαιο στο βιβλίο των χαμένων ευκαιριών και των μεταρρυθμίσεων που δεν έγιναν στην εκπαίδευση, είναι εκτός από την **αποφασιστικότητα** της πολιτικής ηγεσίας, η **διαρκής επαγρύπνηση** απέναντι στον κίνδυνο να απονευρωθούν και να αποδυναμωθούν οι μεταρρυθμίσεις κατά την εφαρμογή τους. Αυτό συνέβη και στο πρόσφατο παρελθόν. Ενώ έχει δημιουργηθεί ένας ορίζοντας καλών ιδεών, ακόμη και καλών πρακτικών, εκείνο που πάσχει είναι η **εφαρμογή**. Ενδεχομένως οι μηχανισμοί και οι διαδικασίες εφαρμογής των καλών ιδεών και των μεταρρυθμίσεων θα έπρεπε να αποτελέσουν ένα ξεχωριστό κεφάλαιο του Διαλόγου.

Ευχαριστώντας την πολιτική ηγεσία του Υπουργείου, και προσωπικά τον Υπουργό και φίλο Νίκο Φίλη για την τιμή και την εμπιστοσύνη να μου αναθέσει την προεδρεία του Διαλόγου, επιθυμώ να ευχαριστήσω όσες και όσους, από το υστέρημα του πολύτιμου χρόνου τους, συνεισέφεραν και βοήθησαν παντοιοτρόπως στον Διάλογο. Αυτή τη στιγμή ένα μπορώ να πω: εργάστηκα με όλες μου τις δυνάμεις και έπραξα κατά συνείδηση.

Αθήνα 26 Μαΐου 2016

Αντώνης Λιάκος

2. ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Συνολική Οπτική

Τέσσερις κεντρικές επιλογές:

1. Στήριξη του εκπαιδευτικού - εκπαίδευση και επιμόρφωσή του, εξασφάλιση κινήτρων, μεταβολή νοοτροπίας
2. Στήριξη και μεταβολή των λειτουργιών του σχολείου - αντιμετώπιση των διοικητικών του προβλημάτων, εξασφάλιση της δημοκρατικής του φυσιογνωμίας
3. Αποσαφήνιση των ζητούμενων από κάθε βαθμίδα - διαμόρφωση δημοκρατικών αυτόνομων πολιτών ικανών στην ευτυχία, καλλιέργεια μιας κουλτούρας δημιουργικής συμμετοχής σε κοινότητες λόγου
4. Μεταρρύθμιση και ενίσχυση της συνάρθρωσης σχολείου και κοινωνίας.

Ζητήματα Λειτουργικής Φύσης

1.
 - Εξασφάλιση των συνεδριάσεων του Συλλόγου των διδασκόντων για την ενίσχυση των δημοκρατικών διαδικασιών του σχολείου.
 - Εξασφάλιση εντός του ωραρίου εργασίας των εκπαιδευτικών των ωρών για διοικητικό έργο, συνεδρίαση του Συλλόγου, συνάντηση με Συμβούλους και εξασφάλιση της συναίνεσης ως προς αυτό.
 - Συγκεκριμενοποίηση των καθηκόντων των εκπαιδευτικών και του τρόπου άσκησης και ελέγχου τους.
 - Μείωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών σε σχέση με τις δράσεις του σχολείου.
 - Ενίσχυση των διοικητικών-γραμματειακών υποδομών των σχολείων.
 - Αποσαφήνιση του ρόλου των συμβούλων.
 - Ενίσχυση του εκπαιδευτικού ως προς την συμπερίληψη μαθητών με αναπηρία και ειδικές παιδαγωγικές ανάγκες.
2.
 - Εξίσωση των ευθυνών και υποχρεώσεων των διευθυντών α και β βαθμίδας.
 - Αποσαφήνιση και οροθέτηση των αρμοδιοτήτων των μονομελών και πολυμελών οργάνων.

- Υποστήριξη των πρωτοβουλιών ανάληψης προγραμμάτων και αντίστοιχη αναγνώριση της προσφοράς εργασίας των εκπαιδευτικών, καθώς και αναγνώριση της διοικητικής εργασίας των εκπαιδευτικών.

3.

- Κατάργηση των παρελάσεων των μαθητών, του υποχρεωτικού εκκλησιασμού και της υποχρεωτικής προσευχής.
- Κατοχύρωση της περιγραφικής αξιολόγησης των μαθητών σε όλη την υποχρεωτική εκπαίδευση, σε σύνδεση με τους μαθησιακούς στόχους των Αναλυτικών Προγραμμάτων.

Ζητήματα Σχολικής Μονάδας

- Καθιέρωση ενιαίου τύπου Ολοήμερου Δημοτικού με παράλληλη προσαρμογή στις τοπικές συνθήκες (ευελιξία).
- Δικτύωση του σχολείου με άλλα σχολεία και την τοπική κοινότητα και σε επίπεδο προγράμματος (προγράμματα με κοινωνικό ή τοπικό ενδιαφέρον).
- Ενίσχυση του θεσμού και των διαδικασιών της μαθητικής εκπροσώπησης.
- Θεσμοθέτηση εφημερίδας του σχολείου ή του δικτύου των σχολείων και αντίστοιχα ηλεκτρονικής σελίδας.
- Καθιέρωση της ετήσιας θεατρικής παράστασης (άνοιγμα του σχολείου στην τοπική κοινότητα).
- Διερεύνηση των δυνατοτήτων χρήσης της δομής και των χώρων του σχολείου σε συνεργασία με την τοπική κοινότητα κατά τις απογευματινές ώρες.
- Ευρωπαϊκή δικτύωση της σχολικής μονάδας (αδελφοποίηση με σχολεία στο εξωτερικό, ανταλλαγές επισκέψεων).
- «Βάπτιση» του σχολείου για λόγους συμβολικούς και για την εξασφάλιση ταυτότητας.
- Ενοποίηση της οργανωτικής δομής της (τώρα δεκάχρονης) υποχρεωτικής εκπαίδευσης (σε ολοήμερη βάση).
- Ενίσχυση της αυτονομίας και των πρωτοβουλιών του εκπαιδευτικού.
- Άμεση συνεργασία φορέων (σχολείο-σύμβουλοι-κοινότητα-δήμοι).

Ζητήματα Γνωστικής Φύσης

- Άμεσος περιορισμός της ύλης κατά τουλάχιστον 20%-30% (μείωση της έκτασης, αύξηση του βάθους).
- Αντικατάσταση ωρών μαθήματος με ώρες για προγράμματα και σχολικές δραστηριότητες.

- Ανανέωση προγράμματος και κυρίως βιβλίων με προτεραιότητα σε όσα έχουν ήδη κριθεί ως απαράδεκτα.
- Μεταβολή δια των υλικών και προγραμμάτων της μαθητικής στάσης απέναντι στη γνώση.
- Κατάργηση των επαναληπτικών εξετάσεων (και του μήνα εξετάσεων) στο Γυμνάσιο – αντικατάστασή τους με εργασίες (και εξετάσεις κατά τη διάρκεια του έτους).
- Θεσμοθέτηση των ομαδικών εργασιών ως τρόπου εξέτασης.
- Ενοποίηση των κατευθύνσεων των μαθημάτων (ενδεικτικά: σε 3 ή 4, όπως [α] Γλώσσες και Πολιτισμός, [β] Μαθηματικά, [γ] Τέχνες, [δ] Εισαγωγή στην κουλτούρα των Φυσικών και [ε] των Κοινωνικών Επιστημών).
- Αντίστοιχη ενοποίηση των ειδικοτήτων που διδάσκουν τα μαθήματα.
- Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ως προς τη χρήση ψηφιακού υλικού, την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού και εκπαιδευτικών προγραμμάτων, την αξιοποίηση της εικόνας και του ήχου στα μαθήματα, τη συμμετοχή μαθητών με αναπηρία στην τάξη, τη συμμετοχή παιδιών διαφορετικής εθνοτικής προέλευσης και διαφορετικού πολιτισμού.
- Εξασφάλιση της ενισχυτικής διδασκαλίας.
- Καθιέρωση ολοκληρωμένου προγράμματος Ευέλικτης Εβδομάδας.
- Θεσμοθέτηση και αξιοποίηση εναλλακτικών τρόπων συνεργασίας των μαθητών (αμοιβαία διόρθωση, συνεργασία διαφορετικών τάξεων από διαφορετικά σχολεία, ανάληψη ευθυνών και πρωτοβουλιών από τους μαθητές).
- Διεύρυνση του ποσοστού της ύλης που διαμορφώνεται από τους εκπαιδευτικούς τόσο στο Δημοτικό όσο και στο Γυμνάσιο.
- Άρση της λογικής της επανάληψης σε κύκλους των σχολικών αντικειμένων (π.χ. στο μάθημα της Ιστορίας) με έμφαση στο χρονικό και τοπικό παρόν.
- Εξασφάλιση της εσωτερικής συνοχής της ύλης που διδάσκεται σε διαφορετικά αντικείμενα (π.χ. Λογοτεχνία-Ιστορία-Γεωγραφία).
- Δημιουργία ωρολόγιων ενοτήτων σε βάρος της πολυδιάσπασης των ωρών.

3. ΤΟ ΤΡΙΠΤΥΧΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ:

- 1. Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**
- 2. ΤΟ ΝΕΟ ΛΥΚΕΙΟ**
- 3. Η ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ**

1. Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Σκεπτικό

Η πρόσβαση από τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Τριτοβάθμια, αποτελεί μια διαδικασία μετάβασης από την εγκύκλια εκπαίδευση στην επιστημονική εξειδίκευση. Στο βαθμό όμως που τα τρία τέταρτα περίπου των συνηλίκιων κάθε χρονιάς μπαίνουν στη διαδικασία αυτή, τότε μετατρέπεται σε μια τελετουργία ενηλικίωσης και μετάβασης από την ανήλικη στην ενήλικη ζωή, αντικαθιστώντας άλλες παρόμοιες τελετουργίες μετάβασης (rite de passage) που αποτελούν ένα από τα πιο σταθερά διαχρονικά χαρακτηριστικά διαφορετικών κοινωνιών . Η παρατήρηση αυτή μας επιτρέπει να διαγνώσουμε το μέγεθος του προβλήματος, το οποίο αφορά την ελληνική κοινωνία συνολικά και μακροχρονίως.

Έως το 1964, όταν η μαζική εκπαίδευση δεν είχε ακόμη αναπτυχθεί, οι υποψήφιοι φοιτητές, μικρό ποσοστό των συνηλίκιων κάθε χρονιάς, έδιναν εξετάσεις χωριστά στο καθένα από τα λίγα πανεπιστημιακά τμήματα των δύο μόνο πανεπιστημίων της επικράτειας. Η καθιέρωση πανελλαδικών εξετάσεων για τα ΑΕΙ, βοήθησε στη μετάβαση προς τη μαζική εκπαίδευση. Η κεντρικότητα και η λειτουργικότητα του θεσμού των εξετάσεων επέτρεψαν την μακροβιότητά του, πάνω από πέντε δεκαετίες, και του χάρισαν την υπόληψη ενός από τους πλέον αδιάβλητους θεσμούς της ελληνικής κοινωνίας. Ωστόσο το κόστος ήταν και είναι βαρύτατο, πλήττει οικονομικά και ψυχολογικά την ελληνική οικογένεια, τους ίδιους τους νέους και την εκπαίδευσή τους, πριν και μετά από τις εξετάσεις, παραμορφώνει το εκπαιδευτικό σύστημα. Το κόστος των φροντιστηρίων ανέρχεται σε 1 δισ. € ετησίως ακόμα και σε περίοδο βαθιάς κρίσης (1.058 εκ.€ το 2010, 1.056 εκ.€ το 2011, 1.036 εκ.€ το 2012 και 994 εκ.€ το 2013) και συνολικά επιβαρύνει κάθε οικογένεια κατ' ελάχιστο με το ποσό 3.500 ευρώ. Κάθε χρόνο, εξαιτίας των εξετάσεων χάνονται τουλάχιστον δυο μήνες από την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δηλαδή αφαιρείται ένας ολόκληρος χρόνος διδασκαλίας σε κάθε παιδί. Εκείνη όμως η βαθμίδα που θυσιάζεται κυριολεκτικά στον Μολώχ των εξετάσεων είναι το Λύκειο. Μια από τις πιο σημαντικές βαθμίδες της εκπαίδευσης, καταστρέφεται εντελώς. Η γνώση φροντιστηριοποιείται, δηλαδή αποχυμώνεται και αποτυπώνεται απλώς ως οι μη-λάθος- απαντήσεις στις εξετάσεις, γίνεται συνώνυμη

της αποστήθισης. Αυτή η παραμόρφωση γίνεται ένα είδος habitus που συνοδεύει έκτοτε τους νέους στο πανεπιστήμιο. Εξάλλου, η πίεση των εξετάσεων μεταφέρεται στο γυμνάσιο, όπου «κλείνουν οι λογαριασμοί της μάθησης» – λ.χ. εκμάθηση γλώσσας, μουσική ή άλλες δραστηριότητες, για να προπονηθούν τα παιδιά για τις εξετάσεις. Ακόμη και το δημοτικό δεν ξεφεύγει από αυτό το φαινόμενο της εξετασιομανίας και της μέτρησης της επίδοσης σε μια ενιαία και ομοιόμορφη κλίμακα, πρακτική που ισοπεδώνει τις διαφορετικές μορφές ευφυΐας και επίδοσης. Η πραγματικότητα των εξετάσεων όπως διαμορφώθηκαν εδώ και πενήντα και πλέον χρόνια έχει διαμορφώσει προσωπικότητες και συμπεριφορές.

Βρισκόμαστε στην ιστορικά παράδοξη θέση να θεωρούμε επιτυχές ένα σύστημα το οποίο έχει αποδειχτεί πολλαπλώς καταστροφικό. Πώς διαφορετικά θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ένα σύστημα στο οποίο οι οκτώ στους δέκα φοιτητές δεν σπουδάζουν αυτό που θέλουν και έχουν κοπιάσει; Και πώς μπορεί να λειτουργήσει η πανεπιστημιακή εκπαίδευση όταν στην μεγάλη πλειοψηφία των τμημάτων της, λιγότεροι από ένας στους δέκα, έχει επιλέξει το τμήμα που παρακολουθεί; Φαινόμενα όπως οι χαμηλές αποδόσεις, η αδιαφορία ως προς το περιεχόμενο των σπουδών ή η τυπική διεκπεραίωσή τους, η καθυστέρηση στην ολοκλήρωση των σπουδών καθώς και η εγκατάλειψη τους - που διογκώνει το πρόβλημα των «αιωνίων φοιτητών», για όλα αυτά στο μέγιστο βαθμό, ευθύνεται το γεγονός ότι οι φοιτητές δεν σπουδάζουν αυτό που τους ταιριάζει και οι ίδιοι επιθυμούν να σπουδάσουν, αλλά αυτό το οποίο τους επιτάσσει ένα ανώνυμο σύστημα, μια γραφειοκρατία χωρίς πρόσωπο. Το σύστημα λειτουργεί επαρκώς μόνο για το ένα τέταρτο περίπου των υποψηφίων που μπορεί να πραγματοποιήσει τις πρώτες του επιλογές. Το κόστος λειτουργίας του όμως είναι δυσανάλογα μεγάλο και βαραίνει συνολικά και στη σταδιοδρομία των νέων, και στην εκπαίδευση και στην κοινωνία. Δημιουργείται κάθε χρόνο ένα ντόμινο με τη μορφή χιονοστιβάδας. Αυτή η χιονοστιβάδα η οποία δημιουργείται από τους αποτυχόντες των τμημάτων υψηλής βαθμολογίας, κατρακυλά στα τμήματα χαμηλότερης βαθμολογίας, διώχνοντας από εκεί όσους τα είχαν προτιμήσει. Η χιονοστιβάδα διογκώνεται με νέους αποτυχόντες και κατρακυλώντας προς τα τμήματα χαμηλής βαθμολογίας διώχνει όσους επιθυμούν να σπουδάσουν σε αυτά, τοποθετώντας τυχαίως άλλους που αδιαφορούν πλήρως για αυτά.

Παράδειγμα:

A. Σχολές υψηλής ζήτησης: Στο ΕΜΠ, Τμήμα μεταλλειολόγων: Το τμήμα πρόσφερε 63 θέσεις. Ως πρώτη επιλογή το είχαν επιλέξει 19 υποψήφιοι, ως δεύτερη 30, και ως τρίτη 31 (σύνολο 80 υποψήφιοι). Συνολικά όμως το τμήμα συγκέντρωνε 1362 προτιμήσεις από το μηχανογραφικό. Από αυτούς που τελικά φοίτησαν στο τμήμα, στις τρεις πρώτες προτιμήσεις τους το είχαν θέσει μόλις οι 18, και υπόλοιποι 45 επιτυχόντες προήλθαν από τη χιονοστιβάδα του μηχανογραφικού (22 εκ των οποίων είχαν δηλώσει το τμήμα από 7^η και πέρα επιλογή).

B. Σχολές χαμηλής ζήτησης: Στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας: Το τμήμα πρόσφερε 144 θέσεις. Ως πρώτη επιλογή το είχαν επιλέξει 20 υποψήφιοι, ως δεύτερη 56, και ως τρίτη 54 (σύνολο 130 υποψήφιοι). Συνολικά όμως το τμήμα συγκέντρωνε 4.470 προτιμήσεις από το μηχανογραφικό. Από αυτούς που τελικά φοίτησαν στο τμήμα, στις τρεις πρώτες προτιμήσεις τους το είχαν θέσει μόνο 11 φοιτητές, και από τη χιονοστιβάδα του μηχανογραφικού προήλθαν οι υπόλοιποι 133 επιτυχόντες. (120 εκ των

οποίων είχαν δηλώσει το τμήμα από 7^η και πέρα επιλογή). Δηλαδή δεν σπούδασαν εκεί 130 από όσους το είχαν δηλώσει στις τρεις πρώτες τους επιλογές, και τελικά εισήχθησαν 120 που είχαν συμπεριλάβει το τμήμα μόνο για να συμπληρώσουν το μηχανογραφικό.

(Αναλυτικότερα βλ. παράρτημα αρ. χ, και χχ.)

Το παρόν σύστημα, συναθροίζει δηλαδή το μέγιστο αριθμό των φοιτητών (περίπου τα τρία τέταρτα) στην κατηγορία των αποτυχημένων, οι οποίοι στέλνονται να σπουδάσουν εκεί που δεν θέλουν, εκτοπίζοντας άλλους που θέλουν, συνωθώντας τους εκτοπισμένους στη στρατιά των αποτυχημένων η οποία διατρέχει το σύστημα εξετάσεων. Οι κοινωνικές και ψυχολογικές συνέπειες για τα παιδιά και τις οικογένειές τους είναι βαρύτερες. Δημιουργεί στους νέους αισθήματα ήττας, ταπείνωσης, και πικρίας. Απογοητευμένους και θυμωμένους νέους. Αυτές οι συνέπειες των εξετάσεων δεν ήταν άγνωστες σε προηγούμενες ηγεσίες του Υπουργείου Παιδείας. Οι προηγούμενοι Διάλογοι εισηγήθηκαν αλλαγές, οι οποίες όμως είχαν ως συνέπεια το σύστημα να αποκτά μια όλο και πιο σύνθετη τεχνολογία, αλλά και μια όλο και μεγαλύτερη απόκλιση από τις επιθυμίες των παιδιών να σπουδάσουν αυτό που θέλουν .

Υπάρχει λύση; Ναι υπάρχει. Ποια; Το σύστημα εξετάσεων να επιστρέψει στις βασικές αρχές που υπαγορεύουν ότι κάθε νέος και νέα, εφόσον έχουν ολοκληρώσει το Λύκειο, έχουν το δικαίωμα να πραγματοποιήσει τις σπουδές που επιθυμούν. Επομένως μας ενδιαφέρει τι θέλουν να σπουδάσουν τα παιδιά, και δίνουμε πρωταρχική αξία σ' αυτό, θεωρώντας ότι αν αγαπήσουν τις σπουδές και το τμήμα τους, και η απόδοσή τους θα βελτιωθεί, και πιο γρήγορα θα τις περατώσουν. Η αρχή δηλαδή του συστήματος είναι απλή και δημοκρατική. Έχει το δικαίωμα κανείς να σπουδάσει αυτό που θέλει να σπουδάσει, αρκεί να έχει ολοκληρώσει επιτυχώς τις σπουδές του και να πληροί τις προϋποθέσεις των σπουδών ορισμένου τύπου (π.χ. ξένες γλώσσες για τα ξενόγλωσσα τμήματα, σχέδιο για τις αρχιτεκτονικές, κ.ο.κ.) .

Αλλά για να γίνουν αποδεκτές οι επιθυμίες των υποψηφίων φοιτητών πρέπει να γίνουν διακριτές και υπεύθυνες. Αυτό δεν μπορεί να γίνει σήμερα με τις δυνατότητες να προσθέσει κανείς, διαδοχικά, έως και 70 τμήματα στις επιλογές του, και τμήματα πάρα πολύ διαφορετικά, το ένα από το άλλο. Ο πολλαπλασιασμός των δυνατοτήτων επιλογών δεν κάνει τους υποψηφίους περισσότερο ελεύθερους, γιατί αντιμετωπίζει τις σπουδές εντελώς αδιαφοροποίητα και γραφειοκρατικά.

Η **πρόταση** που ακολουθεί βασίζεται στην αρχή του σεβασμού της βούλησης των παιδιών να σπουδάσουν αυτό που θέλουν. Η διευθέτηση αυτή βασίζεται σε μια αρχή ανταποδοτικότητας η οποία αποσκοπεί να εξασφαλίσει όσο το δυνατό περισσότερο τη δικαιοσύνη ανάμεσα στη βούληση του ενός και στη βούληση των πολλών. Αυτό σημαίνει ότι όσο λιγότερες είναι οι επιλογές , τόσο ισχυρότερη θεωρείται ότι είναι η βούληση των υποψηφίων. Αυτό έχει ως συνέπεια, με τη σειρά του, ότι ο συντελεστής προτεραιότητας για την πρόσβαση σε ένα τμήμα, εξαρτάται από τον αριθμό των επιλογών. Όσο λιγότερες είναι οι επιλογές, τόσο ισχυρότερος ο συντελεστής επιλογής. Επομένως ανάμεσα σε δυο υποψηφίους που έχουν ένα τμήμα ως πρώτη επιλογή, ο

συντελεστής της πρώτης επιλογής εκείνου που δηλώνει λιγότερες επιλογές (εμφανίζεται επομένως με μεγαλύτερη βεβαιότητα για αυτές) είναι μεγαλύτερος από εκείνου που δηλώνει περισσότερες επιλογές και επομένως μικρότερη βεβαιότητα. Ακόμη και ο συντελεστής της δεύτερης επιλογής είναι ισχυρότερος για εκείνον που περιορίζει τις επιλογές του σε λίγα συγκεκριμένα τμήματα, από ότι ο συντελεστής πρώτης επιλογής κάποιου άλλου που προτείνει πλήθος επιλογών. Πρόκειται για την επιβράβευση της ευθύνης και της ωριμότητας του φοιτητή. Υπάρχουν άλλωστε δικλείδες, εντός πανεπιστημίου, αν κάποιος θελήσει να αλλάξει κατεύθυνση σπουδών (βλ. παρακάτω Τρίτη Πτυχή) Με τον τρόπο αυτό πριμοδοτείται επίσης και η δυνατότητα να σπουδάσει κανείς κοντά στον τόπο κατοικίας του.

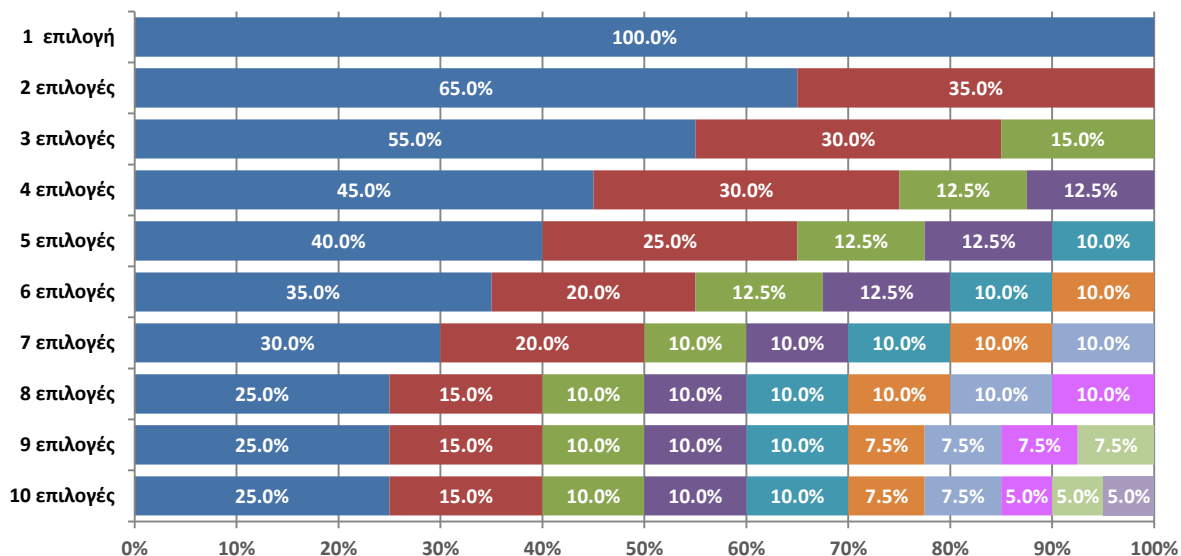
Πλεονεκτήματα: Οι φοιτητές σπουδάζουν με πολύ πιο ενισχυμένες δυνατότητες, από ότι στο παρελθόν, αυτό που τους ταιριάζει και αυτό που θέλουν. Αποφεύγεται επίσης να σχηματιστεί ή αμβλύνεται το *domino effect* ενός ρεύματος αποτυχημένων φοιτητών που γεμίζουν τις κενές θέσεις των τμημάτων. Οι φοιτητές επίσης επιλέγουν τον τόπο που θέλουν να σπουδάσουν και αποφεύγεται/περιορίζεται το φαινόμενο των μεταγραφών. Στο γράφημα που ακολουθεί, δίδεται ένα παράδειγμα του συντελεστή βαρύτητας προτίμησης: Αν ένας φοιτητής επιλέξει μόνο ένα τμήμα για εισαγωγή, επιβραβεύεται με το μέγιστο συντελεστή βαρύτητας (100%) για την επιλογή του και αποκτά ισχυρό προβάδισμα έναντι όλων των άλλων. Αν επιλέξει δύο τμήματα τότε οι συντελεστές διαφοροποιούνται σε 65% για την πρώτη επιλογή του και 35% για τη δεύτερη, αν επιλέξει τρία τμήματα τότε επιμερίζεται σε 55% για την πρώτη επιλογή, 30% για τη δεύτερη και 15% για την τρίτη. Ο συντελεστής βαρύτητας συνεχίζει να δίνει φθίνουσες τιμές ακόμη και για τον φοιτητή που θέλει να περιλάβει 10 επιλογές τμημάτων, μετά τις οποίες γίνεται μηδενικός.

Μελέτη για την εφαρμογή τελεστή βαρύτητας ανά επιλογή και πλήθος επιλογών του υποψηφίου

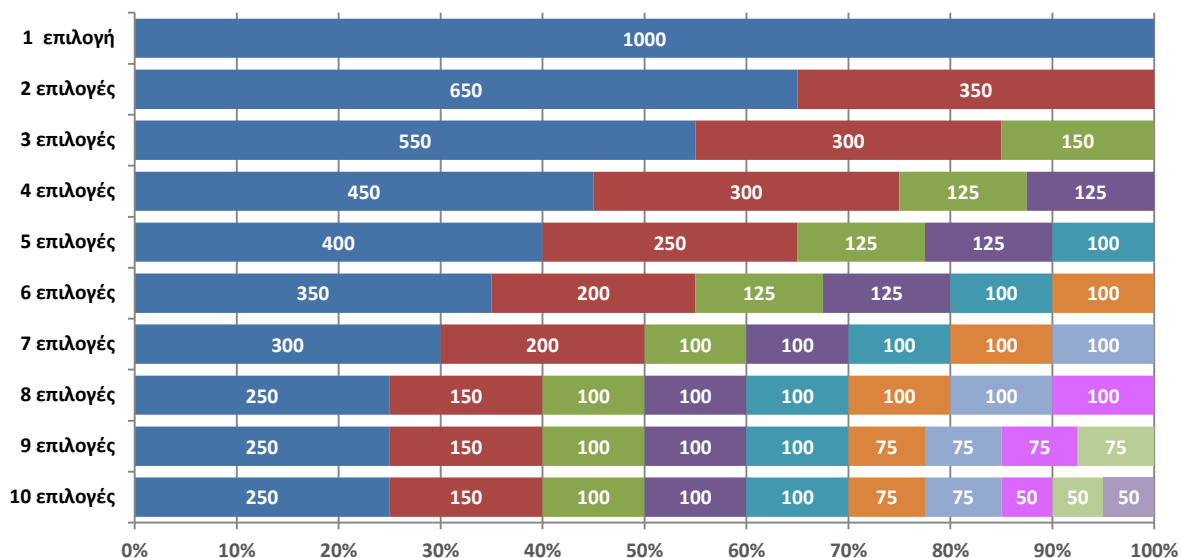
Ο συντελεστής βαρύτητας των επιλογών του υποψηφίου για την εισαγωγή του σε τμήμα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ουσιαστικά **επιβραβεύει** με διαφοροποιημένο ποσοστό τη σειρά επιλογής (1^η, 2^η 3^η έως και 10^η επιλογή) και το πλήθος των 10 πρώτων επιλογών των υποψηφίων. Μετά την 10^η επιλογή οι επιλογές δεν επιβραβεύονται (μηδενική τιμή του τελεστή). Για να λειτουργεί και ως συντελεστής κατάταξης των υποψηφίων για εισαγωγή ο τελεστής μπορεί να εφαρμοστεί (ως ποσοστό) επί συνόλου π.χ. **1000 μορίων**¹ διαφοροποιημένος ανά σειρά επιλογής και πλήθους επιλογών. Το σύνολο των μορίων που προκύπτουν ανά σειρά και σύνολο επιλογών **αθροίζεται** στο γενικό βαθμό πρόσβασης που επίσης αποδίδεται με τη μορφή μορίων, ή του βαθμού πρόσβασης στο εξεταζόμενο στο ειδικό μάθημα, ή του βαθμού πρόσβασης στα εξεταζόμενα μαθήματα (πλην των ειδικών μαθημάτων), ή και άλλου συνδυασμού τους.

ως ποσοστό

¹ τιμή σε μόρια που αποτελεί την ελάχιστη τιμή του εύρους μεταξύ γενικού βαθμού πρόσβασης του πρώτου από τον τελευταίο επιτυχόντα σε 436 από τα 446 τμήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης το 2011

ή σε μόρια

Η εφαρμογή του συγκεκριμένου συντελεστή κατάταξης των υποψηφίων για εισαγωγή επί του γενικού βαθμού πρόσβασης, ή άλλων κριτηρίων επίδοσης, εξασφαλίζει στα πανεπιστήμια φοιτητές με γενική αλλά και ειδική επάρκεια .

Η πρόταση αυτή ανατρέπει το κυριότερο ελάττωμα που εμφανίζει το ελληνικό εξεταστικό σύστημα, επιτρέπει την όσο το δυνατό μεγαλύτερη σύμπτωση ανάμεσα στο τι θέλει να σπουδάσει κανείς και στο τι τελικά σπουδάζει. Μειώνει τη σημασία του βαθμού, και επομένως το χρόνο και την ένταση προετοιμασίας για τα μαθήματα. Επιτρέπει τέλος την ομαλότερη κατανομή των σπουδαστών στα τμήματα των ΤΕΙ και των Πανεπιστημίων.

Πρόβλημα πρώτο: Πώς θα μπορούσε να εξασφαλιστεί η αντικειμενικότητα στη βαθμολόγηση;

Απάντηση: μέσω του αναμορφωμένου λυκείου (Βλ. παρακάτω). Η πιστοποίηση του γενικού βαθμού πρόσβασης του αναμορφωμένου λυκείου σε συνδυασμό την ως τότε

τετραετή εφαρμογή του συντελεστή βαρύτητας πιθανό να περιορίσει την ανάγκη εισαγωγικών μόνο στα τμήματα υψηλής ζήτησης.

Πρόβλημα δεύτερο: Θα ισχύσουν μεταβατικές διατάξεις, ποιες είναι και ποιο το εύρος τους; **Η υιοθέτηση του συντελεστή μπορεί να γίνει από τις επόμενες εισαγωγικές εξετάσεις.**

Πότε θα ολοκληρωθεί το νέο σύστημα μετάβασης; Αφενός με τη δημιουργία του Νέου Λυκείου και αφετέρου με το να επιτρέψει το πανεπιστήμιο, στους φοιτητές να έχουν τη δυνατότητα να αλλάζουν, υπό όρους, κατεύθυνση σπουδών, να αποκτούν πτυχίο από συνδυασμούς επιστημών, και να αποκτούν πρωτεύουσα και δευτερεύουσα ειδικότητα.

Με την αλλαγή των εξετάσεων και μεταρρύθμιση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (4 γυμνάσιο και 2 λύκειο) και την καθιέρωση της κινητικότητας στο Πανεπιστήμιο, μεταμορφώνεται εντελώς το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

2: ΤΟ ΝΕΟ ΛΥΚΕΙΟ

1. Σκεπτικό: Γιατί ένα νέο Λύκειο;

- Το Λύκειο σήμερα δε λειτουργεί. Από την Α' Λυκείου (αν όχι από το Γυμνάσιο), κυριαρχεί η θεωρία της “χρήσιμης γνώσης” (συγκεκριμένα, μαθαίνω μόνο ό,τι θα χρειαστώ για τις πανελλαδικές) ενώ στη Β και τη Γ Λυκείου, περισσότερο από το μισό πρόγραμμα, το οποίο αναφέρεται στα μαθήματα γενικής Παιδείας, στην ουσία δεν υλοποιείται. Υπάρχουν μάλιστα αρκετά μικρά ιδιωτικά σχολεία τα οποία δεν αναθέτουν καν τα μαθήματα Γενικής Παιδείας, στέλνοντας διαφορετικό πρόγραμμα προς έγκριση στη διεύθυνση δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από αυτό που υλοποιούν στην πράξη.

- Οι μαθητές θεωρούν ότι έχουν “υποχρέωση” να πραγματοποιήσουν τουλάχιστον όλες τις απουσίες που “δικαιούνται” και μάλιστα, με την ανοχή των καθηγητών τους. Η επαναλαμβανόμενη δικαιολογία είναι ότι ούτως ή άλλως δεν γίνεται “τίποτα μέσα στο σχολείο”. Ειδικά στην τρίτη Λυκείου, είναι ζήτημα αν γίνεται μάθημα στο 1/20 των ωρών γενικής παιδείας, ενώ από το Φεβρουάριο και έπειτα, σύνηθες είναι σε κάθε τάξη να υπάρχουν 2-5 μαθητές.

- Η κεντρική ιδέα του προτεινόμενου συστήματος είναι ένα νέο και ισχυρό Λύκειο, αξιόπιστο απολυτήριο, αποσύνδεση από τις εισαγωγικές εξετάσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Για να αποκτήσει ο μαθητής εθνικό απολυτήριο θα πρέπει να ανταποκριθεί θετικά σε όλα τα μαθήματα που έχει παρακολουθήσει κατά τις δύο τελευταίες τάξεις, με δυνατότητες επιλογών και με ιδιαίτερη βαρύτητα στην ερευνητική εργασία. Στην δημιουργία του αναλυτικού προγράμματος οι καθηγητές θα

έχουν ενεργό ρόλο. Μπορεί οι άξονες του Προγράμματος Σπουδών να είναι καθορισμένοι από το Υπουργείο, αλλά η υλοποίηση του παιδαγωγικού προγράμματος θα σχεδιάζεται από τους εκπαιδευτικούς.

2. Πρόταση για ένα διαφορετικό Λύκειο

Η πρόταση που ακολουθεί αναφέρεται στην αναδιοργάνωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης σε 4 χρόνια Γυμνάσιο και 2 χρόνια Λύκειο, και ιδιαίτερα στην αναμόρφωση του Προγράμματος Σπουδών του Λυκείου. Η πρόταση βέβαια απαιτεί τη διοικητική ανασυγκρότηση των σχολικών μονάδων, προς την κατεύθυνση της δημιουργίας τετραταξίων Γυμνασίων (κατά 25% μεγαλύτερα), και τη δημιουργία λιγότερων αλλά πολυπληθέστερων Λυκείων, μερικά από τα οποία θα προέλθουν από συγχωνεύσεις. Το Πρόγραμμα του Λυκείου είναι σκόπιμο να περιλαμβάνει και μαθήματα επιλογής.

Το Νέο Λύκειο προτείνεται να είναι

- **Σύγχρονο:** να εμπλουτίζει την ύλη διαρκώς με βάση τα ενδιαφέροντα των μαθητών, τα θέματα και τα αντικείμενα θα παραπέμπουν στο σύγχρονο κόσμο, η διδακτική και μαθησιακή διαδικασία θα προσιδιάζει στον τρόπο που λειτουργούν και σκέφτονται τα σημερινά παιδιά.
- **Αυτοτελές και αυτόνομο:** να είναι αυτοτελής εκπαιδευτική βαθμίδα, να καθορίζει τη διδασκόμενη ύλη με βάση τους στόχους που περιγράφει το Εθνικό Πλαίσιο Σχολικού Προγράμματος Σπουδών Ε. Η ολοκλήρωση των σπουδών πιστοποιείται με το Εθνικό Απολυτήριο, το οποίο είναι και ο μόνος τίτλος που εκδίδει το Λύκειο.
- **Αξιόπιστο:** οι εξετάσεις για το Απολυτήριο να διενεργούνται ενδοσχολικά - αλλά με εγγυήσεις εγκυρότητας και αξιοπιστίας.. Θα ήταν δυνατόν να εξεταστεί ώστε σε κάθε λύκειο τα θέματα να προέρχονται από κεντρική βάση και να παράγονται με αυτόματο τρόπο και σταθμισμένη δυσκολία, όπως προβλέπεται σε πολλά από τα εκπαιδευτικά συστήματα εντός και εκτός Ευρώπης. Η επιτυχής περαίωση των σπουδών στο Λύκειο είναι μία από τις προϋποθέσεις εισόδου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- **Φιλικό προς τον μαθητή:** να δίνει τη δυνατότητα επιλογών μαθημάτων και επιπέδου μαθήματος, να επιτρέπει τη διαμόρφωση του προγράμματος φοίτησης με βάση τους στόχους και τις κλίσεις των μαθητών/τριων και να προβλέπει την παραγωγή εργασιών σε θέματα επιλογής τους. Αναλυτικότερα, η πρόταση για το νέο γενικό λύκειο, θα μπορούσε να προβλέπει τέσσερις ομάδες μαθημάτων από τις οποίες ο κάθε μαθητής θα διαλέγει ένα μάθημα, από κάθε ομάδα, + ένα δεύτερο από την ομάδα της ειδικότητας που προτιμά, και να διαμορφώνεται έτσι το ατομικό του πρόγραμμα.
- Να υπηρετεί την κοινωνική απαίτηση για παραγωγή εγγράμματων πολιτών με κριτική σκέψη, να εστιάζεται στην σφαιρική πνευματική καλλιέργεια, στην υποκίνηση της διανοητικής περιέργειας, της φιλομάθειας και της φιλαναγνωσίας, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και όχι στον εγκυκλοπαιδισμό και στην μηχανιστική μετάδοση

πληροφοριών και γνώσεων. Να προωθεί τον σεβασμό στη διαφορετικότητα, θα ενθαρρύνει την κοινωνική αλληλεγγύη και να επιβραβεύει την έμπρακτη εκδήλωση φροντίδας για τους άλλους, ιδιαίτερα όσους ανήκουν στις πιο ευάλωτες ομάδες.

- Απελευθερωτικό για τον εκπαιδευτικό : Η δομή του λυκείου και το περιεχόμενο του αρχικού προγράμματος να επιτρέπουν στον εκπαιδευτικό, (ο ίδιος ή σε συνεργασία με άλλους εκπαιδευτικούς) να αναρτήσει το δικό του υλικό, να χρησιμοποιήσει ελληνική και ξένη βιβλιογραφία και γενικότερα να καθοδηγήσει τους μαθητές του σε μια περισσότερο ερευνητική διαδικασία κατάκτησης της γνώσης. Παρόμοια προσέγγιση της εκπαιδευτικής πράξης είναι πάγιο αίτημα της εκπαιδευτικής κοινότητας.

3. Αναδιάρθρωση Γυμνασίου

Είναι προφανές ότι μια αλλαγή σαν και αυτή που προτείνεται με το παρόν θα επηρεάσει συνολικά τη διάρθρωση του γυμνασίου. Στο τετραετές γυμνάσιο θα γίνει δυνατό να απλωθεί η εγκύκλια εκπαίδευση, η εισαγωγή στην επιστημονική σκέψη και στις ανθρωπιστικές επιστήμες, και τα παιδιά να αποκτούν ένα γεροδεμένο σώμα των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των αξιών που πρέπει να χαρακτηρίζουν τον σύγχρονο πολίτη, ανεξαρτήτως των κατευθύνσεων που θα ακολουθήσει στην υπόλοιπη σταδιοδρομία του.

Η Δ' γυμνασίου θα αποτελεί οργανικό μέρος του καινούργιου τετρατάξιου γυμνασίου, αλλά παράλληλα θα είναι και το σημείο όπου θα οριστικοποιείται η απόφαση των μαθητών και των μαθητριών για τη συνέχεια της εκπαιδευτικής τους πορείας.

4. Η Δομή του Λυκείου

Οι μαθητές και οι μαθήτριες προτείνεται να διαμορφώνουν το πρόγραμμα το οποίο θα παρακολουθούν κατά τη διετία του Λυκείου, επιλέγοντας μαθήματα από τέσσερις ομάδες μαθημάτων. Ο σχεδιασμός του προγράμματος να γίνεται, τόσο με βάση τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις δεξιότητες των παιδιών, όσο και συνεκτιμώντας την πορεία που επιθυμούν να ακολουθήσουν μετά το Λύκειο και τις σπουδές που θέλουν να κάνουν.

Για τη διευκόλυνση των παιδιών στη διαδικασία επιλογής μαθημάτων και γενικότερα στη διαδικασία διάρθρωσης του εκπαιδευτικού προγράμματος που θα παρακολουθήσουν, να θεσπιστεί ο «**καθηγητής σύμβουλος**», ο οποίος να παρακολουθεί την πορεία του μαθητή και να τον στηρίζει ώστε να επιτύχει τις επιδιώξεις του. Φυσικά, τα νέα αυτά καθήκοντα, όπως και ο νέος ρόλος του

εκπαιδευτικού ως καθοδηγητή στη διαδικασία της μάθησης (ως μέρος των εξωδιδασκτικών του υποχρεώσεων) απαιτεί την επιμόρφωσή τους.

Κάθε μαθητής και μαθήτρια θα μπορούσε να παρακολουθεί 6 συνολικά μαθήματα, των οποίων το πρόγραμμα να εξελίσσεται ενιαία και συνεκτικά και στις δυο τάξεις του Λυκείου (2 υποχρεωτικά και 4 επιλογές). Επίσης να συμμετέχει σε πρόγραμμα φυσικής άσκησης διάρκειας 3 ωρών εβδομαδιαίως, ενώ στις ακαδημαϊκές του υποχρεώσεις να περιλαμβάνεται η εκπόνηση εργασίας και η συμμετοχή σε δράσεις εθελοντισμού και κοινωνικής ευαισθησίας. (Λεπτομέρειες στη συνέχεια).

Το εβδομαδιαίο πρόγραμμα διδασκαλίας για τα έξι μαθήματα θα μπορούσε να έχει διάρκεια 27 ώρες στις οποίες θα προστίθενται οι 3 ώρες Φυσικής Αγωγής και 2 ώρες μελέτη στις οποίες ο μαθητής είτε να μπορεί να συνεργάζεται με τους συμμαθητές και τον καθηγητή του για την εκπόνηση της εργασίας του.

Όπως προαναφέρθηκε στο παρό κείμενο εκτός από την ολοκλήρωση των εκπαιδευτικών υποχρεώσεων στα 6 μαθήματα, οι μαθητές και οι μαθήτριες θα πρέπει επίσης να έχουν ολοκληρώσει με επιτυχία τα εξής προγράμματα:

1. Πρόγραμμα Φυσικής Αγωγής. Προτείνεται να μην βαθμολογείται η επίδοσή τους
2. Πρόγραμμα κοινωνικής εργασίας. Τέτοιες δράσεις θα είναι, για παράδειγμα, η προσφορά εργασίας σε μία δομή της τοπικής αυτοδιοίκησης, η συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα της ειδικής αγωγής, των προσφυγικών ομάδων, η βοήθεια σε κατ' οίκον προγράμματα για ηλικιωμένους, τραυματίες κλπ., σε προγράμματα περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος όπως είναι η αναδάσωση και καθαριότητας του σχολείου ή κοινών χώρων, και άλλες παρόμοιες δράσεις. Ο συντονισμός των προγραμμάτων αυτών θα γίνεται από εκπαιδευτικούς του σχολείου, οι οποίοι θα έχουν την ευθύνη της παρακολούθησης της πορείας των μαθητών, αλλά και της υποστήριξης τους όπου χρειαστεί.
3. Εκτεταμένο δοκίμιο. Στη Β Λυκείου οι μαθητές θα πρέπει να ολοκληρώσουν ένα εκτεταμένο δοκίμιο σε κάποιο θέμα της επιλογής τους, το οποίο θα το επεξεργάζονται σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς με την καθοδήγηση και βοήθεια επιμορφωμένου καθηγητή του σχολείου. Το δοκίμιο θα βαθμολογείται, συμμετέχοντας με συντελεστή βαρύτητας στον τελικό βαθμό του Εθνικού Απολυτηρίου. Θα διασφαλιστεί η αντικειμενικότητα της αξιολόγησής του.

a. Ακαδημαϊκό Πρόγραμμα-Ομάδες Μαθημάτων

Όλοι οι μαθητές και όλες οι μαθήτριες θα παρακολουθούν υποχρεωτικά το μάθημα της ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ (Ελληνικής και ξένης) και το μάθημα των ΑΓΓΛΙΚΩΝ. Το πρόγραμμα τους θα συμπληρώνεται με επιλογή τεσσάρων ακόμα μαθημάτων, τα οποία θα τα επιλέγουν από 4 ομάδες: ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ-ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ, ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες θα μπορούσαν να καταρτίσουν το ατομικό τους πρόγραμμα:

A. Επιλέγοντας ένα μάθημα από κάθε μία από τις τέσσερις ομάδες (+ τα 2 Κοινά Υποχρεωτικά)

B. Επιλέγοντας ένα μάθημα από 3 από τις 4 ομάδες, συν ένα δεύτερο από την ομάδα της ειδικότητας που προτιμούν (+ τα 2 Κοινά Υποχρεωτικά).

Έτσι, ακόμα και ένας μαθητής του οποίου τα ενδιαφέροντα είναι εστιασμένα στις κλασσικές σπουδές, θα υποχρεωθεί να πάρει ένα μάθημα φυσικών επιστημών ή ένα μάθημα Μαθηματικών, τα οποία θα λογίζονται ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΙΣΟΤΙΜΑ με τα υπόλοιπα στο Εθνικό του απολυτήριο. Αυτός είναι και ο λόγος που θα παρέχονται μαθήματα όπως είναι η μαθηματική μεθοδολογία (θα εστιάζει στη λογική, στη μαθηματική σκέψη, και στα μαθηματικά ως εργαλείο), η Πειραματική Φυσική, η Περιβαλλοντική Επιστήμη, η Θεωρία και Μέθοδος της Ιστορίας, η Ιστορία της Τέχνης τα οποία καλλιεργούν τον τρόπο σκέψης ανεξαρτήτως της ειδικότητας στην οποία θα προσανατολιστούν οι μαθητές.

Τα μαθήματα αυτά θα γίνει προσπάθεια να προσφέρονται όλα. Αυτό απαιτεί τη συγχώνευση γειτονικών λυκείων σε μεγαλύτερες μονάδες. Ειδική μέριμνα θα ληφθεί φυσικά για ορεινές ή νησιωτικές απομονωμένες περιοχές. Εκεί, προκειμένου να μην στερηθούν οι μαθητές τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν όποια επιλογή θέλουν, θα εφαρμοστούν σύγχρονες διαδικασίες τηλεεκπαίδευσης.

Όλα τα μαθήματα θα προσφέρονται σε δύο επίπεδα: το βασικό και το υψηλό. Για να πάρει κανείς Εθνικό Απολυτήριο, θα πρέπει να επιλέξει τουλάχιστον τρία από τα έξι μαθήματα σε υψηλό επίπεδο. Έχει τη δυνατότητα να πάρει και περισσότερα μαθήματα σε υψηλό επίπεδο, είτε λόγω ενδιαφέροντος είτε για να διευκολυνθεί στις σπουδές του. Η παρακολούθηση στα μαθήματα θα αντιστοιχηθεί με διεθνείς μονάδες, ώστε να διευκολύνεται η κυκλοφορία των μαθητών/μελλοντικών φοιτητών σε άλλα εκπαιδευτικά συστήματα στο εξωτερικό.

A. Κοινά Υποχρεωτικά Μαθήματα

I. Αγγλικά.

Το μάθημα δεν θα έχει καμία σχέση με τη φροντιστηριακή διδασκαλία των Αγγλικών ως ξένη γλώσσα η οποία οδηγεί αποκλειστικά σε κάποιο πτυχίο πιστοποίησης, αλλά θα εστιάζεται στην πολιτιστική διάσταση της γλώσσας: λογοτεχνία, δοκίμιο, θέατρο, εφημερίδες και περιοδικά, θέματα σχετικά με άλλα γνωστικά αντικείμενα θα συμπεριλαμβάνονται στο αναλυτικό πρόγραμμα. Μεγάλο μέρος του αναλυτικού προγράμματος θα συνδέεται με θέματα Πολιτισμού, Πολιτικών Δικαιωμάτων, Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, Περιβαλλοντικής Προστασίας κλπ

Στο βασικό επίπεδο θα παρέχεται σε ένα γλωσσικό επίπεδο B2 στη Α τάξη του νέου Λυκείου και θα καταλήγει σε ένα επίπεδο Γ1 στη Β τάξη του νέου Λυκείου. Μάλιστα

θα μπορούσε να θεσπιστεί ότι αν ο βαθμός στο Εθνικό Απολυτήριο ξεπερνάει μία τιμή (60% για παράδειγμα) ο μαθητής να παίρνει αυτομάτως πιστοποιητικό γλωσσομάθειας Γ1.

Αντίστοιχα το υψηλό επίπεδο θα αφορά μαθητές που ήδη από τη Β Λυκείου έχουν τελειώσει με το θέμα της γλωσσομάθειας των Αγγλικών, οπότε θα μελετούν σε βάθος θέματα πολιτισμού, πολιτικής ιστορίας κλπ.

II. Ελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία

Το μάθημα θα περιλαμβάνει σύγχρονη λογοτεχνία, ποίηση, θέατρο, δοκίμιο και παραγωγή γραπτού λόγου, ελληνική και παγκόσμια –από δόκιμες μεταφράσεις. Η θεματογραφία θα είναι σύγχρονη και συνδεδεμένη και με άλλα γνωστικά αντικείμενα όπως τα πολιτικά δικαιώματα, η ιστορία, η επιστήμη, η οικολογία κλπ. Θ παρέχεται και αυτό σε δύο επίπεδα.

B. Ομάδες Μαθημάτων Επιλογής

1η ΟΜΑΔΑ: Μαθηματικά Πληροφορική.

Η Ομάδα περιλαμβάνει τα μαθήματα: Μαθηματικά Υψηλού επιπέδου, Μαθηματικά βασικού επιπέδου, Εφαρμοσμένες μαθηματικές μέθοδοι, Πληροφορική και Προγραμματισμός βασικού επιπέδου, Πληροφορική και Προγραμματισμός υψηλού επιπέδου, Λογική κλπ

2η ΟΜΑΔΑ: Φυσικές και περιβαλλοντικές επιστήμες.

Η Ομάδα περιλαμβάνει τα μαθήματα: Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Περιβαλλοντική επιστήμη, Φυσική Ιστορία. Τα τρία πρώτα σε δύο επίπεδα τα άλλα μόνο στο βασικό επίπεδο

3η ΟΜΑΔΑ: Ανθρωπιστικές Επιστήμες.

Η Ομάδα περιλαμβάνει τα μαθήματα: Αρχαία Ελληνικά και Λατινικά, Ιστορία, Ιστορική θεωρία και μεθοδολογία, Φιλοσοφία και Ηθική, Οικονομικά, Ανθρωπογεωγραφία, Πολιτική Οικονομία κλπ. Αρκετά από αυτά σε δύο επίπεδα ενώ κάποια άλλα, όπως την Ιστορική Θεωρία και Μεθοδολογία, ή η Φιλοσοφία ή τα Λατινικά μόνο στο βασικό επίπεδο.

4η ΟΜΑΔΑ: Τέχνη Πολιτισμός.

Η Ομάδα περιλαμβάνει τα μαθήματα: Σχέδιο, Ιστορία Τέχνης, Κινηματογράφος, Μουσική, Δεύτερη Ξένη γλώσσα, Μουσικολογία, Φωτογραφία κλπ. Είναι πιθανόν στην ομάδα αυτή τα μαθήματα να παρέχονται μόνο σε ένα επίπεδο.

5. Απόκτηση Εθνικού Απολυτηρίου.

Οι μαθητές να αποκτούν το Εθνικό Απολυτήριο μετά από γραπτές μόνο εξετάσεις τις οποίες δίνουν στο τέλος της Β' Λυκείου.

Η ύλη είναι αυτή της τελευταίας τάξης του Λυκείου (Β ΤΑΞΗ), αλλά θεωρείται ότι ο μαθητής γνωρίζει και αυτά που διδάχτηκε κατά την προηγούμενη τάξη (Α ΤΑΞΗ) (δηλαδή δε θα ζητηθεί η περιγραφή ενός φαινομένου που διδάχτηκε στην Α Λυκείου, αλλά οι τύποι και τα μεγέθη που διδάχτηκε θεωρούνται γνωστά και μπορεί να χρησιμοποιηθούν σε κάποια άσκηση του διαγωνίσματος Φυσικής).

Τα θέματα ορίζονται είτε με ενιαία διαδικασία (λ.χ. από τον οργανισμό εξετάσεων ώστε να έχουν σταθμισμένη δυσκολία), είτε είναι διαφορετικά για κάθε λύκειο, αλλά θα προέρχονται από μία κοινή βάση θεμάτων, θα επιλέγονται τυχαία με χρήση αλγορίθμων και θα έχουν επίσης σταθμισμένη δυσκολία, ώστε να αποφευχθούν διακυμάνσεις. (όπως τα θέματα του SAT, GCE, GMAT κλπ).

Στο βαθμό του απολυτηρίου προσμετράται με σοβαρό ποσοστό (μένει να αποσαφηνιστεί), η επίδοση στο εκτεταμένο δοκίμιο το οποίο συγγράφουν οι μαθητές όπως περιγράψαμε προηγουμένως.

Συμμετοχή στον τελικό βαθμό του Εθνικού Απολυτηρίου έχει, και η αξιολόγηση συγκεκριμένων εργασιών που κάνει ο μαθητής κατά τη διάρκεια της Γ Λυκείου πάνω σε διάφορα μαθήματα και σε θέματα που κάθε χρόνο κατατίθενται σε μία λίστα από την οποία μαθητής καλείται να επιλέξει. Η αξιολόγηση των εργασιών αυτών γίνεται ενδοσχολικά, ο βαθμός έχει μικρή συμμετοχή στον τελικό βαθμό του Απολυτηρίου, δειγματοληπτικά δε τα σχολεία θα καλούνται να στείλουν κάποιες εργασίες μαθητών τους για έλεγχο ως προς την εγκυρότητα της βαθμολόγησής τους.

Τέλος, για να συμμετάσχει ο μαθητής στην όλη διαδικασία θα πρέπει να έχει ανταποκριθεί σε μία σειρά από άλλες υποχρεώσεις όπως αναφέραμε προηγουμένως κλπ

Η διαδικασία στην Α και Β Λυκείου είναι ενιαία. Δεν υπάρχουν εξετάσεις στην Α Λυκείου, ούτε απορρίψεις, ούτε μετεξεταστέοι. Η Επίδοση κρίνεται στις τελικές εξετάσεις και το Εθνικό Απολυτήριο Λυκείου αποτελεί το κατώφλι για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Έχει μεγάλη σημασία να μετράει ο προφορικός βαθμός στον βαθμό, τουλάχιστον κατά το ένα τρίτο. Οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι κάτι σημαντικό γίνονται μέσα στο σχολείο το οποίο μάλιστα θα επηρεάσει το μέλλον τους, οι εκπαιδευτικοί νιώθουν το φορτίο της ευθύνης αφού η αξιολόγηση που θα κάνουν επηρεάζει άμεσα ένα παιδί, ενώ πολύ εύκολα τους θέτεις προ των ευθυνών τους διότι θα βλέπουμε αμέσως ποιος εκπαιδευτικός έχει υπερβολικές αποκλίσεις στην αξιολόγηση του από τον γραπτό βαθμό και αυτό θα αποτελέσει ένα από τα κριτήρια αξιολόγησης του ίδιου. Η αξιολόγηση των μαθητών, όπως και το εκπαιδευτικό έργο συνολικά θα

παρακολουθείται από την ομάδα των καθηγητών μιας τάξης η οποία θα συνέρχεται τακτικά παρακολουθώντας την πορεία και την αξιολόγηση της τάξης συνολικά.

Πιστοποιητικό αποφοίτησης: Θα υπάρχει η δυνατότητα οι μαθητές οι οποίοι δεν επιθυμούν να αποκτήσουν εθνικό απολυτήριο, να παίρνουν πιστοποιητικό αποφοίτησης, στο οποίο απλώς θα αποτυπώνεται ο χρόνος παρακολούθησης καθώς και η ακαδημαϊκή τους επίδοση κατά το διάστημα παρακολούθησης.

Ένας μαθητής οποίος δεν επιθυμεί να πάρει μαθήματα στο υψηλό επίπεδο, ή δεν επιθυμεί να παρακολουθήσει το πρόγραμμα κοινωνικής εργασίας, ή δεν επιθυμεί να συμμετάσχει στις τελικές εξετάσεις, θα μπορεί να πάρει αναλυτικό περιγραφικό πιστοποιητικό για τα δύο χρόνια του λυκείου.

6. Πλεονεκτήματα του προτεινόμενου συστήματος

A. Σημαντική αναβάθμιση της λειτουργίας του Λυκείου. Το Λύκειο θα αποκτήσει υπόσταση. Εκτός από τα παιδιά που θα συνεχίσουν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, η αναδιοργάνωση του λυκείου θα εξυπηρετεί επίσης τα παιδιά που για οποιοδήποτε λόγο επιθυμούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε άλλες χώρες, προσφέροντας αναγνωρίσιμους τίτλους.

B. Συνδιαμόρφωση του προγράμματος σπουδών από τους μαθητές

Με τη δυνατότητα επιλογών οι μαθητές θα αποφασίζουν τι θέλουν να παρακολουθήσουν και σε ποιο βαθμό δυσκολίας. Θα συνεκτιμούν τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντά τους αλλά και τους στόχους που θέτουν για τη συνέχεια της ζωής τους, μετά το σχολείο. Θα επιλέγουν το θέμα του εκτεταμένου δοκιμίου με το οποίο επιθυμούν να ασχοληθούν και θα διαμορφώνουν το πρόγραμμα των δράσεων που θα υλοποιούν εκτός σχολείου (κοινωνική εργασία), οι οποίες θα αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της πορείας τους στο λύκειο.

Γ. Μετατόπιση της εκπαιδευτικής πράξης στην ουσία και το περιεχόμενο.

Η επιλογή για ελαχιστοποίηση των γνωστικών αντικειμένων σημαίνει ότι πλέον δεν αναζητούμε “ειδικούς”, ή καλύτερα υποτιθέμενους ειδικούς, για να διδάξουν, αλλά παράγουμε για τα γνωστικά αντικείμενα που θα διδάσκονται το κατάλληλο διαθεματικό και διεπιστημονικό υλικό, ώστε να διασφαλίζεται όλο το σώμα γνώσεων που πρέπει να προσπελάσουν οι μαθητές μας. Έτσι, για παράδειγμα, μέσα από το μάθημα της γλώσσας (ελληνικής ή Αγγλικής), ή της λογοτεχνίας, οι μαθητές θα μελετήσουν κείμενα για το περιβάλλον, τα ανθρώπινα δικαιώματα, ιστορικά γεγονότα κλπ. Μέσα από το μάθημα της επιστήμης θα μελετήσουν και θέματα σχετικά με τη φιλοσοφία και την ιστορία της επιστήμης ή σχετικά με την οικολογία, τη διαχείριση αποβλήτων ή τη διαχείριση της ενέργειας. Αντίστοιχα μέσα από το μάθημα της Αγγλικής γλώσσας θα προσεγγίσουν και θέματα τέχνης και πολιτισμού κλπ. μπορεί αυτό να απαιτεί περισσότερο κόπο από τη μεριά των διδασκόντων ή και να θέτει

θέματα διαμόρφωσης αναλυτικού προγράμματος αλλά αυτή είναι και η σύγχρονη ευρωπαϊκή τάση, αυτό συμβαίνει σε όλα τα επιτυχημένα εκπαιδευτικά συστήματα και τέλος αυτό επιτάσσει ακόμα και το πιλοτικό πρόγραμμα σπουδών του Ελληνικού Υπουργείου παιδείας.

Το μείζον πρόβλημα είναι η διαχείριση των δεκάδων ειδικοτήτων που έχουν παρεισφρήσει στην εκπαίδευση, αλλά η λύση σε αυτό δεν μπορεί να είναι άλλη από την μετεκπαίδευση όσων μπορούν και θέλουν και η μετάταξη όσων δεν μπορούν ή/και δεν θέλουν. Δεν είναι δυνατόν να συνεχίσουμε να έχουμε σχολείο με 150 ειδικότητες και να παλεύουμε να μην αλλάξει κάτι και διαταραχθεί η ισορροπία του τρόμου.

Δ. Αντιμετώπιση της παραπαιδείας.

Σε όλα τα συστήματα του κόσμου, όπου υπάρχει διαδικασία επιλογής για τα πανεπιστήμια, ανθεί και η παράλληλη στήριξη των μαθητών. Το προτεινόμενο σύστημα δεν ισχυρίζεται ότι την καταργεί, αλλά την μειώνει δραστικά, αν δεν την ελαχιστοποιεί. Δίνοντας το πρόγραμμα σπουδών στα σχολεία δυσκολεύει τη λειτουργία των φροντιστηρίων, μειώνοντας τα γνωστικά αντικείμενα αυξάνει την ένταση εργασίας των εκπαιδευτικών και τις ώρες που έχουν τον μαθητή στα χέρια τους και άρα βελτιώνει τη δυνατότητα τους για αποτελεσματικότητα. Συνδέοντας την αποτίμηση του έργου του σχολείου με την πορεία των μαθητών, κινητοποιεί τους εκπαιδευτικούς και με τον τρόπο αυτό αντιμετωπίζει την παραπαιδεία αφού όσιο καλύτερη είναι η δουλειά που γίνεται στην τάξη και όσο κοντύτερα αυτή βρίσκεται στην απαίτηση της όποιας εξέτασης, τόσο μειώνεται η ανάγκη για φροντιστήριο. Τέλος απαγορεύοντας κάθετα την απουσία του μαθητή από το σχολείο μεταφέρουμε την εκπαιδευτική πράξη μέσα στην τάξη και άρα και πάλι αντιμετωπίζουμε το φροντιστήριο.

Ειδικά για το μάθημα των Αγγλικών να τονίσουμε ότι το προτεινόμενο μάθημα δεν έχει απολύτως καμία σχέση με την προετοιμασία που κάνουν τα παιδιά για να αποκτήσουν πτυχίο ξένης γλώσσας. Τουναντίον έχει να κάνει με την ουσιαστική εκμάθηση της γλώσσας και όχι με την απόκτηση κάποιου προσόντος, άρα τα φροντιστήρια ξένων γλωσσών δεν έχουν καμία βοήθεια να προσφέρουν στο μαθητή.

Ε. Εξορθολογισμός και τηλε-εκπαίδευση

Ο συνολικός αριθμός ωρών διδασκαλίας στο λύκειο θα είναι 33 έτσι θα υπάρχει μία αρχική οικονομία για τις δύο τελευταίες τάξεις του Λυκείου. Από κει και πέρα θα απαγορεύεται να γίνει τμήμα σε κάποιο μάθημα αν δεν υπάρχουν τουλάχιστον 20 μαθητές για το μάθημα από. Αυτό σημαίνει ότι κάποια μαθήματα θα παρέχονται μόνο σε ορισμένα Λύκεια. Πιθανόν να πρέπει να φτιαχτούν δομές για τις δύο τελευταίες τάξεις του Λυκείου με περισσότερα παιδιά (πράγμα που είναι και παιδαγωγικά σωστό) ή ακόμα κάποια μαθήματα να τα παρακολουθούν οι μαθητές σε συγκεκριμένη χρονικά ζώνη, ή τέλος το όλο σύστημα να λειτουργήσει ως καταλύτης για να αναπτυχθούν επί τέλους υποδομές σύγχρονης τηλεεκπαίδευσης.

Ειδικά σε περιπτώσεις απομακρυσμένων λυκείων κάποια μαθήματα θα διδάσκονται με τηλεεκπαίδευση: τα σχολεία θα εξοπλιστούν με μία ή δύο κατάλληλες αίθουσες με εξαιρετική υποδομή και πολύ καλό εξοπλισμό. Θα έχουν πολύ γρήγορη σύνδεση στο διαδίκτυο και οι μαθητές θα εντάσσονται κανονικά σε μία απομακρυσμένη τάξη. Με χρήση κατάλληλου λογισμικού και εξοπλισμού οι μαθητές θα συμμετέχουν κανονικά στο μάθημα, θα βλέπουν και θα ακούν τους πάντες και οι πάντες θα βλέπουν και θα ακούν αυτούς, θα παίρνουν το λόγο, θα συμμετέχουν σε διαγωνίσματα και παρουσιάσεις κλπ.

Αντίστοιχη επεξεργασία πρέπει να γίνει για διετές Τεχνικό και επαγγελματικό λύκειο

3.ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Σκεπτικό: Ένα σημαντικό πρόβλημα είναι η αδυναμία μετακίνησης από Τμήμα σε Τμήμα και από Πανεπιστήμιο σε Πανεπιστήμιο στις περιπτώσεις που οι φοιτητές δεν είναι ικανοποιημένοι από το αντικείμενο σπουδών που διάλεξαν. Το πρόβλημα της ανύπαρκτης κινητικότητας επηρεάζει σημαντικά την απόδοση των φοιτητών και έχει την κύρια ευθύνη για τις δεκάδες χιλιάδες ‘λιμναζόντων’ φοιτητών οι οποίοι προσπαθούν να τελειώσουν κάτω από την οικογενειακή ή κοινωνική πίεση σπουδές που δεν τους ενδιαφέρουν.

Η όποια κινητικότητα υπάρχει σήμερα γίνεται κεντρικά, με Υπουργικές αποφάσεις και αφορά κριτήρια (οικονομικά, κοινωνικά) που δεν έχουν σχέση με την επιθυμία των φοιτητών για απόκτηση γνώσεων σε ένα άλλο αντικείμενο από αυτό που σπουδάζουν (και δεν τους ικανοποιεί).

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ: Α. ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

1. Να δημιουργηθεί ηλεκτρονική πλατφόρμα μεταγραφών στο Υπ. Παιδείας. Κάθε φοιτητής να μπορεί να υποβάλει αίτηση μεταφοράς των πιστωτικών του μονάδων από ένα Τμήμα σε ένα άλλο, του ιδίου ή άλλου ΑΕΙ κάθε Σεπτέμβριο. Μπορεί να κάνει έως 5 αιτήσεις.
2. Η κινητικότητα δεν ισχύει από την περιφέρεια προς την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Ισχύει από τμήματα της Περιφέρειας προς άλλα τμήματα της Περιφέρειας, από τμήματα της Αθήνας προς άλλα τμήματα της Αθήνας, από τμήματα της Θεσσαλονίκης προς άλλα τμήματα της Θεσσαλονίκης και από τμήματα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης προς τμήματα της Περιφέρειας. Δεν ισχύει επίσης από τμήματα ΤΕΙ προς Πανεπιστημιακά τμήματα, αλλά ισχύει από Πανεπιστημιακά τμήματα προς τμήματα ΤΕΙ.
3. Τα τμήματα υποδοχής των αιτήσεων δηλώνουν κάθε χρόνο στο Υπ. Παιδείας τα κριτήρια με βάση τα οποία δέχονται μεταγραφές φοιτητών. Τα κριτήρια αυτά αφορούν αποκλειστικά την επίδοσή τους σε συγκεκριμένα μαθήματα ή το μέσο όρο βαθμολογίας

έτους, ή τον αριθμό των μαθημάτων που έχουν περάσει, ή συνδυασμό αυτών των κριτηρίων. Επίσης αφορούν τα Τμήματα από τα οποία γίνονται δεκτοί φοιτητές για μεταγραφή. Τα κριτήρια γίνονται γνωστά και αναρτώνται στην πλατφόρμα. Φυσικά, ένα Τμήμα χαμηλής ζήτησης είναι πιθανόν να έχει λιγότερες απαιτήσεις από ένα Τμήμα υψηλής ζήτησης.

4. Οι αιτήσεις μεταφέρονται στα Τμήματα προορισμού, τα οποία τις εγκρίνουν ή απορρίπτουν με βάση τα κριτήρια που έχουν θέσει και με απόφαση Συνέλευσης Τμήματος και Συγκλήτου. Σε περίπτωση έγκρισης, η απόφαση αναφέρει πόσες και ποιες πιστωτικές μονάδες μεταφέρονται.
5. Σε περίπτωση έγκρισης, μεταφέρεται και η πίστωση του φοιτητή από το ένα Πανεπιστήμιο στο άλλο.
6. Το σύστημα αυτό έχει το πλεονέκτημα ότι επιτρέπει μια έστω περιορισμένη κινητικότητα που ξεμπλοκάρει φοιτητές από κακές αρχικές επιλογές και εισάγει και ένα καλώς εννοούμενο ανταγωνισμό μεταξύ των Ιδρυμάτων. Επίσης, συνδέει τη μετακίνηση με αύξηση ή μείωση πόρων και άρα ορθολογικοποιεί τη στάση των Ιδρυμάτων προέλευσης και προορισμού.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ Β : ΕΥΕΛΙΞΙΑ ΠΤΥΧΙΩΝ

Η κεντρική ιδέα είναι ότι ένα Τμήμα θα πρέπει να μπορεί να ανταποκρίνεται στις αλλαγές που συντελούνται στο γνωστικό του πεδίο ή στην αγορά εργασίας με την απαραίτητη ευελιξία, ώστε να παρέχει επίκαιρες γνώσεις στους φοιτητές και τους αποφοίτους του. Αυτό μπορεί να γίνει με τους εξής τρόπους:

1. Το Τμήμα προσαρμόζει το Πρόγραμμα Σπουδών του με απόφαση της ΓΣ και της Συγκλήτου κάθε 2 χρόνια με κοινοποίηση στην ΑΔΠ και στο Υπουργείο Παιδείας
2. Το Τμήμα δύναται να προσφέρει περισσότερα του ενός Προγράμματα Σπουδών, τα οποία δηλώνονται στο μηχανογραφικό
3. Το Τμήμα δύναται να προσφέρει σε συνεργασία με άλλο ή άλλα Τμήματα του ιδίου ή άλλου Πανεπιστημίου κοινά Προγράμματα Σπουδών (joint degrees) σε επιστημονικά αντικείμενα που βρίσκονται στην τομή των γνωστικών πεδίων των συμμετεχόντων Τμημάτων.
4. Το Τμήμα έχει τη δυνατότητα να προσφέρει μέρος ή το σύνολο ενός ή περισσότερων από τα Προγράμματα Σπουδών του και στην Αγγλική γλώσσα. Οι εγγεγραμμένοι φοιτητές των Προγραμμάτων έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν τα μαθήματα στην Ελληνική ή την Αγγλική γλώσσα. Στα Αγγλόφωνα Προγράμματα σπουδών ή μαθήματα ή ομάδες μαθημάτων έχουν τη δυνατότητα να εγγραφούν κατόπιν αιτήσεως και να τα παρακολουθούν καταβάλλοντας δίδακτρα φοιτητές από χώρες μέλη της ΕΕ και τρίτες χώρες. Η επιτυχής ολοκλήρωση της φοίτησης οδηγεί σε βεβαίωση σπουδών με τα ανάλογα ECTS εφόσον πρόκειται για ομάδα μαθημάτων (π.χ. ένα εξάμηνο, ένα έτος, 2 μαθήματα, summer school courses) ή σε Πτυχίο εφόσον πρόκειται για ένα πλήρες Πρόγραμμα Σπουδών.
5. Τα ανωτέρω Προγράμματα Σπουδών στα Αγγλικά είναι δυνατόν να προσφέρονται σε συνεργασία μεταξύ Τμημάτων του ιδίου ή άλλου Πανεπιστημίου ή και σε συνεργασία με Τμήματα Πανεπιστημίων του Εξωτερικού τα οποία έχουν την έγκριση του ΔΟΑΤΑΠ.
6. Όλα τα Προγράμματα Σπουδών αξιολογούνται από την ΑΔΠ κάθε 3 χρόνια με μια σειρά από προκαθορισμένα και σαφή κριτήρια ποιότητας και αποτελεσματικότητας.

7. Το κάθε Τμήμα, μόνο του ή σε συνεργασία με άλλα Τμήματα, δύναται να προσφέρει Προγράμματα επικαιροποίησης γνώσεων των αποφοίτων του ή των αποφοίτων άλλων Τμημάτων ΑΕΙ μέσω της Σχολής Δια Βίου Μάθησης (ΣΔΒΜ, βλέπε στη συνέχεια).
8. Το κάθε Τμήμα, μόνο του ή σε συνεργασία με άλλα Τμήματα του ιδίου ή άλλου Πανεπιστημίου της Ημεδαπής ή της Αλλοδαπής δύναται να προσφέρει μεταπτυχιακά και διδακτορικά προγράμματα σπουδών σε τομείς αιχμής της επιστήμης στην Ελληνική, ή την Αγγλική γλώσσα.
9. Το Τμήμα οργανώνει σε ετήσια βάση προγράμματα ανταλλαγής διδασκόντων και ερευνητών και αφιερώνει μέρος των εσόδων του από τα ΠΜΣ ή αναζητεί χορηγίες ή υποτροφίες για το σκοπό αυτό.

Πρόβλημα: Τι θα συμβεί στα τμήματα χαμηλής ζήτησης στα οποία οι αρχικές επιλογές θα είναι πολύ λιγότερες από τις προσφερόμενες θέσεις;

Απάντηση: Τα τμήματα αυτά θα πρέπει να αναπτύξουν μια ενεργή πολιτική ζήτησης, προς δύο κατευθύνσεις: Η πρώτη θα είναι να βελτιώσουν το προφίλ τους και τα προγράμματα σπουδών τους. Η δεύτερη θα είναι να προσχωρήσουν τα ίδια σε στρατηγικές συγχωνεύσεων. Η τρίτη θα είναι να απευθυνθούν σε ειδικές κατηγορίες σπουδαστών, κυρίως από την τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση και να αναπτύξουν στρατηγικές διαφοροποίησης. Οποιαδήποτε από τις στρατηγικές αυτές θα ανοίξει το δρόμο τα πανεπιστήμια σιγά-σιγά να αρχίσουν να παίζουν ρόλο σε μια ενεργό συνάντηση με τους υποψήφιους τους.

4. ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η Επιτροπή για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση στα πλαίσια του Εθνικού και Κοινωνικού Διαλόγου για την Παιδεία εργάστηκε με σκοπό την ανάδειξη των θεμάτων που εμποδίζουν την ισότιμη εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και παράλληλα τη διατύπωση βασικών αρχών και προτάσεων για τη βελτίωση των συνθηκών της εκπαίδευσης και ένταξης στο κατάλληλο περιβάλλον μάθησης με τους λιγότερους δυνατούς αποκλεισμούς.

Τέθηκαν ως βασικές παραδοχές οι αρχές της διασφάλισης ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση, της ολιστικής θεώρησης του πλαισίου εκπαίδευσης και των προτεινόμενων συστημικών αλλαγών που πρέπει να περιλαμβάνουν το παιδί, την οικογένεια, το σχολείο και όλους τους εμπλεκόμενους θεσμούς, αλλά και την κοινωνία γενικότερα και τη διά βίου παρακολούθηση και υποστήριξη στο εκπαιδευτικό, εργασιακό και κοινωνικό περιβάλλον.

Αναγνωρίζεται η ύπαρξη εμποδίων για την ισότιμη, αξιοπρεπή και άνευ διακρίσεων πρόσβαση στις υπηρεσίες εκπαίδευσης, των ατόμων με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, σε μια σειρά θεσμικών, δομικών, λειτουργικών και οργανωτικών ζητημάτων.

Η εκπαιδευτική νομοθεσία της χώρας μας, όσον αφορά την ειδική εκπαίδευση είναι πολύ-διασπασμένη λόγω των πολλαπλών αποσπασματικών νομοθετικών παρεμβάσεων και αποκομμένη, μη ενταγμένη και ασύγχρονη με τη συνολική εκπαιδευτική νομοθεσία, παρά την υιοθέτηση της εκφρασμένης παραδοχής ότι η ειδική αγωγή και εκπαίδευση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του εκπαιδευτικού συστήματος. Επίσης, τα τελευταία χρόνια, σε μια προσπάθεια εφαρμογής των βασικών αρχών των διεθνών συμβάσεων που έχουν κυρωθεί με νόμους από τη χώρα μας, ο νομοθέτης έχει εντάξει την ορολογία και τη φρασεολογία των αρχών της ενταξιακής εκπαιδευτικής πολιτικής σε επίπεδο διακήρυξης αλλά επί της ουσίας διατηρείται ένα παράλληλο σύστημα διαχωριστικών δομών εντός και εκτός του γενικού σχολείου, χωρίς τη θεσμική κατοχύρωση επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης αυτών των συστημάτων.

Σε οργανωτικό και λειτουργικό επίπεδο παρατηρούνται ελλειμματικές περιοχές, σε αναντιστοιχία με τη γενική εκπαίδευση, στη στελέχωση των δομών με μόνιμο προσωπικό, στα αναλυτικά και ωρολόγια προγράμματα σπουδών, στις υποδομές και στον υλικοτεχνικό εξοπλισμό και στην εκπαίδευση και εξειδίκευση των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής εκπαίδευσης.

Ο ανασχεδιασμός της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης είναι περισσότερο επίκαιρος από ποτέ προς την κατεύθυνση της αναβάθμισης της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ταυτόχρονα με τη διασφάλιση της αξιοπρεπούς φοίτησης σε περιβάλλοντα κατάλληλα για την εξυπηρέτηση των εκπαιδευτικών αναγκών τους, με την ύπαρξη των ελάχιστων, κατά το δυνατόν, περιορισμών, ώστε να μη στιγματίζεται και περιθωριοποιείται ο μαθητής.

Ωστόσο, η επιτυχής εφαρμογή της ενταξιακής εκπαίδευσης περνά μέσα από το **μετασχηματισμό του γενικού σχολείου**, κατά τρόπο που να καταστεί ευέλικτο και φιλόξενο στη διαφορετικότητα και να δύναται να συμπεριλάβει όλους τους μαθητές σε χωρικό, κοινωνικό και λειτουργικό επίπεδο διατηρώντας ταυτόχρονα τη δυνατότητα αντισταθμιστικής εκπαιδευτικής υποστήριξης και φροντίδας σε όσους το χρειάζονται.

Η ειδική αγωγή και εκπαίδευση διαθέτει **θεσμικούς πυλώνες λειτουργίας** που είναι το Τμήμα Ένταξης και η Παράλληλη Στήριξη στο γενικό σχολείο, οι Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και τα ΚΕΔΔΥ, οι υπηρεσίες διάγνωσης και υποστήριξης. Οι τρεις αυτοί πυλώνες, του γενικού σχολείου, των ΣΜΕΑΕ και

των ΚΕΔΔΥ, πρέπει αφενός να αναμορφωθούν ποιοτικά και να ενισχυθούν στα ποσοτικά χαρακτηριστικά τους και αφετέρου να αναπτύξουν μεταξύ τους μεγαλύτερη συνοχή, συνεργασία και αλληλεπίδραση, ώστε να μη λειτουργούν αποσπασματικά και να υπηρετούν ως οργανωμένη συνέχεια την εξατομικευμένη υποστήριξη των εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών.

Η εκπαιδευτική υποστήριξη των μαθητών πρέπει να είναι οργανωμένη και να παρέχεται σε τρία επίπεδα και να υποστηρίζεται από την **Ομάδα Παιδαγωγικής Καθοδήγησης και Υποστήριξης** που αποτελείται από τους εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής, τα μέλη της ΕΔΕΑΥ εφόσον λειτουργεί ή/και από μέλη του εκπαιδευτικού και ειδικού εκπαιδευτικού των ΚΕΔΔΥ και τους σχολικούς συμβούλους γενικής και ειδικής εκπαίδευσης, οι οποίοι συνεργάζονται, ενημερώνουν και συναποφασίζουν με τους γονείς των μαθητών. Στο πρώτο επίπεδο, ο στόχος είναι η **πρόληψη και η εκπαιδευτική αντιμετώπιση** των αναγκών και δυσκολιών των μαθητών σε επίπεδο γενικής τάξης δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην τροποποίηση, στην προσαρμογή και στη διαφοροποίηση του αναλυτικού προγράμματος και της διδασκαλίας. Στο δεύτερο επίπεδο υποστήριξης εντάσσονται οι μαθητές με ήδη διαγνωσμένες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρίες, οι οποίοι με βάση τη γνωμάτευση που έχουν από τα ΚΕΔΔΥ μπορούν να παρακολουθήσουν τη γενική τάξη. Η ένταξη εδώ στηρίζεται σε ουσιαστικές **μορφές συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής** και συγκεκριμένα σε μορφές όπως συμπληρωματική συνεργατική διδασκαλία, εναλλακτική συνεργατική διδασκαλία, ομαδική διδασκαλία, ευέλικτη ομαδοποίηση, παράλληλη διδασκαλία κλπ. Στο τρίτο επίπεδο εκπαιδευτικής υποστήριξης εντάσσονται οι μαθητές που χρήζουν **εξατομικευμένης και συστηματικής παρέμβασης** και οι διδακτικοί στόχοι είναι απολύτως προσαρμοσμένοι στις ατομικές ανάγκες του μαθητή. Η παρέμβαση σχεδιάζεται με βάση τη διάγνωση του ΚΕΔΔΥ και υλοποιείται από τον εκπαιδευτικό του ΤΕ σε δομή εκτός της γενικής τάξης. Η παρακολούθηση της προόδου του μαθητή είναι συστηματική και οι εκπαιδευτικοί γενικής και ειδικής αγωγής σε συνεργασία με την Ομάδα Παιδαγωγικής Καθοδήγησης και Υποστήριξης και τους γονείς του μαθητή, λαμβάνουν την απόφαση της συνέχισης της παρέμβασης ή της επιστροφής του μαθητή σε προηγούμενο επίπεδο μειωμένης υποστήριξης. Για την υλοποίηση των ανωτέρω θεωρείται απαραίτητη η ενίσχυση των σχολείων γενικής εκπαίδευσης με μόνιμους εκπαιδευτικούς εξειδικευμένους στην ειδική αγωγή και εκπαίδευση και η **δημιουργία Τμημάτων Ένταξης** σε σχολεία που δεν υπάρχουν και έχουν ανάγκη την υποστήριξη εξειδικευμένων εκπαιδευτικών. Ακόμα κρίνεται αναγκαία η θεσμοθέτηση κανονισμού λειτουργίας των ΤΕ και η ύπαρξη ατομικών φακέλων και κατάλληλα σχεδιασμένων ΕΠΕ των μαθητών που χρήζουν ειδικής εκπαιδευτικής υποστήριξης.

Η θεσμοθέτηση **Ομάδας Διαμεσολάβησης** για την ομαλή μετάβαση των μαθητών με αναπηρία ή/και εσα από το ένα πλαίσιο εκπαίδευσης στο άλλο, η οποία θα αποτελείται από τους εκπαιδευτικούς ειδικής ή γενικής εκπαίδευσης των σχολείων αποστολής και υποδοχής, με έργο την προετοιμασία και την υλοποίηση της μετάβασης θα συμβάλλει στην καλύτερη υποστήριξη του μαθητή στο νέο περιβάλλον.

Προτείνεται η **πilotική λειτουργία Τμημάτων Ειδικής Εκπαίδευσης** διοικητικά ενταγμένων στα πλαίσια γενικών σχολείων, εξειδικευμένων στην εκπαίδευση μαθητών με συγκεκριμένες αναπηρίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, με στόχο την ανάδειξη εκπαιδευτικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων για την προώθηση της ένταξης στην κουλτούρα των συνομηλίκων τυπικής ανάπτυξης, την καλλιέργεια της αποδοχής και του σεβασμού της διαφορετικότητας και την ισόρροπη και βέλτιστη ανάπτυξη των γνωστικών, συναισθηματικών και κοινωνικών δομών των μαθητών με αναπηρία, διά της χωρικής και κοινωνικής ένταξης. Το διδακτικό πρόγραμμα των μαθητών κατά βάση θα υλοποιείται σε πλαίσιο μικρής ομάδας σε ειδική αίθουσα με την υποστήριξη εξειδικευμένων εκπαιδευτικών

και ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού και παράλληλα θα σχεδιάζονται και θα υλοποιούνται προγράμματα συνεκπαίδευσης είτε μεμονωμένων μαθητών είτε τμημάτων ανάλογα τις δυνατότητες και ανάγκες των μαθητών.

Οι **ΣΜΕΑΕ** χρήζουν αναμόρφωσης των προγραμμάτων σπουδών, των ωρολογίων προγραμμάτων και των διδακτικών πρακτικών που ακολουθούν ώστε να μην αποτελούν χώρους στέρησης ερεθισμάτων και σχολεία χαμηλών στόχων. Τα προγράμματα συνεκπαίδευσης με συστεγαζόμενα, όμορα και μη σχολεία γενικής εκπαίδευσης πρέπει να γίνουν μέρος του εκπαιδευτικού προγραμματισμού ώστε τα Ειδικά Σχολεία να διασυνδεθούν με δημιουργικό και αποτελεσματικό τρόπο με την ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα προς όφελος αμφοτέρων των μαθητικών ομάδων.

Κρίνεται απαραίτητη η **θεσμική εναρμόνιση** με τη γενική εκπαίδευση, με την καθιέρωση βωρου διδακτικού προγράμματος και με τη διεύρυνση του θεσμού του ολόημερου σχολείου σε όλες τις ΣΜΕΑΕ πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και προτείνεται η εφαρμογή των προβλεπομένων στο ν. 2817/2000 περί **ενιαίας διοικητικής δομής** Ειδικού Νηπιαγωγείου και Δημοτικού Σχολείου για την καλύτερη υποστήριξη των μαθητών, μέσω της επίλυσης λειτουργικών και οργανωτικών ζητημάτων. Ακόμα η σαφής θεσμοθέτηση και καθιέρωση του σχεδιασμού και υλοποίησης ΕΠΕ των μαθητών, η συνεργασία με τους γονείς, η περιγραφική αξιολόγηση των μαθητών και η υποστήριξη των εκπαιδευτικών με Εργαλεία Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης.

Οι ΣΜΕΑΕ επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης χρήζουν σημαντικών αλλαγών με σκοπό τη θεραπεία χρόνιων εκκρεμοτήτων του θεσμικού πλαισίου τους όσον αφορά τα προγράμματα σπουδών, τα ωρολόγια προγράμματα, την οργάνωση του επαγγελματικού προσανατολισμού, τον καθορισμό των επαγγελματικών προσόντων, την ισοτιμία των πτυχίων τους και την αντιστοιχία των μετεγγραφών, τη διασύνδεση με τον παραγωγικό ιστό της κοινότητας. Επιτακτική είναι η ανάγκη ίδρυσης νέων ΣΜΕΑΕ δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς καταγράφονται πολλές ελλείψεις. Όλες οι ΣΜΕΑΕ χρήζουν επικαιροποίησης των αναγκών τους σε εκπαιδευτικό και ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό με την ίδρυση ανάλογων και αντίστοιχων οργανικών θέσεων.

Τα **ΚΕΔΔΥ** αποτελούν βασικό πυλώνα υποστήριξης του εκπαιδευτικού έργου και πρέπει να ενισχυθεί ο υποστηρικτικός ρόλος τους και η διασύνδεσή τους με τα σχολεία. Για την καλύτερη οργάνωση και ετοιμότητά τους είναι απαραίτητη μια σειρά διοικητικών και θεσμικών αλλαγών όπως ο εκσυγχρονισμός του κανονισμού λειτουργίας τους, η επιλογή προϊσταμένων, η ένταξή τους στο διοικητικό μηχανισμό των Περιφερειακών Διευθύνσεων Εκπαίδευσης αντί των Περιφερειών Αυτοδιοίκησης, η σύνδεσή τους στην εκπαιδευτική ηλεκτρονική πλατφόρμα myschool με σκοπό την άμεση καταγραφή των αναγκών τους σε υλικοτεχνικές υποδομές και προσωπικό, η δημιουργία οργανικών θέσεων σε ειδικότητες που απουσιάζουν από το οργανόγραμμά τους ώστε να λειτουργούν με τις αναγκαίες παιδαγωγικές ομάδες και η πλήρωση αυτών με εκπαιδευτικό και ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό.

Ο τρόπος εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρίες είναι απαραίτητο να επανεξεταστεί και να προσαρμοστεί σε μορφές εξέτασης που να σέβονται τις εξατομικευμένες ιδιαιτερότητες των μαθητών. Η γενικευμένη εφαρμογή του προφορικού τρόπου εξέτασης στα κέντρα φυσικώς αδυνάτων αποτελεί παραποίηση των αρχών της θετικής διάκρισης στα άτομα που χρήζουν ειδικής εκπαιδευτικής αντιμετώπισης και αξιολόγησης. Προτείνεται η σύσταση επιτροπής πανεπιστημιακών, εκπαιδευτικών, ψυχολόγων, ψυχιάτρων και νευρολόγων για τη διεπιστημονική διερεύνηση του θέματος η οποία αφού λάβει υπόψη της και τη διεθνή πρακτική να καταθέσει σχετική εισήγηση στο Υπουργείο Παιδείας και η θεσμοθέτηση γραφείου προσβασιμότητας και υποστήριξης των φοιτητών με αναπηρία σε όλες τις πανεπιστημιακές σχολές.

Η εκπαίδευση και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού πρέπει να δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων για τη δημιουργία ενταξιακής κουλτούρας που αποτελεί τη σημαντικότερη προϋπόθεση για την οικοδόμηση ενός ενταξιακού σχολείου, στη διαφοροποίηση της διδασκαλίας, του εκπαιδευτικού υλικού, του τρόπου αξιολόγησης, του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος και γενικότερα του σχολικού προγράμματος, στο σχεδιασμό και την εφαρμογή μοντέλων συνεργατικής μάθησης, γιατί έχει αποδειχθεί ότι βοηθάει σημαντικά τους μαθητές στον ακαδημαϊκό και στον κοινωνικό τομέα και στην ανάπτυξη συνεργατικών δεξιοτήτων και πρακτικών συνέργειας μεταξύ διαφορετικών ειδικοτήτων εκπαιδευτικών και κυρίως μεταξύ των εκπαιδευτικών και του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού, αναβαθμίζοντας το ρόλο των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων εντός της σχολικής τάξης. Σημαντικό ρόλο στην επιστημονική ετοιμότητα και κατάρτιση των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής παίζει η ολιστική γνώση για όλες τις μορφές και τα είδη των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών και η ανάπτυξη δεξιοτήτων σχεδιασμού και εφαρμογής εκπαιδευτικών παρεμβάσεων.

Η αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες κρίνεται και από την ύπαρξη δομών και θεσμών εκτός του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος όπως της πρόληψης, της έγκαιρης ανίχνευσης και **πρώιμης παρέμβασης** για την αντιμετώπιση των δυσκολιών μάθησης καθώς και της διά βίου υποστήριξης αυτών. Για την ανάπτυξη ενός δικτύου δομών απαιτείται η διασύνδεση των υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης, κοινωνικής πρόνοιας και τοπικής αυτοδιοίκησης.

Η αναβάθμιση της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης συνδέεται άμεσα με την αναβάθμιση συνολικά του εκπαιδευτικού συστήματος προς την κατεύθυνση της αλλαγής της κουλτούρας, των αντιλήψεων και των στάσεων με σκοπό την καταπολέμηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων που εμποδίζουν την υιοθέτηση και θεσμική κατοχύρωση ενταξιακών πρακτικών που θα συμβάλλουν στην αποδυνάμωση της έννοιας του στίγματος που συνοδεύει τους μαθητές και τις οικογένειές τους.

5. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Αρχική εκπαίδευση, εισαγωγική και συνεχής επιμόρφωση εκπαιδευτικών

1. Αρχική εκπαίδευση

1.1 Ιστορικό και διατύπωση προβλήματος

Έως την ψήφιση του Ν. 4186/2013 οι απόφοιτοι των Φιλοσοφικών, Θεολογικών και Σχολών Θετικών Επιστημών είχαν αυτοδίκαια το δικαίωμα να εργαστούν ως εκπαιδευτικοί στη Β/βάθμια εκπαίδευση, χωρίς να απαιτείται κάποιος επιπλέον κύκλος σπουδών (όπως π.χ. απαιτούνταν για τους αποφοίτους Πολυτεχνικών Σχολών). Η κατοχή του πτυχίου από τις παραπάνω Σχολές ήταν το μοναδικό τυπικό προσόν για το διορισμό στη Β/βάθμια εκπαίδευση μέχρι την εισαγωγή του ΑΣΕΠ. Το καθεστώς αυτό ισχύει ακόμη, ως ένα βαθμό, για το διορισμό αναπληρωτών ή ωρομισθίων καθηγητών. Η άρρητη παραδοχή ήταν ότι η γνώση του αντικείμενου ειδικευσης αρκούσε για την ανάληψη εκπαιδευτικού έργου χωρίς να είναι απαραίτητες βασικές παιδαγωγικές γνώσεις. Δυστυχώς αυτήν την παραδοχή εξακολουθούν να υιοθετούν πολλά μέλη της πανεπιστημιακής και ευρύτερης εκπαιδευτικής κοινότητας.

Σε συνέχεια των διατάξεων του Ν.3848/2010, ο Ν. 4186/2013 καθιέρωσε την απόκτηση διδακτικής και παιδαγωγικής επάρκειας ως προϋπόθεση για το δικαίωμα διδασκαλίας βάσει της παρακολούθησης ενός αριθμού μαθημάτων σε θέματα εκπαίδευσης και αγωγής, διδακτικής αντικειμένων και πρακτικής άσκησης. Αρκετά Τμήματα και Σχολές επιδίωξαν να προσαρμοστούν στο αίτημα του νόμου προχωρώντας σε αλλαγές προγραμμάτων σπουδών και εισάγοντας έναν αριθμό κατ' επιλογήν μαθημάτων, η παρακολούθηση των οποίων, κατά τεκμήριο, θα οδηγεί στην πιστοποίηση της διδακτικής και παιδαγωγικής επάρκειας. Τα μαθήματα αυτά δεν απευθύνονται σε όλους τους φοιτητές, αλλά τα επιλέγουν μόνο όσοι προτίθενται να επιλέξουν το καθηγητικό επάγγελμα. Επίσης, ορισμένα Τμήματα ή Σχολές δημιούργησαν ειδικά προγράμματα για την απόκτηση της Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας για αποφοίτους των αντίστοιχων σχολών με δίδακτρα. Τα προγράμματα αυτά είναι άλλοτε εξαμηνιαία και άλλοτε ετήσια.

Μια επισκόπηση της υπάρχουσας κατάστασης δείχνει ότι:

- Τα τμήματα προσχολικής, δημοτικής εκπαίδευσης και ειδικής αγωγής έχουν την επάρκεια ενσωματωμένη στο πτυχίο τους. Ωστόσο υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ των ομοειδών τμημάτων στην προετοιμασία των υποψήφιων εκπαιδευτικών. Δεν υπάρχει παντού επαρκής πρακτική άσκηση σε σχολικό περιβάλλον και υπάρχουν περιπτώσεις που λείπει η σε βάθος εκπαίδευση στη διδακτική των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων.

- Το τοπίο απόκτησης της διδακτικής και παιδαγωγικής επάρκειας των εκπαιδευτικών ειδικοτήτων στην πρωτοβάθμια και στη β/άθμια είναι άναρχο. Ενίοτε απαιτείται η παρακολούθηση πολύ μικρού αριθμού μαθημάτων παιδαγωγικής και ψυχολογίας τα οποία δεν είναι σχεδιασμένα σε συνάρτηση με το συγκεκριμένο αντικείμενο διδασκαλίας, ενώ υπάρχουν τμήματα που δεν θεωρούν ότι οι φοιτητές τους χρήζουν διδακτικής και παιδαγωγικής επάρκειας. Επιπλέον οι φοιτητές κατά κανόνα εκπαιδεύονται για να έχουν διδακτική επάρκεια σε ένα γνωστικό αντικείμενο και σπανιότερα σε ένα διεπιστημονικό

πεδίο, το οποίο ως εκπαιδευτικοί θα κληθούν να υπηρετήσουν. Τέλος, στις επιμέρους σχολές δεν αναπτύσσεται εκ των πραγμάτων η κουλτούρα της εκπαίδευσης στο σχολείο.

• Λίγες είναι οι περιπτώσεις τμημάτων που προσφέρουν στους φοιτητές τους επιστημονική εξειδίκευση, γνώσεις παιδαγωγικής και ειδικής διδακτικής του γνωστικού αντικείμενου. Πρόκειται κυρίως για τα τμήματα ξένων γλωσσών και φιλολογιών, τα οποία μέχρι πρόσφατα προετοίμαζαν τους φοιτητές τους κυρίως για την διδασκαλία της ξένης γλώσσας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στην ελεύθερη αγορά η οποία προσέφερε διδασκαλία γλωσσών σε εφήβους και ενήλικες. Τα τελευταία χρόνια, με την ένταξη των ξένων γλωσσών στα προγράμματα σπουδών του Δημοτικού τα τμήματα αυτά έχουν αρχίσει την προσπάθεια αρχικής εκπαίδευσης και για την διαφοροποιημένη διδασκαλία ανά ηλικιακή ομάδα μαθητών –νεαρής, παιδικής και εφηβικής ηλικίας, καθώς και της ομάδας των ενηλίκων.

Συμπέρασμα: Η Ελλάδα είναι ίσως η τελευταία χώρα στην ΕΕ στην οποία το πτυχίο σε ένα γνωστικό αντικείμενο θεωρείται ικανό προσόν για την παροχή ποιοτικού εκπαιδευτικού έργου. Δεν υπάρχει μια ενιαία πολιτική για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών τόσο στην α/βάθμια όσο και τη β/βάθμια εκπαίδευση. Η θεσμοθέτηση του πιστοποιητικού παιδαγωγικής επάρκειας για τους εκπαιδευτικούς της β/βάθμιας δεν έχει αλλάξει σημαντικά το τοπίο. Επίσης η θεσμοθέτηση του διαγωνισμού ΑΣΕΠ (για τη μορφή και το περιεχόμενο του οποίου η Επιτροπή έχει σημαντικούς ενδοιασμούς) δεν είχε επίδραση στην αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Τα προγράμματα σπουδών που διαμορφώθηκαν για να ανταποκριθούν τα τμήματα στις απαιτήσεις του νέου θεσμού είναι σε μεγάλο βαθμό μόνο κατ' όνομα διαφορετικά από αυτό που ήταν πριν. Έτσι, εξακολουθεί να υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση στο περιεχόμενο των προγραμμάτων σπουδών για υποψήφιους εκπαιδευτικούς. Οι διαφορές είναι σε πολλά επίπεδα: στους στόχους και στην φύση των προγραμμάτων σπουδών, στο περιεχόμενο των μαθημάτων, στους τρόπους και τα κριτήρια αξιολόγησης των εκπαιδευόμενων φοιτητών, στις απαιτήσεις και την χρονική διάρκεια και τη φύση της πρακτικής άσκησης στο σχολείο, κτλ. Τέλος, πολλοί μελλοντικοί εκπαιδευτικοί αναζητούν την απόκτηση διπλώματος παιδαγωγικής επάρκειας σε αμφιβόλου ποιότητας προγράμματα πανεπιστημίων άλλων χωρών ή στην ελεύθερη αγορά.

1.2 Παραδοχές της Επιτροπής Εκπαίδευσης και Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών

Οι συζητήσεις της Επιτροπής κατέληξαν σε ορισμένες παραδοχές και η οποιαδήποτε πρόταση θα πρέπει να κινηθεί με βάση αυτές:

(α) Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών είναι ένα μόνο στοιχείο του συστήματος και δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί απομονωμένα. Είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το είδος του μελλοντικού πολίτη που προσδοκάται να προετοιμάζει το σχολείο (βλέπε εισήγηση Επιτροπής για το Πλαίσιο του Εθνικού Σχολικού Προγράμματος), με την ανάγκη αναπλαισίωσης της σχολικής καθημερινότητας, με τις ισχύουσες δομές και την ανάγκη συστημικού χαρακτήρα αλλαγές στη λειτουργία των σχολείων (βλέπε εισήγηση Επιτροπής Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης), με την ανάγκη για εναλλακτική προσέγγιση των προγραμμάτων σπουδών, με την απαιτούμενη ενίσχυση της κινητικότητας της καθηλωμένης προς την ακινησία διοικητικής μηχανής του εκπαιδευτικού συστήματος. Αν δεν αντιμετωπιστεί το θέμα στο σύνολό του, το οποίο σχέδιο για προετοιμασία και εξέλιξη των εκπαιδευτικών είναι χωρίς νόημα.

(β) Η αρχική εκπαίδευση και η επιμόρφωση εκπαιδευτικών δεν πρέπει να αντιμετωπιστούν ξεχωριστά αλλά ως όψεις ενός συνεκτικού συνεχούς.

(γ) Η απόκτηση παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειας πρέπει να παραμείνει έργο

αποκλειστικά των ΑΕΙ γιατί η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών είναι μέρος μιας επιστημονικής διαδικασίας, συνυφασμένης με την έρευνα.

(δ) Η ανάγκη αξιοποίησης όλων των ως σήμερα επιμέρους καλών πρακτικών τόσο στην αρχική εκπαίδευση όσο και στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

(ε) Η πολιτεία να είναι αποφασισμένη να υιοθετήσει (εφόσον συμφωνήσει) τις προτάσεις χωρίς να προβεί σε εκπτώσεις που θα τις απομειώσουν με αποτέλεσμα να τροφοδοτηθεί η ομοιόσταση που χαρακτηρίζει το σύστημα.

1.3. Πρόταση

1.3.1 Πλαίσιο προσόντων των εκπαιδευτικών (ΠΠΕ)

Για να υπάρξει μια συνεκτική αντιμετώπιση της αρχικής εκπαίδευσης, πιστοποίησης, ένταξης στο επάγγελμα και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών η πολιτεία οφείλει να θεσμοθετήσει ένα δυναμικό πλαίσιο προσόντων των εκπαιδευτικών (ΠΠΕ). Το ΠΠΕ μπορεί να λειτουργήσει ως ρυθμιστικό εργαλείο μιας συνεκτικής εκπαιδευτικής και επιμορφωτικής πολιτικής.

Η Επιτροπή εισηγείται την ανάπτυξη του επιθυμητού προφίλ του εκπαιδευτικού, κατά βαθμίδες εκπαίδευσης, και, κατά γνωστική περιοχή. Το επιθυμητό προφίλ του εκπαιδευτικού δεν μπορεί παρά να συναρθρώνεται με το επιθυμητό προφίλ του μαθητή και με το επιδιωκόμενο πλαίσιο λειτουργίας και τον κοινωνικό ρόλο του σχολείου. Τα χαρακτηριστικά του προφίλ εκπαιδευτικού και μαθητή τα οποία χρειάζεται να εξειδικευτούν αναλυτικά, εκτείνονται στις παρακάτω περιοχές:

- στο περιβάλλον της μάθησης μετατοπιζόμενο από τη διδασκαλία και το περιεχόμενο στη διαδικασία και τα αποτελέσματα της μάθησης,
- στην κριτική σκέψη και στάση που καλείται ο εκπαιδευτικός να βοηθήσει τους μαθητές του να αναπτύξουν,
- στον αναστοχασμό και την αξιολόγηση,
- στην υποστήριξη και ενθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής των μαθητών,
- στη διευκόλυνση που καλείται ο εκπαιδευτικός να παρέχει στους μαθητές ώστε να αποκτήσουν μαθησιακές εμπειρίες που έχουν νόημα για αυτούς,
- στην κατανόηση και εφαρμογή των σύγχρονων θεωριών και εννοιών του γνωστικού αντικειμένου, στον παιδαγωγικό μετασχηματισμό του γνωστικού αντικειμένου.
- στην κατανόηση του σχολείου στο σύνολό του (εκ μέρους του εκπαιδευτικού) και στην ανάπτυξη μαθησιακών πρωτοβουλιών που θα ξεπερνούν τα όρια του διδακτικού του αντικειμένου.
- στην κατανόηση των διαφορών (μαθησιακών, γλωσσικών, πολιτισμικών) των μαθητών του και στη δημιουργική παιδαγωγική αξιοποίησή τους.

Το προφίλ του εκπαιδευτικού (και κατ' επέκταση του μαθητή) που προσδιορίζει το ΠΠΕ θα αποτελεί (κατά επίπεδο εκπαίδευσης) τις προσδοκίες για τις πρακτικές και τις δράσεις του εκπαιδευτικού –προσδοκίες που μπορεί: (α) να έχει ο ίδιος ο εκπαιδευτικός για τον εαυτό του και αποτελούν σημεία αναφοράς για αυτοαξιολόγηση, (β) να έχουν τα άτομα που τον βοηθούν στο έργο του, και (γ) να έχουν τα άτομα που αξιολογούν το έργο του.

Μολονότι ένα ΠΠΕ δεν είναι πανάκεια, ούτε από μόνο του μπορεί να διασφαλίσει την ποιότητα, την συνοχή και συνεκτικότητα των προγραμμάτων και δράσεων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, δεν παύει να είναι ένα αναγκαίο εργαλείο που, μαζί με άλλες θεσμικές παρεμβάσεις, μπορεί να ενδυναμώσει την επαγγελματική τους

ταυτότητα και να υποστηρίξει την δια βίου επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Εν τέλει, ένα ΠΠΕ μπορεί να αποτελέσει σημείο αναφοράς και βάση για:

- τον σχεδιασμό ενός οργανωτικού πλαισίου για τα προγράμματα αρχικής εκπαίδευσης και τον προσδιορισμό των κοινών μαθησιακών αποτελεσμάτων προγραμμάτων της αρχικής εκπαίδευσης,
- τον σχεδιασμό του μαθησιακού περιεχομένου μαθημάτων που προσφέρονται στα προγράμματα αρχικής εκπαίδευσης και τον προσδιορισμό επιθυμητής αναλογίας θεωρίας και πρακτικής άσκησης,
- τον προσδιορισμό κριτηρίων για την επιλογή και πρόσβαση των εκπαιδευτικών στο επάγγελμα,
- την αποσαφήνιση του ρόλου του εκπαιδευτικού
- το μετασχηματισμό στη διδακτική κουλτούρα και πρακτική στο σχολείο
- τον σχεδιασμό επιμορφωτικής πολιτικής σε κεντρικό επίπεδο που να συνδέει την αρχική εκπαίδευση με την δια βίου επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών,
- τον συντονισμένο και στοχευμένο σχεδιασμό επιμορφωτικών δράσεων και προσεγγίσεων που να ανταποκρίνονται σε διαφορετικές ομάδες εκπαιδευτικών ανάλογα με την εμπειρία τους και τις μαθησιακές ανάγκες τους,
- τον προσδιορισμό κριτηρίων αξιολόγησης της ποιότητας και αποτελεσματικότητας των επιμορφωτικών δράσεων που προσφέρονται
- την ανάγκη συζήτησης για τη μοριοδότηση των επιμορφωτικών προγραμμάτων
- τον προσδιορισμό κριτηρίων προκειμένου να γίνεται διαπίστευση των διάφορων μορφών επιμόρφωσης
- την αναγνώριση άτυπων μορφών επιμόρφωσης

Όπως έχει καταδειχτεί σε χώρες που έχουν σχεδιάσει και αναπτύξει ΠΠΕ, αυτά (όταν είναι σχεδιασμένα με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών συστημάτων και συνάδουν με ευρύτερες εκπαιδευτικές πολιτικές) συνεισφέρουν στην αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης γενικότερα.

Είναι έργο των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων στο πλαίσιο της αυτονομίας τους να σχεδιάσουν με τέτοιο τρόπο τα προγράμματα σπουδών τους ώστε να ανταποκριθούν, μέσα από το ΠΠΕ, στις προσδοκίες της πολιτείας και του κοινωνικού συνόλου αλλά και των ίδιων των εκπαιδευτικών από το επάγγελμά τους. Προφανώς η οργάνωση δεν μπορεί να είναι ομοιόμορφη. Η ένταξη των μαθημάτων και της πρακτικής άσκησης που οδηγούν στην παιδαγωγική προετοιμασία των μελλοντικών εκπαιδευτικών θα εκτείνεται είτε στα πλαίσια του προβλεπόμενου χρονικού ορίου των σπουδών είτε σε επιπλέον χρόνο. Ωστόσο αυτό που θα είναι μια *sine qua non* συνθήκη θα είναι η πιστοποίηση της παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειας στο πτυχίο μέσα από το παράρτημα (supplement) που το συνοδεύει, έτσι όπως την προσδιορίζει η πολιτεία. Έτσι αντί η πολιτεία να παρεμβαίνει, εισηγείται προτάσεις που ευνοούν την κινητικότητα του συστήματος και το οδηγούν σε αλλαγές.

Εναπόκειται στην πολιτεία να ενθαρρύνει τον έναν ή την άλλον σχεδιασμό των πανεπιστημίων μέσα από χρηματοδότηση ή άλλα κίνητρα καθώς και να καθορίσει τις διαδικασίες πιστοποίησης και επιλογής για τη είσοδο στο επάγγελμα που σήμερα γίνεται από τον διαγωνισμό του ΑΣΕΠ ή στο μέλλον από μια βελτιωμένη εκδοχή του (στηριγμένη στο ΠΠΕ).

Επιπροσθέτως στην Επιτροπή συζητήθηκε κατά πόσο ο κύκλος των προπτυχιακών σπουδών πρέπει να παρέχει σε όλους ή μόνον σε όσους το επιθυμούν τις γνώσεις ικανότητες και

δεξιότητες που απαιτούνται για τη διδακτική και παιδαγωγική επάρκεια. Η Επιτροπή δεν συμφώνησε απόλυτα και το κύριο επιχείρημα όσων υποστήριξαν ότι θα πρέπει τις παρέχει σε όλους είναι η αντίδραση που προβλέπεται εκ μέρους των φοιτητών/τριών. Ωστόσο εφόσον η πολιτεία, σεβόμενη την αυτονομία των ΑΕΙ, δεν μπορεί παρά να κάνει μόνο συστάσεις για το πώς τα πανεπιστήμια θα οργανώσουν τις σπουδές τους για να ανταποκριθούν στις προδιαγραφές της, η σύσταση αυτή ενδεχομένως παρέλκει.

1.3.2 Μεταπτυχιακές σπουδές

Η Επιτροπή θα είχε να συστήσει τη δημιουργία Σχολών Εκπαίδευσης που θα εστιάζουν στην προετοιμασία αυτών που επιθυμούν να εργαστούν στην εκπαίδευση. Οι Σχολές θα αποτελούνται από τα τρέχοντα Τμήματα Προσχολικής και Δημοτικής Εκπαίδευσης και τους Τομείς Παιδαγωγικής (στα πανεπιστήμια που υπάρχουν). Η Σχολή θα εμπλουτιστεί, εφ' όσον επιθυμούν να μετακινηθούν, και με μέλη ΔΕΠ διδακτικής των διαφόρων αντικειμένων, άλλων τμημάτων η/και θα διαμορφώσει συνέργειες με τις δομές που υπάρχουν ή θα αναπτυχθούν σε αυτά τα τμήματα. Η Σχολή επίσης θα προβαίνει σε δια-τμηματικές, διεπιστημονικές συνεργασίες. Θα προσφέρει, εκτός από τις προπτυχιακές σπουδές στο επίπεδο της α/βάθμιας που προσφέρονται ήδη, μεταπτυχιακά προγράμματα με αντικείμενο τη διδακτική και παιδαγωγική επάρκεια, πάντα εμφορούμενα από το ΠΠΕ. Η Σχολή θα έχει ερευνητικό προσανατολισμό, όπως και οι άλλες σχολές και πανεπιστημιακά τμήματα, αλλιώς θα κινδυνεύει να μετατραπεί σε παραγωγική δομή και να απαξιωθεί. Η Σχολή συγκεντρώνοντας αυτά τα μεταπτυχιακά προγράμματα θα καλλιεργεί την κουλτούρα της σχολικής εκπαίδευσης που σήμερα απουσιάζει στις λεγόμενες «καθηγητικές σχολές». Αυτός ο σχεδιασμός μπορεί να αποτελέσει την αρχή, προκειμένου να μπει τάξη το πλήθος των (συχνά αναξιόπιστων) μεταπτυχιακών προγραμμάτων που έχουν αναπτυχθεί άναρχα και πληθωριστικά τα τελευταία χρόνια.

Τα μεταπτυχιακά αυτά προγράμματα θα αναγνωρίζονται ως σημαντικό εφόδιο μέσω αυξημένης μοριοδότησης από την πολιτεία στις διαδικασίες επιλογής εκπαιδευτικών. Η μεγάλη διαφορά σε σχέση με τα άλλα μεταπτυχιακά (τα οποία θα αναγνωρίζονται επίσης με μικρότερη μοριοδότηση) θα είναι η εστίαση στην πρακτική άσκηση μεγάλης έκτασης.

Η Σχολή θα προετοιμάζει μέντορες οι οποίοι είναι απαραίτητοι για την πρακτική άσκηση και τη διασύνδεση πανεπιστημίου και σχολείου.

Η Σχολή θα αναπτύσσει και θα παρέχει ποικίλης φύσεως επιμορφωτικά προγράμματα μεγαλύτερης ή μικρότερης διάρκειας (από κοντά ή από απόσταση) σε εν ενεργεία ή μελλοντικούς εκπαιδευτικούς του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα και θα αναπτύσσει για αυτό το σκοπό συνέργειες με φορείς. Το ΠΠΕ θα αποτελεί και πάλι τον οργανωτικό κορμό όλων των επιμορφωτικών προγραμμάτων.

2. Εισαγωγική επιμόρφωση στο επάγγελμα

2.1 Ιστορικό/Διατύπωση του προβλήματος

Η εισαγωγική επιμόρφωση στην σημερινή μορφή της θεσμοθετήθηκε με το Π.Δ. 45/1999 και έκτοτε υλοποιήθηκε κάθε χρόνο μέχρι το σχολικό έτος 2012, όταν σταμάτησαν οι διορισμοί εκπαιδευτικών, από τα Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα (Π.Ε.Κ.) με την εποπτεία του Π.Ι. Ορίζεται ως υποχρεωτική για όλους τους

νεοδιοριζόμενους εκπαιδευτικούς και όσους προσλαμβάνονται ως αναπληρωτές της α/βάθμιας και β/βάθμιας εκπαίδευσης.

Ο σκοπός του θεσμοθετημένου αυτού Προγράμματος της Εισαγωγικής επιμόρφωσης είναι να διευκολύνει την ομαλή ένταξη των εκπαιδευτικών στην εκπαίδευση, προσφέροντάς τους τα απαραίτητα εφόδια στη διδακτική μεθοδολογία των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων, στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και στις οργανωτικές δομές του εκπαιδευτικού συστήματος.

Σύμφωνα με το Π.Δ. 45/1999, η εισαγωγική επιμόρφωση διεξάγεται σε τρεις φάσεις: φοίτηση δύο εβδομάδων πριν την έναρξη των μαθημάτων κάθε διδακτικού έτους, στήριξη στην άσκηση του εκπαιδευτικού έργου στο σχολείο από τον αρμόδιο σχολικό σύμβουλο σε συνεργασία με έμπειρους εκπαιδευτικούς, και φοίτηση μιας εβδομάδας στο τέλος του έτους. Το πρόγραμμα εκτείνεται σε 100 τουλάχιστον διδακτικές ώρες.

Ενώ η περιγραφή της εισαγωγικής επιμόρφωσης από τον νομοθέτη φαντάζει ικανοποιητική, εξωτερικές και εσωτερικές αξιολογήσεις από τον ΟΕΠΕΠ και από επιστημονικές δημοσιεύσεις (Βεργίδης 2003, 2011, Βαλμάς 2006, Κουρουκλή 2015) έδειξαν ότι το πρόγραμμα δεν είχε τα επιθυμητά αποτελέσματα και δεν κατάφερε να πετύχει τους αρχικούς του στόχους. Η επιμόρφωση αυτή δεν φάνηκε να απαντά στις πραγματικές ανάγκες των εκπαιδευτικών, είχε τη μορφή εισηγήσεων και δεν στηριζόταν σε τεχνικές επιμόρφωσης ενηλίκων, ενώ μετά το τέλος της οι εκπαιδευτικοί δεν είχαν ουσιαστική υποστήριξη ούτε στο επίπεδο της σχολικής μονάδας ούτε από άλλους θεσμικούς φορείς της εκπαίδευσης, όπως οι σχολικοί σύμβουλοι και οι προϊστάμενοι εκπαίδευσης.

2.2 Πρόταση για την εισαγωγική επιμόρφωση

Την Επιτροπή απασχόλησε σε ένα μεγάλο αριθμό συνεδριάσεων η έλλειψη παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειας στο επίπεδο των προπτυχιακών σπουδών. Κατέληξε σε μια πρόταση βελτίωσης των προϋποθέσεων που θεσμοθετήθηκαν με τον Ν. 4186/2013, στην απαραίτητη διαμόρφωση ενός Πλαισίου Προσόντων του εκπαιδευτικού, σε προτάσεις για την ενδεχόμενη δημιουργία (ή αναδιοργάνωση) πανεπιστημιακών Σχολών Εκπαίδευσης και άλλων δομών που θα παρέχουν και μεταπτυχιακές σπουδές συναφείς με την παιδαγωγική και διδακτική επάρκεια (βλέπε Έκθεση 5/3/2016). Τέλος κατέληξε σε μια υποχρεωτική διετή εισαγωγική περίοδο ένταξης (induction) στο επάγγελμα του εκπαιδευτικού, η οποία αποτελεί και την ουσιαστική απόκτηση και διεύρυνση της παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειάς τους.

Αξιοποιώντας το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο η επιτροπή κατέληξε στις παρακάτω προτάσεις:

Η υποχρεωτική εισαγωγική επιμόρφωση είναι υποχρεωτική ως απαραίτητη προϋπόθεση α) υποστήριξης των νεοδιοριζόμενων εκπαιδευτικών και β) κάλυψης των ενδεχόμενων κενών της αρχικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών σε ζητήματα που αφορούν την εκπαιδευτική πράξη. Υποχρεωτική και για το κράτος που πρέπει να την παρέχει και για τους νεοδιόριστους που θα πρέπει να την παρακολουθήσουν.

- Η υποχρεωτική εισαγωγική επιμόρφωση έχει διετή διάρκεια κατά τη οποία ο/η εκπαιδευτικός θα έχει το καθεστώς του δόκιμου εκπαιδευτικού. Το καθεστώς αυτό προβλέπεται και τώρα με βάση τον Ν. 3848/2010, αρ. 4.

- Η εισαγωγή του/της εκπαιδευτικού στο σχολείο θα γίνεται με βάση μια νέα διαδικασία επιλογής σε δύο φάσεις: Η πρώτη φάση γίνεται με δοκιμασία λαμβάνοντας υπόψη ότι η υπάρχουσα διαδικασία του ΑΣΕΠ χρειάζεται ουσιαστικές βελτιώσεις). Στη δεύτερη φάση οι εκπαιδευτικοί που θα επιλεγούν αναλαμβάνουν, ως δόκιμοι, εκπαιδευτικό έργο στα σχολεία και παράλληλα παρακολουθούν το πρόγραμμα επιμόρφωσης. Η τρίτη φάση τοποθετείται στο τέλος της διετούς επιμόρφωσης, όπου με βάση τις προβλεπόμενες δοκιμασίες θα παρέχεται πιστοποίηση θα επιτρέπει στον/στην εκπαιδευτικό να αναλάβει ως μόνιμος το διδακτικό και παιδαγωγικό έργο. Στην περίπτωση που αποτύχει, θα του παρέχεται μια δεύτερη ευκαιρία. Στις ελάχιστες αυτές περιπτώσεις θα εξετάζεται κάθε περίπτωση ξεχωριστά ώστε να διερευνηθούν λύσεις προσανατολισμού σε διοικητικές εργασίες στην εκπαίδευση. Η πιστοποίηση θα παρέχεται από κατάλληλο φορέα με την ευθύνη του Υπουργείου Παιδείας.

2.2.1 Στόχοι της επιμόρφωσης.

Σχετίζονται δυναμικά με το είδος του εκπαιδευτικού και το είδος του σχολείου που η πολιτεία οραματίζεται. Έτσι η σχεδιαζόμενη εισαγωγική επιμόρφωση θα παρακολουθεί το όραμα της δημοκρατικής παιδείας όπως εκφράστηκε στο κείμενο «Εκπαίδευση ως Παιδεία για το Μέλλον, στη Νέα Παγκόσμια ...Αταξία» και το Πλαίσιο Προσόντων του Εκπαιδευτικού όπως προσδιορίζεται παραπάνω.

Βασίζονται στις διαπιστώσεις των ζητημάτων που θέτει το σημερινό σχολικό πλαίσιο και στις ανάγκες των εκπαιδευτικών έτσι όπως έχουν εκφραστεί στα πλαίσια αξιολόγησης διαφόρων επιμορφωτικών προγραμμάτων ή έτσι όπως θα αποτυπώνονται μέσα στο χρόνο με τη βοήθεια των σχολικών συμβούλων. Αρχή της επιμόρφωσης είναι η ευελιξία και η παραδοχή ότι οι ανάγκες των εκπαιδευτικών αλλάζουν μέσα στο χρόνο. Το σημερινό σχολείο:

- Είναι σε μεγάλο βαθμό γνωσιοκεντρικό και δεν προάγει την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών

- Παρατηρείται συχνά έλλειψη κουλτούρας συνεργασίας σε πολλαπλά επίπεδα και δεν αναπτύσσονται πρακτικές συνεργασίας.

- Δεν υπάρχει κουλτούρα φροντίδας και αλληλεγγύης.

- Η εκπαιδευτική διαδικασία είναι ομογενοποιημένη και παραγνωρίζεται ότι η τάξη αποτελείται από μαθητές με διαφορετικά χαρακτηριστικά, διαφορετικές ικανότητες και δεξιότητες, διαφορετικούς ρυθμούς μάθησης. Η εφαρμογή της διαφοροποιημένης διδασκαλίας είναι το μεγάλο ζητούμενο.

- Οι μαθητές είναι σε μεγάλο βαθμό παθητικοί δέκτες. Ο/η εκπαιδευτικός οργανώνει και ο μαθητής ακολουθεί.

- Ο/η εκπαιδευτικός ακολουθεί τη διδακτέα ύλη και καλείται από μεταφορέας γνώσεων να γίνει σχεδιαστής μαθησιακών δραστηριοτήτων.

- Το σχολείο σε γενικές γραμμές (παρά τις εξαιρετικές προσεγγίσεις από μεμονωμένους εκπαιδευτικούς) δεν λειτουργεί με βάση την αρχή της συμπερίληψης. Υπάρχει έλλειμμα στη διαχείριση μαθητών με διαφορετική εθνοπολιτισμική ταυτότητα καθώς και μαθητών με ειδικές ανάγκες.

- Υπάρχει έλλειμμα στη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών.

- Οι εκπαιδευτικοί είναι περιχαρακωμένοι στο αντικείμενό τους.
- Λείπουν οι ευκαιρίες για αναστοχασμό.

Συνοπτικά οι στόχοι εκτείνονται σε τρία επίπεδα:

- (α)προσωπική ανάπτυξη-ανάπτυξη της ταυτότητας του/της εκπαιδευτικού, ενδυνάμωση, ενίσχυση της αυτο-εκτίμησης και αίσθησης της αποτελεσματικότητας.
- (β) επαγγελματική ανάπτυξη –δεξιότητες σε σχέση με τις διδακτικές πρακτικές, εμπάθυνση της γνώσης του αντικειμένου και εμπάθυνση σε παιδαγωγικά θέματα. Ανάπτυξη της ικανότητας του/της εκπαιδευτικού να μετασχηματίζει την υπάρχουσα γνώση σε σχολική γνώση για τις ανάγκες της εκάστοτε σχολικής τάξης.
- (γ) κοινωνική ανάπτυξη—ενσωμάτωση του/της εκπαιδευτικού στην κουλτούρα του σχολείου, υποστήριξη προκειμένου να καταστεί ενεργό μέλος της σχολικής κοινότητας.

2.2.3 Το περιεχόμενο της επιμόρφωσης

Καμία επιμόρφωση όσο καλοσχεδιασμένη και να είναι δεν θα μπορέσει να φέρει αποτελέσματα αν σχεδιαστεί ανεξάρτητα από άλλες κεντρικές επιλογές και στόχους εκπαιδευτικής πολιτικής.

Παρατίθενται στη συνέχεια τα πεδία τα οποία προτείνεται να περιλαμβάνει η εισαγωγική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

(α). Να εκπαιδεύονται προκειμένου να «βλέπουν» τάξη. Αυτό σημαίνει ότι θα είναι πλήρως εξοικειωμένοι με τα περιεχόμενα και τη διδακτική των αντικειμένων τους, με το πώς αυτά διασυνδέονται μεταξύ τους (π.χ. φιλολογικά μαθήματα), αλλά και με τα άλλα μαθήματα. Η ενότητα αυτή θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα ισχυρή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

(β). Να εκπαιδεύονται προκειμένου να βλέπουν το παιδί. Αυτό σημαίνει ότι καταλαβαίνουν τι σημαίνει ότι ξεκινάω από εκεί που είναι το κάθε παιδί (γλωσσικά, πολιτισμικά, γνωσιακά) με βάση και το (α). Στο πλαίσιο αυτό, η εξοικείωση με βασικές διαστάσεις «ειδικής αγωγής» είναι απαραίτητες.

(γ). Να εκπαιδεύονται να βλέπουν το σχολείο ως «κείμενο» που έχει διαμορφωθεί ιστορικά και να μπορούν να παρεμβαίνουν/ ωθούν σε αλλαγές που προωθούνται με βάση το κεντρικό σχέδιο. Αυτό σημαίνει πως κατανοούν ότι το σχολείο κουβαλάει την ίδια την ιστορία τόσο στις δομές αλλά και συχνά στη λογική του. Η συγκεκριμένη ικανότητα ανάγνωσης βοηθάει σημαντικά στο να μπορούν να αντιμετωπίζουν καλύτερα τόσο το σχολικό χρόνο και τις πρακτικές του (στο σύνολό του και όχι μόνο στα μαθήματα) όσο και το πώς αξιοποιούν τον εξωσχολικό χρόνο των παιδιών.

(δ). Να βλέπουν το σχολείο με βάση την κοινωνία. Αυτό σημαίνει ότι αναγνωρίζουν τοπικές ιδιαιτερότητες και μπορούν να αναπτύξουν στρατηγικές (συνεργασίες, πρωτοβουλίες) προς όφελος των παιδιών

Όλα τα παραπάνω προϋποθέτουν συνολικού τύπου αλλαγές που θα επηρεάζουν «τη γραμματική» των ισχυουσών πρακτικών και δομών και θα ευνοούν την κινητικότητα των εκπαιδευτικών.

2.2.4 Η μεθοδολογία ως προς τη μορφή που θα έχει η εισαγωγική επιμόρφωση

Θα ακολουθηθεί ένα μικτό σχήμα εξ αποστάσεως (σύγχρονη και ασύγχρονη) και διαζώσης διαμορφωμένο με βάση τις αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων:

(α) Παρακολούθηση θεματικών ενοτήτων οι οποίες θα ανταποκρίνονται στις γνώσεις και δεξιότητες που θα οριστούν για τους νεοεισερχόμενους εκπαιδευτικούς με βάση το πλαίσιο προσόντων. Θα υπάρχουν κοινές θεματικές που θα αφορούν όλους τους εκπαιδευτικούς και ειδικές θεματικές ανάλογα με το γνωστικό αντικείμενο. Οι θεματικές θα έχουν στόχο τη διασύνδεση θεωρίας-πράξης και αποτελούν το υπόβαθρο για τη δημιουργία κοινοτήτων μάθησης και πρακτικής.

(β) Δημιουργία Κοινοτήτων Μάθησης και Πρακτικής (ΚΠ). Από την αρχή της σχολικής χρονιάς δημιουργούνται Κοινότητες Μάθησης και Πρακτικής για τους νέους εκπαιδευτικούς που βρίσκονται σε διαφορετικά μέρη της χώρας. Οι Σχολικοί Σύμβουλοι (ΣΣ) θα δημιουργούν ΚΠ με όλους τους νέους εκπαιδευτικούς συγκεκριμένου γνωστικού αντικείμενου που βρίσκονται σε σχολεία των περιοχών ευθύνης τους. Οι ΚΠ προτείνεται να είναι ψηφιακές προκειμένου η επιμόρφωση (και η συνεργασία μεταξύ ΣΣ και εκπαιδευτικών και μεταξύ των εκπαιδευτικών) να είναι συνεχής και σταθερή στη διάρκεια των δύο χρόνων και να προάγεται η εξοικείωση τους στην αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών. Οι ΣΣ σε συνεργασία με τους Υπεύθυνους Παιδαγωγικής Καθοδήγησης (ΥΠΚ) θα είναι υπεύθυνοι για την ανίχνευση των επιμορφωτικών αναγκών της ομάδας: στον προσδιορισμό των κοινών επιμορφωτικών αναγκών και των εξατομικευμένων αναγκών. Οι εργασίες των ΚΠ θα εστιάζουν στις κοινές επιμορφωτικές ανάγκες των νέων εκπαιδευτικών. Θα δίνεται έμφαση στην σύνδεση θεωρίας και πράξης, στην ανάπτυξη εκπαιδευτικών σεναρίων και δράσεων, στον αναστοχασμό και τη συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών. Τα σεναρία αυτά θα έλκονται από τις θεματικές ενότητες που θα έχουν παρακολουθήσει οι εκπαιδευτικοί και θα εστιάζουν στα πραγματικά προβλήματα της καθημερινής διδακτικής πρακτικής.

(γ) Ενδοσχολική επιμόρφωση. Η εισαγωγική επιμόρφωση δεν νοείται ανεξάρτητη από τη συνεχή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Θα πρέπει ένα μέρος της επιμόρφωσης των νεοδιοριζόμενων να γίνεται από κοινού με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς. Στο σημείο αυτό και πάλι θα πρέπει να συνυπολογιστούν οι ευρύτερες αλλαγές που θα δρομολογηθούν σε σχέση με την παιδαγωγική αυτοδυναμία της σχολικής μονάδας. Ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες του πλαισίου οι σχολικές μονάδες θα προσδιορίζουν τις επιμορφωτικές τους ανάγκες και θα δίνουν έμφαση σε θέματα που κρίνουν απαραίτητα.

Σημαντικός μπορεί να είναι και ο ρόλος του διευθυντή στην ενδοσχολική επιμόρφωση αφενός ενημερώνοντας τους νέους εκπαιδευτικούς σε θέματα που αφορούν τη δομή και την λειτουργία του σχολείου και αφετέρου προγραμματίζοντας συναντήσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών του σχολείου σε τακτά χρονικά διαστήματα (που θα συμμετέχουν οι νέοι εκπαιδευτικοί) προκειμένου να συζητούνται προβλήματα, να μοιράζονται ανησυχίες και να προτείνονται λύσεις. Για το σκοπό αυτό χρειάζονται ειδικά προγράμματα επιμόρφωσης/ενίσχυσης των διευθυντών.

Για την ανάπτυξη της μεθοδολογίας και του υλικού θα αξιοποιηθούν στοιχεία και η εμπειρία προηγούμενων προγραμμάτων όπως αυτό των διαδικτυακών κοινοτήτων εκπαιδευτικών από το ΚΕΓ, της επιμόρφωσης στη διδακτική αξιοποίηση των ψηφιακών μέσων στα ΚΣΕ από το ΙΤΥΕ και το ΙΕΠ, του Μείζονος Προγράμματος Επιμόρφωσης

του ΠΙ / ΙΕΠ, του έργου των Διδασκαλείων των Παιδαγωγικών Τμημάτων, των εργαστηριακών κέντρων Φυσικών Επιστημών (ΕΚΦΕ) και των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Προτείνεται το παραπάνω επιμορφωτικό πρόγραμμα με παραλλαγές να εφαρμοστεί σε όσους διοριστούν την ερχόμενη χρονιά, δεδομένου ότι αυτοί οι εκπαιδευτικοί θα διαθέτουν εμπειρία της σχολικής τάξης. Θα μπορούσε αυτή η διαδικασία να αποτελέσει έναν πιλότο για το σχεδιασμό της εισαγωγικής επιμόρφωσης στο επάγγελμα του εκπαιδευτικού.

2.2.5 Επιμορφωτές

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, βασικό ρόλο επιμορφωτών θα έχουν οι σχολικοί σύμβουλοι οι οποίοι κατά τεκμήριο είναι προσοντούχοι εκπαιδευτικοί και η γεωγραφική κατανομή τους ανά την Ελλάδα βοηθάει όχι μόνο την επιμόρφωση αλλά και τη συνεχή στήριξη. Ωστόσο ρόλο επιμορφωτή θα έχουν και ο παιδαγωγικός καθοδηγητής, ο διευθυντής της σχολικής μονάδας, οι μέντορες, οι εκπαιδευτικοί με αυξημένη εμπειρία, το επιστημονικό προσωπικό των εποπτευόμενων φορέων του Υπουργείου Παιδείας και οι πανεπιστημιακοί. Προβλέπεται αναβαθμισμένος ο ρόλος των σχολικών συμβούλων οι οποίοι θα πρέπει να είναι οι πρώτοι μαζί με τους παιδαγωγικούς καθοδηγητές οι οποίοι θα πρέπει να επιμορφωθούν με ανάλογο τρόπο και με υλικό που θα έχει αναπτυχθεί για αυτούς. Εδώ οι μελλοντικές Σχολές Εκπαίδευσης και τα πανεπιστημιακά τμήματα θα έχουν έναν αυξημένο ρόλο. Προτείνεται οι σχολικοί σύμβουλοι και οι λοιπές κατηγορίες επιμορφωτών να οργανωθούν σε διαδικτυακές κοινότητες μάθησης προκειμένου να μπορούν να εργάζονται με σύγχρονο τρόπο και στο πλαίσιο αυτό να μπορούν να υποστηρίζουν καλύτερα τους εκπαιδευτικούς (νέους και παλαιότερους). Είναι σημαντικό να συζητηθούν τα κριτήρια και ο τρόπος επιλογής των σχολικών συμβούλων ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις αυξημένες αρμοδιότητες που προτείνονται. Εξίσου σημαντική είναι και η ανάγκη επιμόρφωσης των διευθυντών των σχολικών μονάδων.

Απαιτείται η δημιουργία νέων Μητρώων Επιμορφωτών διότι αφενός η σύνθεση των παλαιών έχει αλλάξει και αφετέρου είχε διαφορετική στόχευση.

2.2.6 Η πιστοποίηση

Η πιστοποίηση των ικανοτήτων των εκπαιδευτικών στο τέλος της διετίας θα συνάδει με το Πλαίσιο Προσόντων του Εκπαιδευτικού το οποίο καθορίζει η πολιτεία. Το σύστημα πιστοποίησης μπορεί να βασίζεται στην ανάπτυξη φακέλου (portfolio), παροχή πιστωτικών μονάδων, τελικές δοκιμασίες μέρους ή συνδυασμού αυτών. Ωστόσο το θέμα αυτό χρειάζεται περαιτέρω επεξεργασία.

2.2.7 Ο φορέας επιμόρφωσης

Η Επιτροπή δεν έχει απαντήσει σε αυτό το θέμα. Σημαντικός και θεσμικά κατοχυρωμένος είναι ο στρατηγικός ρόλος του ΙΕΠ, του ΙΤΥΕ σε ότι αφορά την επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες, ενώ στο πλαίσιο της παρούσας πρότασης θα πρέπει να υποστηριχθεί η σημασία του ρόλου των Σχολών Εκπαίδευσης Εκεί που υπάρχει σύγκλιση είναι η συνέργεια φορέων με ευθύνη του υπουργείου Παιδείας.

2.2.8 Μοριοδότηση:

Η εισαγωγική διετής επιμόρφωση είναι υποχρεωτική και έτσι δεν τίθεται θέμα μοριοδότησης. Ωστόσο χρειάζεται να αναγνωριστεί και να μοριοδοτηθεί το έργο των μεντόρων, των σχολικών συμβούλων και των διευθυντών που θα εμπλακούν ως επιμορφωτές.

Η Επιτροπή συζήτησε δια μακρών το κατά πόσο οι δόκιμοι, επιμορφωνόμενοι εκπαιδευτικοί μπορούν να ανταποκριθούν στα εκπαιδευτικά τους καθήκοντα και στις ανάγκες της επιμόρφωσης εάν έχουν πλήρες ωράριο. Γνωρίζοντας τις δυσκολίες που θέτει η περίπτωση του μειωμένου ωραρίου για την πρώτη διετία δεν τολμά να το προτείνει και υπογραμμίζει ότι εάν η επιμόρφωση είναι σωστά σχεδιασμένη και ελκυστική θα είναι βοηθητική στο έργο του εκπαιδευτικού.

3. Συνεχιζόμενη Επιμόρφωση

3.1 Διατύπωση του προβλήματος

Παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει να θεσμοθετηθούν αυτοδύναμες και ευέλικτες μορφές επιμόρφωσης ευρείας ή περιορισμένης εμβέλειας, κυρίως από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και εξής, το θεσμικό πλαίσιο των επιμορφωτικών προγραμμάτων λειτούργησε στην συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων χωρίς την απαιτούμενη διερεύνηση των επαγγελματικών αναγκών των εκπαιδευτικών, ενώ οι μορφές επιμόρφωσης κάθε άλλο παρά ευέλικτες ήταν αφού υπήρχε η άμεση εξάρτησή τους από την κεντρική διοίκηση και χαρακτηρίζονταν από έντονο γραφειοκρατικό συγκεντρωτισμό. Γενικότερα, υπάρχει έλλειψη συντονισμού, σημειώνονται επικαλύψεις και συχνά οργανώνονται επιμορφώσεις στα πλαίσια προγραμμάτων που έχουν έναν ευκαιριακό ή και διεκπεραιωτικό χαρακτήρα. Το ενδιαφέρον είναι ότι υπάρχει ένα πάγιο αίτημα των εκπαιδευτικών για επιμόρφωση ενώ συχνά παρουσιάζεται μια αδιαφορία εκ μέρους τους. Είτε η επιμόρφωση δεν απαντά στις ανάγκες τους είτε οι εκπαιδευτικοί είναι κουρασμένοι και διαψευσμένοι, ή και τα δύο. Παράλληλα, δεν έχει προωθηθεί μια συστηματική και συνεκτική πολιτική κατάλληλης προετοιμασίας των ίδιων των επιμορφωτών.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε έναν καταγισμό νέων μορφών επιμόρφωσης που βασίζονται στην τεχνολογία και προωθούν την εξ αποστάσεως μάθηση. Τα προγράμματα ή νέες αυτές μορφές επιμόρφωσης δεν ελέγχονται από κανέναν φορέα ούτε ως προς το περιεχόμενο τους, ούτε ως προς την ποιότητα τους, συχνά αναπτύσσονται και υλοποιούνται από εκπαιδευτές αμφιβόλων προσόντων και δεν υπάρχει καμία αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των επιμορφωτικών αυτών σχημάτων ούτε και μηχανισμός διαπίστευσης τους. Τα προγράμματα αυτά, πολλά από τα οποία δεν είναι δωρεάν, ελκύουν αρκετούς εκπαιδευτικούς όταν προσφέρονται από ένα πανεπιστημιακό ίδρυμα. Όμως οι βεβαιώσεις συμμετοχής που λαμβάνουν οι εκπαιδευτικοί δεν μοριοδοτούνται από το Υπουργείο Παιδείας και δεν έχουν ουσιαστικό αντίκρυσμα στην επαγγελματική τους εξέλιξη ο εκπαιδευτικός δεν επιβραβεύεται για την συμμετοχή του σε τέτοιες επιμορφωτικές δράσεις.

Εξαίρεση σε αυτό το μάλλον απογοητευτικό τοπίο αποτελεί η Επιμόρφωση Β' Επιπέδου στις ΤΠΕ που επιμόρφωσε περίπου 27.500 εκπαιδευτικούς και η Μείζων Επιμόρφωση η οποία επιμόρφωσε περίπου 7.500 εκπαιδευτικούς το 2011 αλλά δεν συνεχίστηκε.

Από το 2012-13 και μετά δεν υπάρχει καμία ευρείας κλίμακας ενδοϋπηρεσιακή επιμόρφωση, εκτός από την επιμόρφωση στις ΤΠΕ και αυτές που πραγματοποιούν οι σχολικοί σύμβουλοι στο πλαίσιο του ετήσιου επιμορφωτικού κύκλου.

3.2 Πρόταση

Η συνεχιζόμενη επιμόρφωση ακολουθεί την ίδια παραδοχή από την οποία εμφορείται και η εισαγωγική επιμόρφωση, δηλαδή ότι η επιτυχία της επιμόρφωσης συναρτάται από τις υπόλοιπες κεντρικές επιλογές της εκπαιδευτικής πολιτικής και συνδυάζεται με το ΠΠΕ.

Αντίστοιχα με την εισαγωγική επιμόρφωση, η συνεχιζόμενη θα περιλαμβάνει τα τέσσερα διακριτά πεδία έτσι όπως εξειδικεύτηκαν παραπάνω: (α) εξοικείωση με τα περιεχόμενα και τη διδακτική των αντικειμένων, (β) δυνατότητα ο/η εκπαιδευτικός να ξεκινάει από εκεί που βρίσκεται κάθε παιδί (γνωσιακά, γλωσσικά και πολιτισμικά), (γ) να καταλαβαίνει ότι το σχολείο δεν είναι αυτοφυές αλλά προϊόν της ιστορίας του, και (δ) να αναγνωρίζει τις τοπικές ιδιαιτερότητες.

Μια βασική αρχή που είναι *sine qua non* συνθήκη για την επιτυχία της επιμόρφωσης είναι η αμφίδρομη επικοινωνία βάσης και κορυφής. Η αποτυχία των μέχρι σήμερα επιμορφωτικών προγραμμάτων οφείλεται στον σχεδιασμό τους από πάνω. Η κάθε επιμορφωτική δραστηριότητα θα πρέπει να βασίζεται σε μια καταγραφή των αναγκών των εκπαιδευτικών και χωρίς την εμπλοκή και συνειδητή συμμετοχή τους σε όλα τα στάδια της επιμόρφωσης δεν μπορεί να υπάρξει επιθυμητό αποτέλεσμα. Ωστόσο το ζητούμενο είναι η χρυσή τομή ανάμεσα στον κεντρικό σχεδιασμό και την αποκέντρωση/τοπικότητα του συστήματος επιμόρφωσης, ανάμεσα στο ρόλο του Υπουργείου Παιδείας, των εκπαιδευτικών περιφερειών και των σχολικών μονάδων.

Προτείνονται δύο μορφές επιμόρφωσης: η μια θα βασιστεί στη δημιουργία Κοινοτήτων Μάθησης και Πρακτικής και θα ακολουθηθεί μια μικτή μεθοδολογία εξ αποστάσεως (σύγχρονη και ασύγχρονη) και η δεύτερη θα εκτυλίσσεται στο επίπεδο της σχολικής μονάδας ή μιας ομάδας σχολικών μονάδων. Ο τρόπος δημιουργίας των Κοινοτήτων Μάθησης και Πρακτικής είναι αντίστοιχος με αυτόν της εισαγωγικής επιμόρφωσης. Η ενδοσχολική επιμόρφωση συναρτάται με τις ιδιαίτερες ανάγκες, το σχέδιο δράσης και τους εκπαιδευτικούς στόχους της σχολικής μονάδας. Το ζητούμενο σε αυτού του είδους την επιμόρφωση είναι η συμμετοχή του συλλόγου των διδασκόντων, της διοίκησης και της κοινότητας των γονέων για το μετασχηματισμό της σχολικής μονάδας σε έναν «οργανισμό που μαθαίνει».

Ενθαρρύνονται πολλαπλές μορφές επιμόρφωσης. Συστήνεται μια σταδιακή ανάπτυξη των όποιων μορφών επιμόρφωσης και μια πιλοτική εφαρμογή πριν γενικευτεί το σχήμα συνεχιζόμενης επιμόρφωσης.

Η επιμόρφωση θα μοριοδοτείται συμβάλλοντας στην επαγγελματική εξέλιξη των εκπαιδευτικών. Ως εκ τούτου θα πρέπει να υπάρξει ένα σχήμα έγκρισης των προγραμμάτων συνεχιζόμενης επιμόρφωσης

6. ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ι. Ο Ενιαίος Χώρος Εκπαίδευσης και Έρευνας ως πεδίο εφαρμογής μεταρρυθμιστικής πολιτικής

Η δημιουργία ενιαίου χώρου εκπαίδευσης και έρευνας καλείται να αντιμετωπίσει μια σειρά χρονίων προβλημάτων στο ακαδημαϊκό-ερευνητικό οικοσύστημα όπως:

- Την γεωγραφική απομόνωση επιμέρους ερευνητικών μονάδων, σε συνδυασμό με κατακερματισμό ή εκτεταμένες αλληλεπικαλύψεις των ερευνητικών δραστηριοτήτων.
- Την πολυτυπία εργασιακών σχέσεων και διοικητικών/διαχειριστικών πρακτικών στα ΕΚ.
- Τα ελλείμματα προσωπικού και κρισίμων μαζών σε ΑΕΙ και Ερευνητικά Κέντρα (ΕΚ) σε συνδυασμό με τη μαζική μετανάστευση νέων επιστημόνων στο εξωτερικό
- Τη σχετικά περιορισμένη αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων στη λεγόμενη «αλυσίδα της καινοτομίας» (βασική έρευνα-εφαρμοσμένη έρευνα-εμπορική εκμετάλλευση καινοτόμων εφαρμογών).
- Την έλλειψη δυνατοτήτων μιας πιο ευέλικτης εκπαιδευτικής διαδικασίας στα Πανεπιστήμια και ΤΕΙ.
- Την προβληματική κατάσταση των μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών.
- Την μεγάλη διαφορά που παρατηρείται στο επίπεδο σπουδών αλλά και ερευνητικής δραστηριότητας ανάμεσα σε Τμήματα με ομοειδή γνωστικά αντικείμενα.
- Την αδυναμία πρόσβασης στα ΑΕΙ και ΕΚ των νέων επιστημόνων.

Οι προτάσεις που ακολουθούν αποβλέπουν στην αναβάθμιση του έργου που παράγεται στα ΑΕΙ και τα ΕΚ, στην εναρμόνιση των εκπαιδευτικών και των ερευνητικών δραστηριοτήτων σε όλη την επικράτεια, στην εξοικονόμηση πόρων και στην υποβοήθηση της παραγωγικής ανασυγκρότησης της χώρας. Θα πρέπει ωστόσο να διευκρινιστεί ότι η συγκρότηση του Ενιαίου Χώρου αποτελεί μια ανατροφοδοτούμενη, *εθνική στρατηγική* στον τομέα της Παιδείας που δεν εξαντλείται σε έναν «κατάλογο» δράσεων και χρειάζεται διαρκή εμπλουτισμό και αναπροσαρμογή.

Με άξονα τα παραπάνω, η στρατηγική για την επίτευξη του Ενιαίου Χώρου Εκπαίδευσης και Έρευνας θα πρέπει να ακολουθήσει μια κατά στάδια διαδικασία που περιλαμβάνει:

α) την ακριβή καταγραφή των ακαδημαϊκών-ερευνητικών ομάδων σε Πανεπιστήμια, ΤΕΙ και ΕΚ. Σε περίπτωση που ακαδημαϊκοί και ερευνητές δεν εντάσσονται σε ομάδες, να αναφερθεί η γενική περιοχή ερευνητικής δραστηριότητάς τους.

β) τα προβλήματα υποδομών που αντιμετωπίζει κάθε ομάδα συμπεριλαμβανομένων και τα θέματα κρίσιμων μαζών

γ) την αποτύπωση των συναφειών ανάμεσα σε διαφορετικές μονάδες. Αυτό θα μπορούσε να γίνει από τις ίδιες τις ομάδες μετά από συνεννόηση μεταξύ τους.

δ) τις συγκεκριμένες αναπτυξιακές προοπτικές της κάθε ομάδας, συμπεριλαμβανομένων και των δυνατοτήτων εμπλοκής νέων επιστημόνων.

Ο κυρίαρχος διαχωρισμός της έρευνας σε «βασική» και «εφαρμοσμένη», εγκλωβίζει τον προβληματισμό για τον ενιαίο χώρο ΑΕΙ και ΕΚ σε μία τεχνητή διαίρεση, με αποτέλεσμα διάφοροι τομείς είτε να συνεχίσουν να υποβαθμίζονται, είτε να αγνοούνται εντελώς (όπως για παράδειγμα, η έρευνα στους καλλιτεχνικούς κλάδους, σε ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες, όπως η κοινωνική ανθρωπολογία κ.ά.). Επιπλέον η κυρίαρχη αντίληψη για την καινοτομία, τόσο στο επίπεδο της ευρωπαϊκής πολιτικής, όσο και στο επίπεδο της πολιτικής των προηγούμενων κυβερνήσεων, αλλά και σε ορισμένους ακαδημαϊκούς κύκλους, περιορίζεται στην καταμέτρηση των κατατεθειμένων ευρεσιτεχνιών, των συνεργασιών με επιχειρήσεις και των εμπορικά εκμεταλλεύσιμων αποτελεσμάτων. Η συνύπραξη όλων των δυνατών μορφών, πρακτικών και αντιλήψεων για την έρευνα αποτελεί μία μεγάλη κατάκτηση των ΑΕΙ και ΕΚ και η κουλτούρα αυτή θα πρέπει να προφυλαχθεί και να ενισχυθεί. Επιπλέον, θα πρέπει να γίνουν όλες οι δυνατές αναπροσαρμογές ώστε τα Ιδρύματα στην Ελλάδα να επωφεληθούν από χρηματοδοτικούς μηχανισμούς που ενισχύουν την καινοτομία και την συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα. Όμως, τα δημόσια ιδρύματα θα πρέπει να προσέλθουν σε αυτή τη συνεργασία με τη μορφή ενός θεσμικά θωρακισμένου δικτύου για πολλούς λόγους: Πρώτον, για να διατηρήσουν τον δημόσιο χαρακτήρα τους και να μην είναι ευάλωτα απέναντι σε ιδιοτελή συμφέροντα· δεύτερον, για να οικοδομηθεί «ικανότητα» που ενδεχομένως θα προσελκύσει την υγιή και καινοτόμο επιχειρηματικότητα· και τρίτον, για να μετασχηματισθεί το παραγωγικό μοντέλο προς όφελος της ελληνικής κοινωνίας. Ο μετασχηματισμός της ελληνικής οικονομίας είναι απαραίτητος διότι στο μεγαλύτερο μέρος του, ο παραγωγικός ιστός της χώρας αποτελείται από επιχειρήσεις μικρού μεγέθους και χαμηλής έντασης γνώσης, με αποτέλεσμα την υποτονική ζήτηση, αλλά και τις χαμηλές επενδύσεις στην έρευνα. Επαναλαμβάνουμε πως οι απαραίτητες αναπροσαρμογές για μία ουσιαστική εμπλοκή με την «αλυσίδα της καινοτομίας» ΔΕΝ σημαίνει ότι αυτό αποτελεί την βάση για την διαμόρφωση πολιτικής στον τομέα της έρευνας, αλλά, αντιθέτως έρχεται να συμπληρώσει τις επιτυχημένες και με μακρά ιστορία διεργασίες μιας πολύμορφης ερευνητικής κουλτούρας.

Δυστυχώς η ευρωπαϊκή πολιτική για την έρευνα παραμένει μεροληπτικά προσανατολισμένη σε δομές μεγάλης και πολύ μεγάλης κλίμακας, ευνοώντας έτσι ορισμένες μόνο κατηγορίες σχημάτων και – με αυτόν τον έμμεσο τρόπο – συμμετεχόντων, τόσο σε επίπεδο κρατών, όσο και σε επίπεδο ιδρυμάτων και μονάδων, αλλά και κλάδων. Επομένως, αν το σκεπτικό αυτό εξακολουθήσει να υιοθετείται σε εθνικό επίπεδο, η συγκρότηση του ενιαίου χώρου ΑΕΙ και ΕΚ θα εγκλωβιστεί στην

σχεδόν αποκλειστική επιδίωξη για επενδύσεις από τον ιδιωτικό τομέα και την εξασφάλιση μεγάλων ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων σε ορισμένους μόνο κλάδους, αναπαράγοντας με τον τρόπο αυτό αποκλεισμούς, ανισότητες και ασυμμετρίες. Ένα πραγματικό επίδικο, επομένως, είναι να ξεπεραστεί ο τεχνητός αυτός διαχωρισμός ενόψει της συγκρότησης του ενιαίου χώρου, με γνώμονα την συμβολή στην παραγωγική ανασυγκρότηση, μέρος της οποίας – αλλά όχι κεντρικό άξονα – αποτελούν η εμπορική εκμετάλλευση των όποιων αποτελεσμάτων, η εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα και η εξασφάλιση των μεγάλων χρηματοδοτήσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Από την άποψη αυτή, ένα δεύτερο επίδικο είναι η στρατηγική που χρειάζεται να υιοθετηθεί ώστε να επιτευχθεί κάποια τροποποίηση έστω της ευρωπαϊκής πολιτικής στον τομέα της έρευνας, με τελικό στόχο να αποκατασταθούν ορισμένες στοιχειώδεις ισορροπίες, κυρίως όμως για να εξυπηρετηθεί ο στόχος της παραγωγικής ανασυγκρότησης. Συνοπτικά, πέρα από τα αναγκαία μέτρα για προσαρμογή της χώρας σε αυτήν την πολιτική, ώστε να μπορεί να διεκδικεί με επιτυχία τα μεγάλα προγράμματα και τις αντίστοιχες χρηματοδοτήσεις τους, χρειάζεται να ανοίξει η συζήτηση για την αναθεώρησή της σε ευρωπαϊκό επίπεδο και την υπέρβαση του τεχνητού διαχωρισμού που καταλήγει στην αναπαραγωγή μιας σειράς ανισοτήτων τόσο μεταξύ των χωρών, όσο και στο εσωτερικό τους, αλλά και μεταξύ διαφορετικών κλάδων.

II. Η στοχευμένη χρηματοδότηση ως όργανο εθνικής στρατηγικής στην εκπαίδευση και την έρευνα

Βασικό σκεπτικό:

Η εθνική πολιτική για την Έρευνα και την Καινοτομία δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά στα προγράμματα ΕΣΠΑ. Με δεδομένη τη διαχειριστική δυσκαμψία και την αποκλίνουσα στόχευση που αυτά τα προγράμματα, απαραίτητη προϋπόθεση για να αρθρωθεί μια εθνική στρατηγική είναι η δημιουργία ενός *Εθνικού Ιδρύματος Έρευνας και Καινοτομίας* –που, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, δεν υπάρχει σήμερα στην Ελλάδα.

Το Ίδρυμα θα είναι επιφορτισμένο με: (α) την οικονομική ενίσχυση της έρευνας στα ερευνητικά και τα ακαδημαϊκά ιδρύματα, αλλά και στους κλάδους όπου η έρευνα δεν υφίσταται ακόμη σε επίπεδο ερευνητικών κέντρων· (β) την υποστήριξη της δικτύωσης των ερευνητικών και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, αλλά και των ερευνητών, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο· (γ) την υποστήριξη της διασύνδεσης ανάμεσα στα ακαδημαϊκά ιδρύματα και τα ερευνητικά κέντρα· (δ) την επεξεργασία εργαλείων από εθνικά κεφάλαια, ευρωπαϊκούς πόρους και δάνεια, για τη χρηματοδότηση της έρευνας σε όλους τους κλάδους, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής και της καλλιτεχνικής έρευνας, καθώς και της έρευνας στις ανθρωπιστικές επιστήμες· (ε) την διασύνδεση με

την υγιή, καινοτόμο επιχειρηματικότητα όπου αυτό είναι δυνατό, διευκολύνοντας την αξιοποίηση εμπορικά εκμεταλλεύσιμων αποτελεσμάτων· (στ) την συμβολή στην αξιοποίηση μη εμπορικά εκμεταλλεύσιμων αποτελεσμάτων, που μπορούν όμως να έχουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα σε διάφορους τομείς και να συμβάλουν με έμμεσο τρόπο στην παραγωγική ανασυγκρότηση και την ανάπτυξη της χώρας.

Βασικές προτεραιότητές του θα πρέπει είναι η κάλυψη των ερευνητικών αναγκών (μισθοί, αναλώσιμα), η δικτύωση των ερευνητικών και ακαδημαϊκών μονάδων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, η συμβολή στην αξιοποίηση μη εμπορικά εκμεταλλεύσιμων αποτελεσμάτων, αλλά και η διασύνδεση των εμπορικά εκμεταλλεύσιμων με την υγιή, καινοτόμο επιχειρηματικότητα. Για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι, το Ίδρυμα θα πρέπει να λειτουργεί με απλούς κανόνες, που από τη μία πλευρά διασφαλίζουν το δημόσιο συμφέρον και από την άλλη ανταποκρίνονται στη ραγδαία πρόοδο που χαρακτηρίζει τη σύγχρονη επιστήμη. Η διοίκησή του θα πρέπει να είναι *ανεξάρτητη* από την εκάστοτε πολιτική ηγεσία και να εγγυάται αξιόπιστες, αδιάβλητες και διαφανείς διαδικασίες αξιολόγησης των ερευνητικών προτάσεων. Με αυτόν τον τρόπο, τόσο το χρηματοδοτικό σχήμα όσο και ο προγραμματισμός των δράσεών του θα είναι πολύ πιο ευέλικτα, ιδιαίτερα μάλιστα αν το Ίδρυμα λειτουργεί με καθεστώς ΝΠΙΔ.

Ένα Εθνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας το οποίο θα μπορεί, επιπλέον, να επεξεργάζεται *πολιτική* για την αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων, θα μπορεί να απαλλάξει τόσο τους ερευνητές, όσο και το ακαδημαϊκό προσωπικό από αρμοδιότητες που δεν τους ανήκουν και δεν θα έπρεπε να τους ανήκουν. Με αφορμή, λοιπόν, τη συζήτηση για τον Ενιαίο Χώρο Εκπαίδευσης και Έρευνας χρειάζεται μια συνολική αναθεώρηση της οπτικής από την οποία γίνονται τόσο η συζήτηση για την έρευνα, όσο και η διατύπωση των προτάσεων για την ανάπτυξη της πολιτικής σε αυτόν τον τομέα, έτσι ώστε να ξεπεραστούν οι τεχνητές διαιρέσεις και η μονόπλευρη έμφαση σε ορισμένη μόνο κατεύθυνση, διότι μέχρι σήμερα έχουν αποτελέσει σημαντικό εμπόδιο στην ανάπτυξη πολλών κλάδων, αγνοώντας την ευρύτερη σημασία τους και περιορίζοντας τις δυνατότητές τους να συμβάλουν στην ανασυγκρότηση με στόχο την ανάπτυξη.

Υποδείγματα καλής πρακτικής: Στο ευρωπαϊκό επίπεδο, οι οργανισμοί ερευνητικής χρηματοδότησης διακρίνονται σε κρατικούς και μη. Για πολλούς λόγους, το πιο πρόσφορο σύστημα για την Ελλάδα, που μαστιζεται από πελατειακές σχέσεις ανάμεσα στις διοικήσεις των ΑΕΙ/ΕΚ και τη δημόσια αρχή, είναι το δεύτερο. Το πιο καλό παράδειγμα οργανισμού με μορφή ΝΠΙΔ είναι ο Γερμανικός Οργανισμός Ερευνητικής Χρηματοδότησης (DFG; www.dfg.de/en). Ο DFG υποστηρίζει όλους τους κλάδους των θετικών και των ανθρωπιστικών επιστημών. Στη διοίκησή του συμμετέχουν Πανεπιστήμια, ΕΚ, Επιστημονικές Ενώσεις και Ακαδημίες Επιστημών. Ο DFG αντλεί το μεγαλύτερο ποσοστό των πόρων του από την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση και τα Κρατίδια της Γερμανίας, τα οποία εκπροσωπούνται σε όλες τις επιτροπές. Ταυτόχρονα,

το σύστημα ψηφοφορίας και οι διαδικαστικοί κανόνες εγγυώνται ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται δημοκρατικά και με γνώμονα την αριστεία.

Υλοποίηση: Είναι γνωστό ότι ο Τομέας Έρευνας και Καινοτομίας του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων κινείται ήδη προς την κατεύθυνση της δημιουργίας ενός ανεξάρτητου φορέα ερευνητικής χρηματοδότησης μέσα στο 2016. Για να υλοποιηθεί αυτό το σχέδιο, κρίνεται απαραίτητη η ψήφιση *ειδικού νόμου* που θα προβλέπει τη δημιουργία του Ιδρύματος και θα περιγράφει το νομικό και διοικητικό καθεστώς του.

III. Η οριζόντια κινητικότητα μελών ΔΕΠ Πανεπιστημίων, ΤΕΙ και ΕΚ ως μέθοδος δημιουργίας κρίσιμων μαζών

Βασικό σκεπτικό: Υπό συνθήκες κρίσης εμφανίζονται τεράστια ελλείμματα διδακτικού προσωπικού στα ΑΕΙ. Από την άλλη πλευρά, σε αρκετά ΕΚ οι ερευνητικές ομάδες που ενεργοποιούνται σε ορισμένες θεματικές δεν συνιστούν κρίσιμη μάζα. Αυτή τη στιγμή, μόνο ένα μικρό ποσοστό ερευνητών έχουν ταυτόχρονα διδακτικές ευθύνες στα Πανεπιστήμια (κυρίως στα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών). Για να καλυφθούν όμως οι ανάγκες στο επίπεδο των προπτυχιακών σπουδών και στο επίπεδο της κάλυψης κρίσιμων μαζών στα ΕΚ, θα πρέπει να θεσμοθετηθεί είτε η *ελεύθερη μετακίνηση* ερευνητών των ΕΚ προς ΑΕΙ και αντίστροφα είτε η *διπλή ιδιότητα* (καθεστώς οργανικής και μακροπρόθεσμης συνεργασίας, με πολυετή δέσμευση και δυνατότητα ανανέωσης) προκειμένου περί «*ζευγών*» που περιλαμβάνουν ένα πανεπιστημιακό Τμήμα και ένα συγκεκριμένο Ερευνητικό Ινστιτούτο). Εννοείται ότι η μακροχρόνια συνεργασία με δύο διαφορετικά ιδρύματα που περιγράφεται παρακάτω αφορά ένα καθεστώς *παράλληλης άσκησης κυρίων καθηκόντων* και δεν νοείται ως υποκατάστατο της «κλασσικής» εκπαιδευτικής αδείας.

Πέρα από τη στρατηγική της σημασία για την ενίσχυση και τη βιωσιμότητα του ερευνητικού ιστού, η ώσμωση ανάμεσα σε ΑΕΙ και ΕΚ αντιμετωπίζει το πρόβλημα της *ισοτιμίας* πανεπιστημιακών και ερευνητών και ικανοποιεί το πάγιο αίτημα «*ίση αμοιβή για ίση εργασία*» -χωρίς να εξομοιώνει μέλη προσωπικού που εμπλέκονται με διαφορετικό τρόπο στο εκπαιδευτικό-ερευνητικό οικοσύστημα.

Το θεσμικό πλαίσιο της οριζόντιας κινητικότητας ή της διπλής ιδιότητας θα πρέπει να προβλέπει κανόνες που διαμορφώνουν ένα ελκυστικό περιβάλλον καθώς και συγκεκριμένα κίνητρα, διότι το καθεστώς της διπλής απασχόλησης είναι εξ ορισμού πιο εντατικό και πιο απαιτητικό από το ισχύον. Μέτρα που θα μπορούσαν να βοηθήσουν προς αυτή την κατεύθυνση είναι οι *διευκολύνσεις στους κανόνες χρηματοδότησης των συνεργατικών ερευνητικών προγραμμάτων*, η *ακαδημαϊκή αναβάθμιση* και -αν οι συνθήκες το επιτρέπουν- η *χορήγηση πρόσθετων*. Μερικές συγκεκριμένες ιδέες σε αυτόν τον άξονα είναι οι εξής:

α) Η *πριμοδότηση* της συνεργατικής έρευνας ανάμεσα στα μέλη των ΑΕΙ και των ΕΚ μέσω του Εθνικού Ιδρύματος Έρευνας και Καινοτομίας-όπως συμβαίνει στην περίπτωση του DFG.

β) Η *ελαστικοποίηση των κανόνων* διαχείρισης των συνεργατικών ερευνητικών προγραμμάτων (παραδείγματος χάρη, η ευχερέστερη μεταφορά κονδυλίων από τον κωδικό των αμοιβών στον κωδικό των αναλωσίμων ή αντίστροφα).

γ) Η θέσπιση *πρότυπων, μικτών μεταπτυχιακών προγραμμάτων*, που ενισχύονται από την Πολιτεία.

Η μετάβαση από το ισχύον καθεστώς στο καθεστώς της ελεύθερης μετακίνησης ή της διπλής ιδιότητας θα πρέπει να γίνει με ιδιαίτερη προσοχή, για να μην καταστεί ο Ενιαίος Χώρος ερμητικά «κλειστός» σε νέους επιστήμονες. Επίσης, θα πρέπει να υπάρξουν ρυθμίσεις ως προς τον αριθμό των μετακινουμένων, ώστε να ελέγχονται οι ροές προς μονάδες στις οποίες παρατηρείται μεγάλη δυσαρμονία ανάμεσα στη ζήτηση και την προσφορά. Ένας κανόνας για να ελεγχθούν τέτοιες τάσεις θα ήταν οι συνολικές μετακινήσεις προσωπικού προς έναν φορέα να μην ξεπερνούν ένα ορισμένο ποσοστό που θα συμπληρώνεται -όταν και όπου αυτό καθίσταται δυνατόν- με προσλήψεις νέου προσωπικού. Σε αυτό το στιγμιότυπο, δεν κρίνεται σκόπιμο να υιοθετηθεί η εσωτερική κινητικότητα εντός των ΑΕΙ και των ΕΚ (π.χ., μείωση των μόνιμων θέσεων εις όφελος των μη μόνιμων ή μετακίνηση προσωπικού από τα ιδρύματα της περιφέρειας προς το κέντρο).

Υποδείγματα καλής πρακτικής: Στα Πανεπιστήμια και τα ΕΚ του εξωτερικού το καθεστώς της διπλής ιδιότητας είναι σύνηθες, αλλά περιλαμβάνει ειδικές πρόνοιες. Σε ορισμένες περιπτώσεις, δύο ή περισσότερες μονάδες (ΑΕΙ-ΕΚ) δημιουργούν μία *νέα θέση* που περιγράφεται ως θέση με διπλή ιδιότητα, διαφημίζουν τη θέση σε διεθνή περιοδικά, και από κοινού επιλέγουν τον κατάλληλο υποψήφιο. Άλλη διαδικασία είναι δύο ή περισσότερες μονάδες να δημιουργήσουν μία θέση για έναν συγκεκριμένο υποψήφιο (στοχευμένη πρόσληψη), ή, σε άλλη περίπτωση, να εκδηλώσει ενδιαφέρον με δική του πρωτοβουλία ένα μέλος του προσωπικού για τη δημιουργία μίας τέτοιας θέσης. Σε οποιαδήποτε από αυτά τα σενάρια, το γενικό σχέδιο για τον διορισμό συνομολογείται από τα Όργανα του Πανεπιστημίου και του ΕΚ. Το Τμήμα ή το Ινστιτούτο στα οποία θα αναφέρεται η/ο επιστήμονας που προσλαμβάνεται σε θέση με διπλή ιδιότητα είναι σαφώς καθορισμένα. Εάν η θέση διπλής ιδιότητας περιλαμβάνει διαφορετικές κλίμακες μισθών, οι μισθοί σε κάθε μονάδα αναφέρονται σαφώς. Η πρόσβαση του μέλους σε πόρους και υποδομές της κάθε μονάδας (π.χ. χώροι γραφείων, διοικητική υποστήριξη, χρηματοδότηση εκκίνησης ερευνητή, καθοδήγηση και υποστήριξη μεταπτυχιακών φοιτητών) καθορίζεται επίσης εξαρχής στο σχετικό συμφωνητικό και μπορεί να διαφέρει από περίπτωση σε περίπτωση.

Υλοποίηση: Η υλοποίηση της οριζόντιας κινητικότητας και της διπλής ιδιότητας είναι άμεσα εφαρμόσιμα μέτρα, που έχουν όμως κάποια μικρή *δημοσιοοικονομική*

επιβάρυνση. Όσον αφορά την οριζόντια κινητικότητα, υπάρχει επίσης μία νομικής φύσης δυσκολία, καθώς τα θεσμικά καθεστάτα των ΑΕΙ και των ΕΚ είναι διαφορετικά. Επομένως, για να εξασφαλισθεί η δυνατότητα ελεύθερης μετακίνησης από το ένα είδος ιδρυμάτων στο άλλο θα πρέπει να υπάρξει *συνταγματική πρόνοια*. Με αυτά τα δεδομένα, θα ήταν σκόπιμο σε πρώτη φάση να υιοθετηθεί το καθεστώς της διπλής ιδιότητας και σε δεύτερο χρόνο η ελεύθερη μετακίνηση προσωπικού μεταξύ διαφορετικών μονάδων.

Οι συμπράξεις ανάμεσα σε διάφορους φορείς –που διατηρούν στο ακέραιο τη διοικητική αυτονομία τους, αλλά είναι λειτουργικά διασυνδεδεμένοι- πρέπει να είναι *θεσμικά κατοχυρωμένες* και να προβλέπουν κίνητρα, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως. Αυτό συνεπάγεται:

α) Αποτύπωση των νέων ρυθμίσεων στους *οδηγούς εφαρμογής* (ΕΣΠΑ και Εθνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας).

β) Μέριμνα για το *ύψος και τις προϋποθέσεις οικονομικών απολαβών*, ώστε να μην καταστρατηγείται το Σύνταγμα και να μην αδικούνται εκείνοι που προσφέρουν ανάλογο έργο.

γ) Σχεδιασμό για την ίδρυση πρότυπων, μικτών μεταπτυχιακών προγραμμάτων, μόνο υπό συγκεκριμένες *γεωγραφικές, θεματικές και ποιοτικές προϋποθέσεις*, ώστε να μην παρατηρηθούν επικαλύψεις και κατασπατάληση πόρων.

Η ίδρυση νέων πρότυπων μεταπτυχιακών προγραμμάτων με τη συμμετοχή ΑΕΙ και ΕΚ θα πρέπει να γίνει *κατά στάδια*. Καταρχήν, τα νέα μεταπτυχιακά προγράμματα θα πρέπει να είναι *λίγα στον αριθμό*, για να διασφαλισθεί η ποιότητά τους και να υπάρξει η δυνατότητα οικονομικής ενίσχυσής τους από την Πολιτεία.

IV. Η συγκρότηση Εικονικών Ινστιτούτων (virtual institutes) ως μέθοδος δικτύωσης ακαδημαϊκών και ερευνητικών μονάδων

Βασικό σκεπτικό: Η ίδρυση *Εικονικών Ινστιτούτων* (virtual institutes), που περιλαμβάνουν θεματικά συγγενείς ομάδες σε ΑΕΙ και ΕΚ ανεξάρτητα από γεωγραφική περιοχή, είναι ένας πολλαπλά χρήσιμος θεσμός: Πρώτον, δεν προϋποθέτει νέες υποδομές και μετακινήσεις (αφού προϋποθέτει μόνο δια-δικτυακή επικοινωνία) *εξοικονομεί πόρους*: δεύτερον, η στενή συνεργασία ανάμεσα σε διαφορετικές ερευνητικές ομάδες που έχουν κοινά ενδιαφέροντα ενδυναμώνει την έρευνα που διεξάγεται σε διάφορους ερευνητικούς «κόμβους», την *αναβαθμίζει* και εξουδετερώνει τη γεωγραφική απομόνωση: τρίτον, η συνεργασία αυτού του τύπου δημιουργεί *κρίσιμες μάζες* που μπορούν σε δεύτερο χρόνο να διεκδικήσουν με αξιώσεις ανταγωνιστική χρηματοδότηση.

Η ίδρυση εικονικών ινστιτούτων, ιδιαίτερα σε διάφορους κλάδους των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών, αλλά και στους καλλιτεχνικούς κλάδους, όπου δεν υπάρχουν ερευνητικά κέντρα, εκτός βέβαια από το ΕΚΚΕ, μπορεί να παίξει έναν προωθητικό ρόλο. Υπάρχουν, όμως, εργαστήρια που πραγματοποιούν έρευνες και επομένως μπορεί η επιδιωκόμενη διασύνδεση και ο συντονισμός, να επιτευχθούν – σε πρώτη φάση – με την ίδρυση εικονικών ινστιτούτων μεταξύ πανεπιστημιακών τμημάτων ή εργαστηρίων, με την υποστήριξη του Εθνικού Ιδρύματος Έρευνας και Καινοτομίας και τη συμμετοχή του ΕΚΚΕ, ώστε να εξασφαλιστούν διακλαδικές και διεπιστημονικές συνεργασίες. Στους καλλιτεχνικούς κλάδους, μπορεί να υποστηριχθεί η σύνδεση με ερευνητικά τμήματα ή διευθύνσεις μουσείων που πραγματοποιούν έρευνες και μπορεί να εξασφαλιστεί η διασύνδεση ακόμη και με μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, οι οποίοι αναγνωρίζονται από το Υπουργείο Πολιτισμού και έχουν συμβολή στην έρευνα (π.χ. στον τομέα της μουσικής, υπάρχει το Ινστιτούτο Έρευνας Μουσικής & Ακουστικής). Με ανάλογο τρόπο χρειάζεται να προσεγγιστεί και η πρόταση για την ανάπτυξη ερευνητικών υποδομών ανοικτής πρόσβασης.

Ο ρόλος των Εικονικών Ινστιτούτων θα μπορούσε να είναι καταλυτικός στην προώθηση της συνεργατικής έρευνας, εξασφαλίζοντας *διεπιστημονικές συνεργασίες* σε όλο το φάσμα της επιστήμης και (προς)καλώντας σε *συνεχή αλληλεπίδραση* την ερευνητική κοινότητα. Επίσης, η συμβολή τους θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα σημαντική σε διάφορους κλάδους των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών, αλλά και στους καλλιτεχνικούς κλάδους, όπου δεν υπάρχουν δομές ανάλογες των ΕΚ. Ένας άλλος σημαντικός ρόλος τους θα μπορούσε να είναι η *ενημέρωση-εκπαίδευση του ευρύτερου κοινού* μέσω ειδικών προγραμμάτων και συμμετοχής σε δημόσιες εκδηλώσεις (δράσεις του τύπου Science and Society). Απαραίτητη προϋπόθεση για να επιτύχει αυτός ο θεσμός είναι η πρόνοια για μια στοιχειώδη διοικητική δομή που θα ρυθμίζει τις δραστηριότητες του κάθε Ινστιτούτου (π.χ., μια ολιγομελής επιστημονική επιτροπή).

Υποδείγματα καλής πρακτικής: Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα επιτυχημένης εφαρμογής των εικονικών ινστιτούτων σε μεγάλη κλίμακα είναι το Solar System Exploration Research Virtual Institute (sservi.nasa.gov). Η NASA δημιούργησε το SSERVI για να διερευνήσει ερωτήματα βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας, να υποστηρίξει ερευνητές από ένα ευρύ φάσμα ιδρυμάτων και να διευκολύνει συνεργασίες με διεθνείς εταίρους μέσω της εικονικής τεχνολογίας. Σε μικρότερη κλίμακα, εικονικά ινστιτούτα υπάρχουν σε πολλά δίκτυα ερευνητικής συνεργασίας χρηματοδοτούμενα από ευρωπαϊκά προγράμματα (π.χ., Epigenome Network of Excellence (NoE) <http://www.epigenome.eu/en/4,11,0> και το European Virtual Institute for Research in Forensic Genetics, www.euroforgen.eu), αλλά και δίκτυα που εστιάζονται στην εκπαιδευτική πολιτική.

Υλοποίηση: Τα μέτρα είναι άμεσα εφαρμόσιμα και δεν συνεπάγονται ιδιαίτερο δημοσιοοικονομικό κόστος. Όπως τονίστηκε όμως παραπάνω, ο σχεδιασμός για την ίδρυση εικονικών ινστιτούτων θα πρέπει να λάβει υπόψη συγκεκριμένες *θεματικές και*

ποιοτικές προϋποθέσεις. Πρέπει επίσης να διερευνηθεί ποια Αρχή θα αξιολογεί προτάσεις για την ίδρυση τέτοιων φορέων.

V. Η ανάπτυξη ερευνητικών υποδομών και η ανοιχτή πρόσβαση ως πολλαπλασιαστές της ερευνητικής απόδοσης

Βασικό σκεπτικό: Οι ερευνητικές υποδομές είναι διεθνώς ο «τόπος συνάντησης» ερευνητών από ΕΚ και Πανεπιστήμια, καθώς και μεταπτυχιακών φοιτητών με μεταδιδασκτορικούς συνεργάτες. Στην Ελλάδα, τα Πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ διαθέτουν μικρής και μεσαίας κλίμακας υποδομές που συμπληρώνουν τις αντίστοιχες υποδομές των ΕΚ. Εν τούτοις, σε ορισμένα επιστημονικά πεδία έχουν καταγραφεί ελλείψεις – ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά δραστηριότητες που προϋποθέτουν μεγαλύτερης κλίμακας υποδομές, οι οποίες χρειάζονται σημαντικές επενδυτικές δαπάνες. Έχει επίσης παρατηρηθεί ερευνητικές υποδομές να βρίσκονται κάτω από ένα ιδιότυπο καθεστώς «προσωπικής ιδιοκτησίας», ή να επικαλύπτουν η μία την άλλη, απουσία στρατηγικού σχεδιασμού και κανονιστικού πλαισίου. Για αυτούς τους λόγους, είναι πολύ σημαντικό να διασφαλιστεί η βέλτιστη αξιοποίηση των υφιστάμενων ερευνητικών υποδομών μέσω της ανοιχτής πρόσβασης στην ερευνητική κοινότητα και ο ορθολογικός σχεδιασμός ανάπτυξης νέων υποδομών, στην κατεύθυνση της συμπληρωματικότητας και της εξοικονόμησης πόρων. Ταυτόχρονα, υπάρχει έδαφος γόνιμης συνεργασίας για την διασφάλιση πρόσβασης ερευνητών, ακαδημαϊκών φορέων, ΕΚ και στελεχών της βιομηχανίας τόσο σε εθνικό, όσο και σε περιφερειακό και σε διεθνές επίπεδο. Κάτι τέτοιο θα δημιουργήσει προστιθέμενη αξία σε όρους αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού και ολοκλήρωσης φιλόδοξων ερευνητικών σχεδίων.

Οι ερευνητικές υποδομές αποτελούν επίσης ένα από τα σημαντικότερα στηρίγματα του συστήματος έρευνας και καινοτομίας. Απαραίτητη όμως προϋπόθεση για την παραγωγική αξιοποίησή τους είναι η προτεραιοποίηση με γνώμονα τα κριτήρια που οριοθετούνται στο πλαίσιο ενός μακρόπνοου, Εθνικού Οδικού Χάρτη (με συντονισμένη, ανοιχτή και διαφανή διαδικασία, με αξιολόγηση βασισμένη στα ευρωπαϊκά πρότυπα και στρατηγική προτεραιοποίηση η οποία αναδεικνύει τη διασύνδεσή τους με τις στρατηγικές προτεραιότητες της χώρας). Οι επενδύσεις σε Ερευνητικές Υποδομές θα πρέπει να βασίζονται σε μακρόπνοο σχεδιασμό και σταθερά θεμέλια επιστημονικών και στρατηγικών προτεραιοτήτων προκειμένου να διασφαλιστεί η ενίσχυση υφιστάμενων ερευνητικών υποδομών εθνικής σημασίας καθώς και η ανάπτυξη νέων υποδομών, όπου απαιτούνται δημιουργώντας ελκυστικό περιβάλλον για την έρευνα και την ανάπτυξη υπό το πρίσμα της διεθνούς συνεργασίας και προώθησης της αριστείας. Ο Οδικός Χάρτης Ερευνητικών Υποδομών αναδεικνύει τη στρατηγική σημασία των ερευνητικών υποδομών και θέτει τις προϋποθέσεις για μακροπρόθεσμες επενδύσεις σημαντικής δημόσιας χρηματοδότησης και μόχλευση αυξημένων ιδιωτικών πόρων.

Υποδείγματα καλής πρακτικής: Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ο *Ευρωπαϊκός Οδικός Χάρτης Ερευνητικών Υποδομών* (ESFRI, ec.europa.eu/research/infrastructures) διαμορφώνεται και αναθεωρείται τώρα με στόχο τη δημιουργία ενός ελκυστικού περιβάλλοντος στην Ευρώπη για την έρευνα και την ανάπτυξη, υπό το πρίσμα της διεθνούς συνεργασίας. Ελληνικές ερευνητικές ομάδες και φορείς (κυρίως ΕΚ αλλά και ΑΕΙ) συμμετέχουν ήδη στα περισσότερα έργα προπαρασκευαστικής φάσης, αλλά και στην κατασκευαστική φάση των Ερευνητικών Υποδομών ESFRI.

Υλοποίηση: Ορισμένα από τα μέτρα που προτείνονται (ανοιχτή πρόσβαση) είναι άμεσα υλοποιήσιμα και δεν έχουν οικονομική επιβάρυνση. Ωστόσο, η ανάπτυξη νέων υποδομών χρειάζεται νέα κονδύλια από ευρωπαϊκούς ή ιδιωτικούς φορείς. Σε ό,τι αφορά στο επενδυτικό σκέλος, η Πολιτεία, σε συνεργασία με το αντίστοιχο ερευνητικό οικοσύστημα, διαμορφώνει το κύριο πλαίσιο χρηματοδότησης των Ερευνητικών Υποδομών, κατ' αντιστοιχία με τις πρακτικές που εφαρμόζονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στο πλαίσιο υλοποίησης του εθνικού Οδικού Χάρτη βάσει του Horizon 2020. Ειδικότερα, εξετάζεται τώρα η *πολιτική πρόσβασης* στην κάθε Υποδομή, με βάση την αντίστοιχη «διακυβέρνηση» από τους φορείς υλοποίησης και λειτουργίας, με τρόπο τέτοιο ώστε να υπάρχουν στοιχεία βιωσιμότητας, αλλά και τα αναμενόμενα κοινωνικο-οικονομικά οφέλη.

Η ανάπτυξη και η ανοιχτή πρόσβαση σε εθνικές υποδομές θα πρέπει να αποτυπωθεί άμεσα στους *Εσωτερικούς Κανονισμούς* των ΕΚ και των ΑΕΙ. Ένα *πλήρες Μητρώο Ερευνητικών Υποδομών και Υποδομών Καινοτομίας* όπου θα αποτυπώνονται όλα τα δομικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά τους, η επενδυτική ροή καθώς και ο τρόπος πρόσβασης και χρήσης, αποτελεί σημαντική παράμετρο επιτυχίας του όλου εγχειρήματος. Επίσης, κρίνεται σημαντική η παράλληλη και συμπληρωματική ως προς τις ερευνητικές υποδομές σύσταση *Εργαστηρίων-Μονάδων Παροχής Υπηρεσιών* ή άλλων υποδομών καινοτομίας.

VI. Αναβάθμιση ΤΕΙ και σχέσεις με Πανεπιστήμια και ΕΚ.

Βασικό σκεπτικό: Στην αρχιτεκτονική του εκπαιδευτικού-ερευνητικού οικοσυστήματος έχουν καταγραφεί αρκετά δομικά προβλήματα:

- Υπάρχουν ΤΕΙ που είναι συνώνυμα με πανεπιστημιακά ή πολυτεχνικά Τμήματα και Σχολές.
- Ορισμένα Τμήματα δεν αναφέρονται σε κάποια συγκεκριμένη γνωσιακή περιοχή, αλλά σε μεθοδολογίες που προσιδιάζουν στην απόκτηση δεξιοτήτων και την κατάρτιση.
- Μεγάλος αριθμός Τμημάτων βρίσκονται διασκορπισμένα στην επικράτεια, χωρίς να λαμβάνεται μέριμνα για τη διοικητική και λειτουργική συνοχή τους.

- Έχει προταθεί η ίδρυση νέων πανεπιστημιακών Σχολών και ερευνητικών Ινστιτούτων –ιδίως σε παραμεθόριες περιοχές- χωρίς να προσδιορίζεται επακριβώς η σκοπιμότητά τους και ο ρόλος τους στο όλο οικοσύστημα.
- Ιδιαίτερα στη σφαίρα των βιοϊατρικών επιστημών, εμφανίζεται διπλασιασμός και τριπλασιασμός της ίδιας θεματικής περιοχής μέσα σε μια γεωγραφική επιφάνεια λίγων τετραγωνικών χιλιομέτρων.

Οι στρεβλώσεις που απαριθμούνται παραπάνω έχουν την ιστορική τους εξήγηση. Η πολιτική διεύρυνσης της Ανώτατης Εκπαίδευσης που ακολουθήθηκε και χρηματοδοτήθηκε από το 1994 μέχρι και το 2009 στα πλαίσια των επιχειρησιακών ευρωπαϊκών προγραμμάτων ΕΠΕΑΕΚ είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία 168 νέων τμημάτων ΑΕΙ στην Ελλάδα (90 στα Πανεπιστήμια και 78 στα ΤΕΙ). Τα νέα Τμήματα ιδρύθηκαν με την επίκληση ενός αμφίβολης στόχευσης «εθνικού σχεδίου» και για αυτόν τον λόγο σε πολλές περιπτώσεις οδήγησε στην όξυνση των αντιθέσεων ανάμεσα σε περιφερειακά και κεντρικά ΑΕΙ, σε Τμήματα υψηλής και χαμηλής ζήτησης και σε τμήματα Πανεπιστημίων και ΤΕΙ του ίδιου γνωστικού αντικείμενου. Κομματικές προτεραιότητες και πιέσεις παραγόντων της τοπικής αυτοδιοίκησης οδήγησαν στη διασπορά πολλών νέων τμημάτων σε διάφορες πόλεις και κωμοπόλεις της Ελλάδας. Στις περισσότερες περιπτώσεις, αρωγοί σε αυτή τη διαδικασία ήταν και οι Διοικήσεις των ιδρυμάτων, καθώς και μέλη ΔΕΠ/ΕΠ που ανέλαβαν την υλοποίηση της διεύρυνσης.

Η διεύρυνση, πέρα από την χωρίς σοβαρό σχεδιασμό χωροταξική διασπορά των τμημάτων που ιδρύθηκαν, είχε και τις παρακάτω βασικές παρενέργειες: (α) ιδρύθηκαν τμήματα με εξαιρετικά ειδικευμένο αντικείμενο, για να μπορέσουν να διαφοροποιηθούν σε σχέση με τα άλλα τμήματα του ίδιου Ιδρύματος, (β) πολλαπλασιάστηκε ο αριθμός Τμημάτων των οποίων το αντικείμενο ήταν «δημοφιλές» στην αγορά εργασίας (π.χ. Πληροφορική), (γ) προέκυψαν ιδρύματα με απaráδεκτα μικρό αριθμό Τμημάτων (π.χ. Πανεπιστήμιο Στερεάς Ελλάδας με δύο μόλις Τμήματα – συνεχίζει με άλλη μορφή μετά το σχέδιο «ΑΘΗΝΑ»), (δ) προέκυψαν παραρτήματα Ιδρυμάτων με ένα ή δύο απομονωμένα τμήματα. Το γεγονός αυτό έβλαψε περισσότερο τον πιο «αδύναμο κρίκο» της Ανώτατης Εκπαίδευσης, δηλαδή τα ΤΕΙ.

Πέρα από τα προβλήματα στην ποιότητα και την κατανομή των εκπαιδευτικών-ερευνητικών μονάδων, συν τω χρόνω, δημιουργήθηκαν επίσης μεγάλες διαφορές στα διοικητικά σχήματα ΑΕΙ-ΕΚ και ΕΚ-ΕΚ. Ένα εκσεσημασμένο παράδειγμα ασυμμετρίας στο σχήμα διοίκησης είναι τα Ινστιτούτα της Ακαδημίας Αθηνών, που διέπονται από εντελώς διαφορετικό καθεστώς από ό,τι οι ερευνητικοί φορείς που εποπτεύονται από τη ΓΓΕΤ.

Οι διαφορές στο σχήμα διοίκησης ανάμεσα στα ΑΕΙ και τα ΕΚ δικαιολογούνται συνήθως με το επιχείρημα ότι τα δεύτερα είναι «στρατευμένα» ή «εξειδικευμένα» σε μια εθνική στρατηγική έρευνας (mission-led research), ενώ τα πρώτα είναι συγκροτημένα στη βάση της «ελεύθερης έρευνας». Το επιχείρημα αυτό ίσως να είχε

μία βάση τη δεκαετία του 1960 έως το 1980, αλλά είναι ελάχιστα πειστικό υπό τις σημερινές συνθήκες: Τα περισσότερα ΕΚ είναι πλέον πολυθεματικά, ενώ οι ερευνητικές μονάδες στα Πανεπιστήμια διαμορφώνονται κυρίως με βάση τη χρηματοδότηση από ευρωπαϊκές πηγές και ως εκ τούτου δεν διεξάγουν κατ' ανάγκη «blue sky research».

Είναι πρόδηλο ότι τα θέματα που ετέθησαν παραπάνω συναρτώνται με πολλά άλλα, όπως το ζήτημα της επαγγελματικής εκπαίδευσης στο σύνολό της, το ζητούμενο της περιφερειακής ανάπτυξης, το πρόβλημα της ανεργίας των νέων και το κόστος για τη δεκάετη δημιουργία υποδομών. Όλα αυτά τα ζητήματα χρειάζονται προσεκτική μελέτη. Σε βραχυ-μεσοπρόθεσμη βάση, εκσεσημασμένα προβλήματα (όπως π.χ., η λειτουργία ΤΕΙ που προσελκύουν ελάχιστους φοιτητές ή ταυτίζονται θεματικά με αντίστοιχα πανεπιστημιακά Τμήματα) πρέπει να αντιμετωπισθούν με ένα πρόγραμμα λελογισμένων *συγχωνεύσεων*. Ένα πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση θα ήταν η συγχώνευση ομώνυμων/ομολόγων μονάδων. Για τα Πανεπιστήμια, το ελάχιστο που θα έπρεπε να προωθηθεί άμεσα είναι η *ενοποίηση ομοειδών Τμημάτων που βρίσκονται σε ιδρύματα της ίδιας γεωγραφικής ζώνης*, αλλά ανήκουν σε διαφορετικά ιδρύματα.

Σε ό,τι αφορά τα ΕΚ, ένα πολύ σημαντικό βήμα θα αποτελούσε η *θεσμοθέτηση ενός ενιαίου διοικητικού καθεστώτος* που θα συνέβαλε στον εκσυγχρονισμό του πλαισίου της εσωτερικής λειτουργίας τους και ταυτόχρονα στη δημιουργία ενός ενιαίου περιβάλλοντος στον χώρο της έρευνας. Τα ΕΚ, κατά αντιστοιχία προς το διοικητικό καθεστώς των ΑΕΙ, θα μπορούσαν σταδιακά να προσαρμοσθούν σε ένα μοντέλο διαχείρισης όπου το επιστημονικό προσωπικό, *οι εργαζόμενοι και οι απασχολούμενοι μεταπτυχιακοί και μεταδιδακτορικοί υπότροφοι θα έχουν σημαντικότερο ρόλο*.

Υποδείγματα καλής πρακτικής: Τα παραπάνω μέτρα ισχύουν περίπου σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες.

Υλοποίηση: Τα μέτρα που προτείνονται έχουν σημαντικά δημοσιονομικά οφέλη και ορισμένα εξ αυτών είναι άμεσα εφαρμόσιμα. Παρόλα αυτά, η αντιμετώπιση των στρεβλώσεων που περιγράφηκαν πρέπει να γίνει με απόλυτα *θεσμικό και συναινετικό* τρόπο, υιοθετώντας δύο βασικούς κανόνες:

α) οι όποιες αναδιαρθρώσεις θα πρέπει να *εγγυώνται τα εργασιακά δικαιώματα του προσωπικού*,

β) η ομογενοποίηση και ο εξορθολογισμός των κανόνων θα πρέπει να γίνει με την *προοπτική της περαιτέρω ανάπτυξης* των υπάρχουσών θεματικών και την εξασφάλιση της ποιότητας.

Προκειμένου περί αναδιατάξεων που αφορούν τα ΤΕΙ, προτείνεται να διαμορφωθούν κριτήρια αξιολόγησης για την πιστοποίηση του κάθε *Τμήματος* ως προς την ποιότητα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, την ερευνητική δραστηριότητα του προσωπικού, τον αριθμό του προσωπικού, τις υποδομές και τις αναλογίες μελών ΕΠ προς φοιτητές.

Μία ολιγομελής επιτροπή θα πρέπει να αξιολογήσει τα παραπάνω στοιχεία και εντός προθεσμίας που θα θέσει στα Τμήματα να διαβουλευθεί μαζί τους για το ενδεχόμενο ένταξής τους σε μία από τις εξής τρεις κατηγορίες:

α) Αυτά που είναι (ακαδημαϊκώς) ισοδύναμα με υφιστάμενα Πανεπιστημιακά Τμήματα, ή καλύπτουν επιστημονικά πεδία που δεν θεραπεύονται σε Πανεπιστημιακά Ιδρύματα. Τα Τμήματα που θα ενταχθούν στην κατηγορία αυτή θα έχουν άμεσα το δικαίωμα να οργανώσουν σπουδές 3^{ου} κύκλου.

β) Αυτά που δεν πληρούν τις παραπάνω προϋποθέσεις, αλλά θα μπορούσαν να τις καλύψουν στη διάρκεια μιας τριετίας (όχι απαραίτητα στο τέλος της).

γ) Αυτά που λόγω του επιστημονικού αντικειμένου που υπηρετούν, του μεγέθους τους, ή άλλων αδυναμιών δεν είναι ισοδύναμα με αυτοδύναμα πανεπιστημιακά Τμήματα.

Τα Τμήματα αυτά που εντάσσονται στην πρώτη κατηγορία, εφόσον το επιλέξουν, θα μπορούσαν:

α) Να ενταχθούν σε ένα «αντίστοιχο» Πανεπιστημιακό Τμήμα.

β) Να ενταχθούν αυτοτελώς σε ένα Πανεπιστημιακό Τμήμα.

γ) Να παραμείνουν στο ΤΕΙ που βρίσκονται.

Ρυθμίσεις ανάλογες με αυτές που αναφέρθηκαν παραπάνω θα μπορούσαν να ισχύσουν προκειμένου περί Πανεπιστημιακών Τμημάτων που αντιμετωπίζουν προβλήματα ανάλογα με εκείνα που καταγράφονται στα ΤΕΙ.

VII. Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών

Μία από τις πιο κρίσιμες διαδικασίες για την καθιέρωση μιας ουσιαστικής ερευνητικής κουλτούρας είναι τα Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ).

Διαπιστώσεις

1. Στα ελληνικά Πανεπιστήμια και ΤΕΙ προσφέρονται σήμερα 737 ΠΜΣ, εκ των οποίων 628 σε Τμήματα των Πανεπιστημίων (85% του συνόλου) και 109 σε Τμήματα των ΤΕΙ (15% του συνόλου).
2. Τα ΠΜΣ αποτελούν ένα κρίσιμο συστατικό της Ανώτατης εκπαίδευσης, καθώς συνδυάζουν την υψηλή εξειδίκευση σε επιμέρους γνωστικά πεδία με την έρευνα που διεξάγεται σε αυτά από το επιστημονικό δυναμικό των ιδρυμάτων και ταυτόχρονα μπορούν να αποτελέσουν μια πύλη εξωστρέφειας του εκπαιδευτικού μας συστήματος.
3. Αν και η χώρα διαθέτει μια εμπειρία λειτουργίας ΠΜΣ τριών περίπου δεκαετιών, η ανάπτυξη των περισσότερων Προγραμμάτων έγινε κατά τα τελευταία χρόνια.
4. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ΠΜΣ θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως πολύ υψηλού επιπέδου, γεγονός που συμβάλει στην διαμόρφωση εξειδικευμένου προσωπικού και δημιουργεί τις προϋποθέσεις ανάπτυξης βασισμένης στη γνώση.
5. Σε ένα σημαντικό, όμως, αριθμό ΠΜΣ έχουν παρατηρηθεί εξαιρετικά σοβαρά προβλήματα, τα οποία σχετίζονται με τον μεγάλο αριθμό ΠΜΣ που

λειτουργούν σε ένα Τμήμα, με το ότι συχνά οι διαφοροποιήσεις ως προς το γνωστικό αντικείμενο διαφορετικών ΠΜΣ ενός Τμήματος είναι δυσδιάκριτες, τα ΠΜΣ όπου αρκετά από τα μαθήματα που διδάσκονται είναι σε επίπεδο των αντίστοιχων προπτυχιακών μαθημάτων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η ενασχόληση μελών ΔΕΠ σε διαφορετικά ΠΜΣ δημιουργεί ερωτηματικά ως προς τη δυνατότητα τους να ασκούν ταυτόχρονα με την απαιτούμενη αφοσίωση και αποτελεσματικότητα τις εκπαιδευτικές τους υποχρεώσεις στα προπτυχιακά μαθήματα όπως και στα ερευνητικά τους καθήκοντα.

6. Από το σύνολο των ΠΜΣ, δωρεάν είναι τα 214 (29%) και με δίδακτρα τα 523 (71%). Στα ΤΕΙ το σύνολο των ΠΜΣ είναι με δίδακτρα.
7. Το ύψος των διδάκτρων κυμαίνεται από λίγες εκατοντάδες ευρώ μέχρι και αρκετά πάνω από 10.000 ευρώ.
8. Το συνολικό ποσό που εισπράττουν όλα τα ΠΜΣ που έχουν δίδακτρα ανέρχεται σε αρκετές δεκάδες εκατομμύρια ευρώ ετησίως. Από αυτά, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.3685/2008, το 25% δίνεται για κάλυψη λειτουργικών εξόδων των Ιδρυμάτων στο πλαίσιο των οποίων λειτουργούν τα ΠΜΣ. Το 10% είναι παρακράτηση των ΕΛΚΕ. Το υπόλοιπο 65% καλύπτει λειτουργικά έξοδα του ίδιου του ΠΜΣ, στα οποία περιλαμβάνονται και αμοιβές προσωπικού.
9. Οι αμοιβές προσωπικού ως ποσοστό των λειτουργικών εξόδων παρουσιάζουν εύρος από 15% έως 100 % του προϋπολογισμού του ΠΜΣ. Ειδικότερα, οι αμοιβές διδασκόντων, σε όσες περιπτώσεις διαχωρίζονται από τις υπόλοιπες αμοιβές, παρουσιάζουν εύρος από 0% (ΠΜΣ με δίδακτρα αλλά χωρίς αμοιβές διδασκόντων) έως πάνω από 90%, του προϋπολογισμού του ΠΜΣ.

Επειδή η τεράστια ανομοιογένεια που παρατηρείται στη δομή αλλά και τη χρήση των πόρων αρκετών ΠΜΣ, ενέχει τον κίνδυνο να υπονομεύσει τη συνολικότερη λειτουργία του θεσμού των ΠΜΣ, να υποβαθμίσει την διδασκαλία των προπτυχιακών μαθημάτων και αυτό να έχει εξαιρετικά δυσμενείς επιπτώσεις στην ποιότητα πολλών υψηλού επιπέδου ΠΜΣ, θα πρέπει να επανακαθοριστούν με σαφήνεια τα ακαδημαϊκά και λειτουργικά κριτήρια των ΠΜΣ, όπως:

1. Οι διαδικασίες με τις οποίες επιλέγεται ένα συγκεκριμένο (και συχνά εξειδικευμένο) επιστημονικό πεδίο για την ίδρυση ενός ΠΜΣ.
2. Συγκεκριμένες προτάσεις συνεργασίας ανάμεσα σε Πανεπιστήμια, ΤΕΙ και ΕΚ για την συγκρότηση και λειτουργία ΠΜΣ.
3. Συγκεκριμένοι τρόποι για την αξιοποίηση μεταδιδασκτόρων για τη διδασκαλία των ΠΜΣ.
4. Αν υπάρχει, και ποιος πρέπει να είναι ο ελάχιστος αριθμός μελών ΔΕΠ ενός Τμήματος για να ιδρυθεί ένα αυτοδύναμο ΠΜΣ.
5. Οι ώρες για κάθε εβδομάδα που θα μπορεί να διδάξει ένας μέλος ΔΕΠ σε ΠΜΣ, επιπλέον των τυπικών υποχρεώσεων του χωρίς να παρακαλούνται οι διδακτικές και ερευνητικές του δραστηριότητες.
6. Με ποια κριτήρια θα πρέπει να ορίζεται ο ανώτατος αριθμός ΠΜΣ ανά Τμήμα.

7. Ποια πρέπει να είναι τα κριτήρια αξιολόγησης της ποιότητας των ΠΜΣ, από ποια όργανα, πόσο συχνά και με ποιες διαδικασίες υλοποιείται η αξιολόγηση.
8. Με ποια κριτήρια ένα Τμήμα οργανώνει δωρεάν ΠΜΣ.
9. Με ποια κριτήρια ένα Τμήμα οργανώνει ΠΜΣ με δίδακτρα.
10. Με ποια μέθοδο πρέπει υπολογίζεται το κόστος ενός ΠΜΣ και τι περιλαμβάνει.
11. Με ποια κριτήρια πρέπει να ορίζεται ανώτατο όριο διδασκόντων στα ΠΜΣ.
12. Υποτροφίες με οικονομικά κριτήρια (π.χ. ένας αριθμός δωρεάν θέσεων σε κάθε ΠΜΣ) να αποτελέσουν μέθοδο στοιχειώδους διασφάλισης του δικαιώματος σε μεταπτυχιακές σπουδές για φοιτητές με οικονομική αδυναμία.
13. Το ποσοστό των διδασκόντων πρέπει να διοχετεύεται στη φοιτητική μέριμνα και για υποτροφίες.
14. Το ανώτατο όριο ωριαίας αποζημίωσης των μελών ΔΕΠ για διδασκαλία σε ΠΜΣ πέρα των βασικών υποχρεώσεων του.
15. Ο υπολογισμός της αμοιβής μελών ΔΕΠ για τα μαθήματα που διδάσκουν επιπλέον των νόμιμων υποχρεώσεών τους, ο υπολογισμός των λειτουργικών εξόδων των ΠΜΣ και οι συγκεκριμένες κατηγορίες που περιλαμβάνουν.
16. Οι ενέργειες, διαδικασίες ή ρυθμίσεις των συλλογικών οργάνων των ΑΕΙ που απαιτούνται προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που αναφέρονται και να διασφαλιστεί η ποιότητα και το υψηλό ακαδημαϊκό επίπεδο των ΠΜΣ.
17. Το θέμα των ξενόγλωσσων ΠΜΣ.

Το Επιστημονικό Συμβούλιο σε κάθε Ινστιτούτο (ΕΣΙ) που θεσμοθετήθηκε πρόσφατα θα πρέπει να διατηρηθεί και να αναβαθμισθεί. Θα πρέπει επίσης να θεσμοθετηθούν η αξιολόγηση των Διευθυντών των ΕΚ και Ινστιτούτων, αλλά και των Πρυτάνεων, στη μέση και στη λήξη της θητείας τους. Τέλος, ένα μέτρο που πρέπει να ληφθεί άμεσα είναι η ένταξη και η λειτουργία των Ινστιτούτων της Ακαδημίας στους φορείς που εποπτεύονται από τη ΓΓΕΤ.

Επίμετρο

Στην απόπειρα συγκρότησης του ενιαίου χώρου, ορισμένα σημεία έχουν ιδιαίτερη μεθοδολογική σημασία. Κατά τη γνώμη μας, τα πιο βασικά είναι τα εξής:

- Να υιοθετηθεί από την αρχή η λογική του *πυλοτικού προγράμματος*, δηλαδή ενός συνόλου μέτρων που θα δοκιμασθούν για μια χρονική περίοδο, για να αξιολογηθούν κατόπιν και να κριθεί η αποτελεσματικότητά τους στην πράξη.
- Να μην εξαντληθεί η μεταρρυθμιστική προσπάθεια σε «άτυπες» δράσεις, «συνεννοήσεις», ή ρυθμίσεις με ασαφή νομοθετική διατύπωση.
- Να εξασφαλισθεί η μέγιστη δυνατή *συναίνεση* της ακαδημαϊκής και της ερευνητικής κοινότητας, αλλά να μη καταλήξει η διαβούλευση για τον ενιαίο χώρο ένας «συνδικαλιστικού τύπου» ανταγωνισμός.
- Να στηριχθούν τα προς υλοποίηση μέτρα σε *ακριβή ποσοτικά και ποιοτικά*

στοιχεία και να προηγηθεί η μελέτη της σκοπιμότητάς τους.

Μια παράμετρος καθοριστική στην προσέγγισή μας είναι η εξής: Αναπόδραστα, μέσα στο πλαίσιο του δεδομένου οικονομικο-πολιτικού συστήματος, ο Ενιαίος Χώρος Εκπαίδευσης-Έρευνας θα κληθεί να συμπράξει με τον επιχειρηματικό χώρο στο πεδίο της καινοτομίας.

Από τον διάλογο που έχει διεξαχθεί μέχρι τώρα, διατυπώνονται δύο αντιδιαμετρικές προσεγγίσεις για τη συγκρότηση του Ενιαίου Χώρου. Η πρώτη προσέγγιση προβλέπει τη *διατήρηση της διοικητικής αυτοτέλειας και του ιδιαίτερου χαρακτήρα* στα ιδρύματα και τους φορείς που εμπλέκονται, ενώ η δεύτερη κατατείνει στη *μερική ή πλήρη ενοποίησή τους*. Υπό τις παρούσες συνθήκες, θεωρούμε ότι η πλήρης ενοποίηση των ακαδημαϊκών και ερευνητικών ιδρυμάτων (όπως επί παραδείγματι η πλήρης και σε όλη την έκταση ενσωμάτωση ΕΚ και ΤΕΙ στα Πανεπιστήμια), πέρα από τις τεχνικές δυσκολίες στην εφαρμογή της, δεν εξυπηρετεί μια βιώσιμη και ακαδημαϊκά σκόπιμη προοπτική. Είναι όμως συζητήσιμο το εάν επιμέρους μονάδες θα μπορούσαν να ενταχθούν σε ευρύτερα εκπαιδευτικά-ερευνητικά σύνολα με ταυτόχρονο επαναπροσδιορισμό του χαρακτήρα τους.

(10.5.2016)

7. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ – ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ

Στις συζητήσεις της Επιτροπής προσδιορίστηκαν δύο θέματα μείζονος σημασίας ως προς τη χρηματοδότηση των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Το ένα αφορά τη μορφή των πόρων πέραν της δημόσιας χρηματοδότησης και το άλλο αφορά τη μορφή, την κατανομή και τη διαχείριση της δημόσιας χρηματοδότησης. Από την μέχρι τώρα συζήτηση έχει προκύψει μία κατ' αρχήν συμφωνία σε ορισμένα κρίσιμα ζητήματα, στα οποία θα πρέπει να εστιαστούν οι σχετικές πολιτικές και νομοθετικές πρωτοβουλίες της κυβέρνησης. Ακολουθεί μία συνοπτική περιγραφή των ζητημάτων αυτών.

- Με δεδομένη την ανεπάρκεια των δημόσιων πόρων για την ανώτατη εκπαίδευση, το Υπουργείο Παιδείας θα πρέπει να αναλάβει τις πρωτοβουλίες και να προωθήσει τις πολιτικές εκείνες που θα δώσουν στα ΑΕΙ τη δυνατότητα να εξασφαλίσουν ίδιους πόρους τόσο από εξωτερικές όσο και από εσωτερικές πηγές.
- Οι εξωτερικές πηγές αφορούν κατά κύριο λόγο τους πόρους που προέρχονται από ερευνητική δραστηριότητα, από παροχή υπηρεσιών και από συνεργασίες των ΑΕΙ με φορείς του δημόσιου τομέα (κοινωνικούς/πολιτιστικούς/παραγωγικούς φορείς σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο) καθώς επίσης και με φορείς του ιδιωτικού τομέα (από τον χώρο των επιχειρήσεων και της βιομηχανίας). Οι συνεργασίες αυτές των ΑΕΙ αποτελούν θεμελιώδες στοιχείο της τρίτης διάστασης της αποστολής της ανώτατης εκπαίδευσης (third mission), η οποία αποσκοπεί στην υπηρετήση της κοινωνίας (και της οικονομίας) και η οποία εκφράζεται ως συμβολή/συνεισφορά των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης στην οικονομική, κοινωνική και τεχνολογική καινοτομία, ανάπτυξη και πρόοδο σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.
- Οι εσωτερικές πηγές αφορούν κατά κύριο λόγο τους πόρους που προέρχονται από εκπαιδευτικές δραστηριότητες εκτός τυπικού προγράμματος ή/και τυπικού χρόνου σπουδών (δραστηριότητες δια βίου μάθησης και κατάρτισης, θερινά σχολεία κλπ.), τους πόρους που προέρχονται από δίδακτρα από προπτυχιακά προγράμματα σπουδών που απευθύνονται αμιγώς σε ξένους φοιτητές εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα έσοδα που προέρχονται από την αξιοποίηση και αποτελεσματική διαχείριση της περιουσίας των ιδρυμάτων, τα έσοδα που προέρχονται από την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων καινοτομίας που παράγονται από τα ΑΕΙ μέσα από την επιστημονική δραστηριότητά τους και τις γενικότερες καινοτομικές πρωτοβουλίες που αναπτύσσουν. Η πολιτική διδάκτρων στις μεταπτυχιακές σπουδές αποτελεί ένα ειδικότερο θέμα που απαιτεί περαιτέρω σε βάθος μελέτη σε ό,τι αφορά τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες θα μπορεί να προβλέπονται δίδακτρα αλλά και σε ό,τι αφορά τη χρήση των πόρων από τα δίδακτρα.

- Σε ό,τι αφορά τη δημόσια χρηματοδότηση των ΑΕΙ, τα μέχρι τώρα πορίσματα της υποεπιτροπής εστιάζουν σε δύο όρους-κλειδιά: την αποτελεσματικότητα και την αυτονομία.
 - Το πρώτο βήμα στην κατεύθυνση αυτή είναι η ελαχιστοποίηση των μορφών της δημόσιας χρηματοδότησης και ο περιορισμός της σε τρεις μόνο τομείς: την επιχορήγηση για λειτουργικές δαπάνες, τη μισθοδοσία του τακτικού προσωπικού και το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων. Υπό την έννοια αυτή, η επιχορήγηση για λειτουργικές δαπάνες θα είναι ενιαία και θα χορηγείται μέσω ενός μόνο κωδικού εσόδων ενσωματώνοντας όλες τις επιμέρους επιχορηγήσεις που σήμερα χορηγούνται μέσω χωριστών κωδικών. Στην κατεύθυνση δε της μεγαλύτερης δυνατής αυτονομίας των ΑΕΙ ως προς τη χρήση της δημόσιας χρηματοδότησης, θα συζητηθεί με τα ΑΕΙ και το ενδεχόμενο ενσωμάτωσης στην ενιαία ετήσια επιχορήγηση τόσο η χρηματοδότηση των διδακτικών συγγραμμάτων όσο και η μισθοδοσία του τακτικού προσωπικού.
 - Το δεύτερο βήμα αφορά την προώθηση όλων των αναγκαίων νομοθετικών ρυθμίσεων που θα δώσουν στα ΑΕΙ τη δυνατότητα της μεγαλύτερης δυνατής ευελιξίας και αποτελεσματικότητας στη διαχείριση των κάθε μορφής πόρων τους. Οι ρυθμίσεις αυτές θα συζητηθούν με τα ίδια τα ΑΕΙ και θα αφορούν μεταξύ άλλων τη βελτίωση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου διαχειριστικής ευελιξίας, τη δυνατότητα μεταφοράς πόρων μεταξύ διαφόρων προϋπολογισμών μέσα στο ίδιο οικονομικό έτος, τη δυνατότητα μεταφοράς πόρων μεταξύ διαφορετικών οικονομικών ετών στον ίδιο προϋπολογισμό, τη δυνατότητα πλήρους και ανεμπόδιστης αξιοποίησης των όποιων αποθεματικών, και ακόμα την αποκατάσταση της ευελιξίας και της αποτελεσματικότητας των ΕΛΚΕ με την απαλλαγή τους από γραφειοκρατικές αγκυλώσεις που έχουν αλλοιώσει τον χαρακτήρα αλλά και τον σκοπό τους.
 - Το τρίτο βήμα αφορά την κατανομή της ενιαίας επιχορήγησης για λειτουργικές δαπάνες στα ΑΕΙ, αφενός μεν με βάση ένα σύστημα αντικειμενικών κριτηρίων και δεικτών που θα διαμορφώνεται με τη σύμφωνη γνώμη των ίδιων των ΑΕΙ, αφετέρου δε με βάση τις συμφωνίες προγραμματικού σχεδιασμού που θα καταρτίζονται μεταξύ πολιτείας και ιδρυμάτων. Ύστερα δε από τη συνεκτίμηση των θετικών και των αρνητικών συμπερασμάτων που προκύπτουν από την ανάλυση των σχετικών ευρωπαϊκών παραδειγμάτων, δεν κρίνεται σκόπιμη ή αναγκαία η πρόβλεψη πρόσθετης επιχορήγησης που θα κατανέμεται στα ΑΕΙ με βάση κριτήρια και δείκτες ποιότητας και επιτευγμάτων. Η κατανομή της ενιαίας επιχορήγησης για λειτουργικές δαπάνες στα ΑΕΙ σε ορίζοντα τετραετίας θα οριστικοποιείται μετά την ολοκλήρωση της συμφωνίας προγραμματικού σχεδιασμού και την υπογραφή της από τον

Υπουργό Παιδείας και τον οικείο Πρύτανη Πανεπιστημίου ή Πρόεδρο ΤΕΙ.

- Οι συμφωνίες προγραμματικού σχεδιασμού αποτελούν στην ουσία τα τετραετή ακαδημαϊκά-αναπτυξιακά προγράμματα των ΑΕΙ, τα οποία καθορίζουν τους στόχους των ιδρυμάτων για τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο και εμπεριέχουν συγκεκριμένους δείκτες μέσω των οποίων είναι δυνατή η ποσοτικοποίηση και ιεράρχηση των στόχων και ο καθορισμός σχετικών χρονοδιαγραμμάτων. Τα εν λόγω τετραετή προγράμματα οφείλουν να είναι συμβατά με τα μακροπρόθεσμα στρατηγικά σχέδια των ιδρυμάτων, εφόσον υπάρχουν, και να κινούνται εντός του πλαισίου εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη εκπαίδευση, εφόσον υπάρχει, και εντός των προβλεπόμενων ορίων του κρατικού προϋπολογισμού και του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων για την ανώτατη εκπαίδευση.
- Κρίσιμο και καθοριστικό ρόλο στη διαδικασία κατάρτισης και έγκρισης των συμφωνιών προγραμματικού σχεδιασμού των ΑΕΙ αναλαμβάνει η Μονάδα Οικονομικού Προγραμματισμού και Στρατηγικής (ΜΟΠΣ) της Αρχής Διασφάλισης Ποιότητας (ΑΔΠ), η οποία έχει την αρμοδιότητα της συζήτησης των συμφωνιών με κάθε ΑΕΙ χωριστά προκειμένου να επιτευχθεί σχετική συμφωνία, της υποβολής σχετικής εισήγησης προς τον Υπουργό Παιδείας για την έγκριση της συμφωνίας, και ακόμη της παρακολούθησης της πορείας υλοποίησης της συμφωνίας κατά τη διάρκεια της τετραετίας και από τις δύο πλευρές.
- Η ΜΟΠΣ θα λειτουργεί στο πλαίσιο της ΑΔΠ ως ανεξάρτητη μονάδα και, πέρα από τις προαναφερθείσες αρμοδιότητες, θα έχει και την ευθύνη της εξειδικευμένης επιστημονικής υποστήριξης προς την ΑΔΠ και το Υπουργείο Παιδείας για κάθε ζήτημα σχετικό με τα οικονομικά και τον στρατηγικό σχεδιασμό της ανώτατης εκπαίδευσης.
- Τέλος, και προκειμένου να διασφαλιστούν συμβατές διαδικασίες κατά ίδρυμα, θα προβλεφθεί η δημιουργία ανάλογης χωριστής Μονάδας Οικονομικού Προγραμματισμού και Στρατηγικής (ΜΟΠΣ) σε κάθε ΑΕΙ, κατά το πρότυπο της Μονάδας Διασφάλισης Ποιότητας (ΜΟΔΠ), η οποία ακριβώς θα υποστηρίζει το σύστημα χρηματοδότησης βάσει τετραετών προγραμματικών συμφωνιών.
- **Επόμενα Βήματα:** Η Επιτροπή Οικονομικών της Εκπαίδευσης θα συνεργαστεί με επιτροπή που έχει συγκροτήσει η Εθνική Τράπεζα για να μελετήσει εργαλεία και τρόπους χρηματοδότησης της εκπαίδευσης.

Στις επόμενες συνεδριάσεις η επιτροπή θα συζητήσει τα οικονομικά της υποχρεωτικής εκπαίδευσης κυρίως προκειμένου να αποκτήσει μια συνολική εικόνα των δαπανών και του κόστους.

- ✓ **Συγγράμματα.** Ένα ζήτημα επίσης που πρέπει να μας απασχολήσει είναι η δαπάνη για τα συγγράμματα. Το πρόβλημα έχει δύο όψεις. Η πρώτη αφορά τις καταχρήσεις και τις υπερτιμολογήσεις. Η δεύτερη αφορά την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού μέσω της νέας τεχνολογίας, από πανεπιστημιακά ιδρύματα ή ιδιώτες εκδότες. Θα πρέπει να συγκροτηθεί μια ομάδα εργασίας που θα εισηγηθεί για το ζήτημα αυτό.

8. ΨΗΦΙΑΚΗ ΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η Ψηφιακή στροφή στην εκπαίδευση, για να είναι άξια του ονόματός της, πρέπει να μην περιοριστεί απλώς στη χρήση νέων μέσων και στην πρόσθεση ενός μαθήματος πληροφορικής, αλλά να περάσει συνολικά από την εκπαίδευση, γιατί πράγματι αλλάζει και ανασηματοδοτεί όλα τα συστατικά της. Πού βρισκόμαστε στην Ελλάδα; Όχι στο σημείο μηδέν. Πράγματι έχουν ξοδευτεί πάρα πολλά χρήματα –κυρίως προερχόμενα από την ΕΕ – για επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην ψηφιακή εκπαίδευση, για τη δημιουργία σχολικών εργαστηρίων, αποθετηρίων και εργαλείων. Μπαίνοντας ο επισκέπτης στον νοητό χώρο της ψηφιακής εκπαίδευσης δεν θα δει ένα δωμάτιο άδειο. Θα δει ένα δωμάτιο γεμάτο από σπασμένα ή ατελή παιχνίδια. Αποθετήρια και ηλεκτρονικοί κόμβοι κατώτεροι των προσδοκιών και των επενδύσεων, προγράμματα που τέλειωσαν και δεν συνεχίστηκαν, άλλα που διακόπηκαν χωρίς να ολοκληρωθούν, σωροί από παλιούς υπολογιστές και ψηφιακά εργαλεία αναποτελεσματικά πλέον. Ποιος έχει την ευθύνη; Εκ πρώτης όψεως ο αποσπασματικός χαρακτήρας των προγραμμάτων και το γεγονός ότι μετά την διακοπή της ευρωπαϊκής χρηματοδότησής τους, αυτή δεν συνεχίστηκε μέσα στις γνωστές συνθήκες από το ελληνικό κράτος. Υπάρχει όμως ένα γενικότερο πρόβλημα **διακυβέρνησης**, παρακολούθησης, στοχοθεσίας και αξιολόγησης. Αν δεν αντιμετωπιστεί κατά προτεραιότητα, η μετάβαση της εκπαίδευσης στην ψηφιακή εποχή θα συνεχίσει να χωλαίνει. Παράλληλα πρέπει να καταστρωθεί ένα ρεαλιστικό σχέδιο, όχι όμως χαμηλών προσδοκιών, αλλά ένα τολμηρά ρεαλιστικό σχέδιο ως προς τους στόχους.

Στην κατεύθυνση αυτή και μέσα απο το διάλογο, όπως διεξήχθει σε όλη του τη διάρκεια και με την εμπλοκή τόσο των εμπειρογνομώνων, όσο και αυτών που συμμετείχαν μέσω δημόσιων παρεμβάσεων, σχολίων προτάσεων κλπ, επιβεβαιώνονται οι ανωτέρω διαπιστώσεις και ενισχύεται η ανάγκη για άμεσες ενέργειες που θα βελτιώσουν την παρούσα κατάσταση και θα οδηγήσουν μέσο – μακροπρόθεσμα στην υλοποίηση των απαιτούμενων αλλαγών και τη σχεδίαση περαιτέρω ενεργειών, ώστε η ψηφιακή εκπαίδευση να συντελέσει στη συνολική αναδιάρθρωση της δημόσιας εκπαίδευσης

Θα κινηθούμε λοιπόν στην άμεση υλοποίηση ενεργειών που αφορούν τα ακόλουθα:

Οριστικοποίηση της στρατηγικής κατεύθυνσης που θα αφορά την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού περιεχομένου, την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, την επέκταση της υπάρχουσας υλικοτεχνικής υποδομής και τη διασφάλιση της χρήσης και συντήρησής της, το μοντέλο διδακτικής και μαθησιακής διδασκαλίας, την υιοθέτηση βασικών χαρακτηριστικών και αξιακών αρχών γύρω από τα οποία θα ανάπτυχθούν η Α'θμια και Β'θμια εκπαίδευση, καθώς και της **πολιτικής δέσμευσης** που μεταφράζεται σε νομοθετικές ή/και κανονιστικού χαρακτήρα ρυθμίσεις και σε πόρους (ανθρώπινους και οικονομικούς).

Κανονιστικό πλαίσιο που καθορίζει με σαφήνεια τους ρόλους, στο πλαίσιο υλοποίησης της στρατηγικής, καθώς και τις υποχρεώσεις των θεσμικά εμπλεκόμενων

φορέων σε ολόκληρη την έκταση και τον χρόνο της παρέμβασης. Θα προσδιοριστούν οι αρμόδιοι φορείς και θα κληθούν οι ηγεσίες τους και τα συλλογικά τους όργανα να συνεισφέρουν και να δεσμευθούν.

Ενεργοποίηση του υπάρχοντος **συστήματος διακυβέρνησης του Υπουργείου Παιδείας** που εμπλέκεται στην Α' θμια και Β'θμια εκπαίδευση, με πιθανό επαναπροσδιορισμό ρόλων και αρμοδιοτήτων, ώστε να γίνει πίο αποτελεσματικό και προσανατολισμένο στην υποστήριξη της υλοποίησης του συμφωνημένου πλαισίου. Θα επανεξεταστούν τα καθήκοντα και ο τρόπος λειτουργίας, οι δικαιοδοσίες τους, ο τρόπος συντονισμού τους.

Διασφάλιση της διακυβέρνησης της συνολικής παρέμβασης με όρους **“mission oriented” έργο**, και κατά συνέπεια αναλυτικό σχεδιασμό με σαφείς στόχους, προτεραιότητες ρόλους, ευθύνες, σύστημα παρακολούθησης με βάση συμφωνημένους δείκτες αποτελέσματος (ποιοτικούς και ποσοτικούς) και επιβολή διορθωτικών κινήσεων όπου απαιτείται.

Θεσμοθέτηση Ισχυρής Ηγεσίας (όχι μόνο του επικεφαλής αλλά και της ομάδας που θα συντονίζει) με αξιοκρατικά κριτήρια και εκτός επιλογών με πολιτικά κριτήρια, με θητεία που να εξασφαλίζει τη συνέχεια και την ολοκλήρωση του εγχειρήματος, τις αρμοδιότητες και τις ευθύνες καθώς και με σύστημα αξιολόγησης και αλλαγών όταν αυτό απαιτείται.

Συντονισμός με άλλες δημόσιες υπηρεσίες που σχεδιάζουν ή και υλοποιούν παρεμβάσεις σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο ώστε ζητήματα που έχουν αναγνωριστεί και αφορούν και τις σχολικές μονάδες (ευρυζωνικά δίκτυα, προμήθειες εξοπλισμού κ.ά) να λαμβάνονται υπόψη κατά προτεραιότητα. Αυτό θα διασφαλιστεί και μέσα από τη λειτουργία του ΕΣΠΑ που διαθέτει τις απαραίτητες λειτουργίες εξασφάλισης συνεργειών κατά την ένταξη των έργων.

Χρήση των **στοιχείων** που διατηρούνται από πληροφοριακά συστήματα του Υπουργείου Παιδείας και από άλλους θεσμικούς φορείς, με επικαιροποίηση όπου χρειάζεται, ώστε να αποκτηθεί σαφής εικόνα, που θα αποτελέσει τη βάση της σχεδίασης για κάθε σχολική μονάδα, για

- Την ευρυζωνική κάλυψη και τον διαθέσιμο ψηφιακό εξοπλισμό στα σχολεία, την κατάσταση που βρίσκεται και τον τρόπο που χρησιμοποιείται
- το επίπεδο επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε κάθε σχολική μονάδα
- το εκπαιδευτικό περιεχόμενο που διαθέτουν (ψηφιακά βιβλία και ψηφιακές πηγές, τι καλύπτουν, πως χρησιμοποιούνται, αν συνδυάζονται με τη χρήση του

εξοπλισμού, τι ζητήματα δημιουργούνται στη χρήση τους από τους εκπαιδευτικούς

- την ύπαρξη, την κατάσταση και τον τρόπο λειτουργία των εργαστηρίων πληροφορικής
- την ύπαρξη, την κατάσταση και τον τρόπο λειτουργία των σχολικών βιβλιοθηκών
- στη σχέση της σχολικής μονάδας με την τοπική κοινότητα
- καθώς και άλλα που θα αναγνωριστούν ως σημαντικά στοιχεία για τον λεπτομερή σχεδιασμό των δράσεων

Επιλογή δείγματος σχολικών μονάδων με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά για το σχεδιασμό και την **άμεση υλοποίηση περιορισμένης κλίμακας** (στο χρόνο και στον προϋπολογισμό που θα διατεθεί) **παρεμβάσεων** στην κατεύθυνση της ενίσχυσης της ψηφιακής εκπαίδευσης. Το ζητούμενο είναι να προσδιοριστούν οι δράσεις που θα επιτρέψουν την χρήση όλων των διαθέσιμων πόρων(ψηφιακός εξοπλισμός, επιμορφωμένοι εκπαιδευτικοί, ψηφιακά βιβλία και ψηφιακές πηγές,..) και να παραχθούν αξιόπιστα εμπειρικά στοιχεία που θα βοηθήσουν τον πιο λεπτομερή σχεδιασμό

Παράλληλα για τα οριζόντιου χαρακτήρα ζητήματα που αφορούν την **ανάπτυξη και διάθεση εκπαιδευτικού περιεχομένου και εκπαιδευτικού λογισμικού**, άμεσα θα γίνει:

- Απογραφή και πιστοποίηση των ψηφιακών γνωστικών αντικειμένων που προορίζονται ή χαρακτηρίζονται ως εκπαιδευτικά από το σύνολο των ψηφιακών αποθετηρίων και πηγών που διατίθενται, συμπεριλαμβανομένων και των ανοικτών μαθημάτων που διαθέτουν τα τριτοβάθμια Ιδρύματα της χώρας μας με την συμμετοχή της εκπαιδευτικής κοινότητας.
- Αξιοποίηση και εμπλουτισμός του ελεύθερου λογισμικού σε όλες τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες και σχεδιασμός δράσεων για την ενίσχυση της χρήσης του
- Απογραφή και αξιολόγηση του επιμορφωτικού υλικού για εκπαιδευτικούς που μπορεί να επαναχρησιμοποιηθεί με μεθόδους ηλεκτρονικής μάθησης είτε ως έχει, είτε με βελτιώσεις.
- Θέσπιση σχεδίου για τη δια βίου επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών(τρόποι επιμόρφωσης, πιστοποίηση δεξιοτήτων, κίνητρα).
- Ενίσχυση του θεσμού των σχολικών βιβλιοθηκών που θα λειτουργούν συμπληρωματικά με τις δημόσιες βιβλιοθήκες, καθώς και επεξεργασία σχεδίου για την ανάληψη ρόλων στη σχολική μονάδα που συναρτώνται με την ενίσχυση της χρήσης ψηφιακών πηγών υποστηρικτικών στην εκπαιδευτική, αλλά και

μαθησιακή διαδικασία, στην περιβαλλοντική εκπαίδευση, υποστήριξη του ολοήμερου σχολείου κ.ά.

- Επεξεργασία σχεδίου για την ενίσχυση της διδασκαλίας του μαθήματος της πληροφορικής στην Α'θμια και β'θμια εκπαίδευση και την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των εργαστηρίων πληροφορικής. Αναβάθμιση του ρόλου των καθηγητών πληροφορικής στα σχολεία με καθήκοντα πολλαπλασιαστών της δημιουργικής αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών και μηχανογραφικής υποστήριξης όλης της σχολικής μονάδας.

Σχετικά με την **αναβάθμιση και επέκταση των ΤΠΕ υποδομών στα σχολεία** άμεσα θα γίνουν οι ακόλουθες ενέργειες:

Παράλληλα με την διαρκή απογραφή, στο πλαίσιο της δράσης <http://edulabs.minedu.gov.gr/>, σε όλα τα σχολεία της χώρας του υπάρχοντος εξοπλισμού πληροφορικής και επικοινωνιών τα ερωτηματολόγια διερεύνησης αναγκών θα αναδείξουν τον βαθμό ετοιμότητας για τη χρησιμοποίηση των ΤΠΕ στη μαθησιακή διαδικασία. Στόχος είναι η εξασφάλιση ελάχιστου εξοπλισμού σε κάθε σχολείο της χώρας, ώστε όλοι οι εκπαιδευτικοί να μπορούν να εμπλουτίζουν τα μαθήματα τους με ψηφιακό περιεχόμενο. Συντονισμός με όλες τις δημόσιες υπηρεσίες της χώρας, ώστε οι υπολογιστές τους, που αντικαθίστανται λόγω αναβάθμισης, να παραδίδονται σε φορέα του υπουργείου, ο οποίος θα τους προετοιμάζει ώστε να σταλούν στα σχολεία. Ανάπτυξη τεχνικών προδιαγραφών, υποστηρικτικών οδηγιών και υπηρεσιών υποστήριξης, ώστε ο παλαιός εξοπλισμός να αξιοποιηθεί με ελεύθερο λογισμικό χαμηλής απαίτησης σε υπολογιστικούς πόρους που να είναι συμβατό με σύγχρονα λογισμικά. Εξασφάλιση σε όλα τα σχολεία της χώρας την υψηλότερη δυνατή σύνδεση με το διαδίκτυο τόσο για το εκπαιδευτικό έργο όσο και για διοικητικές εργασίες.

9.ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Μια κοινωνική αναγκαιότητα:

Τις τελευταίες δεκαετίες, η ραγδαία εξάπλωση της οπτικοακουστικής πληροφορίας και επικοινωνίας (τηλεόραση, διαδίκτυο, "έξυπνες" συσκευές, βιντεοπαιχνίδια κλπ.) έχει εισάγει το πολύ-τροπικό μήνυμα (κείμενο – εικόνα – ήχος) σε όλες τις πλευρές της καθημερινής ζωής. Όλα δείχνουν ότι πρόκειται για μια γεωμετρικά αυξανόμενη τάση.

Η πραγματική αυτή συνθήκη είναι πλούσια σε δυνατότητες και υποσχέσεις. Προκειμένου όμως κανείς να τις αξιοποιήσει, χρειάζεται να γνωρίζει τη χρήση της οπτικοακουστικής γλώσσας. Χωρίς αυτήν τη γνώση, κινδυνεύει να μετατραπεί σε παθητικός δέκτης-καταναλωτής οπτικοακουστικών μηνυμάτων, ευάλωτος στη χειραγώγηση και – επιπλέον – σε μειονεκτική θέση στην αγορά εργασίας. Ο διαχωρισμός σε εκείνους που ξέρουν να χειρίζονται την οπτικοακουστική επικοινωνία και σε εκείνους που δεν ξέρουν έχει ταξική διάσταση και σταδιακά γίνεται μια από τις ισχυρότερες μορφές κοινωνικού αποκλεισμού.

Η οπτικοακουστική παιδεία:

α/ αποτελεί προϋπόθεση για τη βέλτιστη αξιοποίηση των δυνατοτήτων της οπτικοακουστικής επικοινωνίας, στην προσωπική, κοινωνική και επαγγελματική ζωή

β/ αποτελεί προϋπόθεση για την ενσυνείδητη, κριτική και ενεργητική λειτουργία του πολίτη

γ/ δεν πρέπει να αποτελεί ταξικό προνόμιο

Εάν στοχεύουμε σε μια κοινωνία ενσυνείδητων και ενεργών πολιτών, δημοκρατική και κοινωνικά δίκαιη, πρέπει να επιδιώξουμε η οπτικοακουστική παιδεία να γίνει κτήμα του καθενός. Ο καλύτερος τρόπος για να επιτευχθεί αυτό είναι μέσω της εισαγωγής της οπτικοακουστικής εκπαίδευσης στο σχολείο. Συνεπώς, η εισαγωγή της οπτικοακουστικής εκπαίδευσης στο σχολείο είναι κοινωνική αναγκαιότητα και ζήτημα πολιτικό.

Στόχοι της εισαγωγής της οπτικοακουστικής εκπαίδευσης στο σχολείο:

1/ Οπτικοακουστικός εγγραμματισμός (audiovisual literacy, media literacy): Οι μαθητές να γίνουν ενσυνείδητοι, ενεργοί και κριτικοί χρήστες της οπτικοακουστικής γλώσσας, και όχι παθητικοί και ασυνείδητοι δέκτες → **ενεργοί και ισότιμοι πολίτες στην κοινωνία του μέλλοντος**

2/ Αισθητική και καλλιτεχνική παιδεία (aesthetic education, art education): Οι μαθητές να γίνουν μέτοχοι του πολιτισμικού πλούτου και της δημιουργικής διαδικασίας της κινηματογραφικής τέχνης (ως κομμάτι της ευρύτερης πολιτισμικής και καλλιτεχνικής παραγωγής της ανθρωπότητας) → **καλλιεργημένοι και ευτυχισμένοι άνθρωποι**

3/ Τεχνολογικός εγγραμματισμός (technological literacy, digital literacy): Οι μαθητές να γίνουν όχι μόνο εξοικειωμένοι, αλλά και δημιουργικοί χρήστες της τεχνολογίας → **ενεργοί και ισότιμοι πολίτες στην κοινωνία του μέλλοντος**

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα:

Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα διαφέρουν ανά ηλικιακή ομάδα και συμπεριλαμβάνουν:

- Οπτική αντίληψη, ανάπτυξη της ικανότητας των μαθητών να «βλέπουν». Αναγνώριση των στοιχείων της εικόνας: άξονες, συμμετρίες, αντιθέσεις, φως, μορφή, χρώμα.
- Αντίληψη του χρόνου: timing, ρυθμός.
- Διαχωρισμός του πραγματικού από το αναπαριστώμενο. Αναγνώριση της διαμεσολαβημένης και κατασκευασμένης φύσης του οπτικοακουστικού κειμένου. Κριτική προσέγγιση της αξίας τεκμηρίου.
- Κατανόηση της έννοιας της οπτικής γωνίας, ως κυριολεξία και ως στοιχείο της υποκειμενικότητας. Κατανόηση της διαφοράς αντικειμενικού-υποκειμενικού. Κατανόηση της λειτουργίας της ταύτισης στο οπτικοακουστικό μήνυμα και (αργότερα) της χρήσης της ως μέσο χειραγώγησης.
- Συνειδητοποίηση της σχέσης μορφής-περιεχομένου στην οπτικοακουστική γλώσσα γενικά, και στην οπτικοακουστική αφήγηση ειδικότερα. Δημιουργική χρήση των οπτικοακουστικών «τρόπων».
- Αναγνώριση των κωδίκων και των επιπέδων άρθρωσης της σημασίας. Κατανόηση της διαφοράς μεταξύ ρητού και λανθάνοντος μηνύματος. Αναγνώριση των λανθανόντων μηνυμάτων και ιδεολογικών μηχανισμών.
- Καλλιέργεια της προσωπικής έκφρασης των μαθητών μέσα από την οπτικοακουστική δημιουργία

Βασικές Αρχές – Σκεπτικό:

1/ Η εισαγωγή του κινηματογράφου στο σχολείο δεν αφορά απλώς στην εισαγωγή ενός ακόμα εξειδικευμένου μαθήματος, αλλά αρθρώνεται με όλο το σχολικό πρόγραμμα. Λειτουργεί κυρίως ως τρόπος προσέγγισης, διδασκαλίας και εκμάθησης των άλλων μαθημάτων, **κατά τρόπο δομικό, και όχι απλώς ως εικονογράφηση.** Τα όποια εξειδικευμένα μαθήματα εντάσσονται στην ευρύτερη αυτή λογική.

2/ Ο κινηματογράφος είναι γλώσσα και τέχνη, και οι δυο πλευρές του είναι απαραίτητο να μελετηθούν στην σχολική τάξη.

(α) Οπτικοακουστική γλώσσα είναι ο τρόπος έκφρασης και επικοινωνίας μέσω κινούμενης εικόνας σε συνδυασμό με ήχο. Οπτικοακουστικά κείμενα είναι οι κινηματογραφικές ταινίες, μυθοπλασίας και τεκμηρίωσης, οι τηλεοπτικές εκπομπές όλων των ειδών, οι ειδήσεις, τα ρεπορτάζ, οι σειρές, οι εμπορικές και πολιτικές

διαφημίσεις, τα reality shows, αλλά και τα μουσικά βιντεοκλίπ, τα βίντεο που διακινούνται στο διαδίκτυο, τα βιντεοπαιχνίδια. Οι μαθητές ήδη «κολυμπούν» σε ένα περιβάλλον οπτικοακουστικών κειμένων. Το σχολείο οφείλει να τους δώσει τα εργαλεία για την ενσυνείδητη αποκωδικοποίηση των σημασιών και την κριτική προσέγγιση των μηνυμάτων.

(β) Η τέχνη του κινηματογράφου είναι για την οπτικοακουστική γλώσσα ό,τι είναι η λογοτεχνία για μια γραπτή λεκτική γλώσσα. Από τη μια, είναι θησαυρός γνώσεων και τρόπων, οπτικών και αφηγηματικών μορφών, μνήμης και ταυτοτήτων, ιδεών και ιδεολογικών δομών. Από την άλλη, αποτελεί το βασικό εργαστήριο πειραματισμού και καινοτομίας στην οπτικοακουστική γλώσσα. Γι' αυτό, ο οπτικοακουστικός εγγραμματισμός δεν μπορεί παρά να συνδέεται με την τέχνη του κινηματογράφου.

3/ Η χρήση της οπτικοακουστικής γλώσσας, όπως κάθε γλώσσας, προϋποθέτει τη γνώση τόσο **αποκωδικοποίησης** όσο και **παραγωγής** μηνυμάτων. Με άλλα λόγια, οι μαθητές πρέπει να μάθουν τόσο οπτικοακουστική **«ανάγνωση»** όσο και οπτικοακουστική **«γραφή»**, και επιπλέον να μάθουν να τη χρησιμοποιούν τόσο ως τρόπο **επικοινωνίας** όσο και ως τρόπο **έκφρασης**. Συνεπώς, η διδασκαλία οφείλει πάντα να ενσωματώνει τόσο μια **αναλυτική-κριτική** διάσταση όσο και μια **συνθετική-δημιουργική**.

Να σημειωθεί ότι οι μαθητές είναι ήδη όχι μόνο δέκτες, αλλά και παραγωγοί μηνυμάτων στην οπτικοακουστική γλώσσα, μέσω των τηλεφωνικών και άλλων συσκευών τους, κατά τον ίδιο μη εγγράμματο τρόπο που χρησιμοποιεί ένα παιδί προσχολικής ηλικίας τη μητρική του γλώσσα. Το ζητούμενο για το σχολείο είναι να τους διδάξει την εγγράμματο χρήση της.

4/ Στην οπτικοακουστική, όπως σε κάθε γλώσσα, **το περιεχόμενο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τη μορφή, το «τι» υπάρχει μόνο μέσα από το «πώς»**. Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν τη λειτουργία των οπτικών και αφηγηματικών κωδικών, προκειμένου να προσεγγίσουν τον τρόπο άρθρωσης των σημασιών. Οι ταινίες δεν προσεγγίζονται αποκλειστικά με βάση τις θεματικές τους, αλλά κυρίως μέσω των δομικών και μορφικών χειρισμών τους.

5/ Η εισαγωγή του κινηματογράφου στο σχολείο δεν μπορεί να γίνει σημειακά, αλλά πρέπει να ενταχθεί **«οριζόντια»** στο συνολικό σχεδιασμό του ωρολογίου προγράμματος (βλ. σημείο 1). Η εισαγωγή της διδασκαλίας του κινηματογράφου αρθρώνεται με τον **ανα-σχεδιασμό της διδασκαλίας**:

(α) της γλώσσας και επικοινωνίας: Η οπτικοακουστική γλώσσα είναι τρόπος έκφρασης και επικοινωνίας, και άρα θα μπορούσε να διδαχθεί συμπληρωματικά με τη διδασκαλία της «φυσικής» γλώσσας.

(β) των τεχνών γενικά: Το ζήτημα της ένταξης της καλλιτεχνικής δημιουργίας στη διδακτική διαδικασία θα ήταν καλό τα προσεγγιστεί συνολικά. Επιπλέον, ο κινηματογράφος ειδικά τέμνεται πολλαπλά με τις άλλες τέχνες. Το ερώτημα της εικόνας τίθεται σε όλες τις εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, φωτογραφία, κόμιξ), και μια συνολική διδακτική προσέγγισή του αποτελεί επιτυχημένη πρακτική διεθνώς.

Αντίστοιχα, η μουσική ως χειρισμός της μορφής σε χρόνο, αλλά και το θέατρο, έχουν νοηματικές και πρακτικές περιοχές τομής με τον κινηματογράφο.

(γ) των νέων μέσων και τεχνολογιών: Ο οπτικοακουστικός εγγραμματισμός και ο χειρισμός της δια-μεσικότητας συναντιέται και με την εισαγωγή στο σχολείο των νέων τεχνολογιών και μέσων.

(δ) των άλλων μαθημάτων: Η οπτικοακουστική εκπαίδευση τέμνεται με διάφορους τρόπους με ζητήματα που διδάσκονται σε άλλα μαθήματα του παρόντος ωρολογίου προγράμματος, π.χ. το ζήτημα της κριτικής του οπτικοακουστικού τεκμηρίου με το μάθημα της Ιστορίας. Επιπλέον, το οπτικοακουστικό μέσο αποτελεί αποδεδειγμένα αποτελεσματικό **μέσο διδασκαλίας** των γνωστικών αντικειμένων.

(ε) Τέλος, η επιλογή **ειδικού μαθήματος** οπτικοακουστικής επικοινωνίας ή / και κινηματογράφου, θα μπορούσε να ενταχθεί στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

6/ Ο κινηματογράφος εισάγεται **«κάθετα»** στο σχολείο **από την προσχολική αγωγή έως το λύκειο**, και μετά. Ο τρόπος διδασκαλίας εξαρτάται από τις ικανότητες και ανάγκες της εκάστοτε **ηλικιακής ομάδας**. Η σχετική βιβλιογραφία καταγράφει στάδια ανάπτυξης των σχετικών ικανοτήτων (π.χ. πότε το παιδί διαχωρίζει την εικόνα από το αντικείμενο, το πραγματικό από το ψεύτικο, την έννοια της μίμησης, τα επίπεδα νοήματος) και προτείνει ανάλογη διδακτική μεθοδολογία.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι σε **μικρότερες ηλικίες** ενδείκνυται περισσότερο η εξοικείωση με τις αρχές χρήσης του οπτικοακουστικού μέσου μέσα από το διαδραστικό δημιουργικό παιχνίδι, στο οποίο εντάσσεται σταδιακά η κριτική θέαση. Σε **μεγαλύτερες ηλικίες** εισάγεται μια πιο συστηματική διδασκαλία των αρχών οπτικοακουστικής ανάγνωσης, η ανάλυση των διαφορετικών επιπέδων σημασίας και ιδεολογικών δομών, καθώς και η κατασκευή ταινίας και βασικά στοιχεία της ιστορίας του κινηματογράφου (ενταγμένα στην ιστορία του πολιτισμού). Τέλος, ας σημειωθεί η δυνατότητα διδασκαλίας των τεχνικών κινηματογραφικών επαγγελμάτων στην **λυκειακή τεχνική εκπαίδευση**.

Εκπαιδευτικές Αργές:

1/ Ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας, της πρωτοβουλίας και της δημιουργικότητας → **διαλεκτική και δια-δραστική διδασκαλία**

2/ Καλλιέργεια της συνεργατικότητας → **ομαδική εργασία**

3/ Οργάνωση της εργασίας σε **projects** – όχι εξετάσεις

Αρχές Εφαρμογής:

1/ **Αξιοποίηση της εγχώριας και διεθνούς εμπειρίας. Ενεργοποίηση του δυναμικού της χώρας.**

2/ **Απευθυνόμαστε στους εκπαιδευτικούς με απώτερο στόχο τους μαθητές.**

3/ Μελλοντικός στόχος: Η συνολική ένταξη της οπτικοακουστικής εκπαίδευσης στο σχολικό σύστημα.

Με αυτόν τον τελικό στόχο, προτείνεται μια σειρά από πρώτα βήματα:

Επτά Πρώτα Βήματα προς την εφαρμογή:

1/ Ρητή αναγνώριση του δικαιώματος στον Οπτικοακουστικό Εγγραμματισμό.

Στρατηγική επιλογή υποστήριξης της πρόσβασης στον Οπτικοακουστικό Εγγραμματισμό μέσα από το εκπαιδευτικό σύστημα, εκ μέρους των Υπουργείων Παιδείας και Πολιτισμού.

2/ Πρόσκληση για δημιουργία δικτύου ενδιαφερομένων μερών για το σχεδιασμό,

την εφαρμογή και την υποστήριξη της ένταξης της οπτικοακουστικής εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα, **σε εθνικό και τοπικό επίπεδο**. Σε αυτό θα ήταν καλό να συμπεριλαμβάνονται: τα Υπουργεία Παιδείας και Πολιτισμού, το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου, η ΕΡΤ, το Τμήμα Κινηματογράφου του ΑΠΘ και όλα τα πανεπιστημιακά Τμήματα που προσφέρουν οπτικοακουστικά προγράμματα (όπως το Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ του ΕΚΠΑ, το Τμήμα Τεχνών Ήχου και Εικόνας του Ιονίου, η ΑΣΚΤ κλπ.), το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Ολυμπίας για Παιδιά και Νέους, το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης και όλα τα διεθνή, εθνικά και τοπικά κινηματογραφικά φεστιβάλ της χώρας, η Ελληνική Ακαδημία Κινηματογράφου και τα επαγγελματικά σωματεία του κινηματογραφικού χώρου, η Ταινιοθήκη της Ελλάδος, το Μουσείο Κινηματογράφου και οι τοπικές κινηματογραφικές λέσχες, αλλά και οι ΟΤΑ και οι τοπικοί πολιτιστικοί φορείς.

3/ Αξιοποίηση του υπάρχοντος ανθρώπινου δυναμικού της χώρας, καθώς και του

υπάρχοντος ερευνητικού και διδακτικού υλικού. Ενδεικτικά αναφέρουμε το πρόγραμμα «ΜΕΛΙΝΑ – Εκπαίδευση και Πολιτισμός» (1995-2004), το «Πάμε Σινεμά» (1999 ως σήμερα), την «Ευρωπαϊκή Συνάντηση Νεανικής Οπτικοακουστικής Δημιουργίας – Camera Zizanio» (Φεστιβάλ Ολυμπίας, 2001 ως σήμερα), το «Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών» (ΕΣΠΑ 2007-2013), το υλικό που προέκυψε από το «Νέο Σχολείο – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών» (2009-2011), αλλά και ιδιωτικές πρωτοβουλίες όπως τον «Καρπό – Κέντρο Εκπαιδευτικών Δράσεων και Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας» και το «The 5C Project – AltCiné Action».

4/ Αξιοποίηση των ευρωπαϊκών δομών για τεχνογνωσία και χρηματοδότηση.

Η οπτικοακουστική εκπαίδευση εντάσσεται με διάφορους τρόπους στο στρατηγικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία στην Εκπαίδευση και την Κατάρτιση (ΕΚ 2020). Η συνεισφορά της στο διαμεσικό και ψηφιακό εγγραμματισμό είναι προφανής, ενώ συμβάλει και σε άλλους διευρωπαϊκούς εκπαιδευτικούς στόχους, όπως η υποστήριξη των εκπαιδευτικών και η ανάπτυξη νέων μέσων διδασκαλίας, η ενεργή

πολιτειότητα και η κοινωνική συνοχή, και η «ανοιχτή» εκπαίδευση. Κάποιες παράμετροι της εισαγωγής της οπτικοακουστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό σχολικό σύστημα θα μπορούσαν ίσως να ενταχθούν στο χρηματοδοτικό πρόγραμμα ERASMUS+. Θα μπορούσαμε επίσης να αξιοποιήσουμε συμβουλευτικές δομές, όπως το peer-counselling.

5/ Καταγραφή υπάρχουσας υλικοτεχνικής υποδομής των σχολείων. Και αξιοποίηση της υλικοτεχνικής υποδομής εθνικών οργανισμών και τοπικών φορέων (βλ. Ταινιοθήκη της Ελλάδος, εργαστήρια, αίθουσες εκδηλώσεων και άλλοι χώροι των ΑΕΙ, κινηματογραφικές λέσχες, τοπικοί κινηματογράφοι).

6/ Εκπαίδευση των εκπαιδευτικών:

→ εισαγωγή οργανωμένων μαθημάτων οπτικοακουστικής παιδείας σε όλα τα **Παιδαγωγικά Τμήματα των Πανεπιστημίων**

→ ενίσχυση των μαθημάτων διδακτικής στο **Τμήμα Κινηματογράφου ΑΠΘ και στα άλλα πανεπιστημιακά Τμήματα οπτικοακουστικού ενδιαφέροντος**

→ εισαγωγή οπτικοακουστικής εκπαίδευσης στα μαθήματα **παιδαγωγικής-ειδικής διδακτικής των άλλων Τμημάτων**

→ προγράμματα **επιμόρφωσης των ενεργών εκπαιδευτικών** στην οπτικοακουστική γλώσσα και την αξιοποίηση του κινηματογράφου στη μαθησιακή διαδικασία

→ **εγχειρίδια** (συγγραφή ή/και μετάφραση από τη διεθνή βιβλιογραφία, και αξιοποίηση υπάρχοντος υλικού)

7/ Δυνατότητες άμεσων παρεμβάσεων:

α/ Ανάπτυξη διδακτικών σεναρίων για συγκεκριμένες θεματικές ενότητες ανά γνωστικό αντικείμενο, με φύλλα εργασίας για τους μαθητές και οδηγίες διδασκαλίας για τους εκπαιδευτικούς. Αξιοποίηση υπάρχοντος σχετικού υλικού.

--- ένταξη στην **ευέλικτη ζώνη** (δημοτικό), στις **βιωματικές δράσεις** (γυμνάσιο), στις **ερευνητικές εργασίες** (λύκειο), στην **τεχνική εκπαίδευση**

β/ Αξιοποίηση του εκπαιδευτικού χαρακτήρα της ΕΡΤ.

γ/ Δημιουργία κλειστής διαδικτυακής πλατφόρμας με επιλεγμένες ταινίες για χρήση από μαθητές και εκπαιδευτικούς. Εμπλουτισμός των υπάρχοντων **παιδαγωγικών διαδικτυακών τύπων** (βλ. «Φωτόδεντρο – Εθνικός Συσσωρευτής Εκπαιδευτικού Περιεχομένου», «Αίσωπος – Advanced Electronic Scenarios Operating Platform» του ΙΕΠ) με **οπτικοακουστικά διδακτικά σενάρια.**

δ/ Πιλοτικό πρόγραμμα επιμόρφωσης των ενεργών εκπαιδευτικών στην οπτικοακουστική γλώσσα και την αξιοποίηση του κινηματογράφου στη μαθησιακή διαδικασία.

ε/ Πιλοτικό πρόγραμμα επιμόρφωσης-ευαισθητοποίησης γονέων.

στ/ Χρήση οπτικοακουστικών τρόπων διδασκαλίας στα μαθήματα ένταξης των προσφύγων και μεταναστών.

Σχεδιασμός σταδιακού και κοστολογημένου προγράμματος εισαγωγής της οπτικοακουστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό σχολικό σύστημα. Πρόγραμμα εφαρμογής. Σταδιακή εφαρμογή.

10. ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Αναγνωρίζοντας η πολιτεία την ανάγκη βελτίωσης των συνθηκών ξενόγλωσσης εκπαίδευσης στο σχολείο, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) θεσμοθέτησε Επιστημονική Επιτροπή Ξένων Γλωσσών προκειμένου, εντός ενός έτους, να εκπονήσει ένα συνολικό σχέδιο αναβάθμισης της ξενόγλωσσης εκπαίδευσης. Η Επιτροπή αποτελείται από μέλη ΔΕΠ με ειδικότητα στην Διδακτική των ξένων γλωσσών, σχολικούς συμβούλους, εκπαιδευτικούς ξένων γλωσσών και συμβούλους ειδικότητας του ΙΕΠ.

Η επιτακτική ανάγκη αναβάθμισης της ξενόγλωσσης εκπαίδευσης στο σχολείο επισημαίνεται από τους σχολικούς συμβούλους της ειδικότητας, τις ενώσεις των καθηγητών ξένων γλωσσών που υπηρετούν σήμερα στη δημόσια εκπαίδευση και την κοινωνία των πολιτών. Αποτυπώνεται επίσης σε έρευνες που έχουν διενεργηθεί την τελευταία πενταετία στην Ελλάδα που δείχνουν ότι, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων θεωρεί πως όσοι χειρίζονται αποτελεσματικά δύο ξένες γλώσσες είναι προνομιούχοι επειδή θα έχουν περισσότερες εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές και γρήγορη απορρόφηση στην αγορά εργασίας, στο σχολείο οι μαθητές δεν αποκτούν γλωσσομάθεια με αποτέλεσμα οι γονείς να στέλνουν τα παιδιά τους εκτός σχολείου για να μάθουν και να πιστοποιήσουν το επίπεδο της γνώσης τους. Συγκεκριμένα, με βάση τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, η δαπάνη της οικογένειας για τους μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι περίπου 600 εκατομμύρια ευρώ το χρόνο για τα δίδακτρα σε κέντρα ξένων γλωσσών και την αγορά ξενόγλωσσων βιβλίων. Αν σε αυτά τα έξοδα συνυπολογιστεί και το κόστος εξεταστών για πιστοποίηση γλωσσομάθειας, η οικογενειακή δαπάνη αυξάνεται σημαντικά καθώς το ποσό αυτό ανέρχεται στα 15.000.000 ευρώ ετησίως.

Το πιο πάνω πρόβλημα παίρνει ακόμη πιο σοβαρές διαστάσεις αν υπολογιστεί ότι καταβάλλεται ετησίως για τις ξένες γλώσσες ένα αντίστοιχο ποσό από τον κρατικό προϋπολογισμό για την δημόσια εκπαίδευση. Απαιτούνται εκατομμύρια ευρώ για να καλυφθούν οι μισθοί των εκπαιδευτικών ξένων γλωσσών, η συγγραφή, παραγωγή και αναπαραγωγή ξενόγλωσσων βιβλίων, αλλά και η αγορά βιβλίων από το ελεύθερο εμπόριο, τα οποία στοιχίζουν πολλά εκατομμύρια ευρώ το χρόνο. Όμως, παρά τα χρήματα που ξοδεύονται για την ξενόγλωσση εκπαίδευση, περίπου 1.000.000 μαθητές κάθε χρόνο πηγαίνουν σε κέντρα ξένων γλωσσών για να μάθουν την πρώτη και τη δεύτερη ξένη γλώσσα, ενώ οι πιο ευκατάστατοι γονείς ξοδεύουν και για ιδιαίτερα μαθήματα.

Στα κέντρα ξένων γλωσσών η διδασκαλία έχει κυρίως χρηστικό χαρακτήρα. Βασικός στόχος της διδασκαλίας δεν είναι η εκπαίδευση και διαπαιδαγώγηση του μαθητή μέσω της ξένης γλώσσας, αλλά η γλωσσική κατάρτιση με στόχο την πιστοποίηση γλωσσομάθειας. Δηλαδή, ενώ στο σχολείο το μάθημα της ξένης γλώσσας είναι ή πρέπει να είναι αντικείμενο και παράλληλα μέσον ανάπτυξης γνώσεων, ανάπτυξης διαπολιτισμικής συνείδησης και επικοινωνιακών ικανοτήτων, στο κέντρο ξένων γλωσσών το μάθημα έχει πρωτίστως φροντιστηριακό χαρακτήρα: να προετοιμάσει τους μαθητές για κάποιες (συνήθως ξένες) εξετάσεις γλωσσομάθειας. Η απαίτηση αυτή τίθεται από τους ίδιους τους γονείς.

Με αφορμή τους πιο πάνω προβληματισμούς ορίστηκε η Επιστημονική Επιτροπή του ΙΕΠ με σκοπό τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για την ξενόγλωσση εκπαίδευση στην Ελλάδα και υποβάλει:

1. Πρόταση σχετικά με το επιθυμητό επίπεδο γλωσσομάθειας κατά βαθμίδα εκπαίδευσης, λαμβάνοντας υπόψη τα ελληνικά δεδομένα, ευρωπαϊκές μελέτες και οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου Υπουργών της Ε.Ε., καθώς και τις συνθήκες μάθησης-διδασκαλίας εντός και εκτός του ελληνικού σχολείου.
2. Πρόταση για την υιοθέτηση του Προγράμματος Εκμάθησης Αγγλικής στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία για τη διδασκαλία της ξένης γλώσσας στην Α' και Β' Δημοτικού, το οποίο Πρόγραμμα στηρίζεται στις αρχές του πολυγραμματισμού και εισάγει σταδιακά μια σύγχρονη γλωσσο-παιδαγωγική προσέγγιση με μαθησιακό υλικό που είναι κατάλληλο για τους μικρούς μαθητές και μαθήτριες που προετοιμάζονται από το ελληνικό σχολείο του σήμερα για να ανταποκριθούν στις ανάγκες του αύριο. Οι παιδαγωγικές πρακτικές τις οποίες προωθεί το αποβλέπουν στην ανάπτυξη στην ανάπτυξη της κοινωνικότητας των μικρών μαθητών και στην αφύπνιση της δημιουργικής έκφρασής τους μέσω της Αγγλικής γλώσσας καθώς και στην ανάπτυξη του σεβασμού για τον εαυτό και τον Άλλο και εν τέλει στην αγάπη για τη γλώσσα – είτε είναι η ξένη και είτε η μητρική του γλώσσα.
3. Πρόταση για την υιοθέτηση και τους τρόπους αξιοποίησης του Ενιαίου Προγράμματος Σπουδών των Ξένων Γλωσσών (ΕΠΣ-ΞΓ), το οποίο έχει ήδη εκπονηθεί για τη βασική εκπαίδευση –ακολουθώντας την λογική του *Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις Ξένες Γλώσσες: Διδασκαλία, Μάθηση, Αξιολόγηση* (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2001) και την εξάβαθμη κλίμακα γλωσσομάθειας που το ΣτΕ ορίζει. Το ΕΠΣ-ΞΓ αφορά τις γλώσσες εκείνες που περιλαμβάνονται σήμερα στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών και εκείνες που μπορεί να περιληφθούν στο μέλλον, ως υποχρεωτικές ή επιλογής, ανεξαρτήτως των ωρών που προβλέπονται για τη διδασκαλία της κάθε μιας εξ αυτών. Υποστηρίζεται από ηλεκτρονική υποδομή που επιτρέπει να προστίθενται στοιχεία που συνδέονται με την λεξικογραμματική εκφορά των δεικτών επικοινωνιακής επάρκειας κατά επίπεδο γλωσσομάθειας, χωρίς να διαφοροποιείται ο κορμός του ΕΠΣ-ΞΓ.
4. Πρόταση σχετικά με το πλαίσιο για την εκπόνηση του αντίστοιχου ΕΠΣ-ΞΓ για το Λύκειο καθώς επίσης για την εκπόνηση σχολικών εγχειριδίων για τα Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά (τα οποία οι μαθητές/τριες τώρα αγοράζουν από την ελεύθερη αγορά, ξοδεύοντας υπέρογκα ποσά) και για την αξιοποίηση ψηφιακού υλικού.
5. Πρόταση για τον τρόπο ενδοσχολικής εξέτασης των μαθημάτων ξένων γλωσσών και ειδικότερα την αντικατάσταση του πεπαλαιωμένου Π.Δ. για τις εξετάσεις της ξένης γλώσσας.
6. Πρόταση για το ποιες γλώσσες διδάσκονται/μαθαίνονται στο σχολείο (και ειδικότερα για την συμπερίληψη, εκτός της Γαλλικής και Γερμανικής ως Β ξένης γλώσσας, της Ισπανικής και της Ιταλικής ως γλώσσες που προσφέρονται στο πλαίσιο του Σχολικού Προγράμματος Σπουδών, με την προϋπόθεση ότι μπορούν να εξασφαλιστούν οι κατάλληλοι πόροι), καθώς και συνακόλουθη πρόταση σχετικά με το πότε και για πόσες ώρες να διδάσκονται.
7. Πρόταση για τις γνώσεις/ικανότητες που πρέπει να έχει αποκτήσει ο/η εκπαιδευτικός της ξένης γλώσσας (αξιοποιώντας το Ευρωπαϊκό Πορτφόλιο Εκπαιδευτικών Ξένων Γλωσσών) –περιγραφητές που θα χρησιμεύουν για την αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευτικού καθώς και το πεδίο στο οποίο μπορεί να χτιστεί ένα πρόγραμμα επιμόρφωσης.
8. Πρόταση περί της πιστοποίησης της γλωσσομάθειας που αποκτούν οι μαθητές/τριες στο σχολείο, έχοντας τη δυνατότητα να προετοιμάζονται και να συμμετέχουν στις εθνικές εξετάσεις ξένων γλωσσών για το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας

(ΚΠΓ) για τις οποίες την ευθύνη έχει το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων.

9. Πρόταση για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ξένων γλωσσών στην αξιοποίηση των ΤΠΕ για τη διδασκαλία και εκμάθηση της ξένης γλώσσας, σύμφωνα με τα νέα προγράμματα σπουδών.
10. Πρόταση για την εξ αποστάσεως υποβοηθούμενη διδασκαλία των ξένων γλωσσών με σκοπό αφενός την εξυπηρέτηση μαθητών σε απομακρυσμένες περιοχές της χώρας και αφετέρου την εξοικονόμηση ανθρώπινων πόρων.

Για την αποτελεσματική αναβάθμιση της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών στο δημόσιο σχολείο πραγματοποιείται η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης και των προβλημάτων που αντιμετωπίζει σήμερα ο τομέας αυτός και η διαμόρφωση μιας συνολικής πρότασης, σε επιστημονική και ρεαλιστική ταυτόχρονα βάση, που θα λαμβάνει υπόψη και θα συνεκτιμά τα δεδομένα της ελληνικής κοινωνίας, τις συνθήκες λειτουργίας των σχολείων της χώρας, τις σύγχρονες απαιτήσεις για γλωσσομάθεια, τις προτάσεις των αρμόδιων φορέων και ιδρυμάτων, επιστημονικών οργανώσεων, παραγόντων και στελεχών της εκπαίδευσης καθώς και τις καλές πρακτικές από άλλες χώρες.

Χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των προτάσεων:

2016-2017

- Υιοθέτηση του Προγράμματος Εκμάθησης Αγγλικής στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία (ΠΕΑΠ), το οποίο έχει ήδη εκπονηθεί, για την εισαγωγή της ξένης γλώσσας στην Α' & Β' Δημοτικού όλων των σχολείων.
- Υιοθέτηση του Ενιαίου Προγράμματος Σπουδών των Ξένων Γλωσσών (ΕΠΣ-ΞΓ), το οποίο έχει ήδη εκπονηθεί για την υποχρεωτική εκπαίδευση – ακολουθώντας την λογική του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις Ξένες Γλώσσες.
- Νέο Π.Δ. και αναλυτικές οδηγίες που θα εξειδικεύουν σύγχρονο τρόπο ενδοσχολικής εξέτασης των μαθημάτων ξένων γλωσσών στη Β/θμια εκπαίδευση.
- Καθορισμό των επιθυμητών επιπέδων γλωσσομάθειας κατά βαθμίδα εκπαίδευσης, λαμβάνοντας υπόψη τα ελληνικά δεδομένα, ευρωπαϊκές μελέτες και οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου Υπουργών της Ε.Ε., καθώς και τις συνθήκες μάθησης-διδασκαλίας εντός και εκτός του ελληνικού σχολείου.

2016-2018

- Εκπόνηση του αντίστοιχου με το ΕΠΣ-ΞΓ για το Λύκειο, παραγωγή σχολικών εγχειριδίων και εκπόνηση ψηφιακού υλικού για τα Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά
- Ολοκληρωμένο σχέδιο για την διδασκαλία των ξένων γλωσσών στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος σπουδών (ώρες διδασκαλίας, την αλληλουχία των γλωσσών, κτλ.)
- Σύνδεση της ξενόγλωσσης εκπαίδευσης με το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας (ΚΠΓ)
- Πλαίσιο Προσόντων των Εκπαιδευτικών Ξένων Γλωσσών με διακριτούς περιγραφητές των ικανοτήτων που πρέπει να έχει αποκτήσει ο εκπαιδευτικός της ξένης γλώσσας που θα αξιοποιούνται και για την αυτοαξιολόγησή τους
- Επιμόρφωση εκπαιδευτικών ξένων γλωσσών στην αξιοποίηση των ΤΠΕ για τη διδασκαλία και εκμάθηση της ξένης γλώσσας.

- Σχέδιο για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών των ξένων γλωσσών στην αξιοποίηση των ΤΠΕ για τη διδασκαλία και εκμάθηση της ξένης γλώσσας, σύμφωνα με τα νέα προγράμματα σπουδών.
- Σχέδιο για την εξ αποστάσεως υποβοηθούμενη διδασκαλία των ξένων γλωσσών.

11. ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΔΟΜΙΚΕΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Η μέχρι τώρα μελέτη της θεματικής της Υποεπιτροπής οδηγεί στη συστηματοποίηση των αναλύσεων και προτάσεων σε πέντε άξονες:

1. Η κουλτούρα του καταναλωτικού ναρκισσισμού και η μετάλλαξη του σχολικού χώρου σε πασαρέλα ναρκισσισμού. Συμπτώματα και αντίδοτα.
2. Κρίση και επίδρασή της στο σχολείο και τη συμπεριφορά των μαθητών. Ποιες είναι οι επιπτώσεις (υπάρχουσες και πιθανές) στην ψυχολογία και συμπεριφορά των μαθητών και ευρύτερα στην εκπαίδευση από την κρίση; Ποιές προτάσεις προκύπτουν από άλλα παραδείγματα εκπαιδευτικών παραδειγμάτων χωρών σε κρίση (Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ισπανία κλπ);
3. Δυσανεξία, επιθετικότητα, bullying στον σχολικό χώρο.
4. Επιπτώσεις από τα μεταναστευτικά ρεύματα και προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά των μεταναστών και οι οικογένειές τους σε σχέση με το σχολείο.
5. Η μάχη για το Φαντασιακό της Παιδείας. Ανάπτυξη μιας δημοκρατικής κουλτούρας με βάση την κοινή αγάπη για τη γνώση, τον αμοιβαίο σεβασμό και έλλογους κανόνες.

Μεταξύ των πέντε αυτών διαστάσεων υφίσταται ισχυρή συσχέτιση και αλληλεπίδραση. Συνεπώς, ο μεθοδολογικός διαχωρισμός για τις ανάγκες της έρευνας και της έκθεσης δεν σημαίνει ότι η συνολική θεώρηση και παρέμβαση μπορεί να πραγματοποιηθεί με όρους κατακερματισμού του πεδίου. Η ενδεικνυόμενη προσέγγιση είναι στρατηγική, οικοσυστημική και ολιστική, με αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων πόρων στο πλαίσιο ενός ενιαίου, συνεκτικού σχεδιασμού.

Στο κείμενο που ακολουθεί εκτίθενται ορισμένα βασικά σημεία του σκεπτικού και, όσο είναι δυνατόν κάθε φορά, συγκεκριμένες προτάσεις για κάθε άξονα που αποβλέπουν στην άμεση ή μακροπρόθεσμη υλοποίηση του στρατηγικού σκοπού. Τόσο το εκάστοτε σκεπτικό όσο και οι προτάσεις εδράζονται στις επεξεργασίες των μελών και συνεργατών της Υποεπιτροπής, οι οποίες είναι ήδη διαθέσιμες για τα μέλη της Επιτροπής και παρατίθενται στο τέλος ως Βιβλιογραφία, καθώς και στις προφορικές ή

γραφτές ανταλλαγές και επικοινωνίες μεταξύ των μελών και συνεργατών της Υποεπιτροπής.

1. Η κουλτούρα του καταναλωτικού ναρκισσισμού και η μετάλλαξη του σχολικού χώρου σε πασαρέλα ναρκισσισμού. Συμπτώματα και αντίδοτα.

Σκεπτικό

Παρατηρώντας τα συμβαίνοντα και δρώμενα στην τάξη, στο προαύλιο, αλλά και στις κοινωνικές προσεκβολές του σχολικού χώρου (εξωσχολικές σχέσεις μεταξύ συμμαθητών), διαπιστώνει κανείς μια προχωρημένη και συνεχιζόμενη μετάλλαξη του σχολικού ψυχικού περιβάλλοντος. Πυρήνας αυτής της μετάλλαξης είναι μια μεταλλαγή του μαθητικού Φαντασιακού, που μετατρέπει τον σχολικό χώρο σε πασαρέλα ναρκισσισμού.

Σ' αυτή την πασαρέλα δεν ισχύουν συμβολικά-απρόσωπα κριτήρια (όπως π.χ. στον αθλητισμό ή τη σχολική επίδοση). Κύριο, αν όχι μοναδικό κριτήριο, είναι οι εντυπώσεις: Η "δημοφιλία" μεταξύ των ομοίων· η επίδειξη πλούτου ή κατ' επίφαση σημείων που δηλώνουν "έχω κι εγώ" (γκάτζετ, ρούχα και αξεσουάρ, τρόποι...); η προβολή της ισχύος (σωματικής ή κοινωνικής) με απαίτηση προσπορισμού προνομίων στον σχολικό χώρο από μη-εκπαιδευτικές πηγές· η περιφορά, ιδίως στην γυμνασιακή ηλικία, μιας ανοικονόμητης σεξουαλικότητας και σαγήνης· η παράβαση των εσκαμμένων και ως προς το σχολείο και ως προς τους συνομηλίκους (από αγένεια έως άσκηση ψυχολογικής ή φυσικής βίας) ως εργαλείο διάκρισης και συγκρότησης ταυτότητας.

Η μετατροπή του σχολικού χώρου σε πασαρέλα ναρκισσισμού και φαντασιακών ανταγωνισμών χωρίς κανόνες και σε πεδίο διάκρισης και συγκρότησης ταυτότητας χωρίς αξιακή αναφορά στην παιδεία, τη γνώση και τον καλό χαρακτήρα είναι και μείζον σύμπτωμα της κακουχίας του σημερινού Ελληνικού σχολείου, και πηγή ισχυρότατων αντιστάσεων σε κάθε απόπειρα μεταρρύθμισης με στόχο της "καλύτερη παιδεία", και πεδίο αναγκαίας στρατηγικής παρέμβασης για την υποστήριξη κάθε εγχειρήματος οικοδόμησης καλύτερου σχολικού χώρου – τόσο ως προς την εκπαιδευτική αποτελεσματικότητα όσο και ως προς τη διάπλαση ανθρώπων με ψυχική ποιότητα και χαρακτήρα απελεύθερο σε σχέση με τις σειρήνες του καταναλωτικού ναρκισσισμού.

Προτάσεις

A. Ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και ενδυνάμωση γονέων

Ξεκινώντας με όσο το δυνατόν πιο πρώιμες παρεμβάσεις, οι υποψήφιοι και οι νέοι γονείς ενημερώνονται και καθοδηγούνται από ειδικούς, οι οποίοι de facto έρχονται σε επαφή μαζί τους (π.χ. μαιευτήρες, μαιές, παιδίατροι, διαμορφωτές γνώμης...), ατομικά ή σε ομάδες ("σχολή γονέων" κλπ.), προκειμένου να εμπεδώσουν ορισμένες απλές αλλά καθοριστικές αρχές, τις οποίες θα διδάξουν στα παιδιά. Τις ίδιες αρχές καλλιεργούν στους γονείς, σε όλη τη σχολική διαδρομή, με πρόσφορους τρόπους, οι εκπαιδευτικοί, οι ειδικοί ψυχικής υγείας κλπ. Οι αρχές αυτές συνιστούν έναν κώδικα δημοκρατικού ανθρωπισμού και προετοιμάζουν τα παιδιά όχι μόνο για τη σχολική τους ζωή, αλλά και για την ευρύτερη κοινωνική τους λειτουργία ως δημοκρατικοί πολίτες. Είναι οι εξής:

1. Το παιδί καθενός είναι μοναδικό και ξεχωριστό για τον ίδιο. Ωστόσο, είναι ένα παιδί ανθρώπων όπως κάθε παιδί ανθρώπων: Διαφορετικό αλλά ίσο με τα άλλα, και όχι πριγκίπισσα ή βασιλόπουλο.

2. Στο σχολείο (ο όρος περιλαμβάνει και την προσχολική αγωγή) πηγαίνουμε επειδή το σχολείο είναι σαν δεύτερο σπίτι μας. Εκεί συναντάμε πολλά άλλα παιδιά και μαθαίνουμε να ζούμε μαζί και να κάνουμε πράγματα μαζί που είναι ευχάριστα και χρήσιμα για όλους και δεν ενοχλούν κανέναν.

3. Στο σχολείο δεν πάμε για επίδειξη, αλλά για γνώση και χαρακτήρα. Για να μάθουμε πράγματα και τρόπους και να γίνουμε άνθρωποι καλοί κι αγαπητοί. Για να γίνει κάθε παιδί ένας ξεχωριστός άνθρωπος για τους άλλους.

4. "Είναι ντροπή και γελοίο να κάνεις επίδειξη ότι έχεις χρήματα και πράγματα, όταν άλλα παιδάκια στερούνται και υποφέρουν. Και είναι τιμή και ωραίο να νοιάζεσαι για τον άλλον και να τον βοηθάς όπως μπορείς."

5. Θεσπίζεται ως "προαιρετικά υποχρεωτικό" (όπως η ψήφος στις εκλογές...) το ακόλουθο Συμβόλαιο Τιμής: Κατά την έναρξη του σχολικού έτους, οι γονείς ή κηδεμόνες για παιδιά Α' έως Γ' Δημοτικού και, στη συνέχεια, τα ίδια τα παιδιά ("Τώρα που μεγάλωσες...") καλούνται να υπογράψουν ένα συμβόλαιο σαν το ακόλουθο:

"Δίνω τον λόγο της τιμής μου και υπόσχομαι ότι θα σέβομαι το σχολείο, τους δασκάλους και τους συμμαθητές μου, θα φέρομαι ιπποτικά σε όλους και ιδιαίτερα στους πιο αδύναμους, και δεν θα επιτεθώ ποτέ σε αδύναμο, αλλά θα τον υπερασπίσω από επιθέσεις. Θα θεωρώ σωστή μόνο την άμιλλα για τη διάκριση στη μάθηση, στον αθλητισμό, την καλή συμπεριφορά και τα καλά έργα. Δεν θα κάνω ποτέ στον άλλον ό,τι δεν θέλω να κάνουν σε μένα. Και θα θεωρώ ντροπή κάθε παράβαση αυτής της υπόσχεσης που ελεύθερα δίνω σήμερα."

Β. Αντίστοιχη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών

Στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών (αρχική και συνεχιζόμενη) οι εκπαιδευτικοί μαθαίνουν τη σπουδαιότητα των ως άνω αρχών, καθώς και πώς να

συνεργάζονται με το σχολείο, την οικογένεια, τα παιδιά και την τοπική κοινωνία για να καλλιεργήσουν αυτές τις αρχές και τις αντίστοιχες νοοτροπίες στο περιβάλλον της σχολικής κοινότητας.

Γ. Ηθική υποστήριξη στις καλές πρακτικές

Θεσπίζονται, σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες κάθε σχολικού χώρου, ηθικές ανταμοιβές για στάσεις και πράξεις (παιδιών και παιδαγωγών) που εικονογραφούν παραδειγματικά την τήρηση αυτών των αρχών: Λεκτικός έπαινος στην τάξη ή στο σχολείο, αναγνώριση από και προβολή στην τοπική κοινωνία, ευρύτερη προβολή, ετήσια εθνικά βραβεία (όπως της Ακαδημίας...).

Στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών (αρχική και συνεχιζόμενη) οι εκπαιδευτικοί μαθαίνουν τη σπουδαιότητα αυτών των ηθικών ανταμοιβών, να εκτιμούν τη λειτουργία τους (ατομική και συλλογική) και να επιζητούν και οι ίδιοι τέτοιες ανταμοιβές. Αναστοχασμός, αυτογνωσία και ευσυνειδησία, πέραν της βιοποριστικής σκοπιμότητας και μόνο, είναι αρετές απόλυτα αναγκαίες για κάθε παιδαγωγό.

Δ. Αντιμετώπιση παραβάσεων

Η επιβράβευση, πλαisiώση και υποστήριξη των καλών πρακτικών συνοδεύονται από άμεση και σε βάθος αντιμετώπιση των παραβάσεων αυτού του κώδικα συμπεριφοράς με πράξεις που ενοχλούν, βλάπτουν ή πληγώνουν τους άλλους ή τη λειτουργία της σχολικής κοινότητας, τόσο ως προς την εκπαιδευτική διαδικασία όσο και ως προς την ανθρώπινη σχέση στον σχολικό χώρο.

Βασικό πλαίσιο για την εμπέδωση και εποπτεία της τήρησης αυτού του κώδικα δημοκρατικού ανθρωπισμού στον σχολικό χώρο αποτελεί η Συνάντηση Σύνθεσης (βλ. παρακάτω, άξονας 5).

Ε. Παρέμβαση στις κοινωνικές στάσεις

Πέρα από προσωπικές ή συλλογικές πρωτοβουλίες από την ίδια την κοινωνία, η Πολιτεία μπορεί να επέμβει στη διαμόρφωση του παιδικού και σχολικού Φαντασιακού με πολλούς τρόπους: Ενημερώνοντας και ευαισθητοποιώντας την κοινωνία. Ενεργοποιώντας και υποστηρίζοντας σχετικές πρωτοβουλίες των τοπικών κοινωνιών. Ζητώντας από τα ΜΜΕ και τους διαμορφωτές γνώμης αντίστοιχη συμπεριφορά. Επιβάλλοντας εύλογους περιορισμούς στις διαφημίσεις και γενικά στα μηνύματα των ΜΜΕ που απευθύνονται στα παιδιά ή στους γονείς. Κ.τ.ό.

2. Κρίση και επίδρασή της στο σχολείο, στη συμπεριφορά των μαθητών και ευρύτερα στην εκπαίδευση

Σκεπτικό

Ένα πένθιμο μούδιασμα ορίζει το ιδιαίτερο ψυχολογικό στίγμα της κρίσης. Η πένθιμη χροιά οφείλεται στις πολλαπλές απώλειες που βιώνουν οι άνθρωποι: Χάνουν υλικές απολαβές και θεσμικές διασφαλίσεις. Χάνουν το σύμπλεγμα διασκεδαστικής αυταπάτης που καλλιεργούσε ο καταναλωτικός ναρκισσισμός, δηλαδή φαντασιακές ευχαριστήσεις. Χάνουν την εμπιστοσύνη τους στον κόσμο, στον άλλον και σε ό,τι καλό κι αγαπητό έβλεπαν στον εαυτό τους. Η απώλεια τόσο της υλικής κατάστασης όσο και της ηδονικής αυταπάτης προκαλεί ένα βίαιο πένθος.

Ωστόσο, η δεσπόζουσα ψυχολογική ιδιαιτερότητα της παρούσας κρίσης αντιστοιχεί στο μούδιασμα της σκέψης, του λόγου και της πράξης, που ορίζει τη στάση των ανθρώπων, ιδιαίτερα όσων πλήττονται εξοντωτικά από την κρίση.

Το μούδιασμα της σκέψης και της πράξης συνοδεύεται από βαριά αρνητικά συναισθήματα, όπως απόγνωση, ανήμπορη οργή, φόβος, αγωνιώδης αναμονή στο σπίτι και στο σχολείο (απειλή ή πραγματικότητα), καθώς και στάση απαξίωσης απέναντι σε πρόσωπα, καταστάσεις και θεσμούς (όπου συμπεριλαμβάνεται και το σχολείο).

Το σχολείο είναι ένα ιδιότυπο ανοιχτό υποσύστημα της κοινωνίας. Ως εκ τούτου, η εκπαίδευση γενικότερα και το σχολικό περιβάλλον ειδικότερα υφίστανται τις επιπτώσεις της κρίσης. Συχνά επισημαίνονται τα προβλήματα που δημιουργούν οι ελλείψεις και οι περιορισμένοι πόροι. Ωστόσο, σημαντικός είναι και ο τρόπος με τον οποίο η κρίση επηρεάζει σε προσωπικό και ψυχολογικό επίπεδο τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς. Αντίστοιχα, καθίσταται αναγκαία και η εξεύρεση τρόπων με τους οποίους θα μπορούσαμε να αντιμετωπίσουμε τις εν λόγω συγκυριακές μεν, αλλά βαρύνουσες διαστάσεις της κρίσης.

Οι υπάρχουσες ή πιθανές επιπτώσεις της κρίσης στην ψυχολογία και τη συμπεριφορά των μαθητών στο σχολικό πλαίσιο εκδηλώνονται σε πολλά επίπεδα. Σύμφωνα με έρευνες σε διάφορες χώρες της Ευρώπης και στην Ελλάδα το 2013, σε περιοχές της Αθήνας, διαπιστώνεται πως τα παιδιά από πολύ μικρή ηλικία πλέον βρίσκονται αντιμέτωπα με τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ψυχοσυναισθηματική τους κατάσταση.

Συγκεκριμένα, τα ίδια τα παιδιά υποστηρίζουν πως βιώνοντας από κοντά τις δυσκολίες και τα αρνητικά συναισθήματα των γονιών τους και παρακολουθώντας αναπόφευκτα τα όσα διαδραματίζονται στη χώρα μας, τα αισθήματα της στενοχώριας, της λύπης, του θυμού, της οργής είναι εκείνα που προσδιορίζουν καλύτερα τη συναισθηματική τους κατάσταση. Παράλληλα, κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στις

εντάσεις που δημιουργούνται στις οικογένειες τους εξ αιτίας των όσων η κρίση στερεί, σχολιάζουν και το δικό τους συναισθηματικό βάρος σχετικά με όλα όσα εκτυλίσσονται στα σπίτια τους. Σημαντικό είναι επίσης να αναφερθεί πως τα παιδιά τονίζουν την ανάγκη τους για εξωτερική των συναισθημάτων αυτών, κάτι που κρίνεται αδύνατο να περιοριστεί εντός του οικογενειακού χώρου με αναπόφευκτη την εμφάνιση του στον σχολικό χώρο.

Το σχολείο, ως δεύτερη οικογένεια, προσπαθεί να ανταπεξέλθει στις συνθήκες που επιβάλλει η εποχή. Παιδιά που νιώθουν λυπημένα, πιεσμένα, θυμωμένα, παιδιά που βιώνουν τις εντάσεις και τις δυσκολίες των γονιών τους, παιδιά που στερούνται αυτά που επιθυμούν (μεγαλύτερης ή μικρότερης αναγκαιότητας), παιδιά που δυσκολεύονται να συγκεντρωθούν στην ουσία του σχολείου (την εκπαίδευση), παιδιά που μοιάζουν να παρουσιάζουν ελλείματα στις δυνατότητες τους, παιδιά που εντάσσονται σε ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον που και το ίδιο στερείται πολλά και κινδυνεύει να χάσει τον πολυσήμαντο ρόλο του. Και μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα ο εκπαιδευτικός, ο οποίος δε γνωρίζει πώς να καταφέρει μια επιθυμητή ισορροπία χωρίς παράλληλα να ξεφύγει από το αντικείμενο της δουλειάς του.

Η δυσκολία των παιδιών να διαχειριστούν τα αρνητικά συναισθήματα που επιφέρει η κρίση τα φέρνει αντιμέτωπα με την οικογένεια τους, το σχολείο, μα και τον ίδιο τους τον εαυτό δημιουργώντας τους την ανάγκη έντονων ξεσπασμάτων, που επεκτείνονται και στο περιβάλλον του σχολείου. Δυσκολία στην επικοινωνία και τη συμμόρφωση, εντάσεις, καυγάδες, bullying και γενικότερα έντονη έως βίαιη συμπεριφορά, είναι κάποια από τα αποτελέσματα του ψυχικού φορτίου των παιδιών την περίοδο που διανύουμε στη συμπεριφορά τους.

Ταυτόχρονα, το εκπαιδευτικό μας σύστημα παρουσιάζεται ελλιπές απέναντι στις ανάγκες των εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση των νέων μορφών κρίσεων που ακολουθούν την οικονομική-ανθρωπιστική- πολιτισμική κρίση της Ελλάδας.

Η γενική αυτή ψυχοδιανοητική και ψυχοσυναισθηματική κρίση έχει απτές επιπτώσεις και στους μαθητές. Αυτές αφορούν το παρόν και/ή το μέλλον.

Παρούσες επιπτώσεις

- Υλικές στερήσεις και ματαιώσεις οικογένειας – παιδιού, που προκαλούν ή επιδεινώνουν υπάρχουσες κοινωνικές, διαπροσωπικές και προσωπικές δυσλειτουργίες (περιθωριοποίηση, αποκλεισμός, στερήσεις, ματαιώσεις, ψυχική επιβάρυνση...)
- Τα παιδιά χάνουν την παιδικότητά τους λόγω έντονου στρες, ανεπαρκούς ψυχοκοινωνικής στήριξης από οικείους και θεσμούς, αλλά και της ανάληψης συνθλιπτικών ευθυνών έναντι της οικογένειας και του άλλου (από αυτοπερικοπή των αναγκών τους μέχρι "αντικαταθλιπτικό/αγχολυτικό" των γονέων...)

- Δυσκολία αφηρημένης σκέψης (έννοιες – συλλογισμοί)
- Επίταση φαντασιακών συγκρίσεων και ανταγωνισμών – Ένταση, επιθετικότητα, βία
- Υπάρχουν ωστόσο και θετικές επιπτώσεις της κρίσης, που είναι κυρίως ο επαναπροσδιορισμός κλίμακας αξιών, σε δύο άξονες:
 - Αποχαιρετισμός σε απολεσθέντα (π.χ. γκάτζετ, άχρηστα παιχνίδια)
 - Αναγνώριση αξίας υπαρχόντων (π.χ. ανθρώπινη σχέση, διάλογος με τους οικείους)

Μελλοντικές επιπτώσεις

Η κρίση αντιπροσωπεύει τραυματική εμπειρία με χροιά συλλογικής καταστροφής. Οι πιθανές μελλοντικές συνέπειες μιας τέτοιας εμπειρίας είναι:

- Ενδεχόμενη παθολογία λόγω του τραύματος (κυρίως άγχος, κατάθλιψη, ψυχοσωματικές διαταραχές...)
- Κοινωνικο-επαγγελματική υστέρηση των παιδιών που λόγω κρίσης δεν έχουν ικανοποιητική πρόσβαση στη γνώση και την εργασία, με προφανείς αρνητικές ψυχολογικές συνέπειες
- Αλλά και δυνατότητα και κίνητρο για προσωπική και συλλογική αναμόρφωση/αναβάθμιση του πολιτισμού και ευρύτερα του Φαντασιακού των "επιζώντων"

Επίπτωση στην εκπαίδευση

- Υποχρηματοδότηση του εκπαιδευτικού συστήματος και απαξίωση των αποτελεσμάτων του λόγω ανεργίας των νέων
- Υλικές στερήσεις και ματαιώσεις των εκπαιδευτικών
- Πλήγμα στο ηθικό των παιδαγωγών και των (μεγαλύτερων κυρίως) παιδιών
- Επιτακτική ανάγκη: «Με λιγότερα (μέσα) να γίνουν περισσότερα (νέες ανάγκες)»
- Μείζον ζητούμενο: Ποιότητα με τα όπλα του φτωχού

Προτάσεις

Το κλειδί ώστε η εμπειρία της κρίσης, από απλή άμυνα/"άσκηση επιβίωσης" να μετατραπεί σε εποικοδομητικά μαθήματα ζωής/συνθήκη αναβάθμισης της Παιδείας, είναι το εξής: Πάθος, στρατηγική και φαντασία των παιδαγωγών που διαχέεται στα παιδιά, στην οικογένεια, στην κοινότητα.

Η ανάγκη για επαναπροσδιορισμό των αναγκών και των πρακτικών αντιμετώπισης της κρίσης στους εκπαιδευτικούς χώρους δεν αφορά μόνο την Ελλάδα. Αντίστοιχα προβλήματα αντιμετώπισαν και αντιμετωπίζουν και άλλες χώρες της Ευρώπης. Κρίνοντας αξιόλογες κάποιες από τις προσπάθειες που έγιναν στις χώρες αυτές για την επίλυση, σε όποιο επίπεδο αυτό καθίσταται δυνατό, ζητημάτων που διαταράσσουν το κλίμα εντός της σχολικής κοινότητας, θέτοντας σε κίνδυνο την ψυχική και σωματική ασφάλεια των παιδιών και δυσκολεύοντας το έργο των εκπαιδευτικών, προτείνεται να μελετηθούν προσεκτικά οι εν λόγω καλές πρακτικές και η ενδεχόμενη χρησιμότητά τους και στη χώρα μας. Πέρα από την οικονομική και κοινωνική ενίσχυση των οικογενειών και των γονέων, οι πρωτοβουλίες αυτές περιλαμβάνουν και πρακτικές με εστιασμένη ψυχοπαιδαγωγική στόχευση, όπως τα ακόλουθα:

Στην Πορτογαλία για παράδειγμα, υπάρχει θεσπισμένος κώδικας που επιβάλλει τα δικαιώματα αλλά και τις υποχρεώσεις των μαθητών, ενισχύοντας την ατομική ευθύνη των ίδιων, των οικογενειών τους και των εκπαιδευτικών απέναντί τους. Ταυτόχρονα στην ίδια χώρα γίνεται ιδιαίτερη προσπάθεια να ενισχυθεί η πρόληψη. Σε πρωτογενές επίπεδο με την επιμόρφωση, την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη, την κλινική επίβλεψη και στήριξη των ίδιων των εκπαιδευτικών. Σε δευτερογενές επίπεδο αξιοποιώντας την άμεση έκφραση και συζήτηση των προβλημάτων που δημιουργούνται ανάμεσα στους δασκάλους και τα παιδιά για τη δημιουργία καλύτερης επικοινωνίας και κατανόησης των καταστάσεων. Και σε ένα τρίτο επίπεδο με την κοινωνική διαμεσολάβηση των εκπαιδευτικών ανάμεσα στα παιδιά και την οικογένεια πραγματοποιώντας σοβαρές συζητήσεις μαζί τους.

Η Σχολική Διαμεσολάβηση είναι μία διαδικασία κατά την οποία μαθήτριες και μαθητές, αφού εκπαιδευτούν από καθηγήτριες/ καθηγητές τους που έχουν ασχοληθεί και επιμορφωθεί σχετικά με το θέμα αυτό, διαμεσολαβούν στις συγκρούσεις, τους καυγάδες, τις εντάσεις μεταξύ των μαθητών. Πρόκειται για μία πρακτική επίλυσης των σχολικών συγκρούσεων και εφαρμόζεται με το διάλογο, την ενσυναίσθηση και την ενεργητική ακρόαση. Αποτελεί μία μορφή ειρηνικής επίλυσης επιθετικών συμπεριφορών, η οποία οργανώνεται και εφαρμόζεται εντός του σχολικού πλαισίου, μεταξύ των μαθητριών, μαθητών, ως εναλλακτική πρακτική που αντικαθιστά το πειθαρχικό σύστημα της τιμωρίας και συμπληρώνει τις άλλες παιδαγωγικές πρακτικές του κάθε σχολείου.

Τα τρία βασικά στοιχεία στα οποία στηρίζεται η αποτελεσματικότητα του συγκεκριμένου προγράμματος είναι: α) η δημιουργία ενός προγράμματος εκπαίδευσης στη διαμεσολάβηση, β) η δημιουργία μιας ομάδας διαμεσολαβητών που να είναι αντιπροσωπευτική του σχολικού πληθυσμού (φύλο, ηλικία, εθνότητα, σχολική επίδοση) και γ) η εξασφάλιση της μέγιστης δυνατής υποστήριξης από το προσωπικό του σχολείου. Πρόκειται για μία δομημένη διαδικασία, η οποία χαρακτηρίζεται από τη σχετική αυτονομία των μαθητριών και μαθητών στην επίλυση των συγκρούσεών τους,

την εθελοντική συμμετοχή τόσο των διαμεσολαβητών όσο και των διαμεσολαβούμενων, την εχεμύθεια, την αμεροληψία, την ενεργητική ακρόαση, την ισότητα, την εξισορρόπηση δυνάμεων μεταξύ διαφωνούντων, το σεβασμό, την ειλικρίνεια και την αυτοπεποίθηση.

Στη Σχολική Διαμεσολάβηση δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να συζητούν ανοιχτά τα θέματα που τους απασχολούν, να εκφράζουν τα συναισθήματά τους, τις ανάγκες τους και να διερευνούν από κοινού τρόπους επίλυσης των προβλημάτων τους, χωρίς να δέχονται κριτική ερμηνεία από τους διαμεσολαβητές.

Η τακτική αυτή έχει απτά αποτελέσματα ως προς την μείωση της ενδοσχολικής βίας, την ένταση, τη συχνότητα και τη διάρκειά της, επειδή παρέχει στα παιδιά χώρο και χρόνο να μιλήσουν και κυρίως να ακουστούν. Στις συναντήσεις που κάνουν τα παιδιά διερευνώνται 4 βασικά ερωτήματα: τι συνέβη, πώς νιώθεις για αυτό, τι θα ήθελες να γίνει, τι πιστεύεις ότι πραγματικά μπορεί να γίνει. Η ομάδα της διαμεσολάβησης επικεντρώνεται στα κοινά σημεία των δύο πλευρών, αναζητούνται πιθανές λύσεις από κοινού και συμφωνούν γραπτά στη λύση που αποφασίζουν και δεσμεύονται στη διατήρησή της. Επιπλέον, συμφωνούν σε μία μελλοντική συνάντηση ανατροφοδότησης και διερεύνησης για να συζητήσουν αν και πώς επαναλήφθηκε κάποιο περιστατικό βίας ανάμεσά τους ή με άλλες/άλλους. Τα περιστατικά για διαμεσολάβηση καταγράφονται και ρίχνονται επώνυμα ή ανώνυμα στο Κουτί της Σχολικής Διαμεσολάβησης που υπάρχει κοντά στο γραφείο καθηγητριών/τών, αναφέρονται προφορικά σε καθηγήτριες/τές, γίνονται αντιληπτά από την/τον εκπαιδευτικό, το 15μελές μαθητικό συμβούλιο, τους γονείς και γενικά το σχολικό προσωπικό.

Η μέθοδος αυτή, που προτάθηκε στην Διάσκεψη της Ουτρέχτης στην Ολλανδία το 1997, συνιστώντας και την ύπαρξη ad hoc ομάδων εμπειρογνομώνων, θα μπορούσε να εφαρμοστεί με επιτυχία στα ελληνικά σχολεία. Η ανάγκη, κυρίως την εποχή που διανύουμε, είναι σίγουρα μεγάλη. Η δημιουργία ενός τέτοιου δικτύου που προάγει την προσωπική εμπλοκή των παιδιών, μπορεί να μειώσει την ένταση και τη διάρκεια της σχολικής βίας και του εκφοβισμού και να προάγει, χωρίς ιδιαίτερο κόστος, ένα ασφαλέστερο, ψυχικά και σωματικά, περιβάλλον.

Η Ισπανία, σε μια προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων συμπεριφοράς στη σχολική κοινότητα πρότεινε το πρόγραμμα της Μαδρίτης *Convivir es Vivir* (Living Together is Living) που έχει ως στόχο τη βελτίωση των διαπροσωπικών σχέσεων εντός κι εκτός σχολείου. Είναι ένα από τα πιο διαδεδομένα προγράμματα στην Ισπανία και εφαρμόστηκε σε 30 δημοτικά σχολεία ενώ προτάθηκε και σε 20 σχολεία Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα πρόληψης της σχολικής βίας στα σχολεία το οποίο στηρίζεται στην προσπάθεια βελτίωσης των επιπέδων συνύπαρξης των παιδιών, στο άμεσο περιβάλλον τους και το σχολείο, με τη συνέργεια διαφόρων κρατικών φορέων και την αντίστοιχη διαχείριση πόρων, ώστε να προάγεται ως γνώση μια στάση ζωής βασισμένη στο σεβασμό του άλλου και την ανοχή.

Κεντρικός παράγοντας επιτυχίας του προγράμματος αυτού είναι η συνεργασία με εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς που διαθέτουν τις κατάλληλες δεξιότητες και στρατηγικές παρέμβασης και μπορούν να ανταπεξέλθουν με επάρκεια στις ενδεχόμενες κρίσεις.

Αντίστοιχα, το πρόγραμμα της Σεβίλλης SAVE (Sevilla Antiviolenencia Escolar) εστιάζει σε ζώνες υψηλού κινδύνου και προωθεί το παιχνίδι ρόλων ανάμεσα στους μαθητές και τους δασκάλους ώστε να ενισχυθεί η αυτοεκτίμηση και η ενσυναίσθηση των παιδιών. Το πρόγραμμα αυτό, εμπνευσμένο από τους Sheffield και Bergen, χωρίζεται σε 4 βασικά μέρη: α. την ενίσχυση της δημοκρατικής διαχείρισης των διαπροσωπικών σχέσεων, β. την προαγωγή της συνεργατικής-ομαδικής δουλειάς στην εκπαιδευτική διαδικασία, γ. την εξάσκηση στη διαχείριση των συναισθημάτων, των συμπεριφορών και των αξιών και δ. την επιμόρφωση των μαθητών ώστε να μπορούν να μεσολαβούν όταν κάποια παιδιά βρίσκονται σε κίνδυνο ή πέφτουν θύματα σχολικής βίας.

Τα παραδείγματα των εκπαιδευτικών-παρεμβατικών προγραμμάτων που εφαρμόστηκαν –έστω και για σύντομο χρονικό διάστημα– στην Ισπανία, αποδεικνύουν πως με την κατάλληλη προετοιμασία και προσπάθεια μπορούν να φανούν ιδιαίτερα αποτελεσματικά ως προς τη βελτίωση των διαπροσωπικών σχέσεων των μαθητών εντός της σχολικής κοινότητας. Καθώς ένα από τα βασικά ψυχοσυναισθηματικά πλήγματα που προκαλεί η κρίση στους μαθητές είναι η δυσκολία στη διαχείριση των συναισθημάτων τους καθώς και των διαπροσωπικών τους σχέσεων, προγράμματα όπως αυτά της Ισπανίας θα μπορούσαν να φανούν ιδιαίτερα χρήσιμα και αποδοτικά τόσο για τους μαθητές όσο και για τους εκπαιδευτικούς που καλούνται να αντιμετωπίσουν τα ζητήματα που προκύπτουν.

Στην Ιρλανδία, σε ένα πιο αυστηρό πλαίσιο διατήρησης της τάξης επιβάλλεται ως νόμος κώδικας συμπεριφοράς που δεν επιτρέπει καμία μορφή βίας στα σχολεία με απώτερο σκοπό την γενικότερη προαγωγή μιας σχολικής κουλτούρας βασισμένης στο σεβασμό του άλλου. Η ανάγκη διαμόρφωσης και εγκαθίδρυσης μιας τέτοιας κουλτούρας στα ελληνικά σχολεία είναι τεράστια.

Βασική προϋπόθεση για να επιτευχθούν αυτοί οι σκοποί είναι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών τόσο για τη διαχείριση των κρίσεων εντός του σχολικού περιβάλλοντος όσο και για την ένταξη νέων προγραμμάτων και συμπεριφορών στη σχολική κοινότητα. Φυσικά, τέτοιες κινήσεις χρειάζονται και τη στήριξη του κράτους με τη χορήγηση αντίστοιχων κονδυλίων, όπως συμβαίνει και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Παράλληλα, η ανάγκη για μόνιμη και σταθερή ύπαρξη ειδικών ψυχικής υγείας εντός του σχολικού περιβάλλοντος μοιάζει να αυξάνεται ολοένα και περισσότερο.

Παρά τα ελλείμματα που υπάρχουν στα σχολεία και τη χώρα μας γενικότερα, είναι σημαντικό για όλους και κυρίως για τα παιδιά, να ενισχύεται η σημασία της ανθρώπινης επαφής και σχέσης. Ως εκ τούτου, οι εκπαιδευτικοί αξίζει να θυμούνται τη σπουδαιότητα της δημιουργίας ενός δεσμού εμπιστοσύνης, κατανόησης και σεβασμού ανάμεσα στους ίδιους και τους μαθητές τους που θα ενισχύει στους δεύτερους την έκφραση των αρνητικών και έντονων συναισθημάτων που βιώνουν λόγω της κρίσης, μέσα σε πιο οριοθετημένα πλαίσια.

Ιδιαίτερη σπουδαιότητα ανάμεσα στα εργαλεία για την εποικοδομητική αντιμετώπιση της κρίσης έχει η εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ώστε, στις συνθήκες στενότητας υλικών πόρων, να αξιοποιήσουν τα όπλα του φτωχού. Αυτά είναι τα εξής:

- Μυαλό (σκέψη, φαντασία, επινοητικότητα)
- Χιούμορ (που σκορπίζει τους φόβους και τους μπαμπούλες)
- Στόμα (ομιλία=ανθρώπινη σχέση)
- Χαρτί
- Μολύβι

Τα όπλα του φτωχού έχουν ιδιαίτερη αξία και αποτελεσματικότητα ειδικά σε συνθήκες τύπου "επαύριον συλλογικής καταστροφής". Όντως, σε τέτοιες συνθήκες, οι βασικές στρατηγικές κατευθύνσεις υποστήριξης και ανάκαμψης των πληγέντων είναι οι εξής:

- Δημιουργία δικτύων ψυχοκοινωνικής αλληλεγγύης και υποστήριξης, ατομικής και συλλογικής, των πληγέντων
- Συμμετοχή καθενός από τους πληγέντες σε πρακτικές και δίκτυα αλληλεγγύης και υποστήριξης του άλλου/των άλλων, που ενισχύει την ενεργητική στάση, την αξιοπρέπεια, την αυτοεκτίμηση, την αίσθηση ικανότητας ενέργειας και τη ρεαλιστική προσέγγιση της αντιξοότητας, καταπολεμώντας την παθητική αίσθηση και στάση ανήμπορου θύματος
- Έκφραση και επεξεργασία των βιωμάτων, συναισθημάτων και σκέψεων των πληγέντων μέσω του λόγου και (ιδίως στα μικρότερα παιδιά) του σχεδίου
- Διεύρυνση του βλέμματος και ευρυγώνια θεώρηση εαυτού και των περιστάσεων ("Δεν είμαι μόνο το πρόβλημα και η οδύνη μου - Ο κόσμος δεν είναι μόνο ό,τι μου προξενεί δυσκολία και οδύνη")
- Ανασχεδιασμός του προσωπικού και συλλογικού μέλλοντος στις νέες συνθήκες, με ισχυρή τη θετική επίδραση της ανθρώπινης σχέσης και αλληλεγγύης

Όλες αυτές οι στρατηγικές, σε συνθήκες στενότητας υλικών πόρων, παραμένουν διαθέσιμες και ισχυρές αν αξιοποιηθούν τα όπλα του φτωχού.

3. Δυσανεξία, επιθετικότητα, bullying στον σχολικό χώρο

Σκεπτικό

Οι συγκυριακές εντάσεις που προκαλεί η κρίση και, τουλάχιστον βραχυμεσοπρόθεσμα, η ένταξη προσφύγων και μεταναστών στη σχολική και την ευρύτερη κοινότητα, συναντά ενδογενείς αντιφατικές ροπές της συμβίωσης, καθώς και τον εγωκεντρισμό και τους φαντασιακούς ανταγωνισμούς που τροφοδοτεί η διάχυτη κουλτούρα του καταναλωτικού ναρκισσισμού επιβαρυνμένη από τις απώλειες και στερήσεις που επιφέρει σ' αυτό το πεδίο η κρίση. Αποτέλεσμα: Δυσφορία και ενηλίκων και παιδιών, προσωπική και συλλογική, τόσο στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο όσο και ειδικότερα στον σχολικό χώρο. Τυπική αμυντική παροχέτευση τέτοιων εντάσεων είναι η δυσανεξία και η επιθετικότητα έναντι του ομοίου και του άλλου. Αυτές εκδηλώνονται και στον σχολικό χώρο με ποικίλες μορφές: Δυσκολία στην επικοινωνία και τη συμμόρφωση, εντάσεις, καυγάδες και γενικότερα βία, απόρριψη του άλλου και επιθετικότητα που φτάνει σε ακραίες μορφές ως bullying.

Ποικίλες προσεγγίσεις με σκοπό την αντιμετώπιση και την πρόληψη τέτοιων εκδηλώσεων προκατάληψης, απόρριψης και επιθετικότητας έναντι του άλλου έχουν εφαρμοστεί σε πλήθος χώρες και συνθήκες σχολικού περιβάλλοντος, με άνισα και μερικά αποτελέσματα. Και στην Ελλάδα έχουν γίνει ανάλογες παρεμβάσεις, με εξίσου άνισα αποτελέσματα και με κύριο γνώρισμα την αποσπασματικότητα.

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της ακραίας επιθετικότητας που αντιπροσωπεύει το bullying. Μια ανασκόπηση της διεθνούς και της Ελληνικής εμπειρίας (από τη Δήμητρα Γιαννακοπούλου και τον Παύλο Χαραμή, αντιστοίχως, στο βιβλίο που συνυπογράφουν με τον Νίκο Σιδέρη "Bullying: Και όμως νικιέται!", Μεταίχιμο 2016) επιβεβαιώνει αυτή την εκτίμηση περί της περιορισμένης αποτελεσματικότητας των υπάρχουσών μεθόδων και τονίζει την ανάγκη επινόησης, συμπληρωματικά ως προς τις υπάρχουσες, νέων εναλλακτικών προσεγγίσεων.

Προτάσεις

1. Η περίπτωση της σχολικής δυσανεξίας και βίας, με κορυφαία εκδήλωσή της το bullying και με δεδομένη την κρίσιμη σημασία που έχει η συστηματική παρέμβαση με ενότητα-συνέχεια-σκοπό-σχέδιο, εικονογραφεί παραδειγματικά την γενικότερη αναγκαιότητα δημιουργίας ενός κεντρικού φορέα τόσο με αυτόν τον ειδικό στόχο όσο και, ευρύτερα, με την εκτίμηση και κάλυψη των αναγκών που σχετίζονται με τις

ψυχολογικές διαστάσεις της σχολικής κοινότητας και εμπειρίας. Αυτός ο φορέας, με πιθανή επωνυμία "Εθνικό Συμβούλιο Σχολικής Ψυχολογίας" ή "Εθνικό Συμβούλιο για την Προαγωγή της Ψυχικής Υγείας στο Σχολείο" ή "Εθνικό Συμβούλιο Ψυχολογίας στο Σχολείο", που θα μπορούσε να στεγάζεται στο ΙΕΠ, θα έχει λειτουργία εποπτική, επιτελική και επιχειρησιακή στο σύνολο πεδίο των ψυχολογικών διαστάσεων του σχολικού χώρου, σχεδιάζοντας και επιχειρώντας τόσο σε στρατηγικό-μακροπρόθεσμο όσο και σε τακτικό-συγκυριακό επίπεδο.

2. Το εν λόγω Εθνικό Συμβούλιο, στην αρχή παράλληλα με υπάρχοντες φορείς και εν εξελίξει παρεμβάσεις και στη συνέχεια ενοποιώντας όλες τις διαθέσιμες δυνάμεις σε ένα συνεκτικό σχέδιο, θα ευνοήσει και θα υποστηρίξει καινοτόμες και εναλλακτικές προσεγγίσεις στα φαινόμενα δυσανεξίας, επιθετικότητας και bullying στον σχολικό χώρο.

3. Οι ενέργειες στα δύο προηγούμενα πεδία 1 και 2 (εμπέδωση ενός κώδικα δημοκρατικού ανθρωπισμού και καλλιέργεια μιας κουλτούρας αλληλεγγύης) καθώς και στα δύο επόμενα πεδία 4 και 5 (ενταξιακές πρακτικές και αναμόρφωση του Φαντασιακού της Παιδείας) θα λειτουργήσουν συνεργικά με τις ειδικότερες πρωτοβουλίες που αναφέρονται εστιασμένα στα φαινόμενα δυσανεξίας, επιθετικότητας και bullying στον σχολικό χώρο. Αυτή η συνέργεια θα έχει πιο θετικές επιπτώσεις στο μέτρο που η Πολιτεία ενοποιεί τις εν λόγω στρατηγικές λειτουργίες και η τοπική και ευρύτερη κοινωνία τις υποστηρίζει.

4. Και εδώ, αποφασιστική είναι η σημασία που έχει η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και ο εξοπλισμός τους με κατάλληλη τεχνογνωσία και με πρόσφορα εργαλεία παρέμβασής τους, τόσο από το ήδη υπάρχον οπλοστάσιο όσο και με ιδιαίτερη αξιοποίηση των όπλων του φτωχού. Εικονογράφηση αυτού του τελευταίου σημείου είναι η αξιοποίηση όλων των όπλων του φτωχού στο πλαίσιο μιας εναλλακτικής προσέγγισης για την καταπολέμηση του bullying που περιγράφεται στο προαναφερθέν βιβλίο "Bullying: Και όμως νικιέται!". [Βλέπε την περιγραφή της μεθόδου στον σύνδεσμο

<http://www.siderman.gr/bullying-ke-omos-nikiete/2/>]

4. Εκπαίδευση και μεταναστευτικά ρεύματα

Σκεπτικό

Το ζήτημα της παρεχόμενης εκπαίδευσης και του σχολικού περιβάλλοντος για τα παιδιά των μεταναστών/τριών είναι κομβικό, εάν επιθυμούμε να δομήσουμε μία ουσιωδώς δημοκρατική κοινωνία, ανοιχτή σε κάθε μορφής διαφορετικότητα, που προσφέρει ίσες ευκαιρίες σε όλους/ες ανεξαρτήτως χρώματος, εθνικότητας, φύλου, θρησκευματος, ταξικής καταγωγής. Το ζήτημα αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία σε μία εποχή κατά την οποία βρισκόμαστε αντιμέτωποι/ες με την άνοδο, σε πανευρωπαϊκό

επίπεδο, νεοναζιστικών μορφωμάτων και τη συνακόλουθη έξαρση ξενοφοβικών και ρατσιστικών φαινομένων. Την ίδια στιγμή, η ανάγκη λήψης μέτρων, επανασχεδιασμού των σχολικών προγραμμάτων και μετάλλαξης της κυρίαρχης κουλτούρας των εκπαιδευτικών καθίσταται ακόμη επιτακτικότερη, με δεδομένη τη συνεχή εισροή μεταναστευτικών ροών τους τελευταίους μήνες και το γεγονός ότι ένας σημαντικός αριθμός αναμένεται να παραμείνει μόνιμα στην Ελλάδα. Στόχος θα πρέπει να είναι η δόμηση μίας σχολικής κοινότητας, ισότιμων μελών, που θα προάγει μία δημοκρατική σχολική κουλτούρα και θα προάγεται μέσα από συλλογικές δράσεις και πρακτικές αλληλεγγύης. Οι προτάσεις που ακολουθούν αφορούν κατ' αρχάς το γενικότερο ζήτημα της παρεχόμενης εκπαίδευσης των παιδιών των μεταναστών/τριών που ήδη διαμένουν στην Ελλάδα και σε δεύτερο επίπεδο το ειδικότερο ζήτημα των έκτακτων μέτρων που θα πρέπει να ληφθούν μπροστά στις προσφυγικές ροές των τελευταίων μηνών.

Προτάσεις

Αναφορικά με το γενικό ζήτημα της εκπαίδευσης των παιδιών των μεταναστών/τριών, τα ακόλουθα σημεία θα πρέπει, μεταξύ πολλών άλλων, να ληφθούν υπ' όψιν και να τεθούν υπό προβληματισμό:

- Το πρόβλημα της «γκετοποίησης» των σχολείων: Τα τελευταία χρόνια, δημιουργούνται σταδιακά σχολεία «δύο ταχυτήτων», με έναν αριθμό σχολείων – κυρίως, στο κέντρο της Αθήνας, αλλά και σε άλλες περιοχές της Αττικής – να έχει αποκλειστικά μαθητές/τριες από άλλες χώρες (για παράδειγμα, τα σχολεία αποκλειστικά για ρομά), με το επίπεδο της παρεχόμενης εκπαίδευσης να μην είναι σε αντιστοιχία με αυτό της πλειονότητας των υπολοίπων σχολείων. Μία πιθανή συμβολή στη λύση θα ήταν να υπάρχει κατ' αρχάς μία στοιχειώδης ποσόστωση, προκειμένου να μην οδηγηθούμε σε παγίωση των άνισων ευκαιριών για έναν αριθμό μαθητών/τριών, που θα αποκλείονται, με τον τρόπο αυτό, a priori από την εκπαίδευση και τη συνέχιση των σπουδών τους.

- Η ανάγκη μιας ουσιαστικής διαπολιτισμικής εκπαίδευσης: Τα παιδιά των μεταναστών/τριών δεν έχουν την δυνατότητα να διδαχθούν τη μητρική τους γλώσσα (π.χ., στο πλαίσιο ενισχυτικής διδασκαλίας μετά το πέρας των μαθημάτων), δεν έχουν την δυνατότητα να διδαχθούν την ιστορία της πατρίδας τους και διδάσκονται αποκλειστικά την ελληνική ιστορία, δεν έχουν την δυνατότητα να διδαχθούν ένα μάθημα θρησκευολογίας που θα καλύπτει και άλλα θρησκευόμενα, πέραν του ορθόδοξου χριστιανικού δόγματος – πάρα το πρόσφατο, θετικό μέτρο της δυνατότητας απαλλαγής από το μάθημα των θρησκευτικών. Στο ίδιο πλαίσιο, κρίνεται αναγκαία η διδασκαλία κάποιου μαθήματος εισαγωγής στην πολιτισμική διαφορετικότητα, προκειμένου το σύνολο των μαθητών/τριών να έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει, να κατανοήσει και να σεβαστεί την ποικιλία και τον πλούτο των πολιτισμών.

Παράλληλα, τα παιδιά των μεταναστών/τριών θα πρέπει να διευκολυνθούν στην ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία, τις ιδιαιτερότητες και τις παραδόσεις της. Για το σκοπό αυτό, κρίνεται σκόπιμη η ενημέρωση τόσο των παιδιών όσο και των γονιών τους για τα ζητήματα αυτά. Αυτή η ενημέρωση θα πρέπει να έχει ως στόχο τη γνωριμία τους με τον ελληνικό πολιτισμό και την ομαλότερη ενσωμάτωσή τους στην ελληνική κοινωνία, πάντα με σεβασμό στην κουλτούρα και τις ιδιαιτερότητες του πολιτισμικού περιβάλλοντος από το οποίο προέρχονται, και σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να πραγματοποιηθεί υπό τη μορφή μίας οριενταλιστικού τύπου και πατερναλιστικής μεθοδολογίας «επιμόρφωσης» που θα επιβληθεί από τα πάνω στους «απολίτιστους Άλλους» και η οποία μοιραία θα εντείνει τις ξενοφοβικές και ρατσιστικές αντιδράσεις απέναντί τους. Η διαπολιτισμική είναι ταυτόχρονα και αντιρατσιστική εκπαίδευση.

Η διαπολιτισμική και αντιρατσιστική εκπαίδευση αφορά και απευθύνεται στο σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας και αυτό ανεξάρτητα από την παρουσία ή μη παιδιών μεταναστευτικής καταγωγής σε μια σχολική μονάδα. Όλα τα παιδιά αναμένεται να ζήσουν αργότερα ως ενήλικοι πολίτες σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία με έντονα τα στοιχεία της παγκοσμιοποίησης, συνεπώς πρέπει όλα να είναι κατάλληλα προετοιμασμένα για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις αυτής της κοινωνίας.

Οι αρχές της διαπολιτισμικής και αντιρατσιστικής εκπαίδευσης δεν αφορούν μόνο ορισμένα μαθήματα και δραστηριότητες του σχολικού προγράμματος, ούτε χρειάζεται να προωθούνται μόνο μέσα από κάποιο «ειδικό» μάθημα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, αλλά πρέπει να διαπερνούν το σχολικό πρόγραμμα και τη λειτουργία του σχολείου συνολικά, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Παράλληλα, είναι αναγκαίο να συμπεριληφθούν και να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος και της σχολικής ζωής θετικά και χρήσιμα πολιτισμικά στοιχεία που φέρουν οι ίδιες οι μεταναστευτικές ομάδες. Μέσα από αυτή τη διαδικασία αναμένεται να διευρυνθεί το πεδίο των γνώσεων και των εμπειριών όλων των παιδιών και να ενισχυθούν ο σεβασμός στη διαφορετικότητα και η διαπολιτισμική τους ευαισθησία. Τα σχολικά προγράμματα πρέπει να εξασφαλίσουν περισσότερες δυνατότητες προς αυτή την κατεύθυνση και να εμπλουτιστούν με περισσότερα, καλά επεξεργασμένα σχετικά υλικά.

Γενικότερα, το σχολείο πρέπει να λειτουργεί δημοκρατικά και να αποδεικνύει στην πράξη ότι σέβεται τα δικαιώματα του ανθρώπου και ιδιαίτερα του παιδιού. Μόνο σε ένα τέτοιο περιβάλλον αποκτά ουσιαστικό νόημα και έχει ουσιαστικό αποτέλεσμα η διαπολιτισμική και αντιρατσιστική εκπαίδευση.

Κρίσιμη σημασία έχει το ότι με τα κατάλληλα μέτρα πρέπει να διασφαλίζεται εκπαίδευση υψηλής ποιότητας για όλα τα παιδιά, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, ανεξάρτητα από τα οποιαδήποτε κοινωνικά χαρακτηριστικά τους.

Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται, μεταξύ άλλων, η ανάγκη βελτίωσης της λειτουργίας των δομών και υπηρεσιών που απευθύνονται στα παιδιά μεταναστευτικής

ή προσφυγικής καταγωγής, όπως είναι οι τάξεις υποδοχής, τα φροντιστηριακά τμήματα κ.λπ. Βασική επιδίωξη πρέπει να είναι τα σχολεία που περιλαμβάνουν μεγάλο αριθμό τέτοιων παιδιών να καταστούν σχολεία αποτελεσματικά και ελκυστικά για το σύνολο του μαθητικού πληθυσμού, ώστε να αποφεύγεται η τάση της «γκετοποίησης» με τη σταδιακή απομάκρυνση από αυτά του ελληνικής καταγωγής μαθητικού πληθυσμού.

Εδώ μπορούν να βοηθήσουν μέτρα για την αναβάθμιση της υλικοτεχνικής υποδομής και του εξοπλισμού τους, την εξασφάλιση εξειδικευμένου προσωπικού με αυξημένα προσόντα, μέσω κατάλληλης επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, καθώς και λοιπού υποστηρικτικού προσωπικού. Στα σχολεία αυτά πρέπει να προβλέπεται θεσμικά η δυνατότητα παρεμβάσεων στο πρόγραμμα σπουδών σε περιορισμένη κλίμακα, ώστε να αντιμετωπίζονται κατάλληλα οι δυσκολίες στη μάθηση που συναντούν οι μαθητές και μαθήτριές τους, ιδίως στα αρχικά στάδια της ένταξής τους στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Επίσης, χρειάζεται να εξεταστεί η συγγραφή και διανομή πρόσθετου υποστηρικτικού υλικού, εφόσον αυτό κριθεί χρήσιμο, σε διάφορα μαθήματα.

Άλλα μέτρα προς την ίδια κατεύθυνση πρέπει να αποβλέπουν στην ενίσχυση της συνεργασίας του σχολείου με τους γονείς και κηδεμόνες των παιδιών. Εδώ πρέπει να υπάρξει πρόνοια για εξασφάλιση υπηρεσιών μετάφρασης και διερμηνείας προς τους γονείς που δεν γνωρίζουν ελληνικά, για κατάλληλες διευθετήσεις στον προγραμματισμό των ενημερωτικών συναντήσεων με τους γονείς κ.λπ.

Για την πληρέστερη και συχνότερη ενημέρωση των γονέων θα ήταν χρήσιμο να εξεταστεί η λειτουργία μιας διαδικτυακής πλατφόρμας, στην οποία θα συγκεντρωθούν εκπαιδευτικά και επιμορφωτικά υλικά, καλές πρακτικές σχολείων, βιβλιογραφία κ.λπ. προς ενημέρωση όλων των παραγόντων της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Ξεχωριστή πρέπει να είναι η φροντίδα της Πολιτείας για τη διασφάλιση της σωματικής και ψυχικής υγείας των όλων των παιδιών που φοιτούν στο σχολείο ανεξαιρέτως, ανάμεσα στα οποία και τα παιδιά μεταναστευτικής καταγωγής.

Τέλος, μια ξεχωριστή κατηγορία μέτρων και ρυθμίσεων πρέπει να αφορά το εκπαιδευτικό και το υπόλοιπο προσωπικό των σχολικών μονάδων. Ενδεικτικά αναφέρουμε την επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών, όπως και των στελεχών και των λοιπών εργαζομένων σε ό,τι αφορά τη διαπολιτισμική και αντιρατσιστική εκπαίδευση, με βασικούς άξονες τη θεωρία και την πράξη της διαπολιτισμικής και αντιρατσιστικής εκπαίδευσης, τα θέματα της σχολικής ένταξης και της αποτελεσματικής φοίτησης των παιδιών μεταναστευτικής καταγωγής κ.ο.κ. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση πρέπει να περιλαμβάνεται υποχρεωτικά και στα προγράμματα που οδηγούν στην απόκτηση Πιστοποιητικού Παιδαγωγικής Επάρκειας.

Επίσης, πρέπει να εξασφαλιστεί η διαρκής υποστήριξη του διδακτικού προσωπικού από σχολικούς σύμβουλους με εξειδίκευση και εμπειρία σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, όπως και η κατάλληλη επιμόρφωση των σχολικών

συμβούλων όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης, ώστε να μπορούν να παρέχουν διαρκή και επαρκή στήριξη στο διδακτικό προσωπικό.

Τέλος, ειδικά μέτρα και πρωτοβουλίες απαιτούνται για την ανάλυση και αντιμετώπιση όλων των προβλημάτων που αφορούν την εκπαίδευση και ένταξη στα σχολεία των παιδιών προσφυγικών οικογενειών.

Παράλληλα, προτείνεται να εκπονηθεί ένα καλά μελετημένο σχέδιο ευρείας κλίμακας για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση τόσο της εκπαιδευτικής κοινότητας όσο και του γενικού πληθυσμού στα θέματα των προσφύγων και της εκπαίδευσής τους.

- Το πρόβλημα των διαρροών: Είναι γεγονός ότι ένα μεγάλο ποσοστό των μαθητών/τριών από οικογένειες μεταναστών δεν κατορθώνει να ολοκληρώσει την εκπαίδευσή του. Παράλληλα, θα πρέπει να θεωρείται, δυστυχώς, βέβαιο ότι, χωρίς τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω, ένας σημαντικός αριθμός, κυρίως, των παιδιών που έχουν πρόσφατα έρθει στην Ελλάδα και αναμένεται να έρθουν στο άμεσο μέλλον στο πλαίσιο της ραγδαίας αύξησης των τελευταίων προσφυγικών ρευμάτων, δεν θα έχει καν τη δυνατότητα φοίτησης και ομαλής ένταξης στο σχολικό περιβάλλον.

Σε αυτό το πλαίσιο, ακολουθώντας τις σχετικές συζητήσεις που εδώ και καιρό λαμβάνουν χώρα στη Γερμανία και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, αναφορικά με την όσο το δυνατόν ουσιαστικότερη και αποτελεσματικότερη εκπαίδευση των παιδιών των μεταναστών/τριών, θα πρέπει κατ' αρχάς να εισαχθεί νέο διδακτικό υλικό που θα διευκολύνει την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας στα παιδιά νηπιακής ηλικίας με εικόνες, παιχνίδια και άλλα μέσα, σε άμεση συνάρτηση και με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα ζητήματα αυτά. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να διευκολύνεται τόσο η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας για τα μεγαλύτερα σε ηλικία παιδιά με προγράμματα ενισχυτικής διδασκαλίας, όσο και η διεξαγωγή μαθημάτων για τους γονείς τους, όπως έχουν, κατά καιρούς, πραγματοποιηθεί εθελοντικά σε διάφορα σχολεία (π.χ., 132ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, Γκράβα).

- Η αντιμετώπιση των παιδιών των μεταναστών/τριών, οι επιθέσεις σε βάρος τους και το bullying: Σε άμεση συνάρτηση με τις παραπάνω παραμέτρους, είναι αναγκαία μία συνολικότερη διαχείριση του φαινομένου του ρατσισμού, που θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπ' όψιν από το νηπιαγωγείο μέχρι και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, προκειμένου να αποφευχθούν τα περιστατικά ενδοσχολικής βίας εις βάρος των μεταναστών/τριών και, συνακόλουθα, να δομηθεί στο πλαίσιο της σχολικής κοινότητας μία κουλτούρα σεβασμού και αλληλεγγύης απέναντι σε κάθε μορφής διαφορετικότητα.

- Η αξιολόγηση και η εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: Είναι γεγονός ότι τα παιδιά των οποίων η ελληνική δεν είναι η μητρική τους γλώσσα αξιολογούνται βάσει των ιδίων κριτηρίων με τα παιδιά των οποίων η μητρική τους γλώσσα είναι η ελληνική για την εισαγωγή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Θα πρέπει να εισαχθούν διαφορετικά κριτήρια (προφορικές εξετάσεις, μεγαλύτερος χρόνος εξέτασης, κ.λπ.), προκειμένου να λαμβάνονται υπ' όψιν οι γλωσσικές ιδιαιτερότητες

κάθε παιδιού και να δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά των μεταναστών/τριών να φοιτήσουν στο ελληνικό πανεπιστήμιο.

- Η περίπτωση του προγράμματος ΖΕΠ (Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας): Πρόκειται για ένα σημαντικό βήμα στο πλαίσιο των αρχών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, το οποίο έχει, μέχρι στιγμής, αποδειχθεί ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα – βάσει και της αξιολόγησης των ίδιων των εκπαιδευτικών. Εντούτοις, λειτουργεί ακόμη σε περιορισμένο αριθμό σχολείων και δεν ξεκινά από την αρχή του σχολικού έτους. Θα πρέπει αναμφίβολα να επεκταθεί σε μεγαλύτερο αριθμό σχολείων και να ενισχυθεί σημαντικά ως προς τον τρόπο λειτουργίας του και τη στελέχωσή του από νέους/ες εκπαιδευτικούς, καθώς και να υποστηριχθεί από αντίστοιχα προγράμματα.

Εκπαίδευση για τους πρόσφυγες

Σε άμεση συνάρτηση με τις παραπάνω προτάσεις, βρίσκεται και το ειδικό ζήτημα της λήψης τόσο προσωρινών όσο και έκτακτων μέτρων μπροστά στις αυξανόμενες προσφυγικές ροές. Στο σημείο αυτό, βέβαια, θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο διαχωρισμός ανάμεσα στην εκπαίδευση των παιδιών των μεταναστών/τριών και την εκπαίδευση των παιδιών των προσφύγων που έχουν φθάσει στην Ελλάδα τους τελευταίους μήνες – με άλλα λόγια, ο διαχωρισμός ανάμεσα σε «μετανάστες» και «πρόσφυγες» – γίνεται για αμιγώς πρακτικούς λόγους. Σε καμία περίπτωση, δεν θα πρέπει να εκληφθεί ως υποτίμηση των ιδιαίτερα οξέων προβλημάτων που επίσης έχουν αντιμετωπίσει και εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν οι μετανάστες/τριες, που εκδιώχθηκαν από τις πατρίδες τους και εξαναγκάστηκαν να έρθουν και να διαμείνουν στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια για οικονομικούς, πολιτικούς, κ.λπ., λόγους.

Η προσφυγιά αντιπροσωπεύει μία τραυματική εμπειρία σε συνθήκες συλλογικής καταστροφής. Πέρα από τις άμεσες υλικές και βιολογικές επιπτώσεις και καταπονήσεις που χαρακτηρίζουν την κατάσταση, το βίωμα και την εμπειρία της προσφυγιάς, πιθανές μελλοντικές συνέπειες ενός τέτοιου συλλογικού τραύματος είναι:

- Ενδεχόμενη παθολογία λόγω του τραύματος (κυρίως, άγχος, κατάθλιψη, ψυχοσωματικές διαταραχές...).

- Κοινωνικο-επαγγελματική υστέρηση των παιδιών που λόγω κρίσης δεν έχουν ικανοποιητική πρόσβαση στη γνώση και την εργασία, με προφανείς αρνητικές ψυχολογικές συνέπειες.

- Δυνατότητα και κίνητρο για προσωπική και συλλογική αναμόρφωση/αναβάθμιση του πολιτισμού και ευρύτερα του Φαντασιακού των «επιζώντων».

Ειδικότερα, για τους πρόσφυγες που εγκλωβίζονται στην Ελλάδα, η τραυματική συνθήκη επιβαρύνεται ιδιαίτερα από δύο παράγοντες:

- Πρώτον, είναι οξεία, επείγουσα και σε πρώτη ανάγνωση αδιέξοδη, προκαλώντας απόγνωση και εμπλοκή της ικανότητας ψυχοδιαφορητικής επεξεργασίας των νέων όρων ύπαρξης και ψυχοσυναισθηματικής ανάκαμψης με βάση τις οικείες πολιτισμικές και νοοτροπικές μεθόδους ψυχικής διεργασίας του στρες και του τραύματος (όπως γινόταν μέχρι χτες στη χώρα τους).

- Δεύτερον, οι πρόσφυγες στην Ελλάδα βρίσκονται εγκλωβισμένοι υποχρεωτικά σε μια χώρα που δεν επιθυμούσαν να βρεθούν, δεν την επιλέγουν ή και δεν τη θέλουν.

Βασικές κατευθύνσεις

Σε τέτοιες συνθήκες («επαύριον συλλογικής καταστροφής»), οι βασικές στρατηγικές κατευθύνσεις υποστήριξης και ανάκαμψης των πληγέντων είναι οι εξής:

- Δημιουργία δικτύων ψυχοκοινωνικής αλληλεγγύης και υποστήριξης, ατομικής και συλλογικής, των πληγέντων.

- Συμμετοχή καθενός και καθεμίας από τους πληγέντες σε πρακτικές και δίκτυα αλληλεγγύης και υποστήριξης του άλλου/των άλλων, που ενισχύουν την ενεργητική στάση, την αξιοπρέπεια, την αυτοεκτίμηση, την αίσθηση ικανότητας ενέργειας και τη ρεαλιστική προσέγγιση της αντιξοότητας, καταπολεμώντας την παθητική αίσθηση και στάση ανήμπορου θύματος.

- Έκφραση και επεξεργασία των βιωμάτων, συναισθημάτων και σκέψεων των πληγέντων μέσω του λόγου και (ιδίως, στα μικρότερα παιδιά) του σχεδίου που συνοδεύεται από συζήτηση και γενικότερα μέσα από ιστορίες (ήδη διαθέσιμες και, κυρίως, που τις φτιάχνουν τα ίδια τα παιδιά).

- Διεύρυνση του βλέμματος και ευρυγώνια θεώρηση εαυτού και των περιστάσεων – δηλαδή, «Δεν είμαι μόνο το πρόβλημα και η οδύνη μου – Ο κόσμος δεν είναι μόνο ό,τι μου προξενεί δυσκολία και οδύνη».

- Ανασχεδιασμός του προσωπικού και συλλογικού μέλλοντος στις νέες συνθήκες, με ισχυρή τη θετική επίδραση της ανθρώπινης σχέσης και αλληλεγγύης.

Όλες αυτές οι στρατηγικές, σε συνθήκες στενότητας υλικών πόρων, παραμένουν διαθέσιμες και ισχυρές εάν αξιοποιηθούν τα όπλα του φτωχού.

Τα όπλα του φτωχού (σκιαγραφούνται στο βιβλίο του Ν. Σιδέρη (2012). Μιλώ για την κρίση με το παιδί. Αθήνα: Μεταίχμιο) είναι τα εξής:

- Μυαλό (σκέψη, φαντασία, επινοητικότητα).

- Χιούμορ (που σκορπίζει τους φόβους και τους μπαμπούλες).
- Στόμα (ομιλία=ανθρώπινη σχέση).
- Χαρτί.
- Μολύβι.

Ένα σχολείο σε κάθε σημείο

• Η σχολική εμπειρία αντιπροσωπεύει μείζονα ρυθμιστή και οργανωτή της ψυχοκοινωνικής συγκρότησης και λειτουργίας της παιδικής ηλικίας. Αυτονόητα, λοιπόν, σε κάθε τόπο σταθερής-κανονικής διαμονής προσφύγων δημιουργείται Σχολείο. Αυτό θα πρέπει να μεταφράζεται σε κανονική σχολική δραστηριότητα, έστω και υποτυπώδη στην αρχή, με τη μέγιστη δυνατή αξιοποίηση και των ανθρώπινων πόρων που διαθέτουν οι ίδιες οι κοινότητες των προσφύγων (εκπαιδευτικοί, αθλητές, καλλιτέχνες, προσωπικό καθαριότητας, κ.ά.). Εκπαίδευση, επιμόρφωση και εποπτεία όλων όσων θα στελεχώσουν αυτό το Σχολείο θα πρέπει να παρέχεται με πρωτοβουλία και εποπτεία της Πολιτείας, αξιοποιώντας και όλους τους διαθέσιμους πόρους της τοπικής κοινωνίας, της Ε.Ε., ιδρυμάτων και φορέων, φυσικών προσώπων, κ.λπ.

• Σε τόπους προσωρινής-συγκυριακής διαμονής, συχνά ελάχιστα ή καθόλου οργανωμένης (π.χ., Πειραιάς, Ειδομένη, κ.α.), η αδυναμία συγκρότησης κανονικής σχολικής δραστηριότητας μπορεί, εν μέρει τουλάχιστον, να αντισταθμισθεί με σημειακές ως προς τη διάρκεια, αλλά τακτικές ως προς το ρυθμό, εκπαιδευτικές δραστηριότητες που θα κρατήσουν ζωντανή στα παιδιά και στις κοινότητές τους την αίσθηση της οργανικής λειτουργίας του σχολείου για τα παιδιά. Οι δραστηριότητες αυτές ονομάζονται «Μικρό Σχολείο» και οργανώνονται όποτε και όπως αυτό είναι δυνατό (π.χ., μια φορά κάθε δύο μέρες για δύο ώρες, κ.λπ.). Ισοδυναμούν με ιδιότυπες «επιτόπιες μορφωτικές επισκέψεις» των παιδιών σε χώρους με παιδαγωγικό ενδιαφέρον. Το εν λόγω παράδοξο ισοδυναμεί με το εξής υπόδειγμα Μικρού Σχολείου:

Μια ομάδα κατάλληλα εκπαιδευμένων και εξοπλισμένων ειδικών (εκπαιδευτικών, ψυχολόγων, κ.ά.) επισκέπτεται προγραμματισμένα τον τάδε καταυλισμό ή πρόχειρο οικισμό, τόπο πρόχειρης διαμονής, κ.τ.ό. Εκεί προβάλλει σε ομάδες παιδιών, που δεν ξεπερνούν τα 35 άτομα (μέγεθος σχολικής τάξης σε δύσκολες συνθήκες), υλικό που ισοδυναμεί με την εμπειρία επίσκεψης σε μουσείο, τόπο, χώρο, σινεμά, κ.τ.ό. Το περιεχόμενο της προβολής μπορεί να είναι: Παιχνίδια, αθλητισμός, επαφή με τα ζώα, επιστήμη, τεχνολογία, ανθρώπινες σχέσεις, κ.λπ. Επίσης, θα μπορούσαν να προβάλλονται ταινίες από το σύμπαν της παιδικής μυθολογίας που ενδυναμώνουν την πρόσφυγα παιδική ψυχή (όπως «Ο βασιλιάς των λιονταριών», κ.ά.). Ακολουθεί συζήτηση, διανομή σνακ και παιχνίδι.

Κανονικά, σε οποιοσδήποτε συνθήκες μπορεί να βρεθεί τουλάχιστον ένας φορητός υπολογιστής όπου να προβληθεί τέτοιο υλικό. Στην περίπτωση, ωστόσο, που

δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα, υπάρχει πάντα η εναλλακτική προσφυγή στα όπλα του φτωχού (χαρτί και μολύβι, σχέδιο και/ή ιστορία με αφορμή συγκεκριμένο θέμα, συζήτηση).

- Μια ιδιαίτερη πρόνοια, που μπορεί ν' αποδειχθεί (αυτή ή η έλλειψή της) αποφασιστικής σημασίας, πηγάζει από την ιδιαιτερότητα της εμπειρίας και της κατάστασης «συλλογική καταστροφή σε συνθήκες βίαιου μαζικού εκπατρισμού». Συγκεκριμένα: Στο πλαίσιο μιας τέτοιας κατάστασης, καταρρέουν όλες οι σταθερές, αυτονόητες, λειτουργικές και αποδοτικές αναφορές, στάσεις και στρατηγικές για την αντιμετώπιση μιας αντιξοότητας και του συνοδού στρες, με τις οποίες εξοπλίζει άτομα, συλλογότητες και κοινότητες ο πολιτισμός, οι νοοτροπίες, οι θεσμοί και οι μηχανισμοί υποστήριξης του κοινωνικού δεσμού στη συγκεκριμένη ιστορικο-κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητα. Ξάφνου, ένα πλήθος ανθρώπων αισθάνεται ότι βρίσκεται όχι μόνο στο γεωγραφικό, κοινωνικό και πολιτισμικό «αλλού», αλλά και σε ένα ψυχοσυναισθηματικό και ψυχοδιανοητικό «πουθενά».

Αυτή η τραυματικότατη συνάντηση με το αδιανόητο (το ψυχαναλυτικό Πραγματικό) προκαλεί έντονο άγχος, ψυχοδιανοητική απορρύθμιση και έκπτωση των μηχανισμών επιβίωσης, νοηματοδότησης, προσαρμογής και εξέλιξης (προσωπικής και συλλογικής). Ωστόσο, σ' αυτήν ιδιαίτερα τη βιοτική και υπαρξιακή συνθήκη (οξύτατη ανάγκη εξόδου από συλλογική καταστροφή και ανάκαμψης εκτός του οικείου περιβάλλοντος βίου), είναι απόλυτα αναγκαίο το υποκείμενο να αισθάνεται ότι ο κόσμος συνεχίζει να υπάρχει και έχει πρόσωπο, λόγο και συναίσθημα διαθέσιμα για όποιον υφίσταται τη δοκιμασία.

Αυτή η αίσθηση μπορεί να καλλιεργηθεί και να τροφοδοτείται με πολλούς ίσως τρόπους. Ωστόσο, σε ό,τι αφορά τους πρόσφυγες που είναι εγκλωβισμένοι στην Ελλάδα, ένα βασικό δεδομένο είναι το εξής: Στις εν λόγω συνθήκες, κάθε παιδί χρειάζεται ένα έμπιστο πρόσωπο αναφοράς. Η λειτουργία αυτού του προσώπου είναι τριπλή:

- Πρώτον, παρέχει στο παιδί τη ζωτική βεβαιότητα ότι «Δεν είμαι μόνο μου σ' αυτόν τον άγριο κόσμο».

- Δεύτερον, παρέχει το αναγκαίο ψυχοσυναισθηματικό πλαίσιο με ανθρώπινο πρόσωπο που μπορεί να υποδέχεται, να περιέχει και να βοηθά το παιδί να αναγνωρίσει, να διατυπώσει και να επεξεργαστεί τα τραυματικά του βιώματα κατά τρόπο ψυχικά επικοδομητικό, τόσο σε προσωπικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο: Να επιτελέσει το πένθος των απωλειών, να μετουσιώσει τα «άγρια» βιώματα και συναισθήματα, να επανεπενδύσει ψυχικά τον κόσμο με τους παρόντες όρους, να διασώσει και να αναβαθμίσει την αυτοεκτίμησή του και την εμπιστοσύνη του στον εαυτό του, τον άλλον και τον κόσμο κ.τ.ό. Δηλαδή, να συνεχίσει ν' αγαπά τον εαυτό του, τον άλλον και τον κόσμο και να μην παραιτηθεί από την προσπάθεια για προσωπική και συλλογική ανάκαμψη και εξέλιξη που θα υπερβεί επικοδομητικά το τραύμα της καταστροφής.

• Τρίτο, παρέχει στο καταπονούμενο παιδί ένα πλαίσιο που λειτουργεί με όρους «Ζώνης Επικείμενης Ανάπτυξης» κατά Vygotsky, παρέχοντάς του (τουλάχιστον) έναν ενήλικο που να μπορεί να λειτουργήσει ως «Κανότερος Συνεργός-Συνομιλητής» (More Knowledgeable Other). Αυτός ο Καλύτερος Γνώστης είναι αναγκαίος για το παιδί τόσο ως προς τη γενικότερη ψυχοπνευματική του πορεία, όσο και ως προς το πιο κρίσιμο ψυχικό έργο που καλείται να επιτελέσει το παιδί στην άκρως αντίξοχη συνθήκη της προσφυγιάς. Δηλαδή, να χωρέσει ο νους του τον νέο κόσμο όπου καλείται να ζήσει: Ν' αποχαιρετήσει ό,τι χάθηκε, να αναπαραστήσει επαρκώς ρεαλιστικά το νέο περιβάλλον βίου, να νοηματοδοτήσει τον νέο κόσμο και τον εαυτό του μέσα σ' αυτόν, και να κάνει πράξη τη θέλησή του για ζωή και εξέλιξη στον νέο κόσμο του.

Το εν λόγω έμπιστο πρόσωπο αναφοράς από τον κόσμο των μεγάλων μπορεί να υπάρχει ήδη στο οικείο περιβάλλον (οικογένεια, συγγενείς, συντοπίτες, κ.λπ.). Ωστόσο, σε αρκετές περιπτώσεις, ένα τέτοιο πρόσωπο πρέπει να προσφερθεί στο παιδί από την Πολιτεία, την τοπική κοινωνία, ή μέσω εθελοντικών ή αλληλέγγυων χειρονομιών. Το μέτρο αυτό καθίσταται ακόμη πιο αναγκαίο στις περιπτώσεις των ασυνόδευτων παιδιών που συνιστούν ένα σημαντικό ποσοστό των ανήλικων προσφύγων που φθάνουν τους τελευταίους μήνες στην Ελλάδα. Σε όλες τις περιπτώσεις, αυτά τα έμπιστα πρόσωπα αναφοράς θα χρειαστούν πλαισίωση και υποστήριξη, ενδεχομένως και επιμόρφωση και εποπτεία (με όρους διδακτικής συνοδείας και αναστοχασμού), ώστε να αντεπεξέλθουν στο ψυχοπιεστικό έργο τους με τις ποικίλες και μεταβαλλόμενες απαιτήσεις.

Αναγκαία επισήμανση: Για την πληρέστερη διερεύνηση και μελέτη των παραπάνω ζητημάτων, καθώς και για μία συνολικότερη πραγμάτευση των προβλημάτων των μεταναστών/τριών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, κρίνεται αναγκαία η ανταλλαγή απόψεων και συνεργασία της υποεπιτροπής αυτής με άλλες υποεπιτροπές της Επιτροπής του Εθνικού και Κοινωνικού Διαλόγου για την Παιδεία, καθώς πρόκειται για ένα ζήτημα που αφορά όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και την κοινωνία, εν γένει, και δεν δύναται να αντιμετωπιστεί παρά μέσα από μία συνολικότερη οπτική.

5. Η μάχη για το Φαντασιακό της Παιδείας. Ανάπτυξη μιας δημοκρατικής κουλτούρας με βάση την κοινή αγάπη για τη γνώση, τον αμοιβαίο σεβασμό και έλλογους κανόνες.

Σκεπτικό

Η ανασυγκρότηση της Παιδείας σκοπεύει στην ανάπτυξη μιας δημοκρατικής κουλτούρας με βάση την κοινή αγάπη για τη γνώση, τον αμοιβαίο σεβασμό και έλλογους κανόνες. Αυτή η προσπάθεια προϋποθέτει και μια μάχη για το Φαντασιακό της Παιδείας. Ήτοι, συστηματική δουλειά για να κινητοποιηθεί και να κερδηθεί το Φαντασιακό παιδιών, γονέων, παιδαγωγών, εκπαιδευτικών, πολιτικο-διοικητικών παραγόντων, κοινωνίας, πολιτισμού και νοοτροπιών. Όστε η αναγκαία παρατεταμένη

προσπάθεια ανασυγκρότησης να υποστηριχθεί ενεργητικά όχι μόνο από επιμέρους συμφέροντα, υπολογισμούς και σκοπιμότητες (ενίοτε ιδιοτελείς και εις βάρος του Όλου). Ούτε μόνο από τη λογική ανάλυση και εκτίμηση δεδομένων και ζητούμενων. Αλλά και από τη φαντασία και το συναίσθημα όλων όσων έχουν λόγο και με τη στάση τους – με τη συμμετοχή και τον ενθουσιασμό τους ή με τις αντιστάσεις τους, την παθητικότητα και την αδιαφορία τους – θα επηρεάσουν την έκβαση του όλου εγχειρήματος. Εκτός από το σχέδιο και τους πόρους, η επιδιωκόμενη ανασυγκρότηση απαιτεί να καλλιεργηθεί ένα αληθινό, βαθύ, βιωμένο πάθος για την Παιδεία, πάθος για Παιδεία. Τουτέστιν, μια βαθιά και διαρκής ψυχική επένδυση του έργου που επιτελείται, καθώς και η αίσθηση ότι η εμπειρία αυτού του έργου και τα καλά του αποτελέσματα παρέχουν επαρκή ηθική ανταμοιβή και ψυχική ικανοποίηση στα εμπλεκόμενα μέρη – πέραν των άλλων υλικών, κοινωνικών και πολιτισμικών ανταμοιβών.

Ο κύριος τόπος όπου θα καλλιεργηθεί αυτή η αρετή είναι ο νους και η καρδιά εκείνων που θεσμική λειτουργία τους είναι να διατηρούν ζωντανό, να μεταδίδουν από γενιά σε γενιά και να διαχέουν στην κοινωνία ένα τέτοιο πάθος για παιδεία: οι δάσκαλοι και οι παιδαγωγοί κάθε βαθμίδας. Γι' αυτό και η βασική ιδέα που διατρέχει όλες τις θεωρήσεις και προτάσεις είναι η εξής:

Η σπουδαιότερη προϋπόθεση και η γονιμότερη μέθοδος ώστε να κερδηθεί η μάχη για το Φαντασιακό της Παιδείας παρά τους εξωτερικούς περιορισμούς είναι η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών.

Προτάσεις

A. Ο παιδαγωγός να αναδειχθεί και να υποστηριχθεί ολόπλευρα ως εμπνευστής της αγάπης για τη γνώση και ενορχηστρωτής της κοινής ζωής σε πνεύμα ευχαρίστησης, προσπάθειας και δημιουργικότητας.

Τα εργαλεία που θα οδηγήσουν στην ευόδωση αυτού του σκοπού είναι:

1. Η Πολιτεία περιγράφει σαφώς το έργο που αναθέτει στους παιδαγωγούς
2. Εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών
3. Αναβάθμιση της κοινωνικής παράστασης και αξίας της παιδείας, του παιδαγωγού και του μαθητή – Αναμόρφωση του Φαντασιακού της Παιδείας και ως προς τη διαδικασία και ως προς τα πρόσωπα
4. Διερεύνηση του ερωτήματος: Γιατί οι ίδιοι καθηγητές στο φροντιστήριο αποδίδουν και στην τάξη υπολειτουργούν; (Υλικές και ηθικές αμοιβές: Λεφτά και φιλότιμο)
5. Συμβόλαιο Τιμής μεταξύ Σχολείου, Οικογένειας, Παιδιού (βλέπε Ενότητα 1, A.5)

6. Έλλογη αξιολόγηση διαδικασιών και προσώπων

Β. Το σχολικό περιβάλλον και οι κανόνες που διέπουν τη λειτουργία της σχολικής κοινότητας έχουν βαρύνουσες επιπτώσεις. Ο δημόσιος λόγος και η κουλτούρα των παιδαγωγών, αν είναι επαρκώς ομοιογενείς και έχουν πρόσφορο προσανατολισμό, μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην ανασύσταση των πραγμάτων στη σωστή τους θέση. Αν όμως το σώμα των εκπαιδευτικών, τόσο συνολικά όσο και στο επίπεδο κάθε σχολικής κοινότητας ή και τάξης εμφανίζει αντιστάσεις (πράγμα διόλου απίθανο) ή δεν εργάζεται συλλογικά για την επίλυση των αναφαινόμενων προβλημάτων και την αναβάθμιση των εκάστοτε συνθηκών, τότε τα πράγματα, παρά τις καλές προθέσεις και προσπάθειες, θα συναντούν δυσχέρειες, αδιέξοδα και απορίες που θα είναι δύσκολο να θεραπευτούν.

Η λύση έχει συγκεκριμένη κατεύθυνση. Αυτή που υποδηλώνει ο άξονας «Μάχη για το Φαντασιακό της Παιδείας. Ανάπτυξη μιας δημοκρατικής κουλτούρας με βάση την κοινή αγάπη για τη γνώση, τον αμοιβαίο σεβασμό και έλλογους κανόνες».

Το πρώτο πράγμα που χρειάζεται συνεπώς είναι η συγκρότηση του Φαντασιακού της Παιδείας με τρόπο που να συμβάλει στην ανάπτυξη μιας δημοκρατικής κουλτούρας. Αυτό δεν μπορεί να γίνει εκ του μηδενός.

Τα προβλήματα αυτά δεν μπορούν να λυθούν με μιας. Θέλουν χρόνο. Μπορούν όμως να γίνουν βήματα. Αυτά μπορεί να είναι σε τρεις κατευθύνσεις. Την αποκέντρωση αρμοδιοτήτων υπέρ της σχολικής κοινότητας, την ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και τη βελτίωση των σχέσεων με την κοινωνία.

1. Η αποκέντρωση αρμοδιοτήτων σημαίνει μείωση της γραφειοκρατίας και μετατροπή της νομοθεσίας σε κείμενα-πλαίσια γενικών αρχών και όχι σε αποφάσεις για το κάθε τι στη λεπτομέρειά του. Σημαίνει ακόμη πιο ανοιχτά αναλυτικά προγράμματα (ΑΠΣ). Σημαίνει τέλος, αλλαγή των σχολικών βιβλίων από αναλυτικά κείμενα σε κείμενα κατεύθυνσης με λιγότερη ύλη και με περιγράμματα γενικών στόχων. Συνολικό αποτέλεσμα: Ο παιδαγωγός αισθάνεται πιο ελεύθερος, πιο ενδυναμωμένος και πιο υπεύθυνος για το έργο του.
2. Η ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών σημαίνει αλλαγές τόσο στην αρχική εκπαίδευση όσο και στη συνέχεια. Στη λογική αυτή θα μπορούσαν να λειτουργήσουν σχολές ανά πανεπιστήμιο εστιασμένες στο παιδαγωγικό μέρος και στη σύνδεση με την κοινωνία. Στη συνθήκη αυτή θα μπορούσαν οι υπηρετούντες εκπαιδευτικοί να κάνουν ένα επιμορφωτικό εξάμηνο ανά πενταετία.

Πέρα από την κατάρτιση και την επιμόρφωση σημαντικό, και ξεχασμένο, μέρος είναι η ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ εκπαιδευτικών και η λήψη συλλογικών αποφάσεων. Για το σκοπό αυτό θα μπορούσε να προβλεφθεί, όπως

σε πολλές χώρες, η ωριαία συνάντησή τους κάποιες μέρες τη βδομάδα (ή, έστω, στην αρχή, και αραιότερα) αν όχι καθημερινά, αμέσως μετά το μάθημα, ώστε να επεξεργασθούν από κοινού τις υποθέσεις του σχολείου.

Τέλος, για να έρθουν κοντύτερα στο σχολείο οι εκπαιδευτικοί μπορεί να υπάρχει νομοθετική πρόβλεψη η οποία απαγορεύει το φροντιστήριο και αποκλείει όσους κάνουν από οποιαδήποτε θέση ευθύνης.

3. Το τρίτο μεγάλο κεφάλαιο της ελληνικής εκπαίδευσης είναι η μετατροπή του σχολείου από απομονωμένη νησίδα που δύσκολα επικοινωνεί με τον περίγυρο, τους γονείς, τη γειτονιά, σε ζωντανό κύτταρο που μετέχει στη ζωή της κοινότητας προς αμοιβαίο όφελος. Στη νομοθεσία υπάρχουν σχετικές διατάξεις αλλά είναι ανενεργές με ευθύνη κυρίως των εκπαιδευτικών, ιδιαίτερα της δευτεροβάθμιας. Στην κατεύθυνση αυτή θα βοηθήσουν τα δύο προηγούμενα μέτρα. Εδώ, καθώς είναι ζήτημα δημοκρατικής κουλτούρας, θα μπορούσαν να βοηθήσουν οι σύμβουλοι παιδαγωγικής καθοδήγησης και γενικότερα οι Διευθύνσεις σε επίπεδο νομού.

Για να γίνουν όλα αυτά χωρίς να έχουμε πάλι αποφάσεις χωρίς αντίκρισμα:

Η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από την κεντρική διοίκηση στις σχολικές μονάδες είναι επιθυμητή αλλά η εμπειρία έχει δείξει ότι αυτή δεν γίνεται εύκολα και όπως θα έπρεπε. Αντίθετα οδηγεί σε αδράνειας σε τοπικό επίπεδο με αποτέλεσμα να παλινδρομούμε και να ξαναγυρνάμε στην αντίθετη κατεύθυνση. Για το λόγο αυτό θα μπορούσε να θεσμοθετηθεί ένα όργανο σε επίπεδο νομού ή περιφέρειας, συντιθέμενο από τις τοπικές εκπαιδευτικές αρχές στελεχωμένες πιθανόν από 1-2 παιδαγωγούς με ειδικά προσόντα. Αυτό το όργανο θα ασχολείται αποκλειστικά με το αντικείμενο αυτό και θα παίρνει αποφάσεις παιδαγωγικού χαρακτήρα, θα ενεργεί ως διάμεσος με τις κεντρικές εκπαιδευτικές αρχές και θα λογοδοτεί τόσο σ' αυτές όσο και στους εκπαιδευτικούς της περιοχής. Στο όργανο θα μπορούσε να συμμετάσχουν και από ένας αιρετός εκπρόσωπος των γονέων και των εκπαιδευτικών.

Γ. Η μέχρι τώρα διερεύνηση έθιξε ποικίλα θέματα, για να εστιασθεί τελικά στο κλειδί της όλης υπόθεσης. Δηλαδή, στο πλαίσιο και τους τρόπους που θα επιτρέψουν να βελτιστοποιηθεί η λειτουργία των εκπαιδευτικών στον σχολικό χώρο.

Προκύπτουν λοιπόν με σαφήνεια δύο κρίσιμα πορίσματα:

1. Πέρα από την (αρχική και συνεχιζόμενη) εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, χρειάζονται ακόμη δύο στοιχεία για να αναδείξουν οι εκπαιδευτικοί τον καλό εαυτό τους: Πρώτο, εμπνευσμένη ηγεσία της σχολικής μονάδας. Δεύτερο, μια διαδικασία για

την από κοινού επεξεργασία των θεμάτων που απασχολούν τους εκπαιδευτικούς ως προς τη σχολική μονάδα, και όλως ιδιαιτέρως των θεμάτων που διακινούν εντάσεις, συναισθηματικές και προσωπικές περιπλοκές έως και συγκρούσεις μεταξύ του προσωπικού του σχολείου: Δηλαδή, αντιστάσεις στην εύρυθμη λειτουργία και την ομαλή εξέλιξη της σχολικής κοινότητας.

2. Η θεσμισμένη διαδικασία αυτή θα μπορούσε να ονομάζεται συνάντηση σύνθεσης. Να πραγματοποιείται με κανονικό ρυθμό στο πλαίσιο της σχολικής λειτουργίας (ανά εβδομάδα ίσως, στην αρχή, με ορίζοντα την κανονική ένταξή της στην καθημερινή λειτουργία). Και να αποτελεί τον χώρο συντεταγμένης και ελεύθερης ανταλλαγής απόψεων, επίλυσης προβλημάτων και εντάσεων, διαφορών και συγκρούσεων, και ομογενοποίησης του προσωπικού σε μια συνεκτική κοινή στάση απέναντι στα θέματα του σχολικού χώρου βασισμένη στην αμοιβαία εμπιστοσύνη.

Σκοπός της συνάντησης σύνθεσης είναι ο εντοπισμός, η σαφής περιγραφή και η γόνιμη προσέγγιση θεμάτων που αποσκοπούν στη βελτιστοποίηση της λειτουργίας και την υπέρβαση των δυσλειτουργιών του συγκεκριμένου σχολικού συστήματος, μέσω επεξεργασίας και των υποκειμενικών πτυχών της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η εν λόγω συνάντηση σύνθεσης δεν αντιπροσωπεύει "ιμάντα μεταβίβασης" εισηγμένων ιεραρχικών επιλογών, ούτε απλά τεχνοκρατική-τεχνική "διαδικασία επίλυσης προβλημάτων". Συνιστά χώρο όπου η προσωπική δέσμευση, ο προσωπικός λόγος και η αίσθηση του κοινού καθήκοντος διαμορφώνει δεσμούς εμπιστοσύνης, αλληλεγγύης και συναισθηματικού συντονισμού μεταξύ των εκπαιδευτικών. Στο πνεύμα αυτό, επιτρέπει την επεξεργασία των θεμάτων με τέτοιο τρόπο, που να καθίσταται εφικτή η βέλτιστη δυνατή συνάντηση ανάμεσα στην υποκειμενικότητα που χαρακτηρίζει το ειδοποιό αντικείμενο της παιδείας (παιδί-σε-μαθητεία) και στην υποκειμενικότητα που αναλαμβάνει το έργο της παιδείας (εκπαιδευτικοί) στον συγκεκριμένο σχολικό χώρο.

Συναντήσεις σύνθεσης θα μπορούσαν να λειτουργούν και σε ευρύτερα πλαίσια, εντάσσοντας σε αντίστοιχη προοπτική τόσο τους ίδιους τους μαθητές όσο και άλλες υποκειμενικότητες που μετέχουν στην εκπαιδευτική και ευρύτερα παιδαγωγική διαδικασία, όπως οι γονείς, οι τοπικές κοινωνίες κλπ.

Δ. Όλες οι ενέργειες που θα μπορούσαν να υπηρετήσουν τον σκοπό της δημοκρατικής κουλτούρας στο σχολείο συναρτώνται με το κατά πόσο υφίσταται καλή γνώση της παιδαγωγικής συμπεριφοράς και διάθεση να εφαρμοστεί: Αυτό είναι και το κομμάτι της εκπαίδευσης που «πονάει»: Η εκπαίδευση και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, που δε θα τελειώνει σε μία πιστοποίηση γνώσεων, αλλά θα μεταφράζεται σε έμπρακτη εφαρμογή των νέων στάσεων και θέσεων. (Πρόκειται προφανώς για μια ακόμη έκφανση του ευρύτερου ζητήματος των αντιστάσεων στην εύρυθμη λειτουργία και στην εποικοδομητική εξέλιξη του σχολικού συστήματος.)

Τι θα μπορούσε να γίνει σε αυτή την περίπτωση, χωρίς υπέρογκο οικονομικό κόστος;

1) Οι σχολικοί σύμβουλοι να οργανώσουν υποχρεωτικά σεμινάρια που θα αναφέρονται στην ειδική αγωγή και ειδικότερα στις τόσο συνηθισμένες μαθησιακές δυσκολίες και τη δυσλεξία. Μπορούν και πρέπει να ευαισθητοποιήσουν τους εκπαιδευτικούς. Να τους μάθουν να συμπεριφέρονται ανάλογα σε αυτά τα παιδιά χωρίς να τα περιθωριοποιούν ή να μειώνουν την αυτοεκτίμησή τους, γεγονός που δημιουργεί περισσότερα προβλήματα στην ψυχολογική τους κατάσταση και στη συμπεριφορά τους.

2) Να υπάρξει παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών ειδικοτήτων. Δεν είναι νοητό να αγνοούν τον τρόπο συμπεριφοράς στα παιδιά, να λειτουργούν με κέντρο το μάθημά τους και να έχουν από τα παιδιά απαιτήσεις να απευθύνονται σε ενήλικες.

3) Περιορισμός των εργασιών στο σπίτι και αν είναι δυνατόν απαγόρευση των φωτοτυπιών. Με κάποιο τρόπο θα πρέπει να υποχρεωθούν οι εκπαιδευτικοί να μη βομβαρδίζουν με εργασίες στο σπίτι τα παιδιά και ειδικότερα με τις γνωστές χωρίς νόημα φωτοτυπίες για εμπέδωση του μαθήματος. Αυτό παρά το ότι έχει θεωρηθεί αντιπαιδαγωγικό συνεχίζεται συστηματικότερα από παλιά. Τα παιδιά έτσι από τη μία θα μαθαίνουν καλά αυτά τα λίγα που πρέπει και από την άλλη έχοντας χρόνο να παίζουν ή να ζήσουν ήρεμα μέσα στο σπίτι τους μεγαλώνουν φυσιολογικότερα, είναι πιο ήρεμα με αποτέλεσμα να λειτουργούν καλύτερα και στο κοινωνικό πλαίσιο του σχολείου.

4) Κάτι που επίσης θα βοηθούσε πολύ στην εξέλιξη της προσωπικότητας των μαθητών θα ήταν και η διδασκαλία με ανάλογο τρόπο κάποιων μαθημάτων. Στο δημοτικό σχολείο υπάρχει ώρα φιλιαναγνωσίας, ώρες ευέλικτης ζώνης και το μάθημα των θρησκευτικών που θα μπορούσαν με σωστό χειρισμό να κάνουν πραγματικά μικρά θαύματα. Πολλές φορές (αν όχι τις περισσότερες), η Ευέλικτη Ζώνη χρησιμοποιείται για ασκήσεις μαθηματικών ή γραμματικής. Τα θρησκευτικά επίσης, ένα μάθημα από το οποίο, σε μια διευρυμένη θρησκευσιολογική προοπτική, θα μπορούσαν να κερδίσουν τα παιδιά, οι εκπαιδευτικοί το περιορίζουν στην αποστήθιση και στην εξέταση, αντί να το χρησιμοποιούν διδακτικά, να το συνδέουν με την πραγματικότητα ή με άλλες ιστορίες, μύθους και παραδόσεις και ν' αναπτύξουν την περιέργεια και τη φαντασία τους. Επίσης θα ήταν καλό να γίνουν σεμινάρια φιλιαναγνωσίας για να δίνεται ένας τρόπος να κινηθούν όσοι εκπαιδευτικοί δεν έχουν φαντασία.

5) Καλή γνώση των ΤΠΕ (Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας, για την οποία σχεδόν όλοι έχουν πιστοποίηση, με αμφίβολη ωστόσο ενίοτε γνώση) και εφαρμογή τους στη διδασκαλία.

Ε. Το συνοδευτικό βήμα, ωστόσο, που είναι ο εξοπλισμός των σχολείων με αντίστοιχα μέσα ΤΠΕ, έχει κόστος. Ως προς αυτό, η ενεργοποίηση χειρονομιών

αλληλεγγύης από τις τοπικές κοινωνίες, φορείς ή άτομα θα μπορούσε ενδεχομένως να καλύψει μερικώς τις ανάγκες.

Z. Μία πρόνοια ζωτικής σημασίας, αλλά με κόστος, θα ήταν να υπάρχει σε κάθε σχολείο μία ειδική δομή- ομάδα ψυχολόγου- κοινωνικού λειτουργού και όποιου άλλου ειδικού, ανάλογα με τις ανάγκες του σχολείου και το πλήθος των μαθητών. Σχεδόν καθημερινά παρουσιάζονται προβλήματα που αν η διαχείριση τους γινόταν από ειδικούς θα βοηθούσε ιδιαίτερα. Στα σχολεία σήμερα τυπικά εμφανίζονται κοινωνικοί λειτουργοί ή ψυχολόγοι μέσω προγραμμάτων ΟΑΕΔ ή ΕΣΠΑ παλαιότερα. Συνήθως έρχονται στη μέση της χρονιάς, και μέχρι να αντιληφθούν τα προβλήματα τελειώνει η χρονιά γιατί μετακινούνται σε πολλά σχολεία. Επίσης τελειώνει το 5μηνο και αγνοούνται ολοσχερώς οι εμπειρίες τους. Επίσης οι ΕΔΕΑΥ (Επιτροπές Διαγνωστικής Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης και Υποστήριξης), έχοντας συνήθως κέντρο το ειδικό σχολείο της περιοχής όπου τα προβλήματα είναι πολλαπλά, ασχολούνται μερικώς και αποσπασματικά με τα θέματα των άλλων σχολείων που ανήκουν σε αυτές.

H. Πρόσθετα εργαλεία που θα μπορούσε να παράσχει η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών είναι και τα εξής:

1. Να θεωρείται το σχολείο ως κοινότητα, τόσο με την έννοια της συστημικής συγκρότησης και απαρτίωσης των συστατικών και λειτουργιών του όσο και με την έννοια της υποκειμενικής αναπαράστασης και της ψυχοσυναισθηματικής της επένδυσης από όλα τα μέλη της (εκπαιδευτικοί, μαθητές κλπ) και, ευρύτερα, τα εμπλεκόμενα μέρη (γονείς, τοπική κοινωνία κλπ.).

Μια ιδιαιτερότητα καθοριστικής σημασίας είναι η εξής: Το σχολείο αντιπροσωπεύει μια ιδιότυπη κοινότητα, που συγκροτείται με τυπικά απρόσωπα κριτήρια («όλα τα παιδιά που γεννήθηκαν την τάδε χρονιά θα γραφτούν στην Α τάξη» κ.τ.ο.) και με συγκυριακές επιλογές ("οι εκπαιδευτικοί που αυτή τη στιγμή θα υπηρετήσουν στο τάδε σχολείο με την τάδε διεύθυνση" κ.τ.ό.) και έχει παροδικό χαρακτήρα τόσο ως προς την προσωπική ιστορία και τη βιοτική διαδρομή των μελών της όσο και ως προς την εξέλιξη των σχέσεων που διαμορφώνονται μεταξύ τους. Η εν λόγω ιδιαιτερότητα έχει σα συνέπεια ότι απαιτείται περισσότερη τέχνη και προσπάθεια προκειμένου να διαφυλάσσεται και να αναβαθμίζεται η συνοχή και η λειτουργικότητα της σχολικής κοινότητας, αλλά και η σχολική εμπειρία να είναι ικανοποιητική και εποικοδομητική για όλα τα μέλη της κοινότητας.

Σ' αυτό το εξελισσόμενο πλαίσιο, θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα θετική η ευρύτερη δυνατή ψυχοσυναισθηματική επένδυση του επιτελούμενου, σαφέστατα κοινωφελούς έργου. Δηλαδή, εκπαιδευτικοί και μαθητές (αλλά και όλοι οι εμπλεκόμενοι σ' αυτό το έργο) να μάθουν να αγαπούν το σχολείο τους, να επενδύουν ψυχικά σ' αυτό και να το σκέφτονται σαν κάτι που τους αφορά όλους από κοινού, αλλά και τον καθένα τους προσωπικά, σαν κομμάτι της ζωής τους, προσωπικής και συλλογικής.

Μια συμβολική χειρονομία, με μεγάλο ωστόσο εσωτερικό δυναμικό, είναι η ταυτοποίηση κάθε σχολείου με ένα όνομα (π.χ. Ρήγας Φεραίος), αντί του κυρίαρχου σήμερα συστήματος ταυτοποίησης των σχολικών μονάδων με έναν αριθμό.

2. Η συστηματική επικοινωνία των δασκάλων με τους γονείς κάθε παιδιού δεν βοηθάει μόνο το παιδί ή τους γονείς του. Βοηθάει και τον ίδιο τον δάσκαλο ή τη δασκάλα (κυριολεκτικά, τους ξεκουράζει), καθώς μοιράζεται το παιδαγωγικό έργο που αφορά κάθε παιδί με άλλους, οι οποίοι έχουν μεγάλη ικανότητα πλαισίωσης του παιδιού τους σ' αυτή την πορεία.

3. Απλές πράξεις έμπρακτης αλληλεγγύης (π.χ. συγκέντρωση χρημάτων για τα δόντια ενός παιδιού) και στήριξης στο σχολείο (π.χ. βάνιμό του) ενισχύουν πολλαπλασιαστικά από κάτω προς τα πάνω την κουλτούρα αλληλεγγύης και τη δημοκρατική νοοτροπία στο σχολείο.

4. Για τους εκπαιδευτικούς, η έννοια του εργασιακού χρόνου καλό είναι να περιλαμβάνει τόσο το διδακτικό έργο, όσο και την ενεργό συμμετοχή στη ζωή της σχολικής κοινότητας.

Θ. Πώς ν' αναβαθμιστεί το στάτους του εκπαιδευτικού – κάτι απόλυτα αναγκαίο; Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με δύο τρόπους:

1. Εξωγενώς, μέσω καλύτερων συνθηκών και αμοιβών, μέσω του δημόσιου λόγου, των μηνυμάτων στα ΜΜΕ κ.τ.ό.
2. Ενδογενώς, μέσα από πρακτικές που εφαρμόζουν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί υλοποιώντας την αρχή «Είμαι καλός στη δουλειά μου όποιες κι αν είναι οι συνθήκες»

Ι. Κρίσιμη είναι η λειτουργία της σχολικής ατμόσφαιρας (κλίματος) και καθοριστική σημασία γι' αυτήν έχει η εμπνευσμένη ηγεσία (π.χ. Σχολείο 132 Γκράβας). Ως προς αυτό το σημείο, η πρόσφορη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και η αξιοκρατία θα μπορούσαν να ευδοκιμούν ακόμη περισσότερο αν η αρχιτεκτονική του σχολικού χώρου αποτελούσε αντικείμενο ενδεδειγμένης μελέτης, τόσο με όρους τεχνοκρατικής λειτουργικότητας όσο και με όρους καλλιέργειας του προσωπικού και συλλογικού Φαντασιακού.

Σύνοψη

Απώτερο ζητούμενο όλων αυτών των ενεργειών και θεμέλιο μιας δημοκρατικής κουλτούρας στο σχολείο είναι η καλλιέργεια της εμπιστοσύνης μεταξύ εκπαιδευτικών, μαθητών, οικογενειών, πολιτείας, κοινωνίας... Το κοινό αγαθό προϋποθέτει κοινή επένδυση και μέριμνα γι' αυτό σε κλίμα συνέργειας και αλληλεγγύης. Σ' αυτό αποβλέπει και το όλο σχέδιο για την ανακατάκτηση και αναβάθμιση του Φαντασιακού της Παιδείας και για την ανάπτυξη μιας δημοκρατικής κουλτούρας με βάση την κοινή αγάπη για τη γνώση, τον αμοιβαίο σεβασμό και έλλογους κανόνες.

12. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΟΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΚΟΜΒΟ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Υποχρεωτική Εκπαίδευση

- Αυτονομία Σχολικής Μονάδας που θα επιτρέπει στην κοινότητα να διαμορφώσει την στρατηγική της ανάλογα με τις συνθήκες. Αυτορρύθμιση λειτουργίας του σχολείου – το Υπουργείο Παιδείας να θέτει τους γενικούς όρους και κανόνες.
- Σύνδεση σχολείου – τοπικής κοινωνίας. Διεύρυνση ζωνών εκπαιδευτικής προτεραιότητας με στόχο την υποστήριξη των μειονεκτούντων περιοχών. Σε αυτές να υπάρχει μέριμνα για κοινωνικά κυλικά, σχολικά συστήματα, κάλυψη λειτουργικών δαπανών, κίνητρα για εκπαιδευτικούς κλπ.
- Ανοιχτό Πρόγραμμα Σπουδών, με σαφώς διατυπωμένους στόχους. Εκπαιδευτικοί και μαθητές να επιλέγουν βάσει των ενδιαφερόντων τους τα θέματα με τα οποία θα προσεγγίσουν τους μαθησιακούς στόχους (μάθηση βάσει σχεδιασμού).
- Εισαγωγή «ζώνης μαθημάτων» που να αφορούν στην τοπική ιστορία και στις ειδικές οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες και δραστηριότητες της περιοχής (καθιέρωση ειδικού μαθήματος, πχ «ο τόπος μας»). Αναπροσαρμογή διδακτικού ωραρίου και ευελιξία στο πρόγραμμα.
- Νέα γνωστικά αντικείμενα (Μέσα Επικοινωνίας, μητρικές γλώσσες δίγλωσσων μαθητών, δημιουργική γραφή, ενδοσχολικό ή δημοτικό φεστιβάλ κλπ)
- Αναβάθμιση του ρόλου της Τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία.
- Μείωση αριθμού μαθημάτων και όγκου διδακτέας ύλης. Αναπροσαρμογή αναλυτικών προγραμμάτων προς την αειφορία. Μείωση χρόνου μελέτης στο σπίτι.
- Διατήρηση και διεύρυνση ευέλικτης ζώνης σε συνδυασμό με τη δημιουργία δικτύων σχολείων.
- Επανεξέταση του ρόλου των σχολικών συμβούλων.
- Καθιέρωση πολυδύναμου νηπιαγωγείου.
- Κατάργηση του μοναδικού εγχειριδίου και επιλογή εγχειριδίου από λίστα. Αξιολόγηση του εγχειριδίου από το σύλλογο διδασκόντων.- το πρόγραμμα σπουδών να ανατίθεται στις επιστημονικές ενώσεις της χώρας.
- Γενίκευση του θεσμού των ολοήμερων σχολείων – επέκταση ως τις 17.00 ή 17.30 για τους εργαζόμενους γονείς. Εμπλουτισμός με ενισχυτική διδασκαλία κλπ και συνεργασία δασκάλων πρωινού και ολοήμερου.
- Αξιοποίηση εκπαιδευτικού χρόνου σε άτυπα περιβάλλοντα μάθησης (Μουσεία, βιβλιοθήκες, αρχαία κ.α.).
- Κίνητρα για εθελοντική εργασία από τους γονείς. Ενδυνάμωση σχέσης Εκπαιδευτικών-Γονέων-Μαθητών μέσα από σχολές γονέων.

- Λειτουργία σχολικού τυπογραφείου, κινηματογράφου, συνεταιρισμού, εργαστηρίων τέχνης.
- Να υλοποιούνται στο πλαίσιο δημοτικού διαμερίσματος τα μαθήματα τα οποία αποτελούν αντικείμενο επιλογής και για τα οποία η αξιολόγηση της απόδοσης δεν εντάσσεται στο «ενδοσχολικό σύστημα αξιολόγησης» ή αξιολογούνται εξωτερικά,. Τέτοια είναι τα μαθήματα κίνησης (αθλητικά, χορός), τέχνης (μουσική, εικαστικά, θέατρο), η α και η β ξένη γλώσσα που αξιολογείται από το εθνικό σύστημα γλωσσομάθειας, οι Η/Υ.
- Επέκταση και αναβάθμιση καλλιτεχνικών σχολείων, μουσικών σχολείων, ειδικών σχολείων και δημιουργία οικο-σχολείων. Ενίσχυση των εικαστικών μαθημάτων σε όλα τα σχολεία και εκσυγχρονισμός του εκπαιδευτικού υλικού.
- 1. Διαχωρισμός των γενικών στόχων της παιδείας –ευθύνη του κράτους– και της ακολουθουμένης διαδικασίας υλοποίησής τους – ευθύνη σχολείου, δασκάλων και γονέων (αυτοδιαχείριση). -- 2. Δυνατότητα επιλογής σχολείου από τους γονείς. -- 3. Το αναλυτικό πρόγραμμα μαθημάτων να είναι συμβουλευτικό και να υπάρχει ευελιξία στην εφαρμογή του. -- 4. Ένας δάσκαλος για όλες τις τάξεις του δημοτικού.
- Ανάπτυξη στρατηγικών μάθησης και μέσα από την επικοινωνία των δασκάλων της κάθε σχολικής μονάδας, την αξιολόγησή τους και την υιοθέτηση των πιο πετυχημένων.
- Αλλαγές στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση όπως 1) κατάργηση των ενδοσχολικών γραπτών εξετάσεων, 2) υιοθέτηση διαγνωστικών αξιολογήσεων με ευθύνη του ΕΟΕ σε Τρίτη και Έκτη τάξη του Δημοτικού, με υποχρεωτική ενισχυτική διδασκαλία των υστερούντων, 3) απολυτήρια Γυμνασίου και Λυκείου μετά από πανελλαδικές εξετάσεις πιστοποίησης με θέματα από τράπεζα Θεμάτων και 4) η μείωση των ειδικοτήτων των εκπαιδευτικών, όπως και συγχώνευση παρόμοιων μαθημάτων. Χωρισμός του ωραρίου σε ζώνη μαθημάτων και ζώνη δραστηριοτήτων
- Λογική της διαθεματικότητας και της συνέχειας, τόσο ανάμεσα στα επιμέρους μαθήματα (οριζόντιος άξονας), όσο και ανάμεσα στις τάξεις και τις δομές εκπαίδευσης (κάθετος άξονας).
- Εξ' ολοκλήρου ανάληψη της εκπαίδευσης των μειονοτήτων από το κράτος.
- Νομιμοποίηση της εξωσχολικής μάθησης (unschooling).
- Διαρκής εκπαίδευση και ενημέρωση των εκπαιδευτικών για ζητήματα που αφορούν στον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου - Δημιουργία ανεξάρτητου φορέα για την επιμόρφωση σε θέματα ρατσισμού, βίας και διαφορετικότητας.
- Καταγραφή περιστατικών ενδοσχολικής βίας και αποτροπή και καταστολή ανάλογων περιστατικών με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου. Σχετική αξιοποίηση του Παρατηρητηρίου Πρόληψης για τη Σχολική Βία και τον Εκφοβισμό.

- Όπου κρίνεται απαραίτητο, το πρόγραμμα "Ενισχυτική Διδασκαλία" θα συμπεριλαμβάνει μαθήματα εκμάθησης Ελληνικής και μητρικής γλώσσας και γενικότερα προγράμματα πολιτισμού και κοινωνικής ένταξης
- Οι σχολικές γιορτές να περιορίζονται στις δύο τελευταίες διδακτικές ώρες της ημέρας.
- Μετάβαση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης στην ψηφιακή εποχή – κάθε μαθητής να έχει το τάμπλετ του.
- Περιορισμός των ωρών αμιγούς διδασκαλίας (σε 30 την εβδομάδα)
- Ανανέωση των αναλυτικών προγραμμάτων με παροχή σημαντικότερης ελευθερίας και ρόλου στους διδάσκοντες.
- Γεωγραφική και κοινωνική διασπορά των πειραματικών σχολείων και εξωστρέφεια, ώστε η εμπειρία τους να διαχέεται και να δοκιμάζεται σε όλα τα σχολεία.
- Πολύπλευρη στήριξη ολιγοθέσιων σχολείων.

Διοικητική λειτουργία:

- Σύσταση ενός υπερκομματικού Εθνικού Οργάνου (Συμβούλιο Χάραξης Εθνικής Εκπαιδευτικής Πολιτικής) υπεύθυνου για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των πολιτικών, την εποπτεία φορέων και τη διαχείριση προβλημάτων - Θέσπιση υπερκομματικού Γραμματέα πενταετούς θητείας στο Υπουργείο Παιδείας, ο οποίος θα επιλέγεται από τη Βουλή των Ελλήνων - Επιστημονικό Συμβούλιο στη θέση Προϊστάμενου Επιστημονικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης.
- Αποκέντρωση και αυτονομία του σχολείου.
- Μείωση γραφειοκρατίας.
- Θέσπιση Κανονισμού Εσωτερική Λειτουργίας του σχολείου που θα ψηφίζεται από το σύλλογο διδασκόντων και θα είναι προσαρμοσμένος στις ανάγκες της κάθε σχολικής μονάδας.
- Δημιουργία Επιστημονικών Ομάδων Επιμορφωτών στις περιφέρειες, υπεύθυνων για τη γνωστική - παιδαγωγική ανατροφοδότηση.
- Διοικητική στελέχωση για την υποστήριξη των σχολείων.
- Αποκέντρωση εξουσιών σε τοπικό/περιφερειακό επίπεδο.
- Κατάργηση περιφερειακών διευθύνσεων εκπαίδευσης.
- Ο διευθυντής σχολικής μονάδας αναδεικνύεται από τον Σύλλογο Διδασκόντων
- Αξιολόγηση μη τιμωρητική, στο πλαίσιο του αναστοχασμού, με βάση εκπαιδευτικούς στόχους που έχουν τεθεί στην αρχή της χρονιάς. Η αξιολόγηση να είναι αμφίδρομη και να εμπλέκει με ποσοστό και σταθμισμένα όλα τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας. Επίσης αφορά όχι μόνο τους δασκάλους, αλλά και τους σχολικούς συμβούλους και τους θεσμούς που είναι επιφορτισμένοι να παράγουν και να εισηγούνται εκπαιδευτικές πολιτικές και καινοτομίες.

- Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού που υπάρχει ήδη στην εκπαίδευση με πλήρες ξεδίπλωμα των ικανοτήτων και των αποκτημένων γνώσεων και πείρας των εκπαιδευτικών. Να μην θυσιάζεται το όφελος της εκπαιδευτικής πράξης για χάρη των κοινωνικών κριτηρίων.

Επιμόρφωση

- Να εκπαιδεύονται οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί στη διαρκή αναζήτηση απαντήσεων στα προβλήματα της διδασκαλίας και της μάθησης – να προετοιμάζονται ως ερευνητές της τάξης και ικανοί συνεργάτες μεταξύ τους. Οι αλλαγές αυτές προϋποθέτουν αντίστοιχη αναπροσαρμογή στα μαθήματα των τμημάτων που προετοιμάζουν τους εκπαιδευτικούς.
- Επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε τακτά χρονικά διαστήματα στις νέες τάσεις της Παιδαγωγικής, Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας, Μεθοδολογίας, με έμφαση στο βιωματικό χαρακτήρα της επιμόρφωσης.
- Να δημιουργηθούν μητρώα πιστοποιημένων φορέων επιμόρφωσης με απόδοση πιστωτικών μονάδων κατά τα πρότυπα του ΕΚΔΔΑ
- Να δημιουργηθεί περιφερειακή επιστημονική μονάδα επιμορφωτών.
- Να γίνεται υποχρεωτική επιμόρφωση των διευθυντών σχολείων σε θέματα διοίκησης, διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού, αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων.
- Να διοργανώνονται ενδοσχολικά σεμινάρια και να παρέχεται η δυνατότητα στους εν ενεργεία εκπαιδευτικούς να παρακολουθούν μαθήματα στα υφιστάμενα τμήματα των πανεπιστημίων ως επισκέπτες. Ενδεχομένως να πραγματοποιούνται επιμορφωτικά σεμινάρια τεσσάρων εβδομάδων στη διάρκεια του Ιουλίου για τους νεοδιόριστους.
- Δημιουργία Κέντρων Στήριξης Εκπαιδευτικού Έργου (Κ.Σ.Ε.Ε.), που θα λειτουργούν ως πολυκέντρα εργασίας, συμμετοχής, έκφρασης, δράσης και υποστήριξης των εκπαιδευτικών. Τελικός στόχος θα είναι κάθε έδρα Νομού να αποκτήσει το δικό της Κ.Σ.Ε.Ε. Το μεγάλο πλεονέκτημα είναι ότι υπάρχουν όλα τα στελέχη, οι θεσμοί και τα Τμήματα που άμεσα θα πλαισιώσουν τα Κ.Σ.Ε.Ε. και στις περισσότερες περιπτώσεις υπάρχουν και οι υποδομές, οι οποίες χρειάζονται απλά νοικοκύρεμα

Εθνικό Πλαίσιο Εκπαίδευσης

- Διαμόρφωση Εθνικού Πλαισίου Ποιότητας για την Προσχολική Εκπαίδευση που θα συμβάλλει στην αύξηση της προσβασιμότητας των τετράχρονων στην Προσχολική Εκπαίδευση.
- Προσανατολισμός της εκπαίδευσης προς την απόκτηση μιας εξελικτικής κουλτούρας, δηλαδή μιας μόρφωσης η οποία να ευνοεί την πραγματική οικολογική και κοινωνική συνείδηση.

- Οι εκπαιδευτικοί να μαθαίνουν τα παιδιά, τους μαθητές και τους φοιτητές πώς να σκέφτονται κι όχι τι να σκέφτονται. Να μεταδίδεται η δύναμη της γνώσης και της κατανόησης.
- Ολιστική προσέγγιση, διαθεματικότητα, ανακαλυπτική μάθηση, πειραματισμός και επίλυση προβλημάτων, ελευθερία επιλογών και έμφαση στην έκφραση, την αυτονομία, τις δημοκρατικές διαδικασίες, τη δημιουργικότητα, αφουγκρασμός των παιδιών, συμμετοχή στις αποφάσεις, με στόχο τη δημιουργία μιας πραγματικής κοινότητας μάθησης.
- Δημοκρατικά Σχολεία για όλες τις ηλικίες – Μοντεσσοριανά σχολεία και σχολεία Waldorf για όλες τις ηλικίες. Ένταξη της παιδαγωγικής Φρενέ για ένα δημόσιο σχολείο ελεύθερο, δημοκρατικό, ανοικτό και συνεργατικό, με έμφαση στις δεξιότητες έκφρασης, επικοινωνίας και συνεργασίας στο σχολείο. Ένα σχολείο ανοικτό στη κοινότητα και με τη συνέργεια πολλών ενηλίκων. Θα πρέπει να ξεκινάει από την προσχολική αγωγή και να καταλήγει στο Πανεπιστήμιο.
- Ανάπτυξη ενός νέου συστήματος παιδείας όπου θα δίνεται μεγάλη σημασία και εμπιστοσύνη στην δράση του ίδιου του εκπαιδευτικού (καλύτερη ακαδημαϊκή και παιδαγωγική κατάρτιση, επιμόρφωση και ελευθερία στο σχεδιασμό και το περιεχόμενο της διδασκαλίας).
- Εισαγωγή της ρητορικής παιδείας και διδασκαλία της επιχειρηματολογίας είτε ως αυτόνομο μάθημα είτε ως μέθοδος σε όλα τα μαθήματα – συστηματική διδασκαλία της Φιλοσοφίας.
- Ενίσχυση των μαθημάτων Τέχνης και ένταξη νέων [Θέατρο - Κινηματογράφος / Πολυμέσα (Οπτικοακουστική έκφραση), Χορός, Δημιουργική Ανάγνωση-Γραφή] στο πρόγραμμα όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης.
- Εισαγωγή μαθήματος με βασικό ρόλο την προβολή της μοναδικότητας του κάθε παιδιού, αλλά και την αποδοχή της διαφορετικότητας.
- Αφαίρεση επουσιώδους, επικαλυπτόμενης, παρωχημένης ύλης και εφαρμογή προγραμμάτων σπουδών υπό τη μορφή παιδαγωγικών στόχων. Οργάνωση ημερησίου προγράμματος σε δίωρα.
- Διαπολιτισμικές προσεγγίσεις στην εκπαίδευση για άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων.
- Διαφοροποιημένη διδασκαλία και διαθεματικότητα.
- Έμφαση στην ειδική αγωγή προκειμένου να ενταχθούν οι «δύσκολοι» μαθητές και να αρθούν οι ανισότητες.
- Νέες Τεχνολογίες όχι ως αυτοσκοπός, αλλά ως μέσο καλύτερης και δημιουργικότερης προσέγγισης της διδασκόμενης ύλης.
- Περιγραφική αξιολόγηση των μαθητών.
- Σύνδεση του προγράμματος σπουδών σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες με ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης.

- Κατάργηση των εξετάσεων στο Γυμνάσιο και όπου γίνονται (Λύκειο κλπ) να γίνονται με ανοικτό βιβλίο – καλλιέργεια κριτικής σκέψης.
- Ενίσχυση του κοινωνικού και τους ανθρωπιστικού ρόλου του σχολείου. Καλλιέργεια αλληλεγγύης, φιλίας, αλληλοβοήθειας κλπ
- Καθιέρωση κώδικα ηθικής δεοντολογίας στην εκπαίδευση (συνεπακόλουθο η ενίσχυση του κοινωνικού κύρους του εκπαιδευτικού).

Τεχνική Εκπαίδευση

- Εκσυγχρονισμός της τεχνικής εκπαίδευσης.
- Υιοθέτηση διευτούς Λυκείου με δύο κατευθύνσεις: γενικής παιδείας και επαγγελματικής εκπαίδευσης.
- Τα ΤΕΙ καταργούνται, καθώς η δομή εντάσσεται εξ' ολοκλήρου στις δομές των ΑΕΙ και των Επαγγελματικών Σχολών. Το Επαγγελματικό Λύκειο παραμένει ο μοναδικός τύπος σχολείου στη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση, ίσως με την εξαίρεση των ΕΠΑΣ των υπουργείων.
- Η Επαγγελματική Εκπαίδευση με δυνατότητα δια βίου μάθησης.
- Οι Σπουδές συνδέονται με την τοπική κοινωνία και την Τοπική Αυτοδιοίκηση, ομοίως και στον σχεδιασμό για τις επιμορφώσεις και τη διά βίου μάθηση (γυμνασιακά ΓΡΑΣΕΠ, ΓΡΑΣΥ).
- Η πρακτική άσκηση ενισχύεται και επεκτείνονται οι εργαστηριακές ώρες. Οι εξετάσεις των τεχνικών σχολών έχουν ένα διευρυμένο πρακτικό μέρος.
- Πρακτική άσκηση μαθητών Τεχνικών Λυκείων σε Καινοτόμες Εταιρείες. Αποτύπωση της πρακτικής άσκησης σε έκθεση και βράβευση των καλύτερων.
- Έκδοση επαγγελματικών δικαιωμάτων για όσες ειδικότητες των ΕΠΑΛ δεν υπάρχουν ή χρειάζονται επικαιροποίηση. Το απολυτήριο να έχει διαφοροποιούμενα δικαιώματα εργασίας ανάλογα με τον βαθμό.
- Αντιστοίχιση όλων των προγραμμάτων ΕΕΤ με συγκεκριμένες εκπαιδευτικές μονάδες του συστήματος ECVET.
- Σύστημα διαρκούς αποτίμησης των αναγκών ΕΕΚ της αγοράς εργασίας και διαρκούς ανανέωσης των παρεχόμενων προγραμμάτων σπουδών με αντιστοίχιση σε μονάδες ECVET.
- Άρση της στρέβλωσης της οριζόντιας –με βάση το βαθμό– αντί της ορθής κατακόρυφης –με βάση τον αντιληπτικό τύπο και το μαθησιακό προφίλ των μαθητών– κατανομής του μαθητικού πληθυσμού μεταξύ γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης.
- Η διδασκαλία και η μάθηση βασίζεται περισσότερο στην επαγωγική και αναλογική μέθοδο διδασκαλίας και μάθησης, με έμφαση στα μαθησιακά αποτελέσματα και στον έλεγχο επίτευξης των στόχων.
- Τα μαθήματα που περιλαμβάνουν θεωρητικό (μικρότερο) και εργαστηριακό (μεγαλύτερο) μέρος πρέπει να θεωρούνται ως ενιαίο μάθημα, το οποίο κατά κανόνα θα διδάσκει ο ίδιος καθηγητής.
- Τα Πειραματικά ΕΠΑΛ δεν είναι αυτόνομα, αλλά δομημένα σε Πειραματικά Συγκροτήματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης με Πειραματικά ΕΠΑΛ και Πειραματικά ΕΚ.

- Ένταξη των γενικών λυκείων σε Εργαστηριακά Κέντρα για την εξυπηρέτηση των εργαστηριακών αναγκών τους.
- Επαναλειτουργία του θεσμού των υπευθύνων εκπαιδευτικών θεμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης.
- Πιστοποίηση των εγκαταστάσεων από ανεξάρτητο φορέα.
- Κατάργηση των ΙΕΚ.
- Επέκταση του θεσμού της Συμβουλευτικής & του Επαγγελματικού Προσανατολισμού.

ΑΕΙ-ΤΕΙ

- Διεύρυνση της δυνατότητας κατάρτισης διακριτών διατμηματικών σπουδών αλλά και ξενόγλωσσων προπτυχιακών ή μεταπτυχιακών τμημάτων σε συνεργασία με ξένα ΑΕΙ.
- Υιοθέτηση εξατομικευμένων προγραμμάτων σπουδών από τους φοιτητές με βάση τις προσωπικές τους ανάγκες (π.χ. με επιλογή μαθημάτων)
- Διοικητική ανασυγκρότηση των Πανεπιστημίων κατά τα διεθνή μοντέλα
- Κατάργηση των ΤΕΙ, η απορρόφησή τους από τα ΑΕΙ, η δημιουργία κατωτέρων σχολών διαφόρων επιπέδων υπό την ομπρέλα των ΑΕΙ, όλα σε ενιαία ΑΕΙ ανά περιφέρεια, ή κλαδικά σε Αθήνα & Θεσσαλονίκη ή θέσπιση επαγγελματικών σχολών τριετούς φοιτήσεως ανώτερης βαθμίδα σπουδών μεταξύ της δευτεροβάθμιας και πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, η οποία να είναι σε στενή σύνδεση με τις παραγωγικές δραστηριότητες, για να δημιουργήσει ικανά μεσαία στελέχη και τεχνικούς σε όλους τους τομείς.
- Συγχωνεύσεις Πανεπιστημίων
- Σύσταση φορέα Εθνικής Μουσικής
- Το κράτος θα πρέπει να κοστολογήσει τις σπουδές και να δώσει την δυνατότητα να σπουδάσουν δωρεάν στα ΑΕΙ τόσοι όσοι κρίνονται αναγκαίοι για την μελλοντική κοινωνία.
- Να μειωθούν δραματικά και να συγχωνευθούν/καταργηθούν πολλά τμήματα μηδενικής ζήτησης και όχι μόνο. Οι εισακτέοι να μειωθούν στα επίπεδα του αριθμού που προτείνουν οι σχολές. Προτείνεται, επίσης, να υπάρξει μια δεύτερη κατανομή των εισακτέων ώστε υποψήφιοι που για διάφορους λόγους έμειναν έξω από τα πανεπιστήμια να μπορούν να διεκδικήσουν θέσεις με χαμηλότερες απαιτήσεις που δεν καλύφθηκαν.
- Ριζική αναμόρφωση της διαδικασίας αναγνώρισης τίτλων σπουδών από τον ΔΟΑΤΑΠ.
- Επίσης έχει κατατεθεί σειρά προτάσεων για συγκεκριμένα τμήματα ανώτατης εκπαίδευσης (Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων, Παιδαγωγικού Τμήματος Τεχνολογικής Εκπαίδευσης).
- Καθιέρωση φοιτητικών δανείων για τις ανάγκες στέγασης και σίτισης των φοιτητών.

- Στήριξη και ενίσχυση Μουσικών Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.
- Για τη νέα δομή σπουδών και για την επίλυση θεμάτων των Α.Ε.Ι Τεχνολογικού Τομέα προτείνεται ενιαία δομή και λειτουργία της Ανώτατης Εκπαίδευσης, με μείωση του αριθμού των Ιδρυμάτων, δύο διακριτούς Τομείς (Τεχνολογικών Επιστημών & Θεωρητικών / Ανθρωπιστικών Επιστημών) σε κάθε Ίδρυμα, κατάργηση των υπερεξειδικευμένων Τμημάτων και προώθηση δύο ειδών μεταπτυχιακών σπουδών, με εστίαση στην επαγγελματική εξειδίκευση και τη διδακτορική διατριβή & έρευνα, αντίστοιχα.
- Ανανέωση και εκσυγχρονισμός λειτουργίας των στρατιωτικών και αστυνομικών σχολών.

Ειδική Αγωγή

- Περισσότερες δομές μεταδευτεροβάθμιας ή δια βίου εκπαίδευσης για ΑΜΕΑ
- Έμφαση στην ένταξη των ΑΜΕΑ στο κανονικό σχολείο, ενδεχομένως και στο πλαίσιο των ίσων ευκαιριών πρόσβασης.
- Ο χαρακτηρισμός ΑΜΕΑ να είναι αξιόπιστος και να διαχωριστεί από τα «δύσκολα παιδιά» τα οποία θα πρέπει να ενταχθούν στο κανονικό σχολείο.
- Συστηματικές και αξιόπιστες σπουδές στην ειδική αγωγή για τους εκπαιδευτικούς.
- Εκπαιδευτικός παράλληλης στήριξης συνεχώς δίπλα στα παιδιά που τους έχουν ανάγκη.

Ψηφιακή εκπαίδευση

- Ενιαία ψηφιακή διασύνδεση των λειτουργιών για το σύνολο του εκπαιδευτικού συστήματος με τεχνολογίες που θα εξυπηρετούν πολλαπλούς τομείς, από την μάθηση ως την μηχανοργάνωση, αξιολόγηση και επικοινωνία με τους γονείς αλλά και των σχολείων μεταξύ του.
- Διαμόρφωση συνεκτικού μαθήματος ψηφιακής εκπαίδευσης που θα διατρέχει κατακόρυφα Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με ενιαίο και σύγχρονο σχεδιασμό στα πρότυπα της διεθνούς πρακτικής και στα πρότυπα του 21 ου αιώνα. Εκπαίδευση και Εγγραμματισμός στα Μέσα=Media Education & Media Literacy
- Δημιουργία Κέντρων Πληροφορικής, χρηματοδοτούμενων από τις περιφέρειες. Τα προγράμματα εκπαίδευσης θα εκπονήσει η επιτροπή Πληροφορικής του Συμβουλίου Χάραξης Εθνικής Εκπαιδευτικής Πολιτικής.
- Ένταξη της σχολικής ψηφιακής εκπαίδευσης στις ανάγκες της Παραγωγής και πλήρης αντικατάσταση του κλειστού λογισμικού με Λογισμικό Ανοιχτού Κώδικα
- Εισαγωγή της αγωγής στα ΜΜΕ με έμφαση στην παραγωγή προϊόντων ήχου (μέσω του “European School Radio”).

Το ελληνικό σχολείο στην ψηφιακή εποχή θα πρέπει να διαθέτει δύο στοιχεία: Το ένα είναι να μπουν οι ψηφιακές τεχνολογίες στο σχολείο και στην εκπαίδευση και το άλλο είναι να διδάσκεται και η πληροφορική σαν μάθημα ξεχωριστό.

- Οι νέες Τεχνολογίες (διαδίκτυο και Η/Υ) πρέπει να γίνουν αναπόσπαστο κομμάτι της μαθησιακής διαδικασίας και να ενσωματωθούν στην καθημερινή σχολική πρακτική. Ο ρόλος του καθηγητή πρέπει να είναι καθοδηγητικός, μέσα από σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας.
- Θεσμοθέτηση ανά νομό Κέντρων Υποστήριξης Εκπαιδευτικής Καινοτομίας (ΚΥΠΕΚ).
- Οι γενικοί στόχοι του μαθήματος πληροφοριακού γραμματισμού στο σχολείο θα πρέπει να είναι η ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων, η ενίσχυση των μαθησιακών ικανοτήτων των μαθητών (διερεύνηση, κριτική σκέψη, μοντελοποίηση λύσεων, συνθετική ικανότητα, δημιουργικότητα, ικανότητες επικοινωνίας και συνεργασίας), η απόκτηση δεξιοτήτων ώστε οι μαθητές να παίρνουν συνειδητοποιημένες και ηθικά ορθές αποφάσεις σχετικά με τον ρόλο, τις επιπτώσεις και τη χρήση των ΤΠΕ στην οικονομία, το περιβάλλον και την κοινωνία για ένα βιώσιμο μέλλον και η προετοιμασία τους για τη συμμετοχή τους στη σύγχρονη κοινωνία της γνώσης (knowledge society) και όχι η εξοικείωσή τους με τους υπολογιστές και με συγκεκριμένα λογισμικά ούτε, πολύ περισσότερο, η κατάρτισή τους σε εφήμερες τεχνολογικές δεξιότητες.

Οπτικοακουστική εκπαίδευση

- Εισαγωγή της αγωγής στα ΜΜΕ με έμφαση στην παραγωγή προϊόντων ήχου, με υποστηρικτικά κείμενα και εικόνα, μέσω του “European School Radio, το πρώτο μαθητικό διαδικτυακό ραδιόφωνο”.
- Εισαγωγή του πληροφορικού εγγραμματισμού στο Δημοτικό σχολείο. Στο πλαίσιο του Εθνικού Διαλόγου για την Παιδεία προτείνεται η ένταξη των Τεχνών [Θέατρο - Κινηματογράφος / Πολυμέσα (Οπτικοακουστική έκφραση), Χορός, Δημιουργική Ανάγνωση-Γραφή] στο σχολικό πρόγραμμα σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, δηλαδή την Προσχολική αγωγή, το Δημοτικό, το Γυμνάσιο και το Λύκειο. Ευρύτερος στόχος της πρότασής είναι να δημιουργηθεί ένα σχολείο που θα προωθεί τη δημιουργικότητα, τη συνεργασία, τη διαθεματικότητα και τη διεπιστημονικότητα αναπτύσσοντας την προσωπικότητα του κάθε μαθητή ξεχωριστά.
- Εισαγωγή της οπτικοακουστικής εκπαίδευσης και του κινηματογράφου σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, «οριζόντια» στο συνολικό σχεδιασμό του ωρολογίου προγράμματος και «κάθετα» από την προσχολική αγωγή έως το λύκειο.

Μουσική εκπαίδευση

- Διασύνδεση όλων των βαθμίδων της μουσικής εκπαίδευσης.
- Εκσυγχρονισμός και ενίσχυση Μουσικών Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης

- Πιστοποίηση διπλωμάτων από Ωδεία και κατάταξη στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων – εισαγωγή αποφοίτων στα ΑΕΙ.
- Ίδρυση Ανώτατης Κρατικής Μουσικής Ακαδημίας

Ξενόγλωσση εκπαίδευση

- Σύνδεση Κρατικού Πιστοποιητικού Γλωσσομάθειας με την δημόσια εκπαίδευση – ανάλογη αναμόρφωση των εγχειριδίων.
- Δυνατότητα μαθητών να παράγουν στη ξένη γλώσσα.
- Δημιουργία «κατεύθυνσης ξένων γλωσσών» στο Γενικό Λύκειο

Ενιαίο Λύκειο και πρόσβαση στην ανώτατη εκπαίδευση

- Σταδιακός διαχωρισμός του Λυκείου από τις διαδικασίες εισαγωγής στην ανώτατη εκπαίδευση.
- Διετείς κύκλοι σπουδών σε Γυμνάσιο και Λύκειο.
- Εθνικό Απολυτήριο για την εισαγωγή αποφοίτων ενιαίου λυκείου στην ανώτατη εκπαίδευση και για τον διορισμό τους σε δημόσιες θέσεις.
- Η τελευταία τάξη του λυκείου αυτονομείται και λειτουργεί ως προπαρασκευαστικό έτος για την εισαγωγή στην ανώτατη εκπαίδευση. Η ανώτατη εκπαίδευση είναι τρίχρονη.
- Ελεύθερη πρόσβαση στην ανώτατη εκπαίδευση ή εναλλακτικά, καθιέρωση εξετάσεων από τα ίδια τα Πανεπιστήμια, πιθανότατα σε ορισμένες, μόνο, περιπτώσεις/εξετάσεις κατόπιν παρακολούθησης διαδικτυακών μαθημάτων διάρκειας 3-4 εβδομάδων.
- Επιλογή των καλύτερων φοιτητών σε σχολές υψηλής ζήτησης. Μείωση ποσοστού εισακτέων και καθορισμός του πλήθους τους από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα.
- Ορισμός ποσοστού εισαγωγής με βάση τον αριθμό των υποψηφίων που δηλώνουν πρώτη ή δεύτερη προτίμηση στην αντίστοιχη σχολή ή με βάση την πληθυσμιακή αναλογία των δύο τύπων λυκείου (γενικό & επαγγελματικό).
- Να δοθεί δυνατότητα στους μαθητές των ΕΠΑΛ για εισαγωγή σε όλες τις σχολές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και όχι μόνο στα ΤΕΙ
- Το επίπεδο γνώσης των ξένων γλωσσών να είναι προαπαιτούμενο για την έκδοση απολυτηρίου, και για την εισαγωγή στο γυμνάσιο ή λύκειο.
- Θέσπιση οροφής αριθμού φοιτητών βάσει κοινωνικών αναγκών και επιδόσεων των υποψηφίων.
- Επιδοτούμενη 1η επιλογή στο μηχανογραφικό για την προώθηση της «πραγματικής επιλογής» του υποψηφίου.

13. TABULA GRATULATORIA

Αρχική επιτροπή Εθνικού και Κοινωνικού Διαλόγου για την Παιδεία

1. Αντώνης Λιάκος
2. Χάρης Αθανασιάδης
3. Αθηνά Αθανασίου
4. Κώστας Γαβρόγλου
5. Σπύρος Γεωργάτος
6. Βασιλική (Μπέσσυ) Δενδρινού
7. Γιώργος Πετράκος
8. Θάλεια Δραγώνα
9. Νίκος Θεοτοκάς
10. Νίκος Θεοχαράκης
11. Σταύρος Κατσανέβας
12. Διονύσης Κλάδης
13. Θέμης Κοτσιφάκης
14. Γεράσιμος Κουζέλης
15. Βάσια Λέκκα
16. Θωμάς Μαλούτας
17. Κώστας Μάρκου
18. Γιώργος Μιαούλης
19. Κώστας Μουτζούρης
20. Νίκος Μπελαβίλας
21. Μιχάλης Μπρατάκος
22. Γιάννης Παντής
23. Πανσανίας Παπαγεωργίου
24. Στέφανος Παρασκευόπουλος
25. Στέφανος Πεσμαζόγλου
26. Μίλτος Πεχλιβάνος
27. Κλήμης Πυρουνάκης
28. Νατάσσα Ρωμανού
29. Νίκος Σιδέρης
30. Γιάννης Σταυρακάκης
31. Λόλα Τότσιου,
32. Νεκτάριος Τσαγκλιώτης
33. Κώνσταντίνος Τσουκαλάς
34. Χρήστος Χατζιωσήφ
35. Δημήτρης Ψύλλος

Υποεπιτροπές και Ομάδες Εργασίας

1. Α) Το όραμα της Δημοκρατικής Εκπαίδευσης και Β) Το Εθνικό Σχολικό Πρόγραμμα Σπουδών

Βασιλική (Μπέση) Δενδρινού
Αθανασιάδης Χάρης
Αθανασίου Αθηνά
Μαλούτας Θωμάς
Σταυρακάκης Γιάννης
Δραγώνα Θάλεια
Λιάκος Αντώνης
Φερμελή Γεωργία

2. Υποχρεωτική εκπαίδευση

Γεράσιμος Κουζέλης
Κλήμης Πυρουνάκης
Μίλτος Πεχλιβάνος
Νεκτάριος Τσαγκλιώτης
Χαράλαμπος Αθανασιάδης
Γεώργιος Αθανασόπουλος

Ρέα Βαλντέν
Νάσια Δακοπούλου
Μαρία Δημοπούλου
Θάλεια Δραγώνα
Βαγγέλης Καλαμπάκας
Σοφία Καλογρίδη
Δημήτρης Κουτσογιάννης
Ειρήνη Κυριακίδη
Αντώνης Λιάκος
Δέσποινα Μουζάκη
Βενετία Μπαλά
Χρήστος Πιλάλης
Βασίλης Τσάφος
Βασίλης Τσελφές
Ευστρατία Σοφού
Τατιάνα-Μαρία Σπανέλλη
Κατερίνα Τρίμμη
Λία Χαλκιά
Πέτρος Χαραβιτσιδής
Δημήτρης Ψύλλος

3. Γενικό Λύκειο και πρόσβαση στα ΑΕΙ

Χάρης Αθανασιάδης
Βασιλική (Μπέση Δενδρινού)
Νίκος Θεοτοκάς
Σωκράτης Κουγέας
Αντώνης Λιάκος
Παύλος Μάραντος
Κώστας Μάρκου
Χρήστος Μηλιώνης
Νίκος Παΐζης

4. Τεχνική εκπαίδευση

Βασίλης Δαγλιλέλης
Θανάσης Κονταξής
Θέμης Κοτσιφάκης
Γιώργος Μιαούλης
Γεώργιος Παναγιάρης
Γεωργία Φαράντου
Παύλος Χαραμής

5. Ειδικές κοινωνικές ομάδες

Παναγιώτης Κασσιανός
Βενέττα Λαμπροπούλου
Αντώνης Λιάκος
Σταυρούλα Πολυχρονοπούλου
Δημήτρης Αναγνωστόπουλος
Αγγελική Γενά
Μαρία Βλασσοπούλου
Αναστασία Βλάχου
Θεδώρα Αστέρη
Αγάθη Σταθοπούλου
Κλήμης Πυρουνάκης
Βάσια Λέκα
Στέφανος Παρασκευόπουλος
Βασίλης Κουρμπέτης

6. Αρχική εκπαίδευση και επιμόρφωση

Θάλεια Δραγώνα
Αλεξάνδρα Ανδρούσου
Νέλλη Ασκούνη
Σοφία Αυγητίδου
Βασιλική Δενδρινού

Χαράλαμπος Ζαγούρας
Κία Καραβά
Δημήτρης Κουτσογιάννης
Αντώνης Λιάκος
Πολυξένη Μπίστα
Ιωάννα Μπλούτη
Γιάννης Ρουσσάκης
Αγάθη Σταθοπούλου
Νεκτάριος Τσαγλιώτης
Δημήτρης Ψύλλος

7. Ενιαίος χώρος

Αθηνά Αθανασίου
Κώστας Γαβρόγλου
Σπύρος Γεωργάτος
Παναγιώτα Διονυσοπούλου
Νίκος Θεοτοκάς
Σταύρος Κατσανέβας
Διονύσης Κλάδης
Βάσια Λέκκα
Αντώνης Λιάκος
Θωμάς Μαλούτας
Κώστας Μάρκου
Γιώργος Μιαούλης
Νίκος Μπελαβίλας
Μιχάλης Μπρατάκος
Πεσμαζόγλου Στέφανος
Γιώργος Πετράκος
Αναστασία Ρωμανού
Γιάννης Σταυρακάκης
Νεκτάριος Τσαγκλιώτης
Κωνσταντίνος Τσουκαλάς
Χρήστος Χατζηιωσήφ
Δημήτρης Ψύλλος

8. Ψηφιακή εκπαίδευση

Νεκτάριος Τσαγλιώτης
Σταύρος Κατσανέβας
Δάφνη-Κυριακή Μάνεση
Δημήτριος Κουής
Νικόλαος Μήτρου
Βασίλης Δαγδιλέλης
Γιώργος Καλαμαράς
Δέσποινα Μουζάκη
Κυριάκος Ρεγκούκος

Εύη Σαχίνη
Θεόδωρος Καρούνος
Χαράλαμπος Ζαγούρας
Γιάννης Κωτσάνης
Σταύρος Κατσανέβας
Άννα Μαρία Σιχάνη
Αντώνης Λιάκος

9. Οικονομικά της εκπαίδευσης

Θέμης Κοτσιφάκης
Γιώργος Βουδούρης
Διονύσης Κλάδης
Νίκος Θεοχαράκης
Αθηνά Νέλλα
Παναγιώτης Θεοχάρης
Αντώνης Λιάκος

10. Επιτροπή ξένων γλωσσών (ΙΕΠ)

Βασιλική (Μπέση) Δενδρινού
Αικατερίνη (Ρινέττα) Κιγιτσιόγλου
Αγγελική Αλεξοπούλου
Αντώνης Βεντούρης
Δάφνη Βήδενμπίερ
Αλεξία Γιαννακοπούλου
Ευδοκία (Κία) Καραβά
Στέλιος Μαρκαντωνάκης

Οργανωτική και Υποστηρικτική ομάδα Διαλόγου

Χρυσούλα Αντωνίου
Κώστας Αλεξίου
Θέμης Κοτσιφάκης
Γιάννης Μπερνιδάκης
Λήδα Βογιατζόγλου
Χριστίνα Φωκά
Κατερίνα Μπαρακάκου

Μέλισσα Χατζηϊωάννου
Μαρία Νίκα
Ανδρονίκη Χαριτωνίδου
Ρεβέκκα Χρυσάλα

11. Μεταπτυχιακά

Κώστας Γαβρόγλου
Χρύσα Τζαγκαρουλάκη
Σία Αναγνωστοπούλου
Αντώνης Λιάκος
Νίκος Θεοτοκάς
Ερρίκος Βεντούρας
Κωνσταντίνος Νικολόπουλος
Σάσα Λαδά
Αναστασία Πολίτου
Αντώνης Κυπάρος
Βασίλης Καρδάσης
Χρυσούλα Αντωνίου

12. Οπτικοακουστική Εκπαίδευση

Αντουανέττα Αγγελίδη
Νίκος Αλέτρας (Αρτινός)
Ρέα Βαλντέν
Βαγγέλης Καλαμπάκας
Δέσποινα Μουζάκη

Βάσω Μαρκάκη
Αιμιλία Σαλβάνου
Νικόλας Τσαφταρίδης
Ιωάννα Μπλούτη
Καίτη Χατζηστεφάνου
Άγγελος Καραγιάννης